

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

készülő füzetek:

XVII. kötet (Heteroptera, Homoptera), 4 füzet

Kiss Béla – Kondorosy Előd: Poloskák IV. – Heteroptera IV. Bodobácsok – Lygaeidae

VIII. kötet (Coleoptera)

Merkl Ottó: Coccinellidae

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA FAUNA HUNGARIAE

XI. KÖTET

HYMENOPTERA I.

3/C. FÜZET

LEVÉLDARÁZS-ALKATÚAK IV. TENTHREDINOIDEA IV.

(76 ábrával)

ÍRTA

DR. ZOMBORI LAJOS

Fauna Hung. 174.

Mondat Kft.,
és a Magyar Természettudományi Múzeum
2016

TENTHREDINOIDEA IV. – LEVÉLDARÁZS-ALKATÚAK IV.

Írta

DR. ZOMBORI LAJOS

4. alcsalád: **Tenthredininae**

Általában közepes termetű, 9–16 mm hosszú levéldarazsak. Testük felépítése a rövid zömöktől, a megnyúlt nagytestűtől, a hosszú és karcsú alkatig változik. Közülük kerülnek ki a legjellegzetesebb levéldarazsfajok. A test színezete igen változatos: az egyszínű feketétől, a sárga sávós, vörös foltos változatokon át egészen a világoszöldig terjed. A fej a testhez viszonyítva arányos, a hosszánál szélesebb. Hasznos tájékozódási bélyeg a fej hátulsó felszínén húzódnó nyakszirti taraj (*carina occipitalis*), vagy más néven a nyakszirtgerinc, amely valójában a felszíni, lapos nyakszirtvarrat (*sutura occipitalis*) éles, bordaszerű kiemelkedése. Ritka, egyedi bélyeg a fejtetőmező közepén lévő csúcsos kiemelkedés, az ún. fejtetőcsúcs (*culmen verticale*). A csáp rendszerint hosszú és hengeres, de sok faj csápjá vastag és rövid, alkalmanként alul enyhén fogazott, vagy éppen enyhén, kétoldalian lapított. Az ízék egymáshoz viszonyított aránya változó. A csápízek száma rendre 9, csak nagy ritkán 8, ez utóbbi esetben az utolsó csápíz, gondos vizsgálata jelzi, hogy két íz összeolvadásáról van szó. A tor nagy, az előhát kevésbé, viszont a középhát jelentős felszíni képleteket hordoz. Különösen fontosak a páros, elülső és oldalsó középhátlebeny (*lobus mesonotalis anterior*, *lobus mesonotalis lateralis*), a középhátpajzs (*mesoscutellum*) és a hátulsó szegélyén ülő középtori utópajzsocska (*postscutellum mesothoracale*), valamint az utóhátpajzs (*metascutellum*). A középtoroldal (*mesopleuron*) elülső hányada, a terjedelmes középtori mell-lemezkaréj (*mesepisternum*), korábban a kissé nehezkesebb társnév volt használatban (középtori felső mell-lemez), fontos felszíni bélyegeket hordoz, míg a toroldal hátulsó, lényegesen kisebb része, a középtori csípőtőlemez (*mesepimeron*) csak ritkán szerepel a határozásban. A középmell (*mesosternum*) színe és vésettsége azonban szintén jelentős. A szárny nagy, üvegszerűen áttetsző, alkalmanként azonban teljesen füstös, vagy füstös sávot hordozhat. A csoport legszembeütőbb határozói bélyege a szegély alatti ér (*vena subcostalis*), amely két ponton megtörik: először a szegély alatti ér és a szegélysejtér (*intercosta*) csatlakozási pontjánál, majd ennek közvetlen közelében másodszor a ferdén beletorkoló alapér (*vena basalis*) találkozásánál. Az elülső szárnyon a sugársejtet (*cellula radialis*) egy sugárkeresztér (*vena radialis transversalis*) kettéosztja. A könyöksejtek (*cellula cubitalis*) száma négy. Az alapér és az 1. visszafutó-ér (*vena recurrens prima*) egymással párhuzamos, esetenként a szárnyjegy felé kissé szétfut. Az elülső szárny lándzsasejtje (*cellula lanceolata*) változatos: közepén egy rövid vagy hosszú szakaszon befűződött, ezt nevezzük részleges érösszeolvadásnak (*anastomosis*), vagy egy pontban összevont, esetenként rövid harántérrel kettéosztott. A hátulsó szárny sugársejtje, továbbá a könyök- és korongsejtje

(*cellula cubitalis*, *c. discoidalis*) rendszerint zárt, de a két utóbbi alkalmanként nyitott. A hátulsó szárny lándzsasejte rendszerint nyeles, alkalmanként azonban a 2. közepkeresztér (*vena radioanalis transversalis*), vagy más néven lefutóér a sejt csúcsába torkollik, így a sejt nyeletlen. A lábak erőteljes kapaszkodólábak. A comb és a lábszár aránya alkalmanként a határozásban nyújthat segítséget. Az első két pár láb esetében, az oldalak meghatározásakor célszerű elülső és hátulsó oldalról beszélni, míg a hátulsó lábpárnál külső és belső oldalról, ez lényegében követi az élő állat testtartását. A karom lehet hasított (*unguis bifidus*), ilyenkor a két fog szinte egymáshoz tapad, ez esetben csúcsfogról (*denticulus apicalis*) és ikerfogról (*denticulus geminus*) beszélünk, de lehet a karom kétágú (*unguis bifurcatus*) is, amikor a fogak egymáshoz közel, de elkülönülve, szabadon állnak, a fogak neve ilyenkor csúcsfog és társfog (*denticulus socius*), és a harmadik lehetőség, hogy a csúcsfogtól egy távol eredő, általában merőlegesen felálló, ún. belső fogacska (*denticulus distalis*) képezi a karmot. A potroh jellegzetesen hengeres, a tojócsőhüvely hátul kinyúlik. A fartoldalék általában jól látható. Az első és az utolsó potrohhátlemezzel gyakran jól használható bélyegeket hordoz.

A véldarazsak álhernyói első pillantásra a lényegesen gyakoribb lepkehernyóktól nehezen megkülönböztethetőek. Azonban a szabadon táplálkozó álhernyók potrohlábainak száma jó támpontot nyújt, hiszen ezek száma hat pár. A kifejlett álhernyók hossza 12–29 mm között változik, a fej rendszerint kerek, egyszínű vagy sötét foltokkal tarkított, a csáp öt ízű és egy-egy potrohszelvény hét redőből áll. Leggyakoribb tápnövényük* a lágyszárú növényfajok közül kerülnek ki, de sok faj táplálkozik fás növények levelein is. Száraz időszakokban nappal inkább rejtett életmódot folytatnak. Ilyenkor a levelek fonákján vagy a talaj közelében húzzák meg magukat, esetleg az avarban rejtőzködnek. Így táplálkozásuk általában éjjel történik, de nedves, páradús napokon nappal is előjönnek. A fajok előbáb alakban, a földben telelnek át, rendszerint földből gyúrt, belül sima bábkamrában pihennek. Az imágók tavasztól kora őszig megtalálhatók. Jelenlegi ismereteink szerint évente csak egy nemzedékük fejlődik ki. Kifejezetten kedvelik a nagy virágtányérokat, ahol rendszerint virággal táplálkoznak, de ragadozó életmódot is folytatnak, és ilyenkor levéltetveket vagy más aprótestű rovarfajokat is fogyasztanak. Itt vagy nagyobb levélfelszíneken párosodnak. Szeretik a napsütötte foltokat, ahova vissza-visszatérnek. A megadott repülési idő rendszerint a Kárpát-medencében gyűjtött példányokra vonatkozik, ugyanakkor az álhernyók táplálkozási időszaka első sorban a közép-európai viszonyokat tükrözi. A 35 nemzetségbe tartozó alcsalád eddig ismert fajainak a száma az ezret is meghaladja. Igazán gazdag állatvilág alakult ki Kelet-

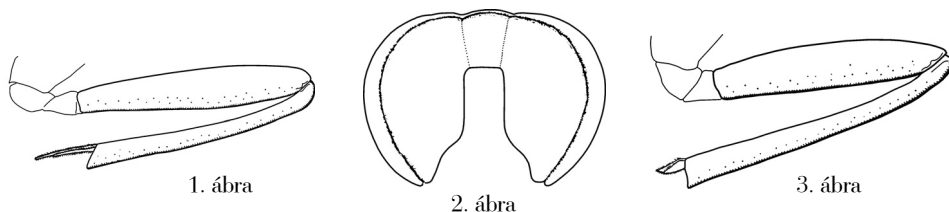
* A tápnövénynek azonosításakor mind a magyar, mind pedig a latin nevek esetében Soó Rezső és Kárpáti Zoltán: „Növényhatározó” című munkáját használtam. Az egyes fajok tápnövényeinek felsorolásakor a növényhatározó kézikönyvben elfogadott rendszertant követtem. Néhány darázs faj (pl. *Tenthredopsis coquebertii*, *Macrophya tenella*, *M. carinthiaca*) tápnövényjegyzékéből egyet-egyet elhagytam, hiszen nálunk ezek a növényfajok nem fordulnak elő (pl. a tengerparton található marramfű, *Ammophila arenaria* vagy a Dél-Európában honos csomós gólyaorr, *Geranium nodosum*).

és Délkelet-Ázsia térségeiben, továbbá Észak-Amerika melegebb területein. A nemzet-ségek többségébe kevés faj tartozik, viszont a fajok kb. egyharmadával rendelkező *Macrophya* és a csaknem kétharmadát magába foglaló *Tenthredo* csoport ugyanak-kor rendkívül fajgazdag. A három nagy európai levéldarázs-nemzetség (*Tenthredopsis*, *Macrophya*, *Tenthredo*) esetén a könnyebb tájékozódás és határozás érdekében fajcso-portokat alakítottam ki. Ezek elkészítésekor messzemenően figyelembe vettem Robert B. Benson: „Hymenoptera from Turkey, Symphyta” 1968-ban megjelent munkáját. Bizo-nyos módosítások alkalmával pedig A. N. Zhelochovtsev: „27. Hymenoptera, Symphyta (Chalastogastra)”, 1988-ban kiadott határozókönyve volt irányadó. A 13 európai nem-zetségből a Kárpát-medencében és hazánkban 11 megtalálható.

A magyar névadáskor messzemenően figyelembe vettem a már kialakult nevezék-tant, vagyis a nemzetség- és fajnevek esetében a görög-latin nevekből indultam ki. Külö-nösen a nemzetségneveknél megkíséreltem az arra a csoportra legjellemzőbb bélyeget kiemelni és az újmódi nevektől tartózkodva, igyekeztem inkább régies vagy éppen né-pies neveket megalkotni. Néhány esetben eltekintettem a már létező, népszerű könyvek-ben megjelent magyar nevektől, különösen a közhelyszerű neveket mellőztem.

A nemzetségek határozókulcsa

- 1 (6) A hátulsó csípő és comb aránytalanul megnagyobbodott, hátrafelé kinyújtva a comb csúcsa a potroh csúcsát eléri, esetenként meg is haladja. A hátulsó láb-szár belső sarkantyúja szintén erőteljes és megnyúlt, a lábszár csúcsi szélessé-génél sokkal hosszabb (1. ábra). A nyakszirti taraj jól fejlett, a fej hátulsó fel-színén teljesen körbefut (2. ábra).

1–3. ábra. *Macrophya* hátulsó combja és lábszára – *Tenthredo* nyakszirti tarajának lefutása – *Sciapteryx* hátulsó combja és lábszára (Benson nyomán)

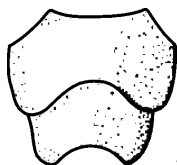
- 2 (3) A hátulsó comb a lábszár hosszánál kissé rövidebb (3. ábra). A hátulsó lábfej kétoldalian lapított. A karom kétágú (4. ábra), és bár a társfog erőteljes és megnyúlt, a karcsú csúcsfog mindig hosszabb. A fejpajzs elülső szegélye egyene-sen levágott. A szájjvédő lapos, a felszíne legfeljebb enyhén domború, az elülső szegélye egyenletesen kikanyarított (mint az 5. ábra). A két szem belső vonala

a fejpajzs felé erősen összefut. A lándzsasejtet egy hosszú, ferde keresztér osztja ketté (= *Encarsioneura* Konow, 1890, *Megasiobla* Dovnar-Zapolsky, 1930)

1. nemzetség: **Siobla** Cameron, 1877

4. ábra

5. ábra

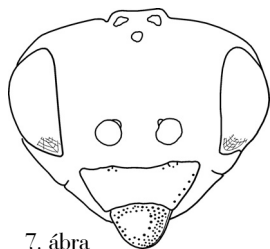

6. ábra

4–6. ábra. Kétágú karom – *Macrophya* fejpajzsa és szájkvédője – Hasított karom (Benson nyomán)

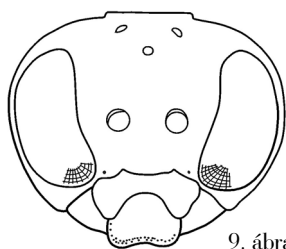
- 3 (2) A hátulsó comb nagyon hosszú, a lábszár hosszával egyenlő (1. ábra). A hátulsó lábfej hengeres, a karom hasított (6. ábra), és bár az ikerfog erőteljes a csúcsra ülő fognál egy kicsivel rövidebb. A szájkvédő felszíne domború, hengerpalátszerű, az elülső szegélyén egyenesen levágott vagy enyhén kikanyarított.
- 4 (5) A csáp karcos és megnyúlt, fonalszerű, a fej hátulsó szélessége kétszeresénél is jóval hosszabb. A csáp 3. íze rövid, csak alig haladja meg a 4. íz hosszát. A nőstény két szemének belső vonala csaknem párhuzamos, a fejpajzs irányában nagyon enyhén összefut (mint a 7. ábra), a hímé pedig teljesen párhuzamos vagy a fejpajzs irányában kissé szétfut. Mindkét ivaregyed esetében a szemek közti távolság alul az egyik szem magasságánál mindig hosszabb. A pofa viszonylag széles, a középső pontszem átmérőjénél mindig nagyobb. A fejpajzs elülső szegélye kikanyarított vagy mélyen kivágott. Az elülső szárny lándzsasejtje középen szélesen befűződik (mint a 8. ábra). A potroh nyúlánk (= *Lithracia* Cameron, 1902, *Pachyprotarsis* auct.)

5. nemzetség: **Pachyprotasis** Hartig, 1837

7. ábra

8. ábra

9. ábra

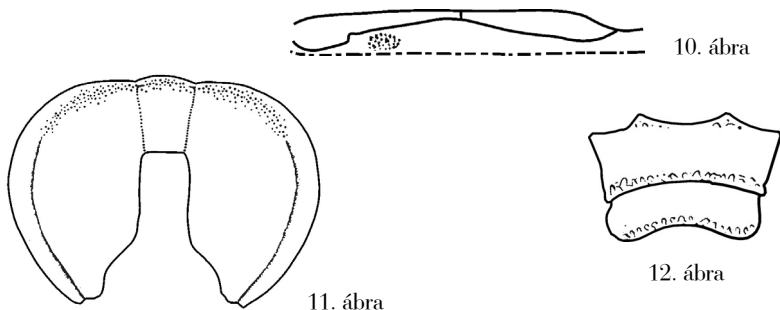

7–9. ábra. *Aglaostigma* feje előlről – *Macrophya* elülső szárnyának közepén összehúzott lándzsasejtje – *Elinora* feje előlről (Benson nyomán)

- 5 (4) A csáp meglehetősen rövid, az ízek zömökek, kétoldalian kissé összenyomottak, a vége felé enyhén megvastagszik, a fej hátulsó szélességének kétszeresét nem vagy csak nagyon ritkán éri el. A csáp 3. íze hosszú, a 4. íz másfélszeresénél is hosszabb. Mindkét ivaregyed esetében a két szem belső vonala a fejpajzs irányában erősen összefut (mint a 9. ábra); kivéve egyetlen, kisebb termetű fajt (*Macrophya punctumalbum* Linnaeus, 1767). A szemek közti távolság alul az egyik szem magasságánál mindig rövidebb. A pofa nagyon keskeny, a középső pontszem átmérőjénél mindig rövidebb. A fejpajzs elülső szegélye kikanyarított vagy mélyen kivágott. Az elülső szárny lándzsasejtjét egy keresztér kettéosztja (mint a 10. ábra), vagy a sejt egy pontban, esetenként szélesen befűződik (8. ábra). A potroh zömök, hengeres (= *Zalagium* Rohwer, 1912, *Beldonea* Enderlein, 1919 nec Cameron, 1899)

6. nemzetség: **Macrophya** Dahlbom, 1835

- 6 (1) A hátulsó csípő és a comb arányos, egyik sem nagyobbodott meg, hátrafelé kinyújtva a comb csúcsa a potroh csúcsát nem vagy csak kivételes esetben éri el. A hátulsó lábszár belső sarkantyúja rövid, a lábszár csúcsának legnagyobb szélességét csak ritkán éri el, vagy haladja meg. A szájjvédő, a nyakszirti taraj valamint az elülső szárny lándzsasejtjének alakja változó.
- 7 (10) A szájjvédő elülső szegélye visszahajlik, ezáltal az elülső szegély látszólag tompán levágott, enyhén kikanyarított, vagy kimetszett. A nyakszirti taraj a fej hátulsó felszínének legalább a felső egyharmadáról hiányzik (11. ábra). A hátulsó lábszár sarkantyúja erőteljes és rövid, hosszuk alig haladja meg a lábszár csúcsának legnagyobb szélességét. A csáp rövid, a fej szemek mögötti legnagyobb szélességének a másfélszeresét sem éri el. A csáp 3. íze a 4. és 5. íz együttes hosszával egyenlő. A csápízek száma 9, alkalmanként 8 (l. az alcsalád jellemzésében tett megjegyzést).

10–12. ábra. *Tenthredo* elülső szárnya közepén rövid keresztérrel kettéosztott lándzsasejtje
– *Sciapteryx* nyakszirti tarajának lefutása – *Sciapteryx* fejpajzsa és szájjvédője (Benson nyomán)

- 8 (9) Fekete testű, zömök felépítésű, sűrűn pontozott, fénytelen fajok. A szem kerekded és kicsi, a két szem közti távolság alul az egyik szem magasságánál lényegesen nagyobb. A szájtvédő elülső szegélye erősen visszahajlik. A fejpajzs elülső szegélye csak enyhén kikanyarított (12. ábra) (= *Eniscia* C. G. Thomson, 1870, *Sciopteryx* Ushinszkij, 1940, *Sciopteryx* auct.)

7. nemzetség: **Sciopteryx** Stephens, 1835

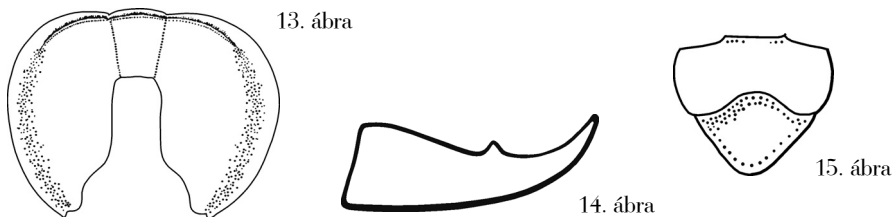
- 9 (8) Gazdagon színezett, gyakran élénksárga vagy vörössárga fajok. Testük megnyúlt, a felszín rendszerint fényes, szórt pontozással. A szemek nagyok, a két szem belső vonala a fejpajzs irányában erősen összefut. A két szem közti távolság alul az egyik szem magasságánál jóval kisebb. A szájtvédő elülső szegélye közepén enyhén kikanyarított (9. ábra). A fejpajzs közepén mélyen kivágott, ennek mélysége az elülső szegély hosszának mintegy kétharmada (= *Murciana* Lacourt, 1988)

9. nemzetség: **Elinora** Benson, 1946

- 10 (7) A szájtvédő egyszerű, az elülső szegélye lekerekített, nem hajlik vissza, de néhány sárga-zöld és fekete-sárga színű faj esetében egyenesen levágott. A nyakszirti taraj a fej hátulsó felszínén jól fejlett. A hátulsó lábszár sarkantyúja a lábszár csúcsi szélességénél valamivel hosszabb. A csáp hosszú, felépítése változatos, de a fej szemek mögötti legnagyobb szélességénél rendszerint másfélszer hosszabb. A csápízek száma 9, nagy ritkán 8 (l. az alsalád jellemzésében tett megjegyzést).

- 11 (16) A nyakszirti taraj a fej szemek mögötti középső szakaszán hiányzik (13. ábra), vagy a lábkarom belső fogacskája kicsi, a csúcson ülő karom hosszánál jóval rövidebb és a karomtól távol ered, vagy a potroh 1. hátlemeze középen osztatlan, bár itt egy hosszanti borda kiemelkedhet. A hím hátulsó szárnyán gyakran egy szegélyér körbefut.

- 12 (13) A lábkarom belső fogacskája rövid, a karom csúcsától távol ered (14. ábra). A potroh 1. hátlemeze középen egy hosszanti, széles, V alakú bemetszés révén kettéosztott. A szájtvédő háromszögletű és lapos, a csúcsa tom-

13–15. ábra. *Aglaostigma* nyakszirti tarajának lefutása – Egyszerű karom belső fogacskával – *Perineura* fejpajzsa és szájtvédője (Benson nyomán)

pán lekerekített (15. ábra). A fejpajzs közepén mélyen, háromszögletűen kimetszett (= *Synairema* Hartig, 1837)

2. nemzetség: **Perineura** Hartig, 1837

- 13 (12) A lábkarom hasított, vagyis az ikerfog hosszú és közvetlenül a csúcsfog mellett ered (6. ábra). A potroh 1. hátlemezének felépítése változó: közepén vonalszerűen megosztott, vagy a felszínen hosszanti gerinc húzódik, vagy teljesen sima. A szájjvédő domború, alakja változó, az elülső szegélyén lekerekített, vagy tompán levágott.

- 14 (15) A nyakszirti taraj a fej hátulsó felszínén felül, a szemek mögötti felső egyharmadán jól fejlett (13. ábra). A potroh 1. hátlemeze közepén vonalszerűen megosztott, vagy hosszanti hasadék látható (= *Laurentia* A. Costa, 1890, *Bivena* MacGillivray, 1894, *Homoconeura* Ashmead, 1898, *Neopus* Viereck, 1910, *Macrophyopsis* Enslin, 1914, *Parallomma* Malaise, 1933, *Laurentina* Malaise, 1937)

3. nemzetség: **Aglaostigma** Kirby, 1882

- 15 (14) A nyakszirti taraj a fej hátulsó felszínén körben, teljes egészében jól fejlett (2. ábra), kivéve a *nassata* fajcsoportba tartozó egy fajt: *T. nívosa* (Klug, 1817). A potroh 1. hátlemezének közepe osztatlan, sima és fényes, legfeljebb a tövén egy hosszanti lefutású, rövid gerinc kiemelkedik (= *Ebolia* A. Costa, 1859, *Thomsonia* Konow, 1884, *Eutenthredopsis* Enslin, 1913)

4. nemzetség: **Tenthredopsis** A. Costa, 1859

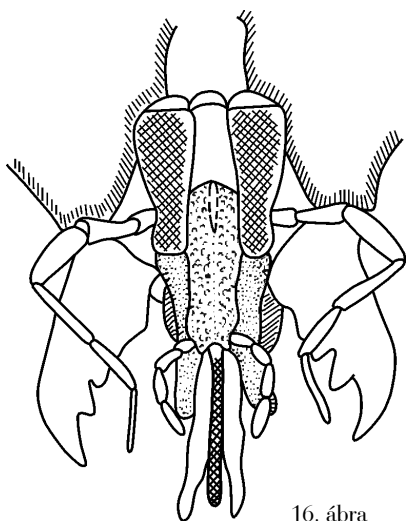
- 16 (11) A nyakszirti taraj a fej hátulsó felszínén körbefut (2. ábra), esetenként a fejtetőmező hátulsó szegélyéről hiányzik. A lábkarom hasított, az ikerfog nagy, a csúcsfog hosszával egyenlő, vagy kissé hosszabb. A potroh 1. hátlemeze közepén határozottan megosztott, vagy a két szem közti távolság alul az egyik szem magasságánál lényegesen kisebb. A hátulsó szárnyon körbefutó szegélyér nincs.

- 17 (18) Zöld és fekete színezetű fajok. A szemek belső vonala csaknem párhuzamos, vagy a fejpajzs felé kissé összefut, a két szem közti távolság alul, általában az egyik szem magasságánál nagyobb, de a fejpajzs szélességét nem éri el, vagyis a szemek belső vonalának képzeletbeli meghosszabbítása a fejpajzs hátulsó szegélyét nem metszi. A szájjvédő elülső szegélye egyenesen levágott, alkalmanként azonban kissé visszahajlik. A fejpajzs elülső szegélye közepén mélyen kivágott, a kivágás két oldala mentén a lebenyek szegélye tompán levágott, vagy ezen a szegélyen apró fogacskák vannak. A fej és a középtoroldal többnyire fényes és csak szórtan pontozott (= *Rhogastera* Konow, 1885)

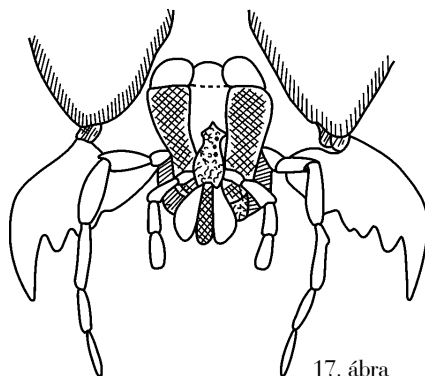
10. nemzetség: **Rhogaster** Konow, 1884

- 18 (17) Változatos színezetű fajok, csak nagy ritkán sárga-zöld és fekete-sárga színnel, *vagy* a szemek belső vonala a fejpajzs irányában erősen összefut, így a két szem közti távolság alul a szem magasságánál lényegesen rövidebb, vagyis a szemek belső vonalának képzeletbeli meghosszabbítása a fejpajzs hátulsó szegélyét metszi. A szájdő elülső szegélye lekerekített, csak nagy ritkán kihegyezett vagy tompán levágott. A fejpajzs elülső szegélye közepén négyszögletesen vagy félkörívszerűen kivágott, a kivágás két oldala mentén a szegély egyenes, sem tompa levágás, sem két fogacska nem látható. A fej és a középtoroldal alkalmanként durván pontozott.
- 19 (20) A szájszervek aránytalanul hosszúak, különösen megnyúlt az állvég, a fióknyelv, valamint az állkapcsi és az ajaktapogató, együttes hosszuk a szem legnagyobb átmérőjét is meghaladja (16. ábra). A szájdő az elülső szegélyén tompán levágott. A fejpajzs az elülső szegélyén mélyen, négyszögletesen kivágott. A testfelszín durván pontozott. A test többnyire fekete sárgásfehér foltokkal és sávokkal (= *Blankia* Lacourt, 1997).

8. nemzetség: **Cuneala** Zirngiebl, 1956

16. ábra

17. ábra

16–17. ábra. *Cuneala kochleri* (Klug) szájszervei alulról – *Tenthredo scrophulariae* Linnaeus szájszervei alulról (Taeger nyomán)

- 20 (19) A szájszervek arányosak, nem nyúltak meg, együttes hosszuk a szem legnagyobb átmérőjét nem éri el (17. ábra). A szájdő lapos, az elülső szegélye egyenletesen lekerekített. A fejpajzs felépítése változatos, közepén rendszerint egyenletesen kikanyarított, máskor mélyen, félkörívszerűen kivágott. A testfelszín sima

és fényes, alkalmanként azonban sűrűn pontozott (= *Parastatis* Kirby, 1881, *Labidia* Provancher, 1886, *Rethrax* Cameron, 1899, *Fethalia* Cameron, 1902, *Clydostomus* Konow, 1908, *Tenthredella* Rohwer, 1910, *Tenthredina* Rohwer, 1910, *Zamacrophya* Rohwer, 1912, *Endotethryx* Lacourt, 1997)

11. nemzetség: **Tenthredo** Linnaeus, 1758

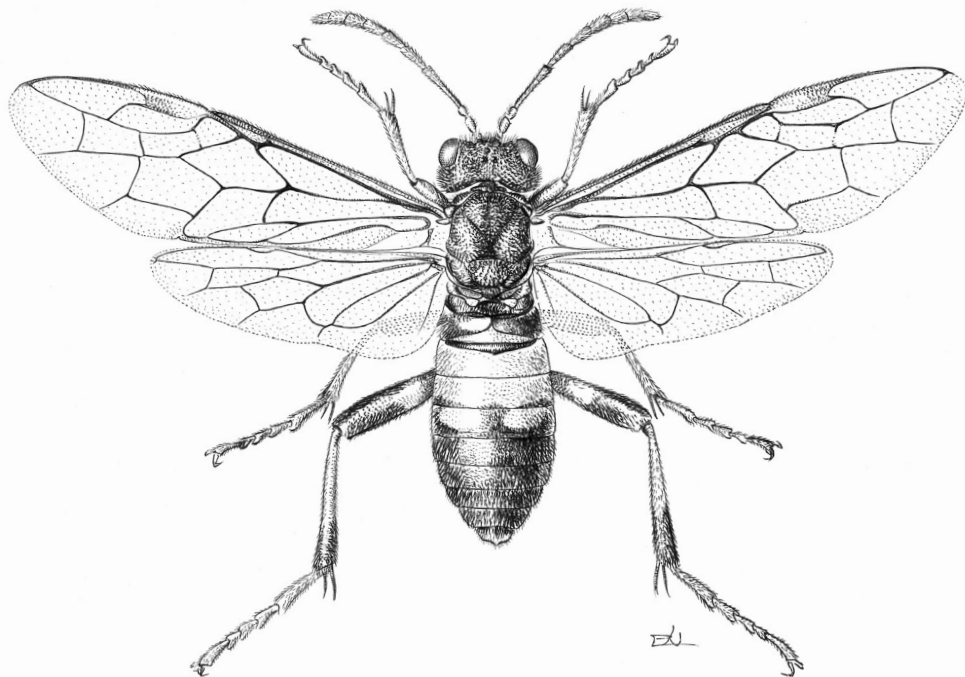
1. nemzetség: **Siobla** Cameron, 1877

Közepes méretű, alapjában véve sötétszínezetű fajok, hosszuk 8–11 mm. A test zömök, erőteljes. A fej, a tor és a potroh nagy része fekete. A fej rendkívül durván pontozott. A fejpajzs elülső szegélye egyenesen levágott. A két szemkeret a fejpajzs felé összefut ugyan, de a meghosszabbított vonala a fejpajzs külső szegélyét messze elkerüli. A csáp a 3. íztől enyhén megvastagodik. A szárnypikkely fekete. A középhátpajzs domború és erőteljesen pontozott. + A szárny füstös, az erezet feketésbarna. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közötti távolság legfeljebb az 1. könyökkeresztér hosszával egyenlő vagy annál rövidebb. A lándzsasejtet egy hosszú, ferde keresztér kettéosztja. A lábak főként sárgászörösek, részben feketék. A hátulsó csípő nagy, megnyúlt, így a hátulsó comb hátrafelé kinyújtva a potroh csúcsát eléri, vagy meg is haladhatja. A comb a lábszárnál rövidebb. A lábkarom kétágú, a tarsfog a csúcsfognál erőteljesebb. A potroh alapvetően fekete, de a középső szelvények barnászörösek.

Az álhernyó a nebáncsvirágfélék (Balsaminaceae) egyik fajának a levelén fejlődik.

A nemzetségbe két faj tartozik. Az imágó tavasszal és nyáron repül. Eddigi ismereteink szerint elterjedési területe Közép-Európa. A Kárpát-medencében és hazánkban az egyik faj előfordul, de nem gyakori.

- – A fej fekete, sűrűn, durván pontozott és fénytelen. A fej a szemek mögött enyhén kiszélesedik, majd hirtelen elkeskenyedik. A nőtény rágója barna, de a töve és a csúcsa fekete, ugyanakkor a hímé teljesen fekete. A csáp rövid, a fej és a tor együttes hosszát nem haladja meg, színe vörösesbarna, ugyanakkor a hím csáptőize, csápcsuklóize és a csápostor 1. íze sötétbarna. A tor fekete, a középtoroldal durván, míg a középmell finoman pontozott, fénytelen. Az előhát hátulsó szegélye vöröses. Az utóhátbütykök sárgák. A szárny kifejezetten füstös, míg a szárnyerezet feketésbarna, a szárnyjegy világosabb, sárgásbarna. Az első két pár láb vörösesbarna, a csípő, a tomporok és többé-kevésbé a comb hátulsó felszíne fekete. A hátulsó láb csípője és tomporai feketék, a nőtényen gyakran vörös foltokkal, a combja fekete, de a tövén széles vörösesbarna öv van, a lábszárak és a lábfejek vörösesbarnák, de a lábszár csúcsa gyakran fekete. A láb karma kétágú, a csúcsfog vékony és rövid, a tarsfog erőteljes és hosszú. A potroh 2–3. hátlemeze sima és ragyogóan fényes, fekete, a nőtény 2–3.

18. ábra. *Siobla sturmii* (Klug) ♀ (Eredeti)

és 9. hátlemeze barnászörös, a hímé hasonlóképpen színezett, de a 2. hátlemez közepén nagy fekete folt van. A haslemezek kiterjedten feketék, részben sötétbarnák. (18. ábra) 8–11 mm.

Európában a nemzetségbe mindössze két faj tartozik. Az egyik faj, *Siobla ruficornis* (Gimmerthal, 1834) inkább Észak-Európában (Litvánia, Finnország), a másik, a boreo-palaearktikus, a jelenlegi ismereteink szerint Nyugat- és Közép-Európában honos, kelet felé Kínán át Japánig megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban csak az alábbi faj fordul elő, de nem gyakori. A faj populációingadozása jelentős. Fő elterjedési területe a középhegységek régiói, sík vidéken csak itt-ott jelenik meg. Az imágó elsősorban tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó (28 mm) július-augusztusban az erdei nyenyúlhozám (*Impatiens noli-tangere*) levelén fejlődik. Laboratóriumi körülmények között elfogadja a bíbor nyenyúlhozám (*Impatiens glandulifera*) levelét is (= *pacificica* Smith, 1874, *sturmii plesia* Malaise, 1945; = Sturm-levéldarázs – Sturm-tajtékdarázs

sturmii (Klug, 1817)

2. nemzetség: **Perineura** Hartig, 1837

Karcsú, kistermetű, 7–8 mm hosszú faj. A fej és a tor fekete, finoman pontozott, fényes. A szájvédő lapos, háromszögletű (15. ábra), elöl lekerekített. A fejpajzs sárga, mélyen, háromszögletűen kikanyarított. A csáp hosszú, fonálszerű. A szem kicsi, csaknem kör

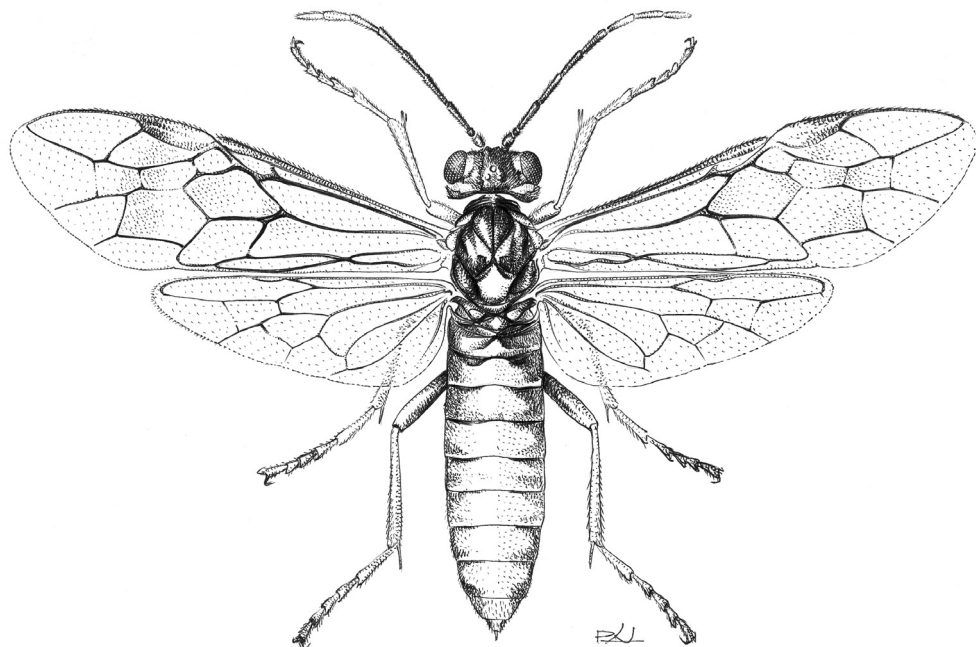
alakú. A szemek belső vonala párhuzamos. A tor fekete, gyengén pontozott, fényes, helyenként sárgásfehér foltokkal és sávokkal. A középhátpajzs elől hegyes. A szárny tiszta, az erezet barna, de a szárnyjegy kétszínű, a tövi fele sárga, a csúcsi része barna. Az elülső szárny lándzsasejtje közepén, egy rövid szakaszon összeolvadt. A hím szárnyán egy szegélyér körbefut. A hátulsó csípő a többi ízhez mérten arányos, a hátulsó comb kinyújtva a potroh csúcsát nem éri el. A karom hosszú és vékony, a belső fogacska rövid és a csúcsi fogtól távol ered (14. ábra). A potroh 1. hátlemeze közepén szélesen kivágott.

Az álhernyót még nem írták le.

A megfigyelések szerint az ivarérett egyedeket többször fogták rózsafélék (Rosaceae), pl. a szeder és a málna (*Rubus*) levelein, így feltételezhető, hogy ezek a faj tápnövényei. Az imágó kora tavasztól nyár elejéig repül. Viszonylag ritkán kerül elő. A nemzetségbe tartozó egyetlen fajt Nyugat-, Közép- és Észak-Európában fogták. Hazánkban több helyen gyűjtötték.

- – A *nőstény* feje felül finoman pontozott, fényes, színe alapvetően fekete. A szájtő és a rágó töve fehér, az előbbi elülső szegélye lekerekített. A fejpajzs háromszögletűen, mélyen kikanyarított, az elülső fele-háromnegyede fehér, csak a tövi rész fekete. A csáp sötétbarna, azonban az utolsó három csápíz teljesen fehér. A belső szemkeret felső része és a halántékon kétoldalt egy-egy vékony csík vagy sáv fehér. A tor többnyire fekete, nagyon finoman pontozott, fényes. Az előtor hátulsó szegélye fehér. A középtoroldal fekete, de a középmell határán egy nagy fehér folt van. Az erezet szabályos, a szárnyjegy kétszínű, a tövi fele sárgásfehér, a csúcsi része barna. A középhát oldalsó lebenyén egy hosszanti sárga csík van. A középhátpajzs kiterjedten sárga. A lábak világossárgák, de a csípő töve feketésbarna. A hátulsó comb belső felszínének csúcsi fele barna. A potroh alapvetően sötétbarna-fekete, de a 2–9. hátlemez, esetenként csak a középső szelvények sárgásbarnák, de a potroh csúcsa felé haladva inkább sárgásfehérek. A *hím* feje felül finoman pontozott, erősen fényes, színe alapvetően fehér, de a homlokon, fejtetőn, valamint a pofarészen fekete. A szájtő, a fejpajzs és a pofa világossárga. A csáp megnyúlt, a potroh hosszát is eléri, színe világosbarna, bár felül sötétebb, a csáptőíz és a csápucsuklóíz viszont fekete. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye, a szárnyjegy, az utóhátpajzs, a középtoroldal jelentős része és az utótoroldal világossárga. A szárny enyhén füstös, a szárnyjegy és az erezet barna. A hátulsó szárnyon egy szegélyér körbefut. A lábak sárgák vagy világosbarnák, a csípő, a tomporok viszont világosabbak. A potroh hátlemezei ragyogóan sárgák, a töve felé fehéresek, de a lemez elülső és hátulsó szegélyén keskeny fekete csík van. A haslemezek a tövi szakaszon sötétek. (19. ábra) 7–8 mm.

A faj Nyugat-, Közép- és Észak-Európában elterjedt. A Kárpát-medencében több helyen előkerült, így a Felvidéken, Erdélyben és a Délvidéken pedig Horvátországban. Hazánkban elsősorban dombos és hegyes vidéken gyűjtötték, így a Bakonyban, Nagyvisnyón, Szilvásváradon

19. ábra. *Perineura rubi* (Panzer) ♀ (Eredeti)

és Aggteleken, de előkerült a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban (Kapuvár: Király-tó, Lébény: Tölösi-erdő) is. Az imágó kora tavasszal és nyáron repül (IV–VII), kifejezetten kedveli az erdőséget és az erdő szélén fekvő területeket. A gyűjteményi adatok azt igazolják, hogy a hímek a nőtényeknél gyakrabban kerülnek elő. Az álhernyót még nem írták le. A pihenő imágókat azonban többször gyűjtötték a hamvas szeder és málna (*Rubus caesius*, *R. idaeus*) levelén. A kutatók feltételezik, hogy az álhernyó e tápnövényeken fejlődik. (= *lividiventris* Fallén, 1808, *elegantula* Fallén, 1808, *delicatula* Hartig, 1837 nec Fallén, 1808) – Sárgapöttyű kecsesdarázs

rubi (Panzer, 1805)

3. nemzetség: *Aglaostigma* Kirby, 1882

Közepes termetű, 6–12 mm hosszú levéldarászfajok. A fej teljesen fekete, vagy fekete világos színű foltokkal. A fejpajzs elülső szegélye egyenesen levágott. A szájtvédő elülső szegélye lekerekített (7. ábra), a fajok többségénél világossárga, másoknál vörösesbarna. A nyakszirti taraj a fej felső részén jól fejlett, de lefelé, a szemek mögött csak az egyharmadáig terjedt (13. ábra). A csáp hosszú, felül rendszerint fekete, alul azonban világos színezett. A csápcsúcs fekete, alul azonban világos lehet. A tor alapszíne fekete vagy zöldes-sárga különböző nagyságú foltokkal és sávokkal. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymástól távol érik el a középeret. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztérhez

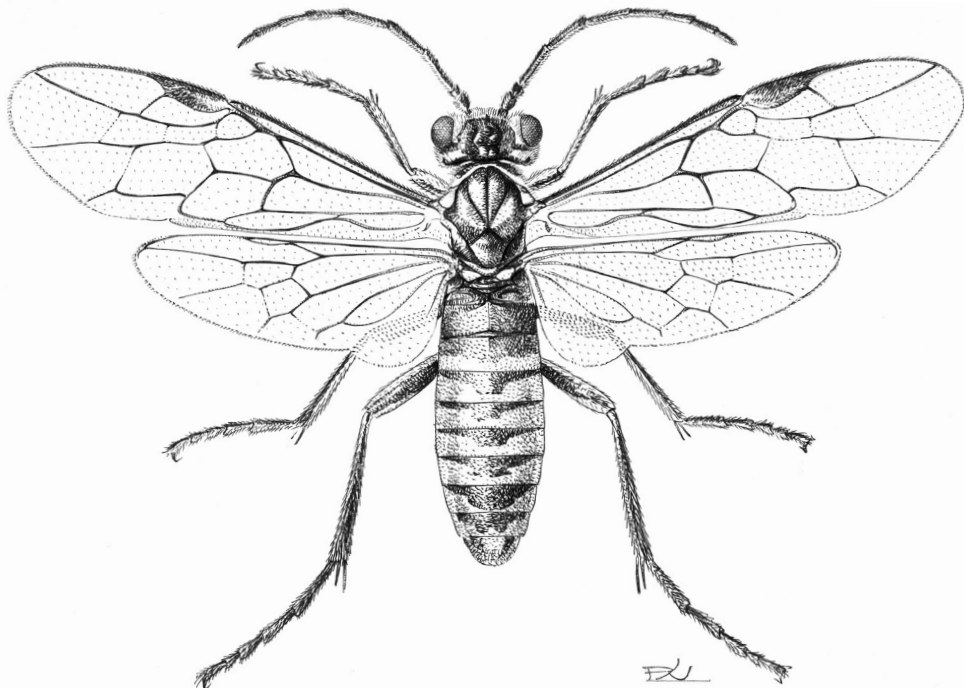
közel torkollik a sugárérbe, vagy a 3. könyöksejt közepébe torkollik. A lándzsasejtet egy nagyon rövid merőleges vagy enyhén ferde keresztér kettéosztja, az ér nagyon rövid, a szélességénél alig hosszabb. A hím hátulsó szárnya szabályos, vagy egy szegélyér körbefut (*A. alpinum*, *A. nebulosum*). A hátulsó lábszár sarkantyúja viszonylag rövid, ennek ellenére a lábszár csúcsának legnagyobb szélességét esetenként kissé meghaladja. A lábkarom hasított, vagyis az ikerfog hosszú és közvetlenül a csúcsfog mellett ered. A potroh alapvetően fekete, de a középső szelvények barnászörösek, esetleg világoszöldek, vagy sárgásfehér színezetűek, máskor az egész potroh kiterjedten zöldessárga vagy sárgásfehér fekete foltokkal. A potroh 1. hátlemeze középen vonalszerű vagy széles hasadék révén megosztott.

Az álhernyó és a tápnövény egyes fajoknál még ismeretlen. Az eddig leírt fajok álhernyóinak hossza 15–21 mm között mozog. A tápnövények a következő növénycsaládok fajai közül kerülnek ki: rózsafélék (*Rosaceae*), ligetszépefélék (*Onagraceae*), nebáncsvirágfélék (*Balsaminaceae*), buzérfélék (*Rubiaceae*) és fészkesvirágzatúak (*Compositae*).

A nemzetség az egész Európában, az északi országoktól a Földközi-tenger mellékéig, kelet felé, a Palaeartikumban Japánig elterjedt. A 10 európai faj közül a Kárpát-medencében 8 fordul elő.

- 1 (4) A potroh kiterjedten zöldessárga vagy sárgásfehér, fekete részekkel, de vöröses-barna szín nincs rajta.
- 2 (3) A középtor kiterjedten fekete, zöldessárga részekkel. A középtoroldal felül és a teljes középmell fekete. A nőtény feje elől sárgászöld vagy sárgásfehér, hosszú, ezüstös szőrökkel. A hím feje alapvetően fekete, viszont a belső szemkeret mentén egy széles sáv, a csáptövek környéke, a fejpajzs, a szájvédő, a pofa és a halánték széles sávja sárgásfehér. A csáp hosszú, felül fekete, alul világossárga, de a csáptőíz és a csápcsuklóíz fekete. A tor felül fekete, de az előhát hátulsó szegélye, valamint a szárnypikkely sárgásfehér. A középtoroldal nagyrészt sárga, de a felső háromszögletű sarka fekete, a középmell viszont teljesen fekete. A szárny erezte és a szárnyjegy barna. A lábak karcsúak, megnyúltak, felül feketék, alul sárgák. A karom kétágú, a két fog azonos hosszúságú. A potroh finoman, bőrszerűen ráncolt, fényes. A nőtény 1. hátlemeze fekete, a 2–9. hátlemez többnyire fekete, de a hátulsó szegélyeken zöldessárga színű csíkokkal, amelyek oldalt szinte sávokká szélesednek. A hím potroha nőtényéhez hasonló színezetű, csak a hátulsó szegélyeken a sávok valamivel szélesebbek (20. ábra). A potroh haslemezei zöldessárgák. 6–9 mm.

A faj Svájc, Francia- és Olaszország elsősorban magas hegyvidékein (1500–2000 m) fordul elő. Ritka. A Kárpát-medencében a Felvidéken (Csorba-tó környéke), a Magas-Tátrában és a Királyhegyen gyűjtötték, de közölték Kárpátaljáról (Rahói járás: Tiszabogdány, Hoverla, Mencsöl) 800–1700 m magasságokból. A Magyar Birodalom Állatvilága c. munkában Mocsáry közölte még a XIX. század végén, közelebbi lelőhely nélkül („species solum Hungariam inhabitat”),

20. ábra. *Aglaostigma pingue* (Klug) ♂ (Eredeti)

így hazánk területén is előfordulhat. Repülési ideje a tavasz végére, a nyár közepére tehető (V–VII). Az állhernyót és a tápnövényt még nem írták le. – Pohos pompásdarázs

pingue (Klug, 1817)

- 3 (2) A középtor elsősorban zöldessárga, fekete részekkel. A középtoroldal zöldessárga fekete foltokkal. A fej kiterjedten sárgászöld, azonban a pontszemek környéke, a pofa és a halánték, valamint a nyakszirt fekete, fényes, nagyon rövid, ezüstös szőrökkel fedett. A csáp felül barna, alul világosbarna, de az első két íz felül többnyire fekete. A tor majdnem teljesen sárgászöld, fekete foltok vannak viszont az előhát hátulsó felén, a középtor elülső és oldalsó lebenyein, továbbá az utótör nagy része is fekete. A középtoroldal és a középmell sárgászöld, a határvonalak mentén fekete vagy barnás sáv húzódhat. A nőtény lábai sárgászöldek, de a középső és a hátulsó comb hátulsó oldala sötétbarna vagy fekete. Ugyanakkor a hím hátulsó combja és lábszára mindkét oldalon barna. A nőtény potroha kiterjedten sárgászöld, de az 1–2. hátlemez közepe és a 3–5. hátulsó szegélye fekete, a hasoldala, a tövi lemezek barna foltjának kivételével, szintén sárgászöld. A hím összes hátlemezének hátulsó szegélyén keskeny, fekete sávok vannak, a hasoldala sötétbarna. 8–10 mm.

A faj Nyugat- és Közép-Európában elsősorban hegyvidékeken fordul elő. A Kárpát-medencében a Felvidéken, Kárpátalján és Erdélyben fogták. Nálunk ismert lelőhelyei a Kőszegi-hegység, a Bakonyban (Hódos-ér), Bakonybél, Porva, Zemplénben Miskolc (Garadna-völgy) és Szilvásvárad. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–VI), alkalmanként tömegesen is megjelenik. Az álhernyó (16 mm) júniustól szeptemberig a fehér és a vörös keserűlapu (*Petasites albus*, *P. hybridus*) levelén fejlődik (= *idriense* Giraud, 1857 nec Lepeletier, 1823) – Fűrge pompásdarázs

lichtwardti (Konow, 1892)

- 4 (1) A potroh felül alapvetően fekete, de a középső hátlemezek vöröses- vagy sötétbarnák.
- 5 (6) Nagytermetű, 10–12 mm hosszú faj. A fej barna-fekete, finoman és szórtan pontozott, fényes. A csáp sörteszerű, megnyúlt, még a potrohnál is hosszabb. A nőtény csápjának nagy része világosbarna, de az utolsó három-négy íz barnásan füstös, a hímé felül fekete, alul sötétbarna. A nőtény szájvédője, fejpajzsa, a rágó töve, az arc csápok alatti része, a belső és a külső szemkeret és az elülső pontszem alatt két dudor sárgásfehér, a halánték és a nyakszirt barna. A tor, a szárnypikkellyel együtt teljesen fekete, szórtan pontozott, fényes, viszont a nőtény középhátpajzsa és az utóhátpajzs sárga, azonban a közép- és az utóhát lehajló része barna. A középtoroldal és a közép-mell fekete, de az utótoroldal kiterjedten sárga. A szárny füstösbarna, a szárnyjegy sötétbarna, alatta széles, halványbarna harántsáv húzódik. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeles. A lábak barnák, viszont az első két pár láb csípője és tomporai feketék. A hátulsó láb nagyobbrészt, a csípő, a tomporok, a comb töve és a lábszár csúcsa pedig teljesen fekete. A nőtény potrohának 1. hátlemeze közepén vonalszerűen megosztott, fekete, a 2. hátlemezének töve és a 6–8. hátlemez többé-kevésbé fekete, a 2. hátlemez hátulsó fele és a 3–5. hátlemez vörösesbarna, a 9. pedig fehér. A hím potroha fekete, mindössze a 3–5. szelvény vörösesbarna.

A faj Nyugat- és Közép-Európában, kelet felé a Kaukázusig (Örményország) elterjedt. Ritka faj. Kárpát-medencei előfordulását csak néhány gyűjtőhely bizonyítja, így a Felvidéken Limpak, Istvánkirályfalva és Tátraotthon, Kárpátalján a Keleti-Kárpátok, míg Erdélyben Mehádia és Szacsva. Hazai előfordulása várható. Az imágó tavasszal és nyár elején repül (V–VI), elsősorban a hegyvidék lakója. Az álhernyó a mocsári fűzike (*Epilobium palustre*) és az erdei deréce (*Chamaenerion angustifolium*) levelén fejlődik – Termetes pompásdarázs

[langei (Konow, 1894)]

- 6 (5) Kistermetű, 7–10 mm hosszú fajok.
- 7 (10) A potroh oldala, vagyis a hátlemezek légzőnyílássorától számított lehajló része, hosszanti sávot alkotva sárgásfehér.

- 8 (9) A csáp erősen megnyúlt, fonálszerű, a potrohnál hosszabb. A szárnyjegy sárga, de a töve és az elülső szegélye mentén barnás. A nőtény szárnyjegye alatt széles barna harántsáv húzódik, a hím szárnyán harántsáv nincs. A nőtény fejének alapszíne fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, egy kis háromszögletű folt a csáptövek alatt, a belső szemkeret széles sávja és a halánték kétoldalt sárga. A fejtetőmezőt határoló kétoldali barázdák mélyek és előre felé szétfutnak. A hím fejének alapszíne sárga, a fejtető és a nyakszirt azonban fekete, amely a csápok irányában három keskeny csíkban folytatódik. A nőtény csápjá felül sötét- alul világosbarna, a hímé felül világosbarna, alul sárga. Az előtor fekete, a hátulsó szegély és a szárnypikkely viszont sárga. A hím előtora sárga, a nyak közelében elnyúlt fekete folttal. A nőtény közép- és utótora sűrűn pontozott, alul és felül teljesen fekete, az utópajzsocska és az utóhátpajzs felszíne sima és ragyogóan fényes. A hím középtora felül kiterjedten fekete, az elülső és oldalsó lebenyeken keskeny hosszanti sávokkal, a középhátpajzs közepén elmosódott sárga folttal. A hím középtoroldala és a középmelle sárga, de a kettő határán keskeny barna sáv húzódik. A szárny enyhén füstös. A nőtény csípője és tomporai fehérek a tövükön fekete foltokkal. A comb, a láb-szár és a lábfej világosbarna. A hím lábai sárgák, de a combok hátulsó ill. belső oldala fekete. A potroh bőrszerűen finoman ráncolt. A nőtény potrohnának 1. hátlemeze fekete, a 2-nak csak a tövi kétharmada fekete, a hátulsó egyharmada, valamint a 3–7. hátlemez pedig vörösesbarna, a 8–9. fekete. A hím 1–2. valamint a 6–8. hátlemeze fekete, a potroh közepe és a 3–5. hátlemez azonban vörösesbarna, de a hátulsó szegélyen fekete csík van. A hátlemezek a légzőnyílássortól kezdődő lehajló része sárgásfehér, majd ez alatt fekete foltokból összeálló széles fekete sáv húzódik. A nőtény haslemezei sárgásfehérek, a hímé vörösesbarnák. A tojócsőhüvely a potroh végéből hosszan kinyúlik, fekete. 8–10 mm.

A faj Nyugat- és Közép-Európában, elsősorban hegyvidéken fordul elő. A Kárpát-medencében a Felvidéken (Istvánkirályfalva, Liptóújvár, Feketevág), a Kárpátalján (Rahói járás: Tiszabogdány, Trebusafejérpatak), továbbá délen Horvátországból ismert. Hazánkban a Kőszegi-hegységből került elő. A gyűjtési adatok alapján az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó a martilapu (*Tussilago farfara*), a fehér és a vörös keserűlapu (*Petasites albus*, *P. hybridus*) levelén fejlődik. (= *insigne* Klug, 1817) – Kétszínű pompásdarázs

discolor (Klug, 1817)

- 9 (8) A csáp rövid, a potroh hosszát nem éri el, színe felül fekete, alul világos sárgásbarna. A szárnyjegy sötétbarna, töve azonban sárgásfehér. A fej fekete, a nőtény rágójának töve, a szájjvédője, a fejpajzsa, a belső szemkerete és a csápgödörgyűrűjének belső oldala sárgásfehér. A fejpajzs szórta pontozott, alkalmanként barnás-feketés. A tor felül fekete, azonban az előhát hátulsó

és lehajló szegélye, a szárnypikkely valamint az utóhátbütyök sárgásfehér, az utóhátpajzson fehér folt vagy vonal lehet. A nőtény középtoroldala és középmelle fekete, azonban az előbbin alkalmanként széles, ferde lefutású sárga sáv húzódhat. A hím tora felül fekete, alul sárgásfehér, de a középtoroldal felső sarka fekete. A lábak barnásvörösek, a hímen egészen világosak, de az egyes ízek hátulsó oldalán fekete csík húzódik. A hátulsó lábfej sötét. A potroh hátlemezei sűrűn, bőrszerűen ráncoltak. A nőtény potroha fekete, azonban a 3–6. szelvénye vörösesbarna, a 9. hátlemeze nagyrészt fekete de a hátulsó szegélyén fehér csík húzódhat. A nőtény potrohhátlemezeinek lehajló része sárgásfehér, így ezek a szelvényrészek oldalt összefüggő széles világos színű sávot alkotnak. A hím potrohának színezete a nőtényével nagyjából azonos, azonban a 3–5. (6.) hátlemez vörösesbarna, a haslemezei sárgásfehérek. 7–9 mm.

A faj Kelet- és Észak-Európában közönséges, kelet felé a Kaukázusig, majd észak felé a Bajkál-tóig elterjedt. A Kárpát-medencében északról dél felé Erdélyben is sűrűn előfordul. Hazánkban a gyűjtési adatok alapján a nemzetség leggyakoribb faja. Az imágó tavasszal és kora nyáron repül (IV–VI, IX), de az Aggteleki Nemzeti Parkban egy példány szeptemberben került elő. Az álhernyó (15 mm) júniustól júliusig elsősorban a közönséges és a tejoltó galaj (*Galium mollugo*, *G. verum*) levelét és virágját fogyasztja. (= *laterale* Fabricius, 1779; = Tavaszi levéldarázs) – Vöröslábú pompásdarázs

fulvipes (Scopoli, 1763)

- 10 (7) A potroh oldalán hosszanti sárgásfehér szalag nem húzódik. A potroh 1–2. és 7–8. hátlemezének a légzőnyílástól számított lehajló része barna-fekete.
- 11 (12) A nőtény elülső szárnyán, a szárnyjegy alatt széles, barna harántsáv húzódik. A fej a szemek mögött elkeskenyedik. A nőtény feje fekete, de a fejpajzs, a szájevédő, a rágó töve, a belső és a külső szemkeret részben és a pofa világossárga, a fej hátul fekete. A hím feje kiterjedten sárga, a pontszemek környékén egy nagy háromszögletű fekete folt van, a fej hátul fekete. A csáp megnyúlt, még a potrohnál is hosszabb. A nőtény csápja felül sötétbarna, alul világos színezetű, de a csúcsi fele fekete, a hímen a csáp egységesen világosbarna. A csáptőíz és a csápcsuklóíz felül fekete, alul sárga. Az előhát és a szárnypikkely fekete. A nőtény középtoroldala és középmelle fekete, a híme az utótoroddallal együtt sárgásfehér. Mindkét ivar középhátpajzsa és utópajzsocskája sárgásfehér. A szárny szürke, a szárnyjegy sárga, csak a töve fekete. A hátulsó szárnyon mind a könyök- mind a korongsejt zárt. A hím hátulsó szárnyán egy szegélyér körbe fut. A nőtény első két pár combja elől sárga, hátul fekete, a lábszárok vörösesbarnák, a hátulsó combja fekete, míg a lábszára sárga, de a csúcsa sötétbarna. A nőtény potrohának 1. hátlemeze fekete, a 2. elülső szegélyén

széles fekete sáv van, azonban oldalt világosbarna, a 3–7. vörösesbarna, de a 8–9. hátlemez ismét fekete. A hím potrohának 1. hátlemeze sárga, a többi világosbarna, a 8–9. hátlemez hátulsó szegélyén fekete folt van. A potroh hasoldala a hátoldal színét követi, sötétbarna, vagy fekete. A tojócsőhüvely fekete. 8–10 mm.

A faj Ausztriából, Németországból, Belgiumból és Oroszországból, kelet felé a Kaukázusból, a Szahalin szigetről és a Kuril-szigetéről ismert. A Kárpát-medencében eddig csak a Felvidéken Trencsénmakó tartozékaként ismert Hármashatár környékén gyűjtötték. Enslin önálló nemzetséget (*Macrophyopsis*) alapított erre a fajra még 1913-ban, de a szakemberek ezt nem fogadták el. Az imágó nyár elején repül (VI), főleg hegyvidéken fordul elő, és minden valószínűség szerint erdőlakó, viszonylag ritkán kerül elő. A faj előfordulása hazánkban is várható. Az álhernyó (21 mm) augusztus-szeptemberben a réti legyezőfű (*Filipendula ulmaria*), az erdei nyenyúlhozám (*Impatiens noli-tangere*) és a kőrisfa (*Fraxinus*) levelén fejlődik. Ismereteink szerint egyetlen nemzedéke alakul ki. (= *schmicdekei* Konow, 1892) – Felhősszárnú pompásdarázs

[**nebulosum** (Ed. André, 1881)]

12 (11) Az elülső szárny tiszta, a szárnyjegy alatt barna harántsáv nem húzódik.

13 (14) A hátulsó szárnyon csak az egyik középsejt zárt, a könyöksejt nyitott. A fej fekete, de a belső és a külső szemkeret sárgásfehér, a fejtetőmező közepén egy megnyúlt sárga folt húzódik. A csáp fekete. Az előhát hátulsó szegélye és a szárnypikkely sárgásfehér. A középtor és az utótor fekete, azonban a középhátpajzs és utópajzsocskája, valamint az utóhátpajzs sárga. A szárny erezete és a szárnyjegy világosbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nem nyeles, mert a 2. középkeresztér a sejt csúcsába torkollik. A hím hátulsó szárnyán egy szegélyér körbefut. A lábak elülső oldala barnásvörös. A hátulsó comb belső oldala fekete, a lábszárak és a lábfejek barnásvörösek, de a lábszárak csúcsa fekete. A potroh 1. hátlemeze fekete, de a hátulsó szegélyén keskeny fehér sáv van. A 2–6. hátlemez barna, a 7–8. fekete, a 9. fehér. 7,5–11 mm.

A faj viszonylag ritka, ennek ellenére Európából több helyről előkerült, így Közép- és Nyugat Európából, a Balkánról, északon Norvégiából, Svédországból és Finnországból, de gyűjtötték Oroszország karéliei és távol-keleti részein is. Mocsáry (1900) a Magyar Birodalom állatvilágát taglalva a fajt Magyarországról is említi, azonban közelebbi lelőhely nélkül, így előfordulása a Kárpát-medencében nyilvánvaló, és akár hazánkban is élhet. Az imágó tavasszal és nyár elején repül (V–VI). Az álhernyó és a tápnövénye ismeretlen. Tekintettel arra azonban, hogy az ivarérett példányokat árnyékos, nedves helyeken gyűjtötték, ahol gyakori növény a réti legyezőfű (*Filipendula ulmaria*) és a martilapu (*Tussilago farfara*), egyes szerzők feltételezik, hogy az álhernyó e növényfajokon fejlődik. (= *nivosum* Klug, 1814) – Alpesi pompásdarázs

alpinum (C. G. Thomson, 1871)

- 14 (13) A hátsó szárnyon mindkét középsajt, vagyis a könyök- és a korongsejt zárt. A fej ráncolt és pontozott, enyhén fényes, színe fekete, a szájtájékos viszont fehér. A belső szemkeret felső harmadán keskeny sárga sáv húzódik. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata nagyon mély, egymással párhuzamos, majd a pontszemekről előrefelé a barázda szétfut. A csáp rövid, fonalszerű, a potroh hosszát nem éri el, felül fekete, alul sárgásbarna. A tor nagyon finoman pontozott és ragyogóan fényes, fekete. Az előhát hátsó sarka, valamint a szárnypikkely tejfehér. A középhátpajzs csak szórtan pontozott, utópajzsocskája viszont teljesen sima és ragyogóan fényes. A középtoroldal és a középmell finoman ráncolt és sűrűn pontozott, csak enyhén fényes. A szárny áttetsző, a szárnyjegy sötétbarna, de a töve világos, az erezet barna. A hátsó szárny lándzsasejtje nyeles. A lábak nagyrészt vörösesbarnák, bár a csípő és a tomporok feketék. Az első két pár comb elülső oldala vörösesbarna, a hátsó viszont barna, a lábszár és a lábfej ismét vörösesbarna. A hátsó lábszár csúcsa és a lábfej sötétbarna. A hím combjának belső oldala fekete. A karom hasított. A potroh fekete, az összes hátlemez haránt irányban finoman ráncolt. A nőstény középső szelvényei, a 3–6. míg a hímé a 3–5. (–6.) barnászörös. A tojócsőhüvely fekete. 7–8 mm.

A faj közönséges, és egész Európán át Kis-Ázsiáig, kelet felé egészen a Kuril-szigetekig elterjedt. Az egész Kárpát-medencében szinte mindenütt előfordul. A nemzetség második leggyakoribb faja. Az imágó kora tavasztól a nyár végéig repül (III–VI, VIII). A rendkívül hosszú repülési időt figyelembe véve elképzelhető, hogy két nemzedéke is kifejlődik. Az álhernyó (18–29 mm) júniusban az északi, a ragadós, a tejoltó és a közönséges galaj (*Galium boreale*, *G. aparine*, *G. verum*, *G. mollugo*) fiatal levelét fogyasztja (= *solitarium* Fallén, 1808 nec Scopoli, 1763, *juvenile* Audinet-Serville, 1823, *collare* Dietrich, 1868, *gibbosum* C. G. Thomson, 1870, *craverii* A. Costa, 1890). – Feketepajzsú pompásdarázs

aucupariae (Klug, 1817)

4. nemzetség: **Tenthredopsis** A. Costa, 1859

A fajok többsége közepes méretű, 7–13 mm hosszú. Rendkívül változatos és változékonny színezetű fajok, a kiterjedten világos, sárgásfehértől a rozsdavörösről át a feketéig terjed. A test felépítése többnyire karcsú. A fej a test többi részéhez mérten arányos. A szem tojásdad, így a rágó tövét nem éri el. A szemek belső vonala nagyjából párhuzamos, vagy a fejpajzs felé kissé összefut, de a szemek egymás közti távolsága alul az egyik szem magasságánál mindig nagyobb. A pofa széles. A szájtájékos domború, az elülső szegélye lekerekített (mint pl. a 7. ábra). A fejpajzs változatos alakú: az elülső szegélye lehet egyenesen levágott, esetleg teljes szélességében enyhén kikanyarított, háromszögletűen kivágott vagy középtájon mélyen, félkörívszerűen, esetenként

szögletesen kivágott, a kivágás mélysége a fejpajzs hosszának a felét is elérheti, a felszín gyakran finoman és szórtan vagy éppen erőteljesen és sűrűn pontozott. A nyakszirti taraj a fej hátulsó felszínén teljesen körbefut (mint a 2. ábra), kivéve a *nassata* fajcsoportba tartozó egy fajt: *T. nivosa* (Klug, 1817). A csáp hosszú, fonálszerű, a vége felé az egyes ízek elvékonyodnak. A középhátpajzs elől hegyes. A középhátbütyök közepes méretű, a két bütyök közti távolság az egyik bütyök szélességénél általában nagyobb. Az elülső szárny lándzsasejtjét rendszerint egy rövid keresztér kettéosztja esetenként egy rövid, máskor hosszabb szakaszon összeolvadt. A hímek hátulsó szárnyán egy szegélyér gyakran előfordul. A lábak erőteljes kapaszkodó lábak. A hátulsó csípő arányos, a hátulsó comb kinyújtva a potroh csúcsát nem éri el. A karom hasított, az ikerfog erőteljes, a csúcsfog hosszát is elérheti (6. ábra). A potroh hengeres, színezete rendkívül változó. A nemzetség legismertebb határozóbélyege, hogy a potroh 1. hátlemeze övszerűen egybeforrt, ezt középen gyakran egy hosszabb vagy rövidebb hosszanti lefutású, éles gerinc is jelölheti. A nőtény alsó farfedője (*hypopygium*) hátulsó szegélyének a közepén látható háromszögletű, pikkelyszerű függelék, az ún. alsó farfedőpikkely (*squamula hypopygialis*), ill. a hím alsó helyzetű hímvivarlemezének (*hypandrium*) hátulsó szegélye és a felső farfedőjének (*epiproctum*) csúcsi része fontos határozóbélyegeket hordoz.

Külön kell szólni a hímek hátulsó szárnyán előforduló szegélyérről. Véleményem szerint ez akkor teljes, amikor a lándzsasejt hurokere kifut a szárny szélére és ott érré vastagodva a könyökér, a középér és a hónaljér végét érintve felfut a szegélyér csúcsáig, bekeretezve a szárny alsó szegélyének mintegy kétharmadát, szabadon hagyva a függőeret. Alkalmanként azonban a szegélyér nem teljes, ilyenkor részleges szegélyérről beszélünk, amelynek különböző fokozatai lehetnek attól függően, hogy a lándzsasejt csúcsától melyik ér végéig terjed felfelé.

Az álhernyó (12–26 mm) júliustól októberig elsősorban pázsitfűveken (Gramineae) és más egyszikűeken, pl. a sás (*Carex*) és a nádtippán (*Calamagrostis*), és nagyritkán a kétszikű ernyősök (Umbelliferae) közé tartozó turbolya (*Anthriscus*) levelein fejlődik.

Mintegy 40 fajuk ismert. A fajok többsége Délkelet-Európában honos. Benson (1968) a törökországi levéldarazsak feldolgozása során hat *Tenthredopsis* fajcsoportot különböztetett meg, ebből négy a Kárpát-medencében is előfordul. Az *auriculata* fajcsoport Skandináviában és Oroszország északi részein, míg a *festiva* képviselői Törökországban és a Kaukázus déli lejtőin találhatók.

A *Tenthredopsis* fajcsoportok határozókulcsa

- 1 (2) A fejpajzs elülső szegélye, középen mélyen, gyakran félkörívszerűen, máskor szögletesen, trapéz alakúan, esetenként a fejpajzs elülső szegélyének teljes szélességében sekélyen, háromszögletűen kivágott, ennek mélysége a fejpajzs teljes hosszának legalább az egynegyede

stigma fajcsoport

- 2 (1) A fejpajzs elülső szegélye egyenesen levágott, esetleg teljes szélességében enyhén kikanyarított, vagy csak középen kikanyarított, de ennek mélysége a fejpajzs hosszának az egynegyedét nem éri el.
- 3 (4) A csápon fehér íz nincs, *vagy* a potroh 1. hátlemeze nem fekete és kétoldalt áttetsző fehéres folt sincs, *vagy* a középtoroldal sima és fényes, nem pontozott
nassata fajcsoport
- 4 (3) A csápnak legalább két íze (6–7.) fehér, *vagy* a potroh 1. hátlemeze fekete és kétoldalt áttetsző fehéres folt van, *vagy* a középtoroldal sűrűn durván pontozott, fénytelen.
- 5 (6) A csáp hosszú, a szegélyér és a szárnyjegy együttes hosszát is meghaladja. A fejpajzs legalább részben fehér. A potrohon áttetsző fehéres foltok nincsenek. A nőstény hasoldalán, a hátlemezek lehajló részén kétoldali fekete sáv húzódik.
tarsata fajcsoport
- 6 (5) A csáp rövid, a szegélyér és a szárnyjegy együttes hosszát nem éri el. A fejpajzs gyakran teljesen fekete. A potrohon alkalmanként áttetsző fehéres foltok vannak. A nőstény hasoldalán, a hátlemezek lehajló részén kétoldali fekete sáv nincs.
albonotata fajcsoport

Az **albonotata** fajcsoport határozókulcsa

- 1 (4) A középtoroldal sűrűn és finoman pontozott, fényes, viszont az utótoroldal rancos és pontozott, fényes. A hátulsó lábfej nem teljesen fekete, mert a 3. lábfejjel részben, a 4. teljesen, míg az 5. íz többé-kevésbé fehér.
- 2 (3) A fej a csáppal együtt fekete, bár a csáp alul világosabb, azonban a csáp 5. ízének csúcsa és a 6. teljesen, a 7. íz töve pedig szélesen fehér. A szájtédő rendszerint teljesen fehér, ritkábban csak a csúcsa. A szemek belső vonala csaknem párhuzamos, alul a szemek közti távolság az egyik szem magasságánál jóval nagyobb. A pofa széles, az elülső pontszem átmérőjénél is szélesebb. A belső szemkeret mentén, a szemek felső sarkánál egy keskeny csík, továbbá a halántékon egy-egy folt fehér. A fej a szemek mögött elkeskenyedik, a fejtetőmező nagyon finoman pontozott, fényes. A tor fekete, az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely, a középhátpajzs és az utóhátpajzs fehér. A lábak vörösek, a csípő és a tomporok feketék, ez utóbbi a hátulsó lábon részben fehér. Az elülső két pár lábfej barna. A hátulsó láb csípőjén hátul egy fehér sáv húzódik, a 2–4.

lábfejt is fehér. A szárny tiszta, a szárnyjegy barnásfekete, a töve fehér. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztérral egy pontban találkozik. A potroh vörös, de az 1–2. és a 3. hátlemez közepe, valamint a 8. és a 9. szelvény a tojócsőhüvellyel együtt fekete. A fekete 1. potrohhátlemezen kétoldalt egy-egy kicsiny, kerek áttetsző fehér folt látható. 9–11 mm.

A faj Horvátországban, Dalmáciában, Görög- és Törökországban, továbbá Kis-Ázsián át Szíriáig ismert. Hazánk déli területein előkerülhet. Az állhernyó ismeretlen (= *balcana* Mocsáry, 1880, *casia* Konow, 1898, *quadranulata* Konow, 1898, *triforis* Konow, 1898) – Kerekfoltos övesdarázs

[**albopunctata** (Tischbein, 1852)]

- 3 (2) Az 1. potrohhátlemez fekete, kétoldalt áttetsző, nagy fehér foltok vannak. A fej a csáppal együtt fekete. A fej a szemek mögött elkeskenyedik. A fejpajzs fekete. A hátulsó lábfej fekete, de a 4. lábfejt teljesen, a 3. és az 5. csak részben fehér. A szájtédő teljesen fehér, vagy csak a csúcsán fehér. A belső szemkeret egy vékony vonal mentén, továbbá a halánték két oldalán egy-egy folt fehér. A fejtető nagyon finoman pontozott, fényes. A tor fekete, az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely, a középhátpajzs és utópajzsocskája, valamint az utóhátpajzs sárga. A középtoroldal nagyon enyhén pontozott, fényes. A lábak vörösek, de a csípő és a tomporok feketék. Az első két pár lábfej barna. A hátulsó lábszár csúcsa esetenként fekete. A hátulsó csípő hátsó oldala fehér. A szárny tiszta, a szárnyjegy barnásfekete, a töve fehér. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztérral egy pontban találkozik. A fekete 1. potrohhátlemezen kétoldalt egy-egy áttetsző fehér folt látható. A potroh barnásvörös, de az 1–2. és a 3. hátlemez közepe, továbbá a tojócsőhüvely és környéke fekete. Az alsó farfedő kicsi, a csúcsa nincs kivágva. 9–10 mm.

A fajt Horvátországból, az Adriai-tenger partján fekvő Zenggről, továbbá Albániából, Görögországból és Kis-Ázsiából közölték. Az egyetlen Kárpát-medencei lelőhelyét Mocsáry közölte a Magyar Birodalom Állatvilága c. összefoglaló jegyzékében. Hazánk déli részén előkerülhet. Az állhernyót még nem írták le (= *basimacula* Mocsáry, 1880, *beuthini* auct.) – Hamvasfoltú övesdarázs

[**benthini** Rudow, 1871]

- 4 (1) A középtoroldal sűrűn és durván pontozott, fénytelen, viszont az utótoroldal sűrűn pontozott, fényes. A hátulsó lábfejt teljesen feketék.
- 5 (6) A csáp felül fekete, alul világos színezetű, de a csáptőíz és a csápcsuklóíz teljesen fekete. A csápostor 4–6. íze fehér vagy sárgásfehér, míg a csápcsúcsíz barna. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájtédő, gyakran a belső szemkeret teljes hosszában, de legalább a szem felső sarkánál egy aprócska folt, továbbá a halánték két oldalán egy-egy rövid, széles harántsáv fehér. A szemek belső vonala

csaknem párhuzamos, alul a szemek közti távolság az egyik szem magasságánál jóval nagyobb. A pofa széles, az elülső pontszem átmérőjét is meghaladja. A tor fekete, de a középhátpajzs és utópajzsocskája, valamint az utóhátpajzs fehér, gyakran az előbbi kettő között fekete harántsáv húzódik. A lábak vörösek, de a csípő, a tomporok nagyobb részt, a comb töve és a hátulsó lábfej fekete. A fekete hátulsó csípőn egy széles, hosszanti fehér sáv látható, míg a hátulsó comb vörös. A szárnylemez üvegtiszta, a szárnyjegy kétszínű, a töve szélesen fehér, míg a csúcsi rész sötétbarna-fekete. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztérral egy pontban találkozik, esetenként az utóbbinak belső érintője. A potroh világos vörösesbarna, de az 1. hátlemez teljesen, míg a 2. csak részben, a 8. nagyobbbrészt, a 9. viszont teljesen fekete. 9–11 mm.

A faj Francia- és Németországban, a Cseh Köztársaságban, Dél- és Délkelet-Európában, továbbá Törökországban és Oroszország déli területein (Krim-félsziget) került elő. A Kárpát-medencében Erdélyben (pl. Szováta: Sebespatak-völgye) és Horvátországban csak néhány helyen fogták. Hazánkban pedig mindössze Miskolcon, Répáshután és Nagyvisnyón gyűjtötték. Az imágó nyáron repül (VII). Az állhernyó ismeretlen (= *pisina* Konow, 1903, *picticornis* Mocsáry, 1880) – Gyűrűs övedarázs

annuligera (Eversmann, 1847)

- 6 (5) A csáp felül teljesen fekete vagy barna, alul világosbarna. Az előhát sűrűn pontozott, hátulsó szegélye szélesen a szárnypikkellyel együtt sárga. A fej csaknem teljesen fekete, viszont a szájjvédő barna, legfeljebb az elülső karimája sárgásfehér. Továbbá a szem felső sarka belül, a halántékon kétoldalt egy-egy folt fehér. A fejpajzs durván, az arc finoman pontozott, a fejtető viszont csak szórta, fényes. A szemek belső vonala csaknem párhuzamos, alul a szemek közti távolság az egyik szem magasságánál jóval nagyobb. A pofa széles, az elülső pontszem átmérőjénél is szélesebb. A középhát lebenyei sűrűn pontozottak és fehérek, a középhátpajzs egy-két apró fekete foltját leszámítva szintén fehér, az utópajzsocskával és az utóhátpajzssal együtt sima és ragyogóan fényes. Az első két pár láb csípői, a tomporai és combjainak töve fekete, a lábszárak és a lábfejek vörösek. A hátulsó comb, lábszár és lábfej teljesen fekete. A potroh 1. hátlemeze fekete, kétoldalt áttetsző és nagy szabálytalan fehér foltok láthatók. A 2. hátlemez barnászörös, de a közepe fekete, a 3–6. barnászörös, esetenként a hátlemezek közepe többé-kevésbé barnásan füstös, a 7–9. a tojócsőhüvellyel együtt fekete. A nőtény alsó farfedője nagyjából háromszögletű, sima és fényes, a csúcsa hegyes. 9–10 mm.

A faj Délkelet-Európában, a mediterrán keleti vidékein át Szíriáig elterjedt. A Kárpát-medencéből még nem közölték. Hazánk déli részein előkerülhet. Az állhernyót még nem írták le (= *propinqua* Mocsáry, 1880 nec Klug, 1817) – Fehérfoltos övedarázs

[albonotata (Brullé, 1832)]

A *tarsata* fajcsoport határozókulcsa

- 1 (2) A nyakszirti taraj szem mögötti középső szakasza nem éles, alig látható. A fejpajzs az elülső szegélyén teljes szélességében nagyon enyhén, ívelten kikanyarított. A nőtény csápja fekete, a hímé felül fekete, alul sötétbarna. A potroh középső szelvényei vörösesbarnák, a hasoldalon kétoldalt hosszanti fekete sáv húzódik, a hím potroha gyakran teljesen fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájtvédő, a belső szemkeret felső keskeny szalagja és a halántékon kétoldalt egy-egy folt sárga. A nőtény tora fekete, de az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely, a középhátpajzs és a nagy, csaknem félkör alakú utópajzsocsakája, valamint az utóhátpajzs sárga. A hím középhátpajzsa teljesen fekete, legfeljebb a közepén egy sárga folt van. A közép- és utótóroltal durván, a középmell finoman pontozott. A szárny enyhén füstös, a szegélyér és a szárnyjegy töve világosbarna, az erezet és a szárnyjegy csúcsi kétharmada sötétbarna. A hím hátulsó szárnyán egy szegélyér körbefut. Az első két pár láb barnásvörös, de az összes csípő és a tomporok feketék. A hátulsó csípőn hátul fehér folt van, a comb teljesen fekete, a lábszár sötétbarna, a lábfej barna. A nőtény potrohának 1–2. és a 7–9. hátlemeze fekete, a 3–6. viszont barnásvörös, a hímén pedig közepen füstös szabálytalan foltok vannak. A nőtény hátlemezeinek lehajló része fekete, így kétoldalt összefüggő sávot alkotnak, a hím potroha többnyire fekete. A hím 8. hátlemézének hátulsó szegélyén széles alapú összecsíptett kiemelkedés látható, ami a szelvény töve felé elkeskenyedik, ezáltal háromszögletű alakzatot mutat. 10–12 mm.

A faj fő elterjedési területe Közép- és Délkelet-Európa, de közölték Németországból, Svédországból, Finnországból és Oroszországból is. A Kárpát-medencében és hazánkban sok helyről ismert. Elsősorban a nedves környezetet kedveli, a sík területekről hiányzik. Az imágó tavasztól nyárig repül (V–VII). Az álhernyó fűféléken, különösen az erdei szálkaperjén (*Brachypodium silvaticum*) fejlődik (= Fonalsápi levéldarázs) – Talpas övesdarázs

***tarsata* (Fabricius, 1804)**

- 2 (1) A nyakszirti taraj szem mögötti középső szakasza éles, jól látható. A fejpajzs teljes elülső szegélye nagyon sekélyen, háromszögletűen kivágott. A csáp felül fekete, alul világos színezetű, a csáp közepén néhány íz túlnyomórészt vagy teljesen fehér. A potroh középső szelvényei vörösesbarnák, alul kétoldalt hosszanti fekete sáv nincs. A fej fekete, a fejpajzs, a szájtvédő és a rágó tövén egy kis folt, a belső szemkeret teljese hosszában és a halánték két oldalán egy-egy folt, alkalmanként a fejtetőmezőn egy pontocska sárga. A csáp első négy íze felül fekete, alul sárga, az 5. íz felül nagyrészt sötétbarna, a 6–8. íz teljesen sárga, a 9. világosbarna. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye kétoldalt fehér, a szárnypikkely fekete. A középhát fekete, finoman pontozott, de

a középhátpajzs és háromszögletű utópajzsocskája, valamint az utóhátpajzs fénylő sárga. A hím középhátpajzsa teljesen vagy nagyrészt sárga. A közép-toroldal fekete, sűrűn pontozott, fényes, a közép mell úgyszintén. A szárny át-tetsző, a szegélyér és a szárnyjegy töve sárgásbarna, az erezet többi része és a szárnyjegy csúcsi kétharmada sötétbarna. A sugárkeresztér a 3. könyök-keresztérral egy pontban találkozik, vagy annak belső érintője. A lábak ízei többnyire barnásvörösek, de a hátulsó comb fekete. A hátulsó csípő hátulsó oldala fehér. A hím lábai inkább piszkos sárgák és mindegyik csípő külső oldala fehér. A potroh 1. hátlemeze, a 2. közepe, valamint a 7–9. fekete, a 3–6. hátlemez barnásvörös, de a nőtény 3–4. hátlemeze közepén kicsiny fekete folt lehet, míg a hímen a 3–6. hátlemezek ilyenek. A potroh hasoldala barnás-vörös. A tojócsőhüvely fekete. A tojócső fogazata rendkívül lapos, apró fűrészszerű fogakkal (21. ábra). 10 mm.

21. ábra. *Tenthredopsis tischbeinii* (Frivaldszky) tojócsővének fogazata
(Haris – Gyurkovics nyomán)

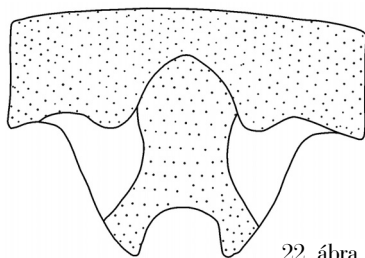
Egész Európában elterjedt, ritka faj. A Kárpát-medencében több helyen is előkerült. Hazánkban a Kőszegi-hegységben fogták, de újabban Nagyvisnyóóról, a Mecsek-hegységből, Gyöngyösről (Kékes-tető), Orrfűről, Mátraszentimrérről és a Nagymilicről ismert. Az imágó viszonylag későn, nyáron repül (VII–VIII), s mint a gyűjtői lelőhelyek is mutatják elsősorban a hegyvidéket kedveli. Az álhernyó fűféléken, különösen az erdei szálfaperje (*Brachypodium silvaticum*), a csomós ebír (*Dactylis glomerata*), a cérnatippan és a fehér tippán (*Agrostis tenuis*, *A. stolonifera*) levelén fejlődik – Tischbein-övesdarázs

tischbeinii (Frivaldszky, 1876)

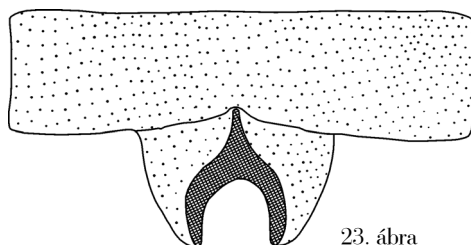
A *nassata* fajcsoport határozókulcsa

Nőtények

- 1 (4) Az alsó farfedőpikkely nagy, a tövén a középső lábszár belső sarkantyújánál hosszabb és szélesebb (22. és 23. ábra). A pikkely csúcsa szélesen és mélyen kivágott.
- 2 (3) Az alsó farfedőpikkely erősen kitinizált és Y alakú (22. ábra), töve keskeny, kétoldalt nagy hártás felszínnel. Az alsó farfedő hátulsó szegélye közepén, ahol a farfedőpikkely tövével találkozik, mélyen kivágott. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó töve és a belső szemkeret mentén legalább egy jelzesszerű

22. ábra

23. ábra

22–23. ábra. *Tenthredopsis litterata* (Geoffroy) nőstényének alsó farfedője (Benson nyomán) – *Tenthredopsis sordida* (Klug) nőstényének alsó farfedője (Benson nyomán módosítva)

csík fehér. A pofa keskeny, a csápok közti távolsággal csaknem azonos hosszúságú. A csáp felül sötétbarna, alul barna. A tor a szárnypikkellyel együtt fekete, legfeljebb a középhátpajzs közepén, az utópajzsocsán és az utóhátpajzson elmosódott fehér folt van. A szárny tiszta, a szegélyér barna, a szárnyjegy töve fehéres, az erezet sötétbarna. A csípő és a tomporok sötétbarnák, a comb, a lábszár és a lábfej barnászvörös. A potroh fekete, a középső szelvények sötétbarnák. A tojócsőhüvely fekete. 10–13 mm.

A faj egész Európában és Törökországban előfordul. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakori. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII), kedveli a száraz, meleg élőhelyeket. Az álhernyó (26 mm) augusztustól novemberig a csomós ebír (*Dactylis glomerata*), a tippán (*Agrostis*) és a siska nádtippán (*Calamagrostis epigeios*) levelén fejlődik. (= *carbonaria* Linnaeus, 1767 nec Scopoli, 1763, *cordata* Geoffroy, 1785, *microcephala* Lepeletier, 1823, *caliginosa* Stephens, 1835, *femoralis* Stephens, 1835, *nigriceps* Cameron, 1881, *nigronotata* Cameron, 1881, *pallida* Konow, 1896) – Jeles övesdaráz

litterata (Geoffroy, 1785)

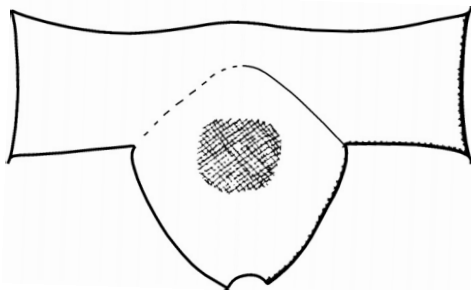
- 3 (2) Az alsó farfedőpikkely töve széles, a teljes felszíne egyöntetűen kitinizált, közepén mélyen kikanyarított (23. ábra), egy halvány kehely alakú barnás felszín látható. A alsó farfedő hátulsó szegélye közepén, ahol a farfedőpikkely tövével találkozik, enyhén kicsípett. A fej szalmasárga, de a homlok és környéke, valamint a fejtető és környéke élénk világosbarna. A pofa széles, a csápok közti távolságnak mintegy másfélszerese. A csáp tőize és csuklóize felül fekete, a csáp többi része világosbarna. Az előtor szalmasárga, a nyaki részen fekete harántcsíkkal, a szárnypikkely sárga. A középtor élénk világosbarna, de a lehajló részek feketék. A középhátpajzs, az utópajzsocska és az utóhátpajzs fehér. A tor alul szalmasárga, legfeljebb a szelvényhatárokat fekete vonal jelzi. A szárny tiszta, a szegélyér világosbarna, a szárnyjegy töve világos, az erezet barna. A lábak teljes egészében szalmasárgák, jelentéktelen barna foltokkal. A potroh szalmasárga, a hátlemezek hátulsó szegélyén sötétbarna sávval, amely hátrafelé keske-

nyedik és összefüggő mintázatot alkot. A haslemezek szintén szalmasárgák, de kétoldalt egy-egy széles barna sáv húzódik. A tojócsőhüvely fekete. 9–10 mm.

Nyugat- és Közép-Európában élő faj. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakori. Az imágó kora tavasszal és nyáron repül (IV–VII), kedveli a száraz és meleg élőhelyeket. Az álhernyó a sás (*Carex*), a csomós ebír (*Dactylis glomerata*), az angolperje (*Lolium perenne*), a tarackbúza (*Agropyron*), a franciaperje (*Arrhenatherum elatius*) és a nádtippán (*Calamagrostis*) levelén fejlődik (= Barnás hasú levéldarázs) – Pizkossárga övesdarázs

sordida (Klug, 1817)

- 4 (1) Az alsó farfedőpikkely kicsiny, a tövén a középső lábszár belső sarkantyújánál rövidebb és keskenyebb. A pikkely csúcsa hegyes, vagy tompán levágott, vagy egy rövidke ívszakaszon kikanyarított (24. ábra).

24. ábra. *Tenthredopsis nassata* (Linnaeus) nőtényének alsó farfedője (Benson nyomán módosítva)

- 5 (8) Az alsó farfedő hátulsó szegélye teljes hosszában egyenes.
- 6 (7) Az alsó farfedőpikkely csúcsa tompán levágott. A test alapszíne fekete és barnászörös. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájvédő és a rágó fehéres, középen mindegyik világosbarna alaktalan folttal. A belső szemkeret középső szakaszán egy csík piszkosfehér. A csáp egyöntetűen sötétbarna. A tor teljesen fekete, csak a középhátpajzs fehér. A szárny tiszta, a szegélyér és a szárnyjegy világosbarna, az utóbbi töve fehér, az erezet barna. A csípő és a tomporok feketék, az első comb valamint az összes lábszár és lábfej barna, a középső és a hátulsó comb viszont fekete. A potroh 1–2. és a 8–9. szelvénye fekete, a középső 3–7. szelvény barnászörös. A nőtény alsó farfedőpikkelyének csúcsa tompán levágott. A tojócsőhüvely fekete. 10–13 mm.

Nyugat- és Közép-Európában elterjedt faj. A Kárpát-medencében mindössze néhány helyen fogták. Hazánkban még nem mutatták ki. Az imágó tavasszal repül (V), gyakran keres fel száraz és meleg élőhelyeket. Az álhernyó (22 mm) júliustól októberig a szittyó (*Juncus*), a sás (*Carex*), a réti harmatkása (*Glyceria fluitans*), az angolperje (*Lolium perenne*), a réti perje

(*Poa pratensis*), a szőrfű (*Nardus stricta*), a lengefű (*Aira*), valamint az erdei és a gyepes sédbúza (*Deschampsia flexuosa*, *D. caespitosa*) levelén fejlődik. (= *labiata* Lepeletier, 1823, *neglecta* Stephens, 1835, *nigricollis* Cameron, 1881, *ignobilis* Cameron, 1882, *braunsi* Konow, 1884, *conjugens* Kriechbaumer, 1884) – Coquebert-övesdarázs

[**coquebertii** (Klug, 1817)]

- 7 (6) Az alsó farfedőpikkely csúcsa egy rövidke ívszakaszon kikanyarított (24. ábra). Nagyon világos, a szalmasárgától az élénk barnásvörösig változó színezetű faj. A fej finoman pontozott, szalmasárga színű, de a csápok feletti rész egészen a halántékig élénk világosbarna. A csáp szintén világosbarna, alkalmanként a csúcsi néhány íz sötétbarna. Az egész tor szórta pontozott, színe a szárnypikkellyel együtt sárgásbarna, viszont a középhátpajzs, az utópajzsocska és az utóhátpajzs világossárga. A szárny szegélyere és a szárnyjegy töve világosbarna, az erezet és a szárnyjegy csúcsi kétharmada barna. A közép- és utótoroldal lemezhatárait fekete vonal jelzi. A lábak világosbarnák, de a combok csúcsán és a torporokon helyenként apró fekete foltok vannak. A potroh bőrszerűen ráncolt, egyöntetűen vörösesbarna, vagy szalmasárga, felül gyakran a hátlemezek középvonalában változó méretű sötétbarna harántsávok vannak vagy az összes hátlemez feketébe hajló sötétbarna. A tojócsőhüvely vége fekete, merev fehér vagy sötét színű sörtékkel. 11–12 mm.

A faj egész Európában, Kis-Ázsiában, majd északon, Oroszországon át Szibériában, Mongóliában és Japánban elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakorlatilag mindentűt közönséges. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII). Az állhernyó (23 mm) szeptembertől novemberig elsősorban az üröm (*Artemisia*), a széles levelű gyapjúsás (*Eriophorum latifolium*), a sás (*Carex*), a csomós ebír (*Dactylis glomerata*), az angolperje (*Lolium perenne*), a tarackbúza (*Agropyron*), az erdei és gyepes sédbúza (*Deschampsia flexuosa*, *D. caespitosa*), a selyemperje (*Holcus*), a nádtíppan (*Calamagrostis*) és alkalmanként az erenyősök közé tartozó erdei turbolya (*Anthriscus silvestris*) levelén fejlődik. (= *alneti* Schrank, 1781, *apicaris* Geoffroy, 1785, *melanorrhoea* Gmelin, 1790, *subulata* Gmelin, 1790, *napata* Turton, 1802, *tiliae* Panzer, 1805, *albomaculata* Cameron, 1881, *dorsivittata* Cameron, 1881, *lividiventris* Cameron, 1881, *austriaca* Konow, 1890, *fenestrata* Konow, 1890, *raddatzi* Konow, 1890, *konowi* Strobl, 1895 nec Lethierry, 1886, *elegans* Konow, 1884, *thornleyi* Konow, 1899, *dubia* Konow, 1890, *nigroscutellata* Konow, 1904, *virginica* Muche, 1965; = Barnáshasú levéldarázs, Fényes levéldarázs, Változékony levéldarázs) – Élénk barna övesdarázs

nassata (Linnaeus, 1767)

- 8 (5) Az alsó farfedő hátulsó szegélye közepén, a farfedőpikkely találkozásánál kisebb-nagyobb mértékben kivágott, nem egyenes.
- 9 (10) Az alsó farfedő hátulsó szegélye közepén, a farfedőpikkely találkozásánál mélyen, háromszögletűen kivágott. A farfedőpikkely széles, de nagyon rövid,

a csúcsa hegyes. A nőtény potroha fehér, de a hátlemezeken keskeny, fekete harántcsíkok vannak. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó töve, a teljes széles külső- és a keskeny belső szemkeret, amely a fejtetőmező hátulsó sarkáig felnyúlik, egy kerek folt a fejtetőmezőn fehér. A nyakszirti taraj nem fejlődött ki, mindössze a fejtetőmező mögött és annak két oldalán, egy rövidke szakaszon látható. A nőtény tora fekete, de az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely, a középtoroldal, a középháton két vagy négy folt, a középhátapajzs, egy apró folt az utópajzsocskán és az utóhátpajzs fehér. A középhát hosszanti ráncokkal sűrűn pontozott. A középtoroldal és a közép mell határán egy jellegzetes, ásóra emlékeztető sárgásfehér folt van. A hím közép-melle fekete. A szárny tiszta, a szegélyér és a szárnyjegy fehér, az erezet világosbarna. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztértől távol, rendszerint a 3. könyöksejt közepébe torkollik. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság legfeljebb az 1. könyökkeresztér hosszával egyenlő vagy annál rövidebb. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen, hiszen a 2. középkeresztér a sejt csúcsába torkollik. A csípő és a tomporok sárgák apró barna foltokkal, a comb, a lábszár és a lábfej sárgászörös. A hátulsó comb mindkét oldala teljesen fekete, a lábszár fehér fekete csúccsal, a lábfej feketés. A karom kétágú, a társfog erőteljes, a csúcsfog hosszával egyenlő. A potroh hátlemezei fehérek gyakran vörös színezettel. Az 1. hátlemez sötétbarna, a 2–3. hátlemez elülső szegélyén folytonos keskeny fekete csík van, a 4–8.-on a csíkok közepén megszakadnak. A hím hátlemezein összefüggő fekete sáv húzódik. A potroh hasoldala teljesen fehér. 9–10 mm.

Az eddigi ismereteink szerint az eléggé ritkán előkerülő fajt eddig a Lappföldön, Svájcban és Magyarországon mutatták ki. Az eredeti fajleírást Klug hazánkban származó példányról készítette, hiszen lelőhelyként „Ungarn”-t jelöli meg. Mocsáry csak Klug nyomán közli a fajt: „Secundum auctorem species etiam Hungariam inhabitat” és egyetlen lelőhelyet sem említ. Az imágó nyáron repül (VI). Az állhernyót még nem írták le – Hófehér övesdarázs

nivosa (Klug, 1817)

- 10 (9) Az alsó farfedő hátulsó szegélye közepén, a farfedőpikkely találkozásánál mindössze sekélyen kivágott. A farfedőpikkely csúcsa egy rövidke ívszakaszon kikannyarított. A potroh középső szelvényei barnászörösek.
- 11 (12) Nagytetű, erőteljes felépítésű faj. A potroh 1. hátlemeze finoman, bőrszerűen ráncolt, fényes. A fej fekete, azonban a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó, a belső szemkeret felső csíkja és a halántékon kétoldalt egy-egy folt sárga. A csáp felül fekete, alul világosbarna. Az egész tor finoman pontozott, fekete, kivéve

a sűrűn pontozott középhátpajzsot, valamint a sima és fényes utópajzsocskát és az utóhátpajzsot, amelyek sárgák. A szárny szegélyere és a szárnyjegy töve sárga, az erezet és a szárnyjegy többi része barna. A csípő és a tomporok, valamint a hátulsó comb fekete. Az elülső két pár láb combja, lábszára és lábfeje vörösesbarna. A potroh 1. hátlemeze fekete, a többi hátlemezzel együtt finoman bőrszerűen ráncolt. A 2. és a 6–9. szelvény fekete, míg a 3–5. barnásvörös, alkalmanként az 5. hátlemez hátulsó szegélye feketés. A tojócsőhüvely fekete. 11–13 mm.

A faj Közép- és Dél-Európában, északon Karéliától Észak-Kaukázusig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban több helyen előkerült, így pl. Gödöllő, Simontornya, Nagykovácsi, Felsőtárkány, a Fertő–Hanság Nemzeti Park (Osl: Tölösi erdő), Kőszegi-hegység. Az imágó tavasszal repül (V–VII). Az álhernyó (20 mm) júliustól szeptemberig a szittyó (*Juncus*), az ebír (*Dactylis*), a lágy selyemperje (*Holcus mollis*), a tippán (*Agrostis*), az erdei és a siska nádtippán (*Calamagrostis arundinacea*, *C. epigeios*) és a sásfélék (Cyperaceae) káka fajainak levelén fejlődik, de sásról (*Carex*) még nem jegyezték (= *korlevici* Konow, 1887, *arrogans* Konow, 1890, *parvula* Konow, 1890 nec Fabricius, 1775) – Friese-övesdarázs

friesei (Konow, 1884)

- 12 (11) Kistermetű, nyúlánk, karcsú faj. A potroh 1. hátlemeze sima, tükrőfényes. A feje fekete, de a fejpajzs, a szájevődő, a rágó töve, továbbá a belső szemkeret egészen a szem felső sarkáig és a fejtetőn kétoldalt egy-egy nagy folt fehér. Az egész fej sima és ragyogóan fényes, legfeljebb a külső szemkeret a nyakszirtvarratig pontozott. A csáp felül sötétbarna, alul világos. Az előtor hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt sárga. A középhát elülső és oldalsó lebenye fekete és fényes, viszont a középhátpajzs, az utópajzsocska és az utóhátpajzs fehér. A középtoroldal és a középmell fekete. A szárny enyhén füstös, a szegélyér világosbarna, a szárnyjegy sötétbarna, de a töve fehér, az erezet sötétbarna. A lábakon a csípő fekete, bár a külső oldalán széles fehér sáv húzódik. A tomporok, az első két pár comb, a lábszárak és a lábfejek barnásvörösek, a hátulsó comb fekete. A potroh 1–2. hátlemeze fekete, a 3–5. és a 6. töve barnásvörös, a többi szelvény a tojócsőhüvellyel együtt fekete. 8,5–11 mm.

Egész Európában elterjedt faj. A Kárpát-medencében viszonylag gyakori. Az imágó nyáron repül (VII). Az álhernyó a réti csenkesz (*Festuca pratensis*), a réti perje (*Poa pratensis*), a csomós ebír (*Dactylis glomerata*) és a közönséges tarackbúza (*Agropyron repens*) levelén fejlődik. (= *campestris* Linnaeus, 1758, *palmata* Geoffroy, 1785, *ambigua* Klug, 1814, *fulviceps* Stephens, 1835, *sigma* Zetterstedt, 1838, *brevispina* C. G. Thomson, 1870, *inornata* Cameron, 1881, *josephi* Konow, 1884, *austriaca* Konow, 1890, *parvula* Konow, 1890) – Pajzsos övesdarázs

scutellaris (Fabricius, 1804)

A *nassata* fajcsoport határozókulcsa

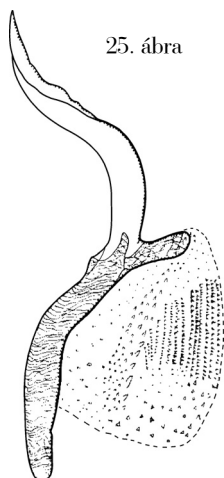
Hímek

- 1 (2) A hímivarlemez hátulsó szegélye egyenletesen lekerekített, ép. A hátulsó szárnyon szegélyér nem fut körbe. A középtoroldal felső fele erősen pontozott. A fej alapvetően fekete, azonban a szájkvédő, a fejpajzs, a rágó töve, a pofa, a csápgödörgyűrű belső oldala, a belső szemkeret szélesen, a halántékon kétoldalt egy-egy megnyúlt folt sárgásfehér. A fejpajzs és a szájkvédő szórtan pontozott, a fej többi része azonban sima és ragyogóan fényes. A fej felszínét fehér szőrök borítják. A csápostor kétoldalian lapított, a belső oldala barna, a külső sárgásfehér, a csáptőíz és a -csuklóíz külső oldala úgyszintén, de a csápostor utolsó három íze egységesen barna. Az előtor sűrűn pontozott, fekete, de a hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt sárgásfehér. A középtor fekete, viszont a középhátpajzs az utópajzsocskájával együtt, továbbá az utóhátbütyök és az utóhátpajzs sárgásfehér. A torhát sűrűn pontozott. A középtoroldal mell-lemezkaréjának felső fele, ugyanakkor a csípőtőlemez teljes egészében, míg az utótoroldal teljes felszíne sűrűn és erőteljesen pontozott, fekete. A középmell sima és fényes, fekete. A szárny enyhén füstös. A szegélyér világosbarna, az erezet és a szárnyjegy barna, ez utóbbi töve sárgásfehér. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztérral egy pontban találkozik. A csípő és a tomporok feketék, az előbbi külső oldala széles fehér sávval. Az első két pár comb, lábszár és lábfej világosbarna. A hátulsó comb sötétbarna, a lábszár és a lábfej egységesen barna. A karom kétágú, de a társkarom nagyon rövid. A potroh 1. és 7–8. hátlemeze fekete, de a 2–6. szelvénye világosbarna, a hát középvonalában a potroh csúcsa felé egyre kisebbedő barna foltokkal. A hímivarlemez fekete. A 8. hátlemez hátulsó szegélye közepén ép, sima és fényes.

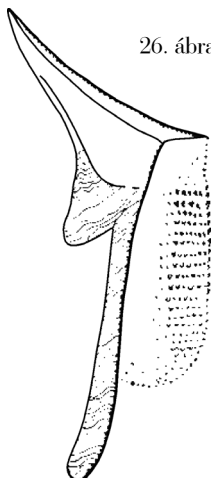
Tekintettel arra, hogy a szakemberek a *T. nassata* és *T. scutellaris* hímjeit a hagyományosan használt határozóbélyegek alapján kellő biztonsággal szétválasztani nem tudják, a fenti részletes leírást ajánlom. Egyetlen példányt ismerek Erdélyből, Szében vármegyéből. A lelőhelycímke: Chirpa[r] (Kürpöd) 1906. A második címke mindössze egy számot visel: 14.

scutellaris (Fabricius, 1804)

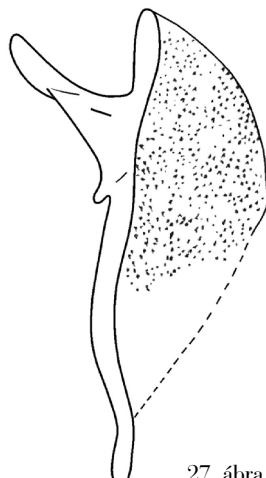
- 2 (1) A hímivarlemez hátulsó szegélyének csúcsa egy rövidke szakaszon mélyen kivágott, vagy kisebb-nagyobb mértékben sekélyen kikanyarított. A hátulsó szárnyon egy szegélyér körbefut vagy teljesen hiányzik. A középtoroldal sima és fényes, legfeljebb nagyon finoman, szórtan pontozott.
- 3 (4) A hímivarlemez hátulsó szegélye szélesen de sekélyen kikanyarított, ez a szakasz az ivarlemez csúcsának mintegy fele. A hím párzólebenye szigmoidszerű (25. ábra)
- litterata** (Geoffroy, 1785)

25. ábra

26. ábra

27. ábra

25–27. ábra. *Tenthredopsis litterata* (Geoffroy) hímjének párzólebenye oldalról (Benson nyomán)

– *Tenthredopsis nassata* (Linnaeus) hímjének párzólebenye oldalról (Benson nyomán)

– *Tenthredopsis friesei* Konow hímjének párzólebenye oldalról (Zhelochotsev nyomán)

4 (3) A hímivarlemez hátulsó szegélyének csúcsa egy rövidke szakaszon mélyen kivágott, vagy sekélyen kikanyarított, ami az ivarlemez csúcsának legfeljebb az egyharmada.

5 (6) A hátulsó szárnyon szegélyér nincs. A hímivarlemez hátulsó szegélyének csúcsa egy rövidke szakaszon félkörívszerűen, mélyen kivágott.

[*coquebertii* (Klug, 1817)]

6 (5) A hátulsó szárnyon teljes vagy részleges szegélyér van. A hímivarlemez hátulsó szegélyének csúcsa szélesebben, vagy egy rövidke szakaszon kikanyarított.

7 (10) A középtoroldal és a középmell sárga.

8 (9) A hímivarlemez hátulsó szegélyének csúcsa sekélyen kikanyarított, ez a szakasz az ivarlemez csúcsának mintegy egyharmada. A hím párzólebenyének alakját a 26. ábra mutatja.

nassata (Linnaeus, 1767)

9 (8) A hímivarlemez hátulsó szegélyének csúcsa egy rövidke szakaszon félkörívszerűen, mélyen kivágott. A hím párzólebenye Y alakút (27. ábra)

friesei (Konow, 1884)

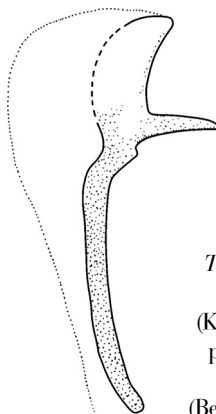
10 (7) A középmell és gyakran a középtoroldal is többé-kevésbé fekete.

- 11 (12) A potroh fehér a közepén fekete sávokkal. A középtoroldal fekete helyenként fehér sáv vagy keskeny csík húzódik rajta.

nivosa (Klug, 1817)

- 12 (11) A potroh piszkos sárga, a 2–4. hátlemez közepén pillér alakú, sötétbarna foltok vannak, a többi hátlemezen a foltok alaktalanok. A közép- és az utótoroldal piszkosfehér, a középmell fekete. A hím párzólebenyének alakját a 28. ábra mutatja.

sordida (Klug, 1817)

28. ábra.
*Tenthredopsis
sordida*
(Klug) hímjének
párzólebenye
oldalról
(Benson nyomán)

A stigma fajcsoport határozókulcsa

- 1 (2) A középtoroldal durván, sűrűn és ráncoltan pontozott. Az egész fej fekete. A csáp első két íze fekete, a 3–4. felül sötétbarna, az 5. tövi kétharmada világosbarna, a csúcsi része, továbbá a 6–8. csápíz sárgásfehér, a 3–5. íz alul, ill. a 9. egészen világosbarna. A fejpajzs és a homlok sűrűn pontozott, a halánték és a fejtetőmező viszont sima és fényes, az utóbbit egy sekély barázda közepén kettéosztja. A tor szórta pontozott, teljesen fekete, de a középhátpajzs és az utóhátpajzs sárgásfehér. A szárny enyhén füstös, az ereket és a szárnyjegy barna, bár az utóbbi töve sárgásfehér. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztérrel egy pontban találkozik, vagy annak külső érintője. A csípő és a tomporok feketék, a comb és a láb-szár barna, az első két pár lábfej sárgásfehér, a hátulsóé barna. A potroh 1–2. és a 8–9. szelvénye fekete, a 3–7. barnászörös. A tojócsőhüvely fekete. 11–12 mm.

Az irodalmi adatok alapján a faj Délkelet-Európában elterjedt. A Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében mindössze két nőtény példányunk van. Ezek lelőhelycímkeje: „Hungar.?” Az állhernyót még nem írták le – André-övesdarázs

andrei Konow, 1898

- 2 (1) A középtoroldal sima és fényes, alkalmanként finoman, helyenként szórta pontozott.
- 3 (4) A szájvédő és a fejpajzs teljesen fekete. A nőtény feje a csáppal együtt fekete, de a belső szemkeret felső rövid szakaszán és a halántékon kétoldalt egy-egy piszkosfehér folt lehet. A hímen az egész belső szemkeret mentén egy keskeny csík és a halántékon kétoldalt egy-egy téglalap alakú folt tejfehér. A fejpajzs erősen pontozott, de a fej többi része sima és fényes. A fejtetőmező közepén

sima, nem megosztott, a kétoldali fejtetővarrat ívelt, egymással részarányos, a pontszemektől előrefelé a barázda erőteljesen szétfut. Az előhát fekete, de a hátulsó szegélyén egy keskeny csík fehér. A tor fekete, csak a középhátpajzs és az utópajzsocskája piszkosfehér. A hímen a szárnypikkely, a középhátpajzs közepén egy kerek folt, az utópajzsocskája teljesen és az utóhátpajzs is sárgásfehér. A szárny enyhén füstös, a szegélyér világosbarna, az erezet és a szárnyjegy barna, az utóbbi töve esetenként világosbarna. A sugárkeresztér és a 3. könnyökkeresztér egymástól távol érik el a sugáreret. A csípő és a tomporok feketék, a comb és a lábszár, valamint az első két pár lábfej barnásvörös, a hátulsó lábfej viszont sötétbarna. A potroh 1–2. és a 7–9. szelvénye fekete, a 3–6. barnásvörös. A tojócsőhüvely fekete. 9–11 mm.

A szakirodalom a fajt eddig Spanyol-, Olasz- és Magyarországról, valamint Romániából említi. A Kárpát-medencében több helyről is előkerült, így a Felvidéken pl. a Trencsén vármegyéből, Homonna-Bresztórról, a Sátoraljaújhelytől elcsatolt Szlovákújhelyről, Simonkáról, Erdélyben több helyről (pl. Nagyenyed, Nagyszeben, Borosjenő, Mehádia, Szenterzsébet). Egy-egy lelőhely ismert még Kárpátaljáról és Szlovéniából. Hazánkban mindössze Sárvárligeten és Száron (Zuppa-hegy) is gyűjtötték. Az imágó kora tavasszal repül (IV). Az állhernyót még nem írták le (= *histrío* Ed André, 1884 nec Klug, 1814, *ambigua* Konow, 1884 *neglecta* Konow, 1890 nec Lepelletier, 1823) – Viráglakó övesdarázs

floricola (A. Costa, 1859)

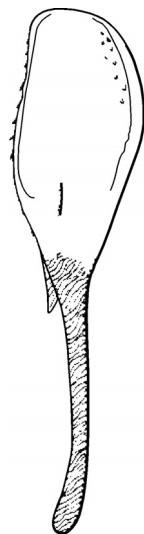
- 4 (3) A szájjvédő és a fejpajzs sárgásfehér, esetenként az utóbbi közepén kisebb-nagyobb fekete folttal.
- 5 (10) A potroh fekete, de a közepén három-négy hátlemezt magába foglaló széles barnásvörös sávval, ez utóbbi közepén alkalmanként hosszanti lefutású fekete pontsorrall.
- 6 (7) Nagytestű, 11–12 mm hosszú állatok. A csáp rövid, a potroh hosszánál lényegesen rövidebb. Az összes csípő fekete, de a külső oldalán széles fehér sáv húzódik. A fej sima és fényes, fekete, de a pontozott fejpajzs, a szájjvédő, a belső szemkeret felső szakasza és a halántékon kétoldalt egy-egy rövid, de széles sáv fehér. A csáp felül fekete, alul sárgásfehér. Az előtor fekete, de a hátulsó szegélye mentén egy széles sáv a szárnypikkellyel együtt sárgásfehér. A középtor finoman pontozott, fekete, viszont a középhátpajzs utópajzsocskájával együtt és az utóhátpajzs sárgásfehér. A szárny szegélyere és a szárnyjegy sárga, az erezet barna. A hím hátulsó szárnyán egy szegélyér körbefut. A tomporok többnyire feketék és csak kis részben fehérek. A comb, a lábszár és az első két pár lábfej világosbarna, a hátulsó lábfejjézek fehérek. A hím hátulsó combjának belső oldala sötétbarna. A nőstény potroha nagyon finoman,

bőrszerűen ráncolt. Az 1. hátlemez, a 2-nak csak a közepe és a 7–9. fekete, a 3–6. szelvény barnászörös. A hasoldalon széles sötétbarna sáv húzódik. A hím potroha erőteljesen bőrszerűen ráncolt és a barnászörös hátlemezek közepén szabálytalan fekete foltok és szórtan pontocskák vannak. A tojócsőhüvely fekete. 11–12 mm.

A faj egész Nyugat- és Közép-Európában, valamint északon, Finnországban megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban a száraz és meleg helyeken gyakori. Az imágó kora tavasszal és nyár elején repül (IV–VI). Az álhernyó a deres tarackbúza (*Agropyron intermedium*) levelén fejlődik (= *histrío* Klug, 1814; = Foltos szárnyjegyű levéldarázs – Sárgajegyű övesdarázs

stigma (Fabricius, 1798)

- 7 (6) Kistermetű, karcsú, 8–9 mm hosszú fajok. A csáp megnyúlt, a potroh hosszával egyenlő. Az összes csípő teljesen fekete.
- 8 (9) A hátulsó lábfej 2–4. íze fehér, a tapadókorongok laposak, közepén homorúak. Az 1. potrohhátlemez sötétbarna, kétoldalt egy-egy kerek fehér folttal. A nőstény alsó farfedője közepén, a pikkellyel való találkozásánál mélyen kimetszett, a pikkely fehér, a csúcsán V alakúan, mélyen kivágott. A fej sima és fényes, fekete, a pontozott fejpajzs sárgásfehér, közepén nagy barna folttal. A szájvédő, a belső szemkeret felső szakasza és a halántékon kétoldalt egy-egy rövid, de széles sáv sárgásfehér. A csáp felül sötét- alul világosbarna. Az előtor sötétbarna, de a hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt sárgásfehér. A középtor sűrűn és finoman pontozott, fekete, de a középhátpajzs és az utóhátpajzs sárgásfehér. A szárny nagyon enyhén füstös, a szegélyér és a szárnyjegy töve világosbarna, az ereket egyébként barna. Az elülső csípőn alkalmanként kicsi fehér folt lehet. A comb, a lábszár és az első két pár lábfej mogorósbarna. A hátulsó lábfejtőíz és a -csúcsíz barna, a középső ízek fehérek. A nőstény potroha finoman, bőrszerűen ráncolt, az 1–2. és a 7–9. hátlemez sötétbarna, a 3–6. mogorósbarna. A tojócsőhüvely fekete. A hím párzólebenyének alakja lapátszerű (29. ábra). 8–9 mm.

29. ábra.

Tenthredopsis excisa

(C. G. Thomson)

hímjének

párzólebenye oldalról

(Benson nyomán)

A faj egész Európában elterjedt. A Kárpát-medencében gyakori. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VI), elsősorban a nedves helyeket keresi. Az álhernyó az erdei szálkaperje (*Brachypodium silvaticum*) levelén él (= *ornata* nec Lepeletier, 1823; = Piros hasú levéldarázs) – Szabadszájú övesdarázs

excisa (C. G. Thomson, 1870)

- 9 (8) A hátulsó lábfejek egészen barnák. Az 1. potrohhátlemez fekete és ragyogóan fényes. A nőtény alsó farfedője közepén, a pikkelyel való találkozásnál nagyon enyhén és szélesen kikanyarított, a pikkely barna, a csúcsa hegyes. A nőtény hátulsó lábfejének tapadókorongjai duzzadtak, csaknem hengeresek, a hímé aprók, jelentéktelenek. A fej fekete, sima és fényes. A fejpajzs erőteljesen pontozott, sárgásfehér; közepén egy széles nagy barna folttal, a hímé teljesen fehér. A szájjvédő és a rágó töve fehér. A nőtény belső szemkeretének felső szakasza, a hímé teljes egészében, továbbá a halántékon kétoldalt egy-egy folt sárgásfehér. A csáp felül fekete, alul barna. Az előhát fekete, de a hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt fehér. A középtor szórطان pontozott, a sárga középhátpajzsot és a fehér utóhátpajzsot kivéve, fekete. A szárny szürkés, a szegélyér világosbarna, az erezet és a szárnyjegy barna, az utóbbi töve fehér. A csípő és a tomporok feketék, a lábszár, a comb és az első két pár lábfej gesztenyebarna. A hátulsó comb csúcsi része, elsősorban a hímeken többé-kevésbé fekete, a lábfej viszont sötétbarna. A nőtény potrohának 1–2. és a 7–9. szelvénye fekete, a 3–6. gesztenyebarna, de a hátlemez lehajló oldalán a sötét foltok egységes hosszanti sávot nemigen képeznek, a hímekre pedig egyáltalán nem jellemző. A tojócsőhüvely fekete. 8–10 mm.

A faj szórványosan fordul elő Francia- és Németországban, északon Skóciában és Svédországban. A Kárpát-medencében eléggé gyakori. Hazánkban sok helyen gyűjtötték. Az imágó tavasszal repül (V). Az álhernyó ismeretlen – Díszes övesdarázs

ornata (Audinet-Serville, 1823)

- 10 (5) A potroh változékony színezetű, világos sárgászöldbe hajló sárgásfehér; vagy vörössárga, közepén szelvényenként elől széles hátrafelé keskenyedő hosszanti mintával, *vagy* a hátlemezek felül sötétbarnák-feketék, kétoldalt egy-egy piszkosfehér sávval.
- 11 (12) A potroh világos sárgászöldbe hajló sárgásfehér, enyhén vörös színezettel. Az 1. hátlemez fekete, a nőtényen kétoldalt egy-egy nagy háromszögletű fehér folttal. Az alsó farfedőpikkely csúcsa egy rövidke szakaszon ívszerűen kikanyarított. A fej nagyrészt fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó töve, a belső és külső szemkeret széles sávja és a fejtetőmező közepén egy folt vörössárga, a hímen pedig a külső szemkeret teljesen sárga. A csáp felül barna, alul világosbarna. Az előtor fekete, de az elülső és lehajló szegélye a szárnypikkellyel együtt sárga. A középtor szórطان pontozott, fekete, fényes, a középhátpajzs közepe és az utóhátpajzs fehér. A középtoroldal fekete, alaktalan fehér folttal, a hímé teljesen fekete. A középmell fekete. A szárny tiszta, a szegélyér világosbarna, az erezet és a szárnyjegy barna, az utóbbi töve fehéres. A hím hátulsó szárnyának szegélyere teljes, esetenként részleges. A csípő és a tomporok feketék, az előbbi hosszanti fehér sávval. A comb és a lábszár sárgászöld, a lábfej (sötét)barna.

A hátulsó comb csúcsa alkalmanként barna. A hím lábízei sötétebbek. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál lényegesen rövidebb. A potroh alapszíne fekete, de az 1. hátlemez két oldalán alaktalan sárga folt van, a többi hátlemez két oldalán a vörössárga szín a potroh csúcsa felé egyre szélesebb ugyan, de csak a 9. hátlemez teljesen vörössárga. A hátlemezek lehajló oldala és a haslemezek feketék. A tojócsőhüvely fekete, a felső vonala oldalról nézve enyhén lefelé hajlik, a csúcsa tompán levágott. A hím alsó ivarlemezének csúcsa kikanyarított. 9–10 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Törökországon és Észak-Iránon át Szibériáig elterjedt. A Kárpát-medencében gyakori. Az imágó kora tavasszal és nyár elején repül (III–VI), a száraz-meleg élőhelyeket kedveli. Az állhernyó (20 mm) szeptemberben az ebír (*Dactylis*), a vadóc (*Lolium*), lengfű (*Aira*) és a gyepes sédbúza (*Deschampsia caespitosa*) levelén fejlődik (= *ischidiaca* Eversmann, 1847, *cylindrica* Rudow, 1871, *islandica* Ed. André, 1881, *lividiventris* Cameron, 1881, *alboplagiata* Konow, 1890) – Pepita övesdarázs

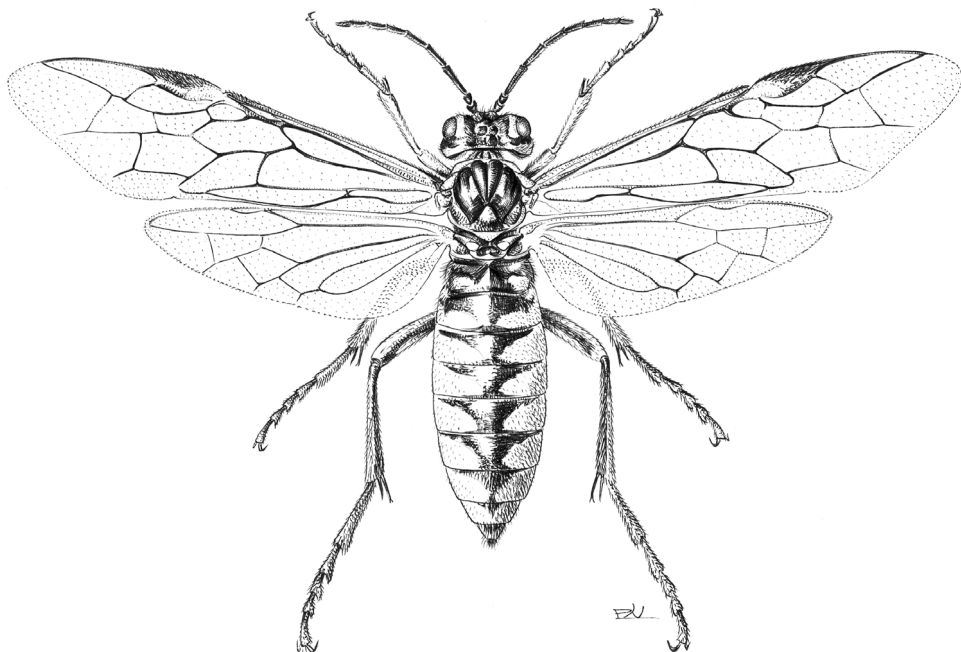
tesselata (Klug, 1817)

- 12 (11) A potroh sötétbarna-fekete piszkosfehér foltokkal. A nőtény farfedőpikkelyének a csúcsa hegyes. A hím alsó ivarlemezének a csúcsa ép, lekerekített, vagy közepesen enyhén kikanyarított.
- 13 (14) Mindkét ivarállat hátulsó combja teljesen fekete. A hím alsó ivarlemezének csúcsa enyhén kikanyarított. A fejtetőmező nagyjából négyzetes. A fej fekete. A fejpajzs durván pontozott, színe a teljesen sárgásfehértől a csaknem teljesen feketéig változó. A szájjvédő enyhén domború, finoman pontozott, fényes, sárgásfehér. A belső szemkeret keskeny csíkja és a halántékon kétoldalt egy-egy folt sárgásfehér. A csáp teljesen fekete. Az előtor fekete, a hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt sárgásfehér. A középtor fekete, a háti rész szótan pontozott, a középhátpajzson alkalmanként alaktalan fehér folt van. A szárny enyhén szürkés, a szegélyér és a szárnyjegy sárga, az erezet barna. A hím hátulsó szárnyán szegélyér nincs, vagy csak részlegesen fejlett. A csípő és a tomporok feketék, az elülső comb és lábszár világosbarna, a középső és hátulsó comb és lábszár valamint az összes lábfej sötétbarna. A karom kétágú, de a társfog a csúcsfognál lényegesen rövidebb. A potroh finoman, bőrszerűen ráncolt, a színe változó-kony, de a hátlemezek alapszíne sötétbarna sárgásbarna alaktalan foltokkal. A tojócsőhüvely oldalról nézve széles, a felső szegélye egyenes, de a csúcshoz közel enyhén lefelé hajlik, a csúcsa tompán levágott. 9 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Szibériában Irkutszkig megtalálható. A Kárpát-medencében több helyen is gyűjtötték, de nem gyakori. Hazánkban a száraz és meleg sík- és dombvidéken egyaránt előfordul. Az imágó tavasszal repül (IV–V). Az állhernyó nem ismert – Savószínű övesdarázs

lactiflua (Klug, 1817)

- 14 (13) A nőstény hátulsó combja kívül teljesen, belül részben sárgászörös hosszanti fekete sávval, a hímé teljesen fekete. A hím alsó ivarlemezének csúcsa ép, lekerekített. A fejtetőmező hosszánál lényegesen szélesebb, téglalap alakú. A fej fekete. A nőstény fejpajzsa és a szájvédője sárgásfehér, az előbbi közepén kisebb-nagyobb barna folttal, a hím fejpajzsa fekete, kétoldali fehér folttal. A belső szemkeret teljes hosszában, a külső közepen feketével röviden megszakítva a fejtetőmezőig nyúlva sárgásfehér. A csáp felül fekete, alul világosbarna. Az előhát fekete, de a hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt sárgásfehér. A középtor fekete, a háti rész sűrűn pontozott, az oldalsó lebenyeken egy-egy nyílhegy alakú folt, a középhátpajzs az utópajzsocskával, továbbá a középtoroldalon egy háromszögletű vagy kisebb-nagyobb alakatlan folt sárgásfehér. A középmell fekete. A szárny tiszta, a szegélyér és a szárnyjegy töve sárgásfehér, az erezet és a szárnyjegy többi része barna. A sugárkeresztér a 3. könyökkeresztérhez egészen közel torkollik a sugárérbe. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymástól távol érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztér hosszát lényegesen meghaladja. A hím hátulsó szárnyán szegélyér van, esetleg hiányzik. A csípő és a tomporok feketék fehér sávokkal. A comb és a lábszár világos barnászörös, a lábfej barna. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál rövidebb, a hímeké nagyon rövid. A potroh alapszíne fakó sárgásfehér, a hátlemezek

30. ábra. *Tenthredopsis hungarica* (Klug) ♀ (Eredeti)

elülső szegélye és a közepe sötétbarna. A hátlemezek lehajló részén az alakatlan fekete foltok összefüggő sort alkotnak. A haslemezek elülső szegélyén sötét színű sávok húzódnak. A tojócsőhüvely fekete. (30. ábra) 8–9 mm.

A faj elterjedése Zhelochovtsev szerint Magyarország és Szlovákia, kelet felé Észak-Donyeck, Don, Volgográd, az Urál, Tuva és Mongólia. Újabban Ausztriából, Kárpátaljáról és Erdélyből közzölték. Mocsáry hat helyről is említi: Budapest, Csepel, Kalocsa, Nagyvárád, Szeged, Grebenác. Hazánkban, azóta több helyen is fogták. Az imágó tavasszal repül (V). Az álhernyót nem ismerjük (= *sareptana* Konow, 1894; = Magyar levéldarázs) – Magyar övesdarázs

hungarica (Klug, 1817)

5. nemzetség: **Pachyprotasis** Hartig, 1837

Közepes termetű, karcsú, megnyúlt, 7–9 mm hosszú fajok. A fej alapvetően fekete, világos színű foltokkal és sávokkal, a fej hátulsó fele is kiterjedten fekete. A nyakszirti taraj teljesen körbefut. A szemek belső vonala csaknem párhuzamos (mint a 7. ábra), így a két szem alul távol van egymástól, ez a távolság az egyik szem legnagyobb magasságánál is hosszabb. A pofa széles, az elülső pontszem átmérőjénél is hosszabb. A fejpajzs elülső szegélye mélyen kikanyarított. A szájtető domború, az elülső szegélye egyenesen levágott. A csáp fonalszerű, hosszú, a fej szélességének a kétszeresét is meghaladja, egyes fajok esetében a test teljes hosszával egyenlő. A hím csápotorízének belső felszínén összefüggő él fut. A 3. és 4. csápíz nagyjából azonos hosszúságú. A tor háti része többnyire fekete, itt-ott sárgás foltokkal, a hasi oldal inkább világoszöld fekete csíkokkal. A szárny általában tiszta, az erezet barna. Az elülső szárny lándzsasejte szélesen befűződött, így két részre tagolt. A hátulsó comb megnyúlt, a lábszár hosszával egyenlő. A csípő megnagyobbodott, így a kinyújtott hátulsó comb a potroh csúcsát is eléri. A hátulsó lábszár sarkantyúja hosszú, a lábszár csúcsának legnagyobb szélességét jóval meghaladja. A potroh felül fekete, sárgás sávokkal, alul viszont többnyire világossárga.

Az álhernyók (14–18 mm) többsége szinte mindenevő. A szaccikkek és könyvek eddig kilenc lágy szárú növénycsalád: a rózsafélék (Rosaceae), a pillangósvirágúak (Fabaceae), a ligetszépefélék (Onagraceae), az ernyősök (Umbelliferae), az ajakosak (Labiatae), a burgonyafélék (Solanaceae), a tátogatófélék (Scrophulariaceae), az útifűfélék (Plantaginaceae), a fészkesvirágzatúak (Compositae), valamint négy fás szárú növénycsalád: az olajfafélék (Oleaceae), a nyírfafélék (Betulaceae), a bükkfafélék (Fagaceae) és a fűzfafélék (Salicaceae) több tucat fajt közölték.

A nemzetségnek több mint 50 faja van, amelynek többsége a mérsékeltévi Ázsiában honos, nyugat felé pedig egészen Angliáig elterjedt. Az öt európai faj a Kárpát-medencében is előfordul, ebből hazánkban négy él.

- 1 (2) A potroh teljesen zöld, legfeljebb egy-egy apró fekete folttal. A szárnyjegy szalmasárgába hajló világoszöld. A fej zöld, kivéve a pontszemek környékét, ami fekete. A csáp felül feketés, de az 1. csápíz is gyakran teljesen zöld. A tor zöld,

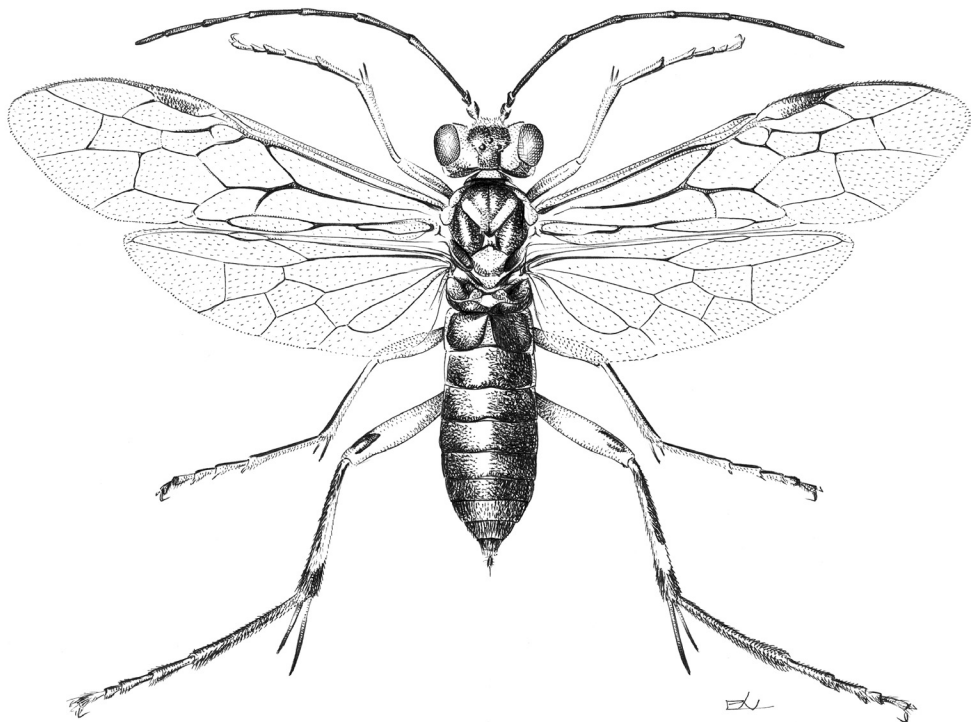
kivéve a középtorhát elülső lebenyein lévő háromszögletű, megnyúlt fekete foltot, valamint az oldalsó lebenyek nagyobb fekete foltját. A középhátpajzs lehajló oldala szintén fekete. A középtoroldal és a középmell határvonalán húzódó keskeny fekete csíktól eltekintve, a tor hasi oldala szintén zöld. A szárny tiszta, áttetsző, a szegélyér és a szegély alatti ér világoszöld, az erezet barnásfekete. A láb zöld, de a lábszár és a lábfej hátulsó oldala részben fekete. A hátulsó comb, lábszár és lábfej csúcsa fekete. 7–9 mm.

A faj viszonylag ritkán kerül elő. Eddig Angliából, Lettországból, Németországból, Oroszországban Moszkva környékéről és a Távol-Keleten ismert. A Felvidéken a Nyítrasárfő közeli völgyben, továbbá Kárpátalján gyűjtötték. Előkerülése hazánk északi részein lehetséges. Az álhernyó (14 mm) júliusban a gyömbérgyökér (*Geum*), a palástfű (*Alchemilla*), a peszerce (*Lycopus*), a vízi menta (*Mentha aquatica*) és a nagy útifű (*Plantago major*) levelén fejlődik (= *formosa* Schmiedeknecht, 1881, *viridis* Brischke, 1883) – Feketefoltos karcsúdarázs

[**nigronotata** Kriechbaumer, 1874]

- 2 (1) A potroh hátlemezei kiterjedten feketék. A szárnyjegy nagyobb részét sötétbarna.
- 3 (4) A középtoroldal és a középmell teljesen világoszöld, legfeljebb a közép- és az utótoroldal határán nagyon keskeny fekete csík húzódhat. A fej kiterjedten sárgászöld, de a homlok és a fejtetőmező, a halánték felső harmada közvetlenül az összetett szemek felső sarkánál, a nyakszirt és az utónyakszirt feketé. A fej felszíne rendkívül finoman és bőrszerűen ráncolt, szórta pontozott. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A csáp felül fekete, alul azonban világossárga, de a csúcsi ízek alul barnák. Az előhát zöldessárga, de a közepe fekete. A tor alul túlnyomórészt zöldessárga, felül a középhát viszont fekete, azonban az elülső lebenyein kétoldalt, a varratok mentén egy-egy széles sáv és a középhátpajzs előtt egy folt sárga. A középhátpajzs, az utópajzsocskája és az utóhátpajzs zöldessárga. A szárny tiszta, a szárnyjegy sötétbarna, a töve világossárga. A szárnypikkely zöldessárga, de a hátulsó szegély barna-fekete. A láb alapvetően sárgászöld, de az elülső négy lábszár és lábfej, továbbá a comb belső oldala részben fekete csíkot visel. A nőtény hátulsó combja a csúcs közelében fekete, a hímé nem. Mindkét ivar lábszára fekete, de a csúcs közeli egynegyede zöld, míg a csúcsa fekete. A hátulsó lábfej fekete, a 2–5. lábfejjel töve általában sárgászöld. A potroh felül fekete, alul sárgászöld, a felszíne nagyon finoman haránt irányban bőrszerűen ráncolt. (31. ábra) 8–9 mm.

A faj Közép- és Észak-Európán át Szibériáig, Kínáig elterjedt. Nálunk több lelőhelyről is ismert, elsősorban hegy- és dombvidéken került elő. A Felvidéken, Kárpátalján és Erdélyben is fogták. Az imágó nem gyakori, tavasz végén és nyáron repül (V–VII). Kedveli a nedves, lapályos területeket, valamint az erdei utak szegélyeit. Az álhernyó (16 mm) csaknem mindenevő, kezdve a lágy

31. ábra. *Pachyprotasis antennata* (Klug) ♀ (Eredeti)

szárú növényektől a fás szárú fajokig, amelyek leveleit szeptemberben fogyasztja. Eddig közölt tápnövényei a lágyszárúak közül a következők: a legyezőfű (*Filipendula*), az erdei varázslófű (*Circaea lutetiana*), a baktopp (*Aegopodium podagraria*), a vízi peszérce (*Lycopus europaeus*), a vízi menta (*Mentha aquatica*), a nadragulya (*Atropa bella-donna*), a berki aggófű (*Senecio nemorensis fuchsii*), a nagy csalán (*Urtica dioica*), míg a fásszárúak esetében: a málna (*Rubus idaeus*), a kőrisfa (*Fraxinus*), az enyves és a hamvas éger (*Alnus glutinosa*, *A. incana*) és a kecskefűz (*Salix caprea*). Az állhernyó a földben bábozódik be (= *duplex* Lepeletier, 1823) – Hosszúcsápú karsúdarázs

antennata (Klug, 1817)

- 4 (3) A középtoroldal és a középmell többé-kevésbé sárgászöld, de a középtoroldal és a középmell határán széles fekete szabálytalan sáv húzódik, ugyanakkor a középtoroldalnak legalább a felső sarka szintén fekete.
- 5 (6) A potroh hátlemezei teljesen feketék, fényesek, a lemezek hátulsó szegélyén fehér sáv nem húzódik. A hátulsó láb kiterjedten fekete és fehér. A fej fekete, az arc alsó fele, beleértve a szájszerkeket is fehér, de a fejpajzs és a homlok pontszemek környéke fekete. A belső szemkeret sárga és a fejtetőmező felé felnyúló sáv ívelten meghajlik. A szemek mögött a halánték világossárga.

A homlok és a fejtetőmező bőrszerűen ráncolt és sűrűn pontozott, fénytelen. A nőtény csápja fekete, alul világos, hosszú, a potroh csúcsáig is elér. A tor felül fekete, a szárnypikkely sárgásfehér, gyakran a hátulsó szegélye fekete. A szárny tiszta, az erezet és a szárnyjegy barnásfekete. A középhát elülső lebenyei és a nőtény középhátpajzsa sárga, a hímé pedig fekete kicsi sárga folttal. A tor alul sárgászöld, de a középtoroldal és a középmell határán széles fekete sáv húzódik, továbbá egy keskeny, a középtoroldal hátulsó szegélyével párhuzamosan futó, hosszanti sáv szintén fekete és e két jellegzetes fekete sáv együtt nagy V betűre emlékeztet. A láb sárgásfehér, az elülső két pár láb hátulsó oldala fekete vonallal. A hátulsó csípő sárgásfehér, de hátul fekete, a comb sárgásfehér, a csúcsa fekete. Mindkét ivar jellegzetes bélyege a potrohon kétoldalt végigfutó széles, sárgásfehér sáv, amely az egyébként fekete hátlemezek légzőnyílásánál aláhajló világos részei képeznek. A potroh felül fekete, alul sárgásfehér, a haslemezek elülső szegélyén széles fekete sávokkal. 7–8 mm.

Holarktikus faj. Európán át Szibériáig, Kínáig elterjedt. Észak-Amerikában is kimutatták. Az egész Kárpát-medencében nagyon közönséges. Az imágó kora tavasztól a nyár végéig repül (IV–VIII), így a hosszú repülési időt tekintve feltételezhető, hogy két nemzedéke fejlődik ki. Az álhernyó (18 mm) júniustól szeptemberig a lágy szárú növényfajokon át a fás szárúakig gyakorlatilag mindenevő. Az eddig feljegyzett tápnövényei a lágyszárúak közül a következők: a vesepáfrány (*Polystichum*), a seprőzanót (*Sarothamnus scoparius*), a füziké (*Epilobium*), az erdei angyalgyökér (*Angelica sylvestris*), a kenderkefű (*Galeopsis*), a bakfű (*Betonica officinalis*), a tisztesfű (*Stachys*), a menta (*Mentha*), a szurokfű (*Origanum vulgare*), a nadragulya (*Atropa bella-donna*), a burgonya (*Solanum tuberosum*), a molyhos ökörfarkkóró (*Verbascum thapsus*), az oroszlánszaj (*Antirrhinum*), a görvélyfű (*Scrophularia*), a deréce veronika (*Veronica beccabunga*), a sárga gyűszűvirág (*Digitalis grandiflora*), a posvány kakastaréj (*Pedicularis palustris*), az útifű (*Plantago*), az orbáncfű (*Hypericum*), az közönséges aranyvessző (*Solidago virga-aurea*), a martilapu (*Tussilago farfara*), a berki aggófű (*Senecio nemorensis fuchsii*), a bogáncs (*Carduus*) és a madárkeserűfű (*Polygonum aviculare*), míg a fasszárúak esetében: a hóbogyó (*Symphoricarpos rivularis*), a magas kőrisfa (*Fraxinus excelsior*), a közönséges mogyoró (*Corylus avellana*), a kecskefűz (*Salix caprea*) és a tölgyfa (*Quercus*). Az álhernyó a földben bábozódik be (= *leucomelas* Strom, 1768, *scripta* Gmelin, 1790, *luctuosa* Schrank, 1802, *floricola* Gravenhorst, 1807, *nigrofasciata* Eschscholtz, 1822, *duplex* Audinet-Serville, 1823, *omega* Norton, 1867, *sayi* Rohwer, 1908, *obnata* MacGillivray, 1923, *rapae nigrosternum* Koch, 1984; = Fehérpajzsú levéldarázs) – Burgonya-karcsúdarázs

rapae (Linnaeus, 1767)

- 6 (5) A potroh hátlemezei kiterjedten feketék, de a hátulsó szegélyen keskeny, esetenként a középvonal felé kiszélesedő fehér sávok vannak, vagy a nőtény hátulsó combja és lábszára sárgászörös. A középtoroldalon sötét színű szegélyek húzódnak, de a közepén, ferdén futó fekete sáv nincs, így a V betűre emlékeztető fekete jel hiányzik.

- 7 (8) A fej felül sima és fényes, fekete. A nőtény hátsó combja világossárga. Az arc alsó fele, beleértve a szájszerveket is fehér, de a fejpajzs és a homlokon a pontszemek környéke fekete. A belső szemkeret sárga és ez a sárga sáv a fejtetőmező felé fordulva kiszélesedik és ívelten meghajlik. A szemek mögött a halánték világossárga. A nőtény csápja fekete, alul világos, megnyúlt, a potroh hosszával egyenlő, a hímé jóval hosszabb. A tor felül fekete, a szárnypikkely sárgásfehér, gyakran a hátsó szegélye fekete. A szárny tiszta, az erezet és a szárnyjegy barnásfekete. A középhát elülső lebenyei, a nőtény középhát-pajzsa sárga, a hímé fekete kicsi sárga folttal. A tor alul sárgászöld, a középtoroldal és a középmell határán széles fekete sáv húzódik, a középtoroldal felső sarka szintén fekete. A lábak fehérek, az ízek hátsó ill. belső oldalán fekete csíkkal. A szárny tiszta, az erezet és a szárnyjegy sötétbarna. A potroh hátoldala fekete, de a hátlemezek hátsó szegélyén fehér csíkok vannak, amelyek a középvonal felé szélesednek. 7 mm.

A faj Kelet- és Észak-Európából ismert, kelet felé azonban Mongólián át Kínáig megtalálható. Viszonylag ritka. Hazánkban is és a Kárpát-medencében is csak szórányosan fordul elő, elsősorban a domb- és hegyvidéken gyűjthető. Az imágó tavasszal és nyár elején repül (V–VI). Az álhernyó (17 mm) májustól júliusig a kőrisfa (*Fraxinus*), a görvélyfű (*Scrophularia*), a közönséges aranyvessző (*Solidago virga-aurea*), a csillag ősziróza (*Aster amellus*) és az aggófű (*Senecio*) levelét fogyasztja. A levél fonákján összetekeredve pihen. (= *laccicollis* C. G. Thomson, 1871, *tenuis* Rudow, 1871) – Alakoskodó karcsúdarázs

simulans (Klug, 1817)

- 8 (7) A fej felül sűrűn, de finoman pontozott és bőrszerűen ráncolt, csak enyhén fényes. A nőtény hátsó combja és lábszára sárgásvörös, a hímé világossárga, a külső oldala legalább részben fekete. Az arcrész teljesen sárga, beleértve a belső szemkeretek jellegzetes sárga sávját, amely a fejtetőmező felé ívelten visszahajlik. A csáp felül fekete, alul sárga-világosbarna. A tor felül fekete sárga sávokkal, alul kiterjedten sárga. Az előhát hátsó fele teljesen fekete, de az oldalsó lehajló része sárga. A szárnypikkely szintén sárga. A középhát fekete, de az elülső lebenyek külső szegélye és az oldalsó lebenyek elülső szegélye sárga, a középhát-pajzs és utópajzsocskája sárga. A nőtény középtoroldala és a középmelle sárga, a kettő határán széles fekete sáv húzódik, az előbbi felső sarka fekete. A hím középtoroldala és a középmelle viszont többnyire fekete, az előbbin egy széles fehér sáv húzódik, míg az utóbbin középtűt egy kisebb-nagyobb fehér folt van. A szárnyjegy és az erezet barna. A nőtény hátsó lábának csípője, tomporai és combjának töve sárgásfehér, a lábszár csúcsa viszont fekete. A hátsó csípő külső oldalán fekete vonal húzódik. A nőtény potroha felül fekete, de a hátlemezek hátsó szegélyén keskeny sárga sáv húzódik. 8–9 mm.

A faj Közép- és Észak-Európában ismert, kelet felé azonban Mongólián át Kínában és Japánban is fogták. A Kárpát-medencében, a Felvidéken kevesebb, Erdélyben több, Kárpátalján viszont csak néhány helyen (pl. Rahói járás: Apsinec, a Fekete-Tisza mentén) gyűjtötték. Hazánkban nem gyakori. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Ismert lelőhelyei a következők: Budapest, Gézaháza, Pénzesgyőr, Porva, Zirc, Nagyvisnyó (Bálvány). Dobogókő, Kerecsend, Nadap, Csákvár, Nagykovácsi. Az álhernyó augusztusban a burgonya (*Solanum tuberosum*), a sárga és a piros gyűszűvirág (*Digitalis grandiflora*, *D. purpurea*), az útifű (*Plantago*), a gilisztatűző varádics (*Chrysanthemum vulgare*) és a közönséges oroszlánfog (*Leontodon hispidus*) levelén fejlődik (= Burgonya-levéldarázs) – Változékony karcsúdarázs

variegata (Fallén, 1808)

6. nemzetség: **Macrophya** Dahlbom, 1835

Kis- és közepes termetű, 6–13 mm hosszú fajok. A fej viszonylag nagy, gyakran sűrűn pontozott és többnyire fekete. A fejpajzs rendszerint kikanyarított vagy mélyen kivágott (5. ábra). A szájjvédő domború, alkalmanként fél hengerpalászerű, az elülső szegélye tompán levágott vagy enyhén kikanyarított. A belső szemkeretek vonala a fejpajzs felé összefut, e vonal képzeletbeli meghosszabbítása a fejpajzsot metszi (kivéve egyetlen fajt: *M. punctumalbum*), és alul a szem magasságánál közelebb vannak egymáshoz (mint a 9. ábra). A pofa rövid, az egyik pontszem átmérőjének hosszát sem éri el. A nyakszirti taraj rendszerint éles, jól fejlett, bár esetenként a halánték tájékán varrattá szelődül, és a fejtetőmező mögött a felszín majdnem teljesen sima. A csáp inkább rövid, a fej legnagyobb szélességének kétszeresét csak ritkán éri el. A csápotorzisek kétoldalian, enyhén összenyomottak, szélesek. A 3. csápíz a 4. íz hosszának általában a másfélszerese. A tor erőteljes, gyakran sűrűn pontozott. Az utótóri csípőtőlemez hátulsó szegélyén alkalmanként fényes, bordaszerű kiemelkedés révén jól elkülönült kerek fülcimpára (pl. *M. annulata*, *M. blanda*) vagy apró nyelvecskére (pl. *M. teutona*) emlékeztető függelék van (32. ábra), amit nevezhetünk utótóri csípőtőlemez-cimpának (*auricula metepimeralis*). A csípelydarazsak döntő többségének azonban az utótóri csípőtőlemezének hátulsó sarka egyszerű, derékszögben levágott és röviden, esetenként szélesen lekerekített, ez a felszín lehet sima (pl. *M. postica*) vagy pontozott (pl. *M. crassula*, *M. tibialis*), vagy ezen a helyen egy kialakulófélben lévő cimpaszerű függelék (pl. *M. albipuncta*, *M. chrysura*) látható. Ez azt jelenti, hogy a hátulsó sarokrészen a cimpa nem különül el a csípőtőlemeztől, vagyis szigorúan véve annak szerves része. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közötti távolság lehet az 1. könyökkeresztér hosszával egyenlő vagy annál rövidebb (33. ábra), más esetben lényegesen hosszabb (34. ábra). Gyakran kérdéses a szárnyjegy tövének a színe. A szárnyjegy tövét vizsgálva nem mindig egyértelmű a szín azonosítása. Ha azonban figyelmet fordítunk a sugárér 1. könyökkeresztérig húzóódó rövid, tövi szakaszára és ez lévén fehér, továbbá ha a szegély alatti ér csúcsa és az 1. könyökkeresztér is az, akkor elfogadhatjuk, hogy a szárnyjegy kétségesnek tűnő tövi színeződése valójában

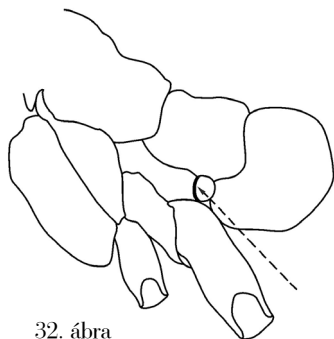
világos. Az elülső szárny lándzsasejtjét egy rövid harántér kettéosztja, esetenként egy pontban, máskor rövidebb vagy hosszabb szakaszon összeolvadt. A hátulsó comb megnyúlt, a lábszár hosszával egyenlő. A csípő hatalmas, innen kapta a csoport a magyar elnevezését is, így a comb csúcsa a potroh végét eléri. A hátulsó lábszár belső sarkantyúja a lábszár csúcsi szélességénél mindig jóval hosszabb. A karom rendszerint kétágú. A potroh hengeres, változatos színezetű, gyakran a potrohszelvények hátulsó szegélyén világos színű csíkok vagy sávok húzódnak.

Viszonylag kevés faj fejlődéstörténetét ismerjük részletesen. Az álhernyó (12–20 mm) lágy szárú növények, cserjék és fák levelein fejlődik.

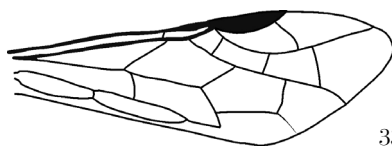
A világon mintegy 180 faj ismert, ebből Európában 34 fordul elő. A Kárpát-medencében 25, míg hazánkban 23 él.

A *Macrophya* fajcsoportok határozókulcsa

- 1 (2) Az összetett szemek belső szemkerete egymással csaknem teljesen párhuzamos, a szemkeretvonal alsó harmadának képzeletbeli meghosszabbítása a fejpajzsot elkerüli. Kistermetű faj
punctumalbum fajcsoport
- 2 (1) Az összetett szemek belső szemkerete a fejpajzs felé összefut, a szemkeretvonal alsó harmadának képzeletbeli meghosszabbítása a fejpajzsot legalább érinti, vagy metszi. Kis-, közepes- és nagytermetű fajok.
- 3 (4) Az utótóri csípőtőlemez hátulsó szegélyén egy sima és ragyogóan fényes bordaszerű kiemelkedés révén nagy félkör alakú, vagy megnyúlt nyelvekeszerű függelék különül el a lemez többi részétől, amely a hátulsó csípő és a potroh 1. hátlemezének oldalsó szegélye között jól látható (32. ábra), amit utótóri csípőtőlemez-cimpának nevezünk
duodecimpunctata fajcsoport
- 4 (3) Az utótóri csípőtőlemez hátulsó és felső szegélye által közrezárt sarok hegyes- vagy derékszögben levágott, felszíne sima vagy pontozott, a sarok kis ívben, gyakran azonban szélesen lekerekített. Elkülönült cimpaszerű függelék nincs rajta, de apró, fülszerű kezdemény előfordulhat.
- 5 (6) Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz viszonyítva közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság legfeljebb az 1. könyökkeresztér hosszával egyenlő vagy annál rövidebb (33. ábra), ritkán a 2. könyökkeresztér hosszával egyenlő (egyes *militaris* példányok)
montana fajcsoport

32. ábra

33. ábra

34. ábra

32–34. ábra. *Macrophya annulata* (Geoffroy) utótori csípőtőlemez-cimpa – *Macrophya montana* (Scopoli) elülső szárnyának erezte – *Macrophya albicincta* (Schrank) elülső szárnyának erezte (Enslin nyomán)

- 6 (5) Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymástól távol érik el a közép-eret, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztér hosszánál lényegesen nagyobb (34. ábra), kivéve néhány sárgászöld szárnyjegyű, színes testű, rendellenes erezetű *rufipes* példányt (l. *montana* fajcsoport)

albicincta fajcsoport

A *punctumalbum* fajcsoport határozókulcsa

- – A nőstény feje fekete, mindössze a rágó töve, egy aprócska folt a nyakszirti taraj közepén, a fejtetőmező mögött és ettől kétoldalt egy-egy elnyúlt folt, valamint a csáptőíz külső-felső oldalán gyakran egy folt fehér. Az egész fej erőteljesen, csaknem durván pontozott. A homlok közepén azonban egy nagy sima és ragyogóan fényes mező látható. Az összetett szemek belső szemkerete enyhén összefut, a szemkeret vonalának képzeletbeli meghosszabbítása a fejpajzsot nem metszi. A tor fekete, de az előhát széles hátulsó szegélye, a középhátpajzs és utópajzsocskájának csúcsíve sárgászöld. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélye szélesen lekerekített. A szárny füstös barna, az erezet és a szárnyjegy fekete. Az elülső szárny lándzsasejtje egy rövid szakaszon összeolvadt. Az első két pár csípő, a tomporok és a comb nagy része fekete, a lábszár sárgászöld, a hátulsó oldalán azonban egy fekete csík húzódik, a lábfejek fehérek világosbarna csúccsal. A hátulsó csípő fekete fehér oldalfolttal, a tomporok feketék, a comb rendszerint vörös, kivételes esetben halvány rózsaszín, a lábszár fekete, felül a csúcs felé széles fehér sávval, a lábfejek koromfeketék. A karom kétágú. A potroh nagyon finoman bőrszerűen ráncolt és pontozott, fekete. A 3–7. hátlemez oldalsó, lehajló részén azonban széles sárgászöld sávok vannak, a 9. hátlemez pedig teljes egészében sárgászöld. A haslemez és a tojócsőhüvely

fekete. A *hím* feje erőteljesen pontozott, viszont a fejtetőmező két oldalán csak enyhén, itt a felszín sima. A homlok közepe pontozott, sima felszín nincs. Az egész fej teljesen fekete. Tor fekete, csak az előhát hátulsó szegélyén, a szárnypikkelyhez közel egy nagyon keskeny fehér csík látható. A középhát pontozott, de az oldalsó lebenyek nagyobbik része szinte teljesen sima és fényes. A középhát-pajzs középső része szintén sima és fényes, bár oldalt és hátul erőteljesen pontozott, a hátulsó szegélyről egy erőteljes, viszonylag széles bordaszerű kiemelkedés húzódik az utópajzsocsán át. Az elülső szárny sugár-keresztére a 3. könyökkeresztérhez közel éri el a sugáreret. A láb fekete, de az első két pár comb és lábszár elülső oldalán széles fehér sáv húzódik, a lábfejek fehér, de a csúcsi részek feketék. A hátulsó láb teljesen szürkfekete. A potroh fekete, de az 1. hátlemezt, a középvonal két oldalán kis fehér foltot. Az alsó ivarlemez hátulsó szegélye egyenletesen lekerekített. 6–8 mm.

A faj egész Európában kelet felé a Kaukázusban és Észak-Iránban elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban a nőstényivar gyakori, a hím viszont rendkívül ritka, de a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban hat nőstény mellett egy hím is előkerült. Három további hím példány Mátra: Galyatető, Budakeszi: Hársbokor-hegy és Vértes-hegység: Petrecser lelőhelyről ismert. Az imágó tavasszal, nyár elején repül (V–VI). Az álhernyó (16 mm) júliustól szeptemberig leggyakrabban a közönséges fagyalon (*Ligustrum vulgare*) táplálkozik, de megtalálták a magas kőrisfa (*Fraxinus excelsior*) és Carpentier feljegyzései szerint a galagonya (*Crataegus*) és a tölgyfa (*Quercus*) fajok levelén is (= *erythropus* Schrank, 1776, *punctum* Fabricius, 1781, *stellata* Geoffroy, 1785; = Fagyal-levéldarázs) – Fehérpontos csipelydarázs

punctumalbum (Linnaeus, 1767)

A duodecimpunctata fajcsoport határozókulcsa

- 1 (4) Az utótori csípőtőlemez-cimpa világos színezetű: üvegszerűen sárgásfehér és nagyon finoman pontozott. A potroh középső hátlemezei vörösesbarnák.
- 2 (3) A hátulsó csípő külső oldalán nagy, jellegzetes fehér folt van, a hímen pedig még a comb alsó oldala is részben fehér. A potroh vörös szelvényei felül gyakran füstös barnák, a vörös szín a hímek hátlemézén gyakran hiányzik. A fej és a tor egyenletesen, nagyon sűrűn pontozott, fekete. A szájjvédő nagyrészt, de legalább az elülső szegélye, valamint a fejpajzson egy folt és a rágó töve fehér. A fejpajzs domború, az elülső szegélye nem túl mélyen, de félkörívszerűen a teljes szélességében kikanyarított. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélyén egy bordaszerű kiemelkedés révén fehér csimpaszerű fülecske különül el, szőrös, színe sárgásfehér. A szárny sötét, különösen a szárny csúcsi egyharmada sötét. Az ereket és a szárnyjegyek fekete. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két

betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztér hosszánál rövidebb. A lándzsasejt egy ponton összeolvadt vagy egy rövid keresztér révén megosztott. Az összes láb kiterjedten fekete, de az első két pár csípő oldalán egy-egy apró fehér folt van. A tomporok feketék. Az első pár combján és láb-szárán fehér sáv húzódik, míg a középső comb csúcsán apró fehér folt van. A karom kétágú, az ikerfog erőteljes de a csúcsfognál rövidebb. A potroh alapvetően fekete, azonban a nőstény potrohának közepe, a 2–5. szelvény barnásvörös, ugyanakkor a hím 2–4. hátlemeze felül fekete és csak oldalt barnásvörös. 11–13 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Törökországon, Kis-Ázsián át a Kaukázusig, Iránig, majd a Tien-sanon keresztül észak felé Szibériáig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban több lelőhelye ismert. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII), kedveli a vegyes erdőket. Az álhernyó (16–19 mm) júliustól szeptemberig a málna és a szeder (*Rubus idaeus*, *R. fruticosus*) levelén fejlődik (= *solitaria* Schrank, 1781 nec Scopoli, 1763, *ligustriana* Geoffroy, 1785, *cylindrica* Fabricius, 1804, *lacrymosa* Audinet-Serville, 1823, *cognata* Fallén, 1829, *nyctea* Fischer von Waldheim, 1843, *reductenotata* Pic, 1928; = Fehércsípőjű levéldarázs) – Feketefarú csipelydarázs

blanda (Fabricius, 1775)

- 3 (2) A hátulsó láb a csípővel együtt teljesen fekete. A potroh vörös szelvényei csak nagyon ritkán barnásan füstösek. A fej egyenletesen, nagyon sűrűn pontozott, fekete, legfeljebb a szájjvédő elülső szegélyén és gyakran a rágó tövén egy keskeny sáv sárgásfehér. A fejpajzs és a szájjvédő erősen domború, az előbbi félkörívszerűen kikanyarított. A nyakszirti taraj éles, jól láthatón körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata sekély, a pontszemek felé erősen összefut. A csáp fekete. A tor egyenletesen, a fejnél finomabban, sűrűn pontozott, fénytelen. A középhát-pajzs utópajzsocskája közepén egy hosszanti éles gerinc húzódik. Az utótóri csípőtőlemez hátulsó szegélyén, egy sima és fényes borda révén leválasztott, nagy félkörív alakú cimpa látható (32. ábra), színe sárgásfehér. A szárny egyenletesen, barnásan füstös, az ereket és a szárnyjegy fekete. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el az alaperet, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztér hosszával egyenlő. A sugárkeresztér és a 3. könyökkeresztér egymáshoz közel érik el a sugáreret. Az elülső szárny lándzsasejtjét egy rövid keresztér kettéosztja. Az összes láb fekete, csak az első pár comb és a lábszár elülső oldalán egy keskeny sáv fehér. A karom kétágú, a társfog töve széles, a csúcsfognál rövidebb. A potroh fekete, de a nőstény 2–5. a hím 2–4. és részben az 5. szelvénye vörösesbarna. 10–12,5 mm.

A faj egész Európában előfordul, kelet felé a Kaukázuson, Kis-Ázsián és Iránon át, észak felé a Bajkál-tóig megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban az egyik leggyakoribb csipelydarászfaj. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–VIII). Az álhernyó (10–13 mm) májustól szeptemberig a vadszeder (*Rubus*), az indás pimpó (*Potentilla reptans*), a gyeptűrózsa (*Rosa canina*) és a szurokfű

(*Origanum vulgare*) levelén fejlődik. Egyes szerzők feltételezése szerint azonban az álhernyó előfordul még a bodzán (*Sambucus*) és a kutyatejen (*Euphorbia*) is (= *ligata* O. F. Müller, 1776, *dorsigera* Rossi, 1790, *similis* Spinola, 1808, *neglecta* Klug, 1817, *abietis* Audinet-Serville, 1823 nec Linnaeus, 1758; = Pirosgyűrűs levéldarázs, Vörösgyűrűs levéldarázs) – Vörösgyűrűs csípelydarázs

annulata (Geoffroy, 1785)

- 4 (1) Az utótori csípőtőlemez-cimpa fekete: rendszerint félkör alakú, esetenként azonban nyelvecskeszerű. A potroh hátlemezei kiterjedten feketék, vöröses szín nincs rajtuk.
- 5 (6) A torhát kiterjedten vörös. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájevődő, a rágó töve és a szájszervi tapogatók sárgásfehérek. A fej finoman, sűrűn pontozott. A fejtetőmezőt kétoldalt határoló fejtetővarrat egymással párhuzamos. A nyakszirti taraj éles, jól fejlett, és teljesen körbe fut. A nőstény csápjja fekete, a 3. íz a 4.-nél legalább kétszer hosszabb, a hímé mintegy másfélszerese. A hím csápjának 4–9. íze alul piszkosfehér. Az előtor fekete, legfeljebb a hátulsó szegélyén egy keskeny sárgásfehér csíkkal, a szárnypikkely is ilyen. A középhát teljesen vörös, a középhátpajzs erősen domború, félgömbszerű, az utópajzsocskája fekete, viszont az utóhátpajzs vörös, és csak kivételesen fekete. Az egész középtoroldal és a középmell sűrűn pontozott, fekete. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélyén nyelvszerű, jól látható függelék van, amelynek színe fekete. A szárny enyhén szürkés, az erezet és a szárnyjegy sötétbarna, bár az utóbbi tövi egyharmada sárgásfehér. A szárnyjegy alatt egy nagyon enyhén barna harántsáv húzódik. Az elülső szárny lándzsasejtjét egy rövidke keresztér kettéosztja, vagy a sejt egy kis szakaszon összeolvadt. Az első két pár láb a csípőtől a lábfejig sárgásfehér, a lábszár hátulsó oldalán keskeny fekete csík húzódik. A hátulsó csípő, a tomporok, valamint a comb és a lábszár töve sárgásfehér, két utóbbi csúcsi része, mint ahogy a lábfej is fekete, azonban a lábfejsúcsíz nagyrészt sárgásfehér. A karom kétágú. A potroh fekete, a hátlemezek közepén keskeny fehér csíkok húzódnak, a 9. hátlemez viszont teljesen fehér. A haslemezek a hátlemezekhez hasonlóan színezettek. A potrohcső fekete. A hím egész tora, a lábakat is beleértve, és a potroha alul sárgásfehér, viszont a hátulsó comb belül fekete, a lábszár felül sárga, alul fekete, a lábfej többnyire úgyszintén. 7,5–10 mm.

A faj az északi országokat kivéve Európán és Kis-Ázsián át Nyugat-Ázsiáig elterjedt. Viszonylag ritka. A Kárpát-medencében sem gyakori. A Felvidéken, több helyen, Erdélyben és hazánkban csak szórványosan (pl. Bakony-hegység, Nagykovácsi) került elő. Az imágó tavasszal és kora nyáron repül (V–VI), kedveli a száraz gyepeket. Az álhernyó augusztus elejétől szeptemberig a farkas kutyatej (*Euphorbia cyparissias*) levelén fejlődik. (= *aureatensis* Schrank, 1802, *marginata* Mocsáry, 1831, *klugi* Konow, 1894 nec Snellen van Vollenhoven, 1869) – Teuton csípelydarázs

teutona (Panzer, 1799)

- 6 (5) A torhát nagyrészt fekete, alkalmanként sárgásfehér foltokkal.
- 7 (8) A szárnyjegy kétszínű: a jegy külső szegélye fekete, különösen a töve és az öble azonban sárga-sárgásbarna. A fej és a tor erőteljesen, sűrűn pontozott, szurokfekete, de a fejtető gyengén pontozott, fényes. A fejpajzs és a szájjvédő rendszerint sárga, míg a rágó töve tejfehér, de bizonyos színváltozatok esetén a fejpajzs és a rágó töve szinte teljesen fekete is lehet. A fejpajzs félkörívszerűen nem túl mélyen kikanyarított. A nyakszírti taraj erőteljes, bár a fejtetőmező környékén lényegesen gyengébb. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egyenes, egymással párhuzamos. A csáp fekete, a 3. csápip karcsú, a 4–9. íz megduzzadt, a 3. íz a 4. és 5. együttes hosszát eléri. A fekete toron alkalmanként a középhátpajzs közepén sárga folt van. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélyén fényes bordával határolt, pontozott vagy sima, fekete, nyelvecskeszerű felszín látható, amelynek ferdén húzódó mélyedése sűrűn pontozott. A szárny enyhén füstös, az erezet barna. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztér hosszánál rövidebb. A lándzsasejt egy rövid szakaszon összeolvadt. Az összes csípő és a tomporok feketék, de a hátulsó előtompor csúcsa és az utótompor sárga. A lábak színe nagyon változékony: rendszerint a nőstények combjai vörösek, az elülső lábszár sárga-narancssárga, a középső vörös, de a töve sárga, a csúcsa viszont fekete, a hátulsó lábszár vörös, de a tövi egyharmada és a csúcsa fekete. A hátulsó lábfejtőiz erőteljesen megnyúlt, a többi íz együttes hosszát is meghaladja. A karom kétágú, a társfog erőteljes, a csúcsfognál hosszabb. A potroh rendkívül finoman ráncolt, egy-két elszórt ponttal, fekete, csak az 5–6.(7.) hátlemez oldalán egy-egy kissé megnyúlt fehér folt van. Alkalmanként a 9. hátlemez felül sárga, kétoldalt azonban a tojócsőhüvellyel együtt fekete. A hím valamivel világosabb színezetű: az egész fejpajzs, az első két pár lába teljes egészében a combot is beleértve sárgásfehér. A test nagyon változékony színezete miatt tucatnyi változatát írták le. 10–12 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Törökországon és Kis-Ázsián át Nyugat-Ázsiáig, Észak-Iránig, Kazahsztánig elterjedt. A Kárpát-medencében szelvényben hosszában ismert. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–VIII), a száraz és meleg területeket kedveli. Az álhernyó (16–18 mm) júliusban és szeptember-októberben a vadszeder (*Rubus fruticosus*), a csattogó szamóca (*Fragaria viridis*), az indás pimpó (*Potentilla reptans*) és a rózsza (*Rosa*) levelén fejlődik (= *haematopus* Villers, 1789, *ochreata* Panzer, 1804, *flavipes* Tischbein, 1852, *halensis* Aichinger, 1870) – Tarkalábú csipelydarázs

diversipes (Schränk, 1782)

- 8 (7) A szárnyjegy egyszínű: sárga, vagy fekete.
- 9 (10) A szárnyjegy fényesen sárga. A fej és a tor egyenletesen és nagyon sűrűn pontozott, fekete. A fejpajzs és a szájjvédő erősen domború, és gyakran egyedi

módon kiképzett, sárga. A fejpajzs elülső szegélye üvegszerűen áttetsző és teljes szélességében kikanyarított. A szájjvédő elülső szegélye hasonló módon üvegszerű és rendszerint barna kerettel övezett. Mindkettőn hosszú fehér szőrök erednek. A rágó tövén fehér folt van. A csáp fekete, a 3. íz karcsú és hosszú, a 4-től az ízek kissé megvastagodnak. A 3. csápíz a 4. és 5. íz együttes hosszának mintegy kétharmada. A nyakszirti taraj jól fejlett, körbefut. A fejtetőmezőt kétoldalt határoló fejtetővarrat esetenként csak vonalszerű, előre felé összefut, alkalmanként azonban, a barázda helyén csak sima és fényes felszín látható, árok nélkül. Az előhát szárnypikkelyt érintő rövid hátulsó szegélye fehér. A középhátpajzs szintén fehér, a hímé azonban rendszerint teljesen fekete. Az utótori csípőtőlemez hátulsó sarkán kiemelkedő, fényes bordával leválasztott, finoman pontozott és szőrözött cimpa látható, színe fekete. A szárny aranysárgán áttetsző, a szárny tövi kétharmada és a szárnyjegy fényesen sárga, a többi világosbarna. Az alapér és a 2. középkeresztér egymástól távol érik el a középeret. Az elülső szárny lándzsasejtje szélesen összeolvadt. Az első két pár csípő, a tomporok és a comb fekete, de az utóbbi felső oldala a lábszárakkal együtt sárga, a lábfejek feketék, részben fehérek. A hátulsó csípő fekete, de a külső oldalán nagy fehér folt van, a tomporok feketék, a comb fekete, a tövén rövidke fehér csíkkal, a lábszár fekete, de felül, a csúcsi kétharmadán fehér, a lábfej koromfekete. A karom kétágú, a társfog széles és rövid. A potroh bőrszerűen ráncolt, fekete, de a 4–6. hátlemez oldalán rövid sárga sávok vannak. A 9. hátlemez felül sárga, de oldalt és az egész tojócsőhüvely fekete. 10–12 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Törökországban és Kis-Ázsián át Nyugat-Ázsiáig, a Kaukázustól a Szahalinig valamint Japánig elterjedt. Az egész Kárpát-medencében és hazánkban megtalálható. Az imágó tavasztól a nyár végéig repül (V–VIII). Az álhernyó (18 mm) augusztustól októberig a vízi peszérce (*Lycopus europaeus*), pázsitfűfélék (Gramineae), a hólyagos sás (*Carex vesicaria*) és sásfélék (Cyperaceae), továbbá Ed. André szerint az égerfa (*Alnus*) levelén fejlődik (= *signata* Scopoli, 1763, *labiata* Geoffroy, 1785, *fera* Scopoli, 1786 *melanoleuca* Gmelin, 1790, *idriensis* Lepeletier, 1823, *dolens* Eversmann, 1847, *novemguttata* A. Costa, 1859, *luridicarpa* A. Costa, 1894; = Oldalfoltos levéldarázs) – Tizenkétfoltos csipelydarázs

duodecimpunctata (Linnaeus, 1758)

- 10 (9) A szárnyjegy fekete. A fej szórtan pontozott, fényes, fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó töve és a szájszervi tapogatók sárgák. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata sekély és előre felé egymáshoz viszonyítva szétfut. A csáp fekete, a 3. íz hosszú és karcsú, a 4. és 5. íz együttes hosszát majdnem eléri. A tor egyenletesen, szórtan pontozott, a középmellen a pontozás finomabb, színe fekete, de az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely és a középtoroldalon egy széles ferde lefutású sáv

sárgásfehér. A szárny enyhén füstös, az erezet és a szárnyjegy fekete. Az elülső szárny lándzsasejtjét egy rövidke keresztér kettéosztja. Az utótori csípőtőlemez hátulsó sarka lekerekített, itt egy aprócska felszín pontozott és szőrös. Az utótoroldalon egy folt sárgásfehér. A csípők töve fekete, de a többi része, a tomporokkal és a combokkal együtt sárga. Az elülső lábszár hátulsó oldalán keskeny fekete csík húzódik, a töve fekete. A középső és hátulsó lábszár sárga, csak a csúcsuk fekete. Az összes lábfej fekete, legfeljebb az alsó felszín sötétbarna. A karom kétágú. A potroh kiterjedten fekete, de a hátlemezek hátulsó szegélyén felül keskeny csík húzódik, de oldalt, a lehajló részen ez sávvá szélesedik. A haslemezek hátulsó szegélyén egy-egy keskeny sáv sárgásfehér. A 9. hátlemez felül sárga. A tojócsőhüvely fekete. 8 mm.

Nyugat- és Közép-Európában elterjedt, ritka faj. A Kárpát-medencében is csak néhány helyen gyűjtötték. A Felvidéken a Duna-menti Párkányról, Dévényről, Felsőkálósárról, Széleskútról és Vágglukáról, Erdélyben Gyerővásárhelyről, Nagyszebenből, Délvidéken Északkelet Horvátországból és Zágrábból közölték. Hazánkban mindössze három lelőhelye ismert: Budapest, Cserépfalú és Simontornya. Az imágó tavasszal repül (V). A szakemberek feltételezik, hogy az álhernyó a fodros, a piros és az erdei gólyaorr (*Geranium phaeum*, *G. sanguineum*, *G. silvaticum*) levelén fejlődik – Csenevész csipelydarázs

tenella Mocsáry, 1881

A *montana* fajcsoport határozókulcsa

- 1 (4) A potroh középső két-három szelvénye vörös színű.
- 2 (3) A szárnyjegy és a hátulsó comb fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó és a szájszervi tapogatók sárgásfehérek. A fejpajzs és a szájjvédő szinte félkörívszerűen domború, a fejpajzs nem túl mélyen kikanyarított. A fej egyenletesen, sekélyen pontozott. A nyakszírti taraj a szemek mögött jól fejlett, de felül a fejtetőmező hátulsó határán szinte varrattá szelődül. A csáp fekete, a 3. csápíz hosszú, karcsú, a 4-től az ízek megvastagodnak. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely külső széle, a középhátpajzson egy nagy folt és az utópajzsocska üvegesen fehér. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélye egyenletesen lekerekített. A szárny szürkésen füstös, az erezet és a szárnyjegy fekete. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság a 1. könyökkeresztér hosszánál rövidebb, ritkán a 2. könyökkeresztér hosszával egyenlő. A lándzsasejt szélesen összehúzott, ez a részleges érösszeolvadás a 2. középkeresztér hosszát is elérheti. A láb fekete, az összes csípő töve és a tomporok sárgásfehérek. Az első két pár comb és lábszár sárgásfehér, de a hátulsó felszínükön barna sáv húzódik, a lábfejek

fehérek barna csúccsal. A tapadókorongok jellegzetesen aprók és az összes lábon csepp alakúak, fehérek, ez különösen szembeötölő a fekete hátulsó lábfejekeken. A hátulsó comb töve és a lábszár csúcsa felül sárgásfehér. A lábfejtőíz hatalmas, a többi íz együttes hosszát is meghaladja. A karom hasított, az ikerfog erőteljes. A potroh fekete, azonban a 3–5. és a 9. szelvény töve rozsdavörös, de a nőstény 6–8. hátlemezének oldalán egy foltocská, és a 9. hátlemez fehér. A tojócsőhüvely fekete. A hím potroha fekete. 11,5–12,5 mm.

A faj Közép- és Dél-Európában, kelet felé a Don-folyóig előfordul. A Kárpát-medencében és hazánkban több helyen gyűjtötték, bár egyes vélemények szerint kihalófélben van. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VI). A feljegyzések szerint a hím nagyon ritka. Az állhernyó (16–17 mm) június–júliusban a málna (*Rubus idaeus*), az erdei és a csattogó szamóca (*Fragaria vesca*, *F. viridis*), az indás pimpó (*Potentilla reptans*), a szurokfű (*Origanum vulgare*) és a rózsa (*Rosa*) fajok levélén fejlődik (= *analís* Spinola, 1808, *schaefferi* Lepletier, 1823, *lepletieri* A. Costa, 1859; = Fehérlábú levéldarázs) – Katonás csipelydarázs

militaris (Klug, 1817)

- 3 (2) A szárnyjegy és a hátulsó comb vörössárga. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájevédő, a rágó töve és a szájszervi tapogatók kiterjedten sárgásfehérek. A fej pontozása egyenletes, sekély, de a fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata mentén két sima és ragyogóan fényes felszín látható, a varratok a pontszemek felé összefutnak. A nyakszirti taraj a szemek mögött kétoldalt jól látható, de a fejtetőmező mögött varrattá szelődül. A csáp fekete, a 3. csápíz karcsú és hosszú, a 4. és 5. íz együttes hosszát eléri. A tor fekete, de a nőstény előhátának hátulsó szegélyén egy széles sáv sárgásfehér, azonban a hím előháta sarkainak legfeljebb csak az éle a szárnypikkellyel sárgásfehér. A középtor a fej pontozásával megegyezik, színe fekete, csak a nőstény középhátpajzsa közepén egy nagy kerekded folt és az utópajzsocská csúcsa sárgásfehér, a hímé teljesen fekete. Az utótóri csípőtőlemez hátulsó sarka derékszögben levágott. A szárny enyhén sárgás-szürke, a szegélyér, a szárnyjegy, a lándzsasejt, a hátulsó szárny erezete vörössárga, az erezet többi része sötétbarna. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz viszonyítva közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság azonban az 1. könyökkeresztér hosszát kissé meghaladja. A lándzsasejt egy rövid szakaszon összeolvadt. A nőstény csípője fekete, a hímé sárgásfehér, de a csúcsa és a tomporok sárgásfehérek, a comb és a lábszár sárgásvörös-vörös, azonban a hátulsó lábszár tövén széles barnásan füstös gyűrű van, a hímé szinte teljesen fekete. Az első két pár lábfej ízei fehérek, bár a tapadókorongok környéke és nagyon jellegzetes módon az egész 4. lábfejíz barna, a hátulsó lábfej koromfekete. A hátulsó lábfejtőíz erőteljes és nagyon megnyúlt, az összes többi íz együttes hosszát is eléri. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál rövidebb. A potroh alapjában véve fekete, az 1–2. szelvény fekete,

a 3–4. hátlemez felül vörös, de a lehajló oldalsó része fekete, az 5. szelvény fekete, a 6–7. hátlemez kétoldalt egy-egy széles sárgásfehér sávval, a 8. szelvény fekete, a 9. hátlemez viszont sárgásfehér. A hím 3–5. potrohszelvénye teljesen vörös. A tojócsőhüvely és a haslemezek feketék. 10–12 mm.

Az Ibériai-félsziget kivételével egész Európában, Oroszországban kelet felé Jaroszlavl és Perm környékétől egészen az Urálig, délen, a Krím-félszigeten, a Kaukázuson és Kis-Ázsián át Irán északi részén húzódó Kopet-dag hegységig elterjedt. A Kárpát-medencében és Magyarországon szóróványosan került elő. Egy alfaját ssp. *orientalis* Mocsáry, 1891 Kis-Ázsiából írták le, amelynek első két pár combja és lábszára világossárga, a hím potroha teljesen fekete. Ennek az alfajnak mind a nőténye mind a hímje hazánkban is előkerült: Budapest (Cinkota), Hortobágy, Tiszacsege. Erdélyben Alsó-karácsonyfalva környékén gyűjtötték. Egy másik alfajának ssp. *ruficincta* Konow, 1894 a fejpajzsa valamint a hátulsó lábszára és lábfeje fekete. Az imágó tavasszal és kora nyáron repül (V–VI), előszeretettel látogatja a száraz gypes területeket. Az állhernyó (15–17 mm) július–augusztusban bizonyítottan csak a hamvas szeder (*Rubus caesius*) levelén fejlődik. A nőtény tojásrakását Weiffenbach a közönséges párlófű (*Agrimonia eupatoria*) levelén figyelte meg, de állhernyót nem nevelt rajta. Más szerzők részletes magyarázat nélkül a bortermő szőlőt (*Vitis vinifera*) is tápnövényként említik (= *dumetorum* Geoffroy, 1785, *strigosa* Fabricius, 1798, *citreipes* Lepeletier, 1823; = Piroslábú levéldarázs, Vöröslábú levéldarázs) – Vöröslábú csípelydarázs

rufipes (Linnaeus, 1758)

- 4 (1) A potroh fekete, vagy fekete sárga sávokkal.
- 5 (6) Kistermetű, mindössze 5,5–7 mm hosszú faj. A fej fekete, felülnézetben a hosszánál szélesebb, a szemek mögött kissé elkeskenyedik, felszíne erőteljesen pontozott, a homlokon sűrűbben, a fejtetőn inkább szórtan. A fejpajzs enyhén domború, nagyrészt fekete, két fehér oldalfolttal, az elülső szegélye kikanyarított, a szájjvédő és a rágó töve sárgásfehér. A homlokmező domború, a közepén mély árok húzódik. A fejtetőmező enyhén domború, a hosszánál kétharmadával szélesebb, a kétoldali barázdája jól látható, hátul mély, a hátulsó szegélyén kétoldalt egy-egy megnyúlt apró fehér csík van. A 3. csápíz a 4. és 5. íz együttes hosszánál lényegesen rövidebb. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye és a szárnypikkely elülső szegélye sárgásfehér. A középtor elülső lebenye sima, mélyen pontozott, az oldalsó lebeny pontozása sekély. A középhát domború, nagy pontokkal, a középtoroldal bőrszerűen ráncolt és sűrűn pontozott, a középmell viszont csak finoman. A középtori csípőtőlemez hátulsó sarka enyhén lekerekített, cimpaszerű nyúlvány nincs rajta. A szárny áttetsző, az erezet és a szárnyjegy feketésbarna. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztérnél rövidebb. A hátulsó láb a tomporral együtt fekete, a csípő külső oldalán nagy fehér folt van. A combok hátulsó ill. belső oldala, a középső és hátulsó comb csúcsa, a lábszár felső egyharmada és a lábfej csúcsa sárgásfehér. A lábfej a lábszár hosszát csaknem eléri. A karom kétágú.

A potroh hengeres, sima és fényes, az 1. hátlemezőnek hátulsó szegélyén keskeny sárgásfehér sáv van, a 9. hátlemez teljesen fehér. A hím valamivel sötétebb színezetű. 5,5–7 mm.

Jelenlegi ismereteink szerint Franciaországban és a Cseh Köztársaságban ritka fajként tartják számon. Hazánkban eddig Inárcsról, a Mecsek-hegységből (Zobák), Velencéről, a Kőszegi-hegységből volt ismert. Újabban Budapestről (Naplás-tó) és Újszentmargitáról (védtett Margitai-erdő) közölték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII), kedveli a nedves élőhelyeket. Az álhernyó (10–12 mm) júniustól szeptemberig a festő zsoltna (*Serratula tinctoria*) levelén fejlődik. – Pöttöm csipelydarázs

parvula Konow, 1884

- 6 (5) Nagytermetű, 9–14 mm hosszú fajok.
- 7 (8) A fejtető finoman és nagyon sűrűn pontozott, fénytelen. A fej fekete, de a fejpajzs és a szájjvédő sárgásfehér, míg a rágó töve szürkésfehér. A nyakszirti taraj éles és jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata enyhén ívelt. A csáp fekete, a 3. csápíz hosszú, a 4–5. íz együttes hosszát eléri. A tor egyenletesen és sűrűn pontozott, fekete, az előhát széles hátulsó szegélye azonban, a szárnypikkely, a középhátpajzs és utópajzsocsokája és rendszerint a nőstény középtoroldalán egy nagy folt sárgásfehér. Az utótóri csípőtőlemez hátulsó szegélye derékszögben levágott, a sarka fényes. A szárny szürkés, az erezet barna, a szárnyjegy sárgásbarna. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztér hosszával egyenlő vagy rövidebb. Az elülső szárny lándzsasejtje egy pontban összehúzott vagy egy rövidke ér a sejtet kettéosztja. Az összes csípő töve fekete, a csúcsi fele viszont sárga, az első két pár láb tomporai, combja, lábszára és lábfeje szintén sárga. A hátulsó comb tövi harmada sárga, a csúcsi rész fekete, a lábszár vörössárga, a csúcsán fekete folttal, a lábfej első három íze kiterjedten sárga, alul azonban barna, a két csúcsi íz viszont fekete. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál rendszerint rövidebb. A potroh fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélye szélesen sárga, a 3–4. és 7. hátlemez oldalán egy-egy kis folt, az 5–6-on egy-egy nagy folt, továbbá a 9. hátlemez teljesen, a hím külső fogója sárgásfehér. A tojócsőhüvely fekete. 8–12 mm.

A faj Kelet- és Dél-Európában, a Krím-félszigeten, Törökországban, a Kaukázusban és Kís-Ázsiában ismert. A faj legnyugatibb elterjedési területe a Kárpát-medence, ahol nem túl gyakori, de hazánkban több helyen is gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII), gyakran figyelték meg szeder (*Rubus*) és szamóca (*Fragaria*) virágon. Az álhernyót még nem írták le (= *ratzeburgi* Tischbein, 1852, *histrionica* Snellen van Vollenhoven, 1878) – Sárgafarú csipelydarázs

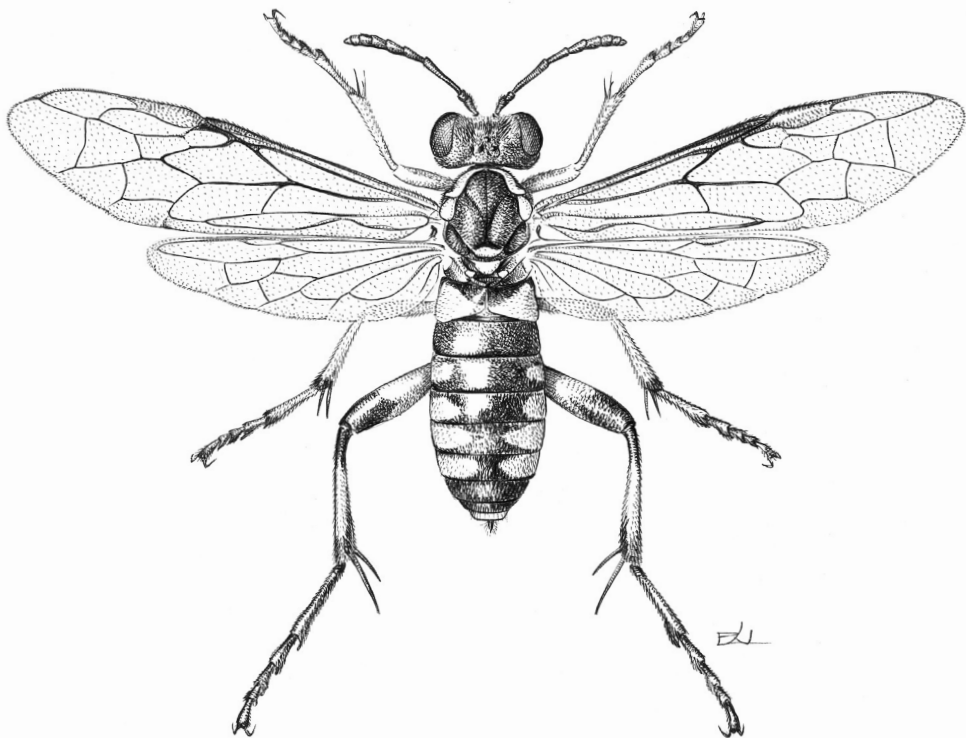
postica (Brullé, 1832)

- 8 (7) A fejtető erőteljesen de szórtan pontozott, helyenként fényes.
- 9 (10) A szárnyjegy, a hátulsó lábszár és lábfej kiterjedten sárgászörs. A csáptőíz részben sárga. A fej fekete, a fejpajzs, a szájtődő és a rágó töve sárgászörs; a szájtődőről részletek kivételével sűrűn, finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmezőt határoló két barázda sekély és fényes, enyhén ívelt. A csápostor fekete, de a 3. csápíz töve sárgászörs. Az előlát két sarka és a szárnypikkely sárgászörs: A középtor sűrűn pontozott, a sárgászörs középhátpajzsot kivéve fekete. A középtoroldal felső harmada sűrűn és csaknem durván pontozott, a középmell pontozása lényegesen enyhébb. Az utótori csípőtőlemez durván gyűrött, sima és fényes, a hátulsó szegélye egyenesen levágott. Az utóhátbütyök kicsiny és sárga. A szárny sárgászörs, az ereket és a szárnyjegy sárgászörs. Az alapér és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret. Az elülső szárny lánzsasajtje egy rövidke szakaszon összeolvadt. A sárgászörs csúcsszegélyét kivéve a csípő fekete. A tomporok, a comb, a lábszár és a lábfej sárgászörs, de a hátulsó comb belső oldalán fekete sáv húzódik. A nőstény karma kétágú, a társfog a csúcsfognál rövidebb. A hím karma a hátulsó lábfejen hasított, az ikerfog a csúcsfognál lényegesen erőteljesebb és hosszabb. A potroh fekete, de az 1. hátlemezt hátulsó szegélyén sárgászörs sáv húzódik, a 4–6. (7–8.) hátlemezen kétoldalt egy-egy sárga sáv van, a 9. teljesen sárga. A tojócsőhüvely fekete. 11–13 mm.

A fajt Németországban, Dél- és Kelet-Európában, továbbá Törökországban és Kis-Ázsiában gyűjtötték. A Kárpát-medence faunaterületén a Dráva–Száva közti Dráviadősdön, a Karszton és Fiume környékéről került elő. A imágó tavasszal és kora nyáron repül (V–VI). Az állhernyót még nem írták le. Hazánk déli részein előfordulhat (= *erythropus* Brullé, 1835 nec Schrank, 1776, *flavipennis* Kriechbaumer, 1891) – Címeres csipelydarázs

[**superba** Tischbein, 1852]

- 10 (9) A szárnyjegy és a hátulsó lábszár fekete, az utóbbi csúcsi fele-egyharmada felül sárgászörs. A csáptőíz teljesen fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájtődő és a rágó töve sárga. A fejpajzs csak sekélyen kikanyarított. Az egész fej erőteljesen és sűrűn pontozott. A nyakszirti taraj jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata a pontszemek felé összefut. A csáp fekete, a 3. csápíz karcsú és hosszú, a 4. és az 5. íz együttes hosszát is eléri. Az 5. íztől a csáp megvastagodott. A tor szintén erőteljesen és sűrűn pontozott, fekete, de az előlát széles hátulsó szegélye, a szárnypikkely és a középhátpajzs közepén egy kisebb-nagyobb folt sárga, ez utóbbi a hímen teljesen fekete. A középtoroldalon alkalmanként egy sárga folt lehet. Az utótori csípőtőlemez hátulsó sarka derékszögben levágott. A szárny enyhén, barnásan füstös, az ereket és a szárnyjegy fekete. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymáshoz közel érik el a középeret, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkesztér hosszánál rövidebb

35. ábra. *Macrophya montana* (Scopoli) ♀ (Eredeti)

(33. ábra). A lándzsasejt egy pontban összeolvadt vagy egy rövid kereszt-érrel kettéosztott. Az elülső csípő tövi fele fekete, a csúcsi része, a tomporok, a comb és lábszár és a lábfejek sárgák, a két utóbbi csúcsa azonban fekete foltos. A középső csípő, a tomporok, a comb és a lábszár sárga, az utóbbi csúcsa fekete, a lábfejek feketék. A hátulsó csípő tövi fele fekete, a csúcsi fele azonban és a tomporok sárgák, a comb is sárga, csak a csúcsa fekete, a lábszár fekete, de a csúcsi részén felül sárga sáv van, a lábfejek feketék, de a hímnek csak a lábfejtőíze és a lábfejcsúcsa fekete, a 2–4. íz jellegzetesen sárga. A karom kétágú. A nőtény potroha fekete, de az 1. hátlemez csaknem teljesen, a 4-en kétoldalt egy-egy alaktalan folt, az 5–6. hátlemezen közepén megszakadt két-két széles sáv, a 7.-en kétoldalt egy-egy folt, a 9. hátlemez teljesen sárga. A haslemez és a tojócsőhüvely fekete. A hím potroha fekete, legfeljebb az 1. hátlemez hátulsó éle vagy keskeny szegélye és a 9. hátlemez sárga. (35. ábra) 9–14 mm.

A faj egész Európában, Észak-Afrikában, Kis-Ázsiában és a Kaukázusban elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban sok helyen gyűjtötték. Az imágó tavasztól késő nyárig repül (V–VIII), az ernyővirágzatúak tányérját gyakran tömegesen látogatja, kedveli a vegyes erdő aljnövényzetét.

Az álhernyó (13–16 mm) júniustól szeptemberig a vadszeder és a hamvas vadszeder (*Rubus fruticosus*, *R. caesi*us), valamint az égerfa (*Alnus*) levelén fejlődik (= *rustica* auctt. nec Linnaeus, 1758, *carbonaria* Linnaeus, 1767, *trifasciata* Geoffroy, 1785, *sulphurata* Gmelin, 1790, *tricincta* Christ 1791, *notata* Panzer, 1799; = Sárgavállú levéldarázs) – Hegyi csipelydarázs

montana (Scopoli, 1763)

Az **albicincta** fajcsoport határozókulcsa

- 1 (8) Anyakszírti taraj részleges, az összetett szemek mögötti szakaszon éles, jól látható, azonban a fejtetőn, de különösen a fejtetőmező hátulsó szegélye mentén varrattá laposodik.
- 2 (3) A nőtény középtoroldalán széles, citromsárga sáv húzódik, a hím középtoroldala teljesen fekete. Zömök felépítésű faj. A fej fekete, csak szórtan pontozott, fényes. A fejpajzs az elülső szegélyén mélyen kikanyarított, a szájjvédővel és a szájszervi tapogatókkal együtt halvány citromsárga, a hím fejpajzsa viszont fekete. A nyakszírti taraj a szemek mögötti szakaszon éles, jól látható, ám a halántéktájon és a fejtetőmező mögött varrattá laposodik. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata hátul erősen meggörbült és a pontszemek felé határozottan összefut, ezáltal a mező szinte körte alakú. A nőtény nyakszírtijén két aprócska fehér folt van, a hímen nincs. A csáp fekete, a 3. csápipíz a 4. íznek mintegy másfélszerese. Az előhát sűrűn pontozott, a hátulsó sarkai szélesen, továbbá a szárnypikkely halvány citromsárga. A középtor sűrűn pontozott, mindössze a középhátpajzs és a középtoroldalon egy széles sáv citromsárga, ugyanakkor a hím tora az előhát és a szárnypikkely keskeny fehéres külső szegélyét leszámítva fekete. A szárny barnásan füstös, az erezet és a szárnyjegy sötétbarna. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymástól távol érik el a középeret, a lándzsasejtet egy rövidke keresztér kettéosztja, ritkán a sejt egy ponton összehúzott. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélye egyenletesen lekerekített, apró pontozással. A nőtény csípője fekete, de a külső oldalon egy hosszú citromsárga folt van, a hímé fekete, a tomporok nagyrészt sárgák világosbarna alaktalan foltokkal, a comb fekete, de a csúcsa sárga. A lábszár sárga, a csúcsa azonban fekete. A lábfejek felül sárgák, alul azonban feketék. A karom kétágú. A potroh fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a 2–7. hátlemez oldalán széles sárga sáv van. A 9. hátlemez sárga, a tojócsőhüvely fekete. A hím potrohan csak keskeny oldalcsíkok vannak. 9–10 mm.

A faj Közép- és Dél-Európában, Ukrajnában és kelet felé a Kaukázusig elterjedt. A Kárpát-medencében viszonylag jól ismert, hazánkban is sok helyen gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron

repül (V–VIII). A hímek a nőtényeknél gyakrabban kerülnek elő. Az álhernyó június elejétől kizárólag a földi bodza (*Sambucus ebulus*) levelén fejlődik (= *maculosa* Audinet-Serville, 1823, *albo-maculata* Lepeletier, *klugii* Snellen van Vollenhoven, 1869, *cora* Kirby, 1886) – Bucó csipelydarázs

crassula (Klug, 1817)

- 3 (2) Mindkét ivar középtoroldala teljesen fekete.
- 4 (5) A hátulsó lábszár sárgásfehér, de a csúcsán keskeny fekete gyűrű van. A fartoldalék fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó töve és négy megnyúlt folt a fejtetőmező mögött sárgásfehér. A csápok környékén, az arcrész durván, a homlok finoman pontozott, a fejtető viszont teljesen sima és fényes. A fejpajzs elülső szegélye teljes szélességében mélyen, félkörívszerűen kikanyarított. A nyakszirti taraj éles, jól látható, de a fejtetőmező mögött hiányzik. A csáp fekete, a 3. csáp a 4. és 5. íz együttes hosszánál rövidebb. A tor fekete, egyenletesen, finoman pontozott, bár a középtoroldal felső részén a pontozás megint durva. Az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely és a középhátpajzs egy folt sárgásfehér. Az utótori csípőtölemez hátulsó szegélye egyenletesen lekerekített, ráncos és finoman pontozott. A szárny enyhén füstös, az ereket és a szárnyjegy feketésbarna. Az elülső szárny lándzsasejtje egy rövid szakaszon összehúzott. Az első két pár csípő töve fekete, a nagyobbik része sárga, a tomporok úgyszintén, legfeljebb apró barna foltokkal. A két pár comb elöl sárgásfehér, hátul barna. Mind a három pár lábszár sárgásfehér, csak a töve hátul és a csúcsa barna, a lábfejek fehérek barna csúcsokkal. A hátulsó csípő fekete, széles sárga oldalfolttal, a tomporok sárgák, a comb nagyrészt sötétbarna sárga sávval. A karom kétágú, a társfog erőteljes. A potroh fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárgásfehér sáv van, az összes többi hátlemezen felül, középen és oldalt rövid világos csíkkal. A 9. hátlemez sárgásfehér. A tojócsőhüvely fekete. 9 mm.

Jelenlegi ismereteink szerint csak a Kárpát-medencében fordul elő. A típuspéldány lelőhelye a mehádiai Herkulesfürdő, egy példányt a Bánságban, a Szörényi-érchegeység északi oldalán található Resicabánya környékén gyűjtöttek. Világhálós adatok szerint (2016) ismert Magyarországról (közelebbi lelőhely nélkül) és Romániából (a Fekete-tenger melléki Constantától délre eső Techirghiolból). A hímek és az álhernyót még nem írták le. – Sárgaszáras csipelydarázs

tibialis Mocsáry, 1881

- 5 (4) A hátulsó lábszár kiterjedten fekete, gyakran a lábszár középső szakasza fehér vagy csak egy fehér folttal. A fartoldalék teljesen sárga.
- 6 (7) A hátulsó tomporok sárgásfehérek, esetleg az előtompör belső oldalán rövid, fekete csík előfordul. A szájjvédő fehér, esetenként kétoldalt egy-egy keskeny, barnás, hosszanti sávval, amely néha csak jelzesszerű. A középhátpajzs szinte

mindig fekete, vagy fekete és középén két apró sárgásfehér folttal. A fej rendezetlenül ráncos, enyhén pontozott, fekete. A fejpajzs mélyen kikanyarított, a kétoldali fekete hegyét leszámítva sárgásfehér. A szájjvédő elöl tompán levágott, középén egy folt fehér, a rágó töve szintén fehér. A nyakszirti taraj kétoldalt éles, de a fejtetőmező közelében varrattá simul. A fejtetőmező mögötti felszín sima és fényes két fehér folttal, amelyek ritkán piskótaszerűen összeolvadhatnak. A hímeken rendszerint fekete, alkalmanként azonban két aprócska folt előfordulhat. A csáp fekete. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye, valamint a szárnypikkely külső szegélye és a középhátpajzson két folt sárgásfehér, ez utóbbi alkalmanként teljesen fekete. A középtoroldal durván, a középmell finoman, egyenletesen pontozott. Az utótörő csípőtőlemez hátulsó szegélye egyenletesen lekerekített. A szárny szürkés, az erezet és a szárnyjegy fekete. A nőtény elülső szárnyának lándzsasejtje egy rövidke szakaszon összeolvadt, a hímét gyakran egy rövid keresztér kettéosztja. A csípő fekete, a külső oldalán egy fehér folttal, a tomporok fehérek. Az első két pár comb, lábszár és lábfej fekete fehér sávokkal. A hátulsó comb fekete, a lábszár közepe fehér, a lábfej teljesen fekete. A hím lábainak színezete lényegesen világosabb. A nőtény potroha fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny vagy széles sárgásfehér sáv, ritkán a 2–6. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny barnás csík húzódik. A hím potrohszelvényeinek hátulsó szegélyén, kivéve a 7–8-at, széles sárgásfehér sáv húzódik. A 9. hátlemez fekete, de a középén nagy sárgásfehér folt van. A tojócsőhüvely fekete. 10–11 mm.

Az északi országokat, valamint az Ibériai-félszigetet kivéve Európában mindenütt előfordul. A Kárpát-medencében, így a Felvidéken is sok helyen kimutatták. Hazánkban az ugyancsak gyakori *albicincta* fajjal együtt kerül elő. Az imágó tavasszal repül (IV–VI). Az álhernyó a földi, a fekete és a fürtös bodza (*Sambucus ebulus*, *S. nigra*, *S. racemosa*) levelén él – Fehérgyűrűs csipelydarázs

alboannulata A. Costa, 1859

- 7 (6) A hátulsó elótompör nagyrészt barna-fekete, az utótompör sárgásfehér, legfeljebb az utóbbi apró, ék alakú feketés folttal. A fejpajzs részben fehér, a szájjvédő nagyrészt barna-fekete, vagy középén, az elülső szegélyt magában foglaló változó méretű fehér folttal. A középhátpajzs teljesen fekete, vagy fekete és középén egy nagy fekvő piskóta alakú sárgásfehér folttal. A fej rendezetlenül ráncos, enyhén pontozott, fekete. A fejpajzs mélyen kikanyarított, a kétoldali hegyét leszámítva sárgásfehér. A szájjvédő elöl tompán levágott, középén egy folt fehér, a rágó töve szintén fehér. A nyakszirti taraj kétoldalt éles, de a fejtetőmező közelében varrattá simul. A fejtetőmező mögötti felszín sima és fényes két fehér folttal. A hímeken rendszerint fekete, alkalmanként azonban két aprócska folt előfordulhat. A csáp fekete. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye, valamint a szárnypikkely külső szegélye és a középhátpajzson egy folt sárgásfehér,

ez utóbbi alkalmanként teljesen fekete. A középtoroldal durván, a középmell finoman, egyenletesen pontozott. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélye egyenletesen lekerekített. A szárny szürkés, az erezet és a szárnyjegy fekete. A nőtény elülső szárnyának lándzsasejtje egy rövidke szakaszon összeolvadt, a hímét gyakran egy rövid keresztér kettéosztja. A csípő és a tomporok nagyrészt barnák-feketék, az utóbbiak alkalmanként részben fehérek. Az első két pár comb, lábszár és lábfej fekete fehér sávokkal. A hátulsó comb fekete, a lábszár közepe fehér, a lábfej teljesen fekete. A hím lábainak színezete lényegesen világosabb. A nőtény potroha fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny vagy széles sárgásfehér sáv húzódik, ugyanakkor a hím potrohshelyeinek hátulsó szegélyén, kivéve a 7–8.-at, széles sárgásfehér sáv húzódik. A 9. hátlemez fekete, de a közepén nagy sárgásfehér folt van. A tojócsőhüvely fekete. 10–11 mm.

A faj egész Európában megtalálható, kelet felé a Kaukázuson át Nyugat-Ázsiáig, Észak-Iránig és Nyugat-Szibériáig elterjedt. Észak-Afrikában Algériából közölték. Az egész Kárpát-medencében közönséges. Az imágó kora tavasszal és nyáron repül (IV–VII, IX), de az Aggteleki Nemzeti Parkban, szeptemberben is fogtak példányokat. Az álhernyó májustól júliusig a földi, a fekete és a füstös bodza (*Sambucus ebulus*, *S. nigra*, *S. racemosa*), a kánya bangita (*Viburnum opulus*) és a mezei macskagyökér (*Valeriana officinalis*) virágján és levelén fejlődik. (= *albipes* Geoffroy, 1785, *fera* Fallén, 1808 nec Scopoli, 1786, *discolor* Lepeletier, 1823, *luctuosa* Lepeletier, 1823, *lugubris* Audinet-Serville, 1823 nec Schrank, 1802, *leucopoda* Palma, 1861, *crippae* de Stefani, 1889, *ribis* C. G. Thomson, 1870 nec Schrank, 1802; = Fehérszajú levéldarázs – Fehérőves csípelydarázs

albicincta (Schrank, 1776)

- 8 (1) A nyakszirti taraj teljes, az összetett szemek mögött továbbá a fejtetőn éles és jól láthatóan körbefut.
- 9 (10) A szárnyjegy kétszínű: a jegy nagyobbik része fekete, míg a töve fehér. A fej fekete, sűrűn és erőteljesen pontozott, mindössze a szájvédő sárgásfehér. A fej-pajzs teljes szélességében enyhén kikanyarított, pontozása nagyon gyenge, alkalmanként az elülső szegélye fehér. A fejtetőmezőt határoló két barázda egymással párhuzamos. Kétoldalt a fejtető sima és ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles és jól láthatóan körbefut. A szemek mögött a fej erősen elkeskenyedik. A csáp fekete, legfeljebb a csúcsi egy-két íz sötétbarna. A 3. csápszíz a 4. íz hosszának több mint másfélszerese. A tor sűrűn pontozott, fekete, kivéve a sötétbarna szárnypikkelyt és a sárgásfehér, enyhén domború, sima és ragyogóan fényes középhátpajzsot. Alkalmanként a szárnypikkely külső szegélye üvegszerűen áttetsző. A középmell pontozása finomabb. Az utótori csípőtőlemez sima és ragyogóan fényes, a hátulsó szegélyén egy kicsiny körkikkely alakú lebeny sűrűn pontozott. A szárny barnásan füstös, az erezet sötétbarna, csak a szárnyjegy töve sárgásfehér. Az elülső szárny lándzsasejtje egy szakaszon összeolvadt.

A csípő és a tomporok feketék, az első két pár comb, lábszár és lábfej elöl részben piszkos fehér, hátul fekete. A nőstény hátulsó combja és lábszára vörösesbarna, mindkettő csúcsán fekete gyűrű van, a lábfej sötétbarna, a hím combja és lábszára gyakran teljesen fekete. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál szélesebb, de rövidebb. A potroh teljesen fekete, kivéve a sárgásfehér 9. hátlemet. A tojócsőhüvely fekete. 8–9 mm.

A fajt Belgiumból, Német-, Olasz- és Magyarországról, valamint Romániából közölték. A Kárpát-medencében csak szórványosan került elő, ugyanakkor hazánkban sík- és hegyvidéken egyaránt előfordul, több helyen is gyűjtötték. Az imágó nagyon hosszú ideig repül (IV–VIII), két nemzedéke is lehetséges. Kedveli a kaszálókat és a száraz gyepeket. Az álhernyó (12–14 mm) júniustól augusztusig a mezei varfű (*Knautia arvensis*) levelén fejlődik (= *cognata* Mocsáry, 1881 nec O. F. Müller, 1776 praecoc.) – Megszemelt csipelydarázs

recognata Zombori, 1979

- 10 (9) A szárnyjegy egyszínű: sárgásbarna-barna vagy fekete.
- 11 (16) A hátulsó comb nagy részt vörös.
- 12 (13) A hátulsó tomporok sárgásfehérek. A fej fekete, sűrűn és gyengén pontozott, fényes, mindössze a nőstény szájvédőjének elülső szegélyén egy keskeny sáv vagy folt és a hím teljes szájvédője, valamint mindkét ivar rágójának töve sárgásfehér. A fejpajzs teljes szélességében mélyen kikanyarított, szórtan pontozott. A fejtetőmezőt határoló két barázda egymással párhuzamos. Kétoldalt a fejtető sima és ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles és jól láthatóan körbefut. A szemek mögött a fej erősen elkeskenyedik. A csáp fekete, legfeljebb a csúcsi egy-két íz sötétbarna. A 3. csápíz a 4. íz hosszának legfeljebb 1,3-szerese. A tor sűrűn pontozott, fekete, középhátpajzs félgömbszerűen, erősen domború. A középmell pontozása gyenge. Az utótori csípőtőlemez egyenletesen pontozott, a hátulsó szegélye tompán levágott és a felső sarka egyenletesen lekerekített. A szárny csak nagyon enyhén füstös, az ereket és a szárnyjegy sötétbarna. Az elülső szárny lándzsasejtje szélesen befűződött, az érösszeolvadás hossza a sejt legnagyobb szélességét is eléri, alkalmanként meghaladja. Az első pár csípő és a tomporok feketék, a comb, lábszár és lábfej elöl részben piszkosfehér, hátul fekete, a középső csípő külső oldalán néha apró sárgásfehér csík húzódik. A hím mindegyik csípője teljesen fekete. A nőstény hátulsó csípője fekete, de a külső oldalán nagy sárgásfehér folt van, a tomporok sárgásfehérek, a comb és lábszár vörösesbarna, mindkettő csúcsán fekete gyűrű van, a lábfej feketébe hajló sötétbarna. A hím hátulsó combjának tövén széles fekete gyűrűvel, a csúcsán belül fekete folt lehet, lábszára gyakran teljesen fekete. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál

szélesebb, de rövidebb. A potroh fekete, kivéve a nőtény 3–5. a hím 3–4.(5.) hátlemezének oldalán lévő egy-egy rövid sárgásfehér sávot. A 9. hátlemez és a tojócsőhüvely fekete. 8–9 mm.

A faj északon Karéliától dél felé Belgiumig, majd Közép- és Dél-Európán át Kis-Ázsiáig, a Kaukázustól Mongóliáig, a Szahalin szigetig és Koreáig megtalálható. A Kárpát-medencében gyakori. Hazánkban sok helyen gyűjtötték, mivel jól megél a hűvös és nedves, valamint a száraz és meleg élőhelyeken. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–VIII). Az állhernyó (15 mm) júliustól szeptemberig a piros kenderkefű (*Galeopsis ladanum*), az ösztörtis, hosszúlevelű veronika (*Veronica chamaedrys*, *V. longifolia*) és az erdei aggófű (*Senecio silvaticus*) levelén fejlődik (= *quadrimaculata* Fabricius, 1787 nec O. F. Müller, 1766, *sambuci* Latreille, 1805, *comma* Fallén, 1808, *trochanterica* A. Costa, 1859) – Vérmes csipelydarázs

sanguinolenta (Gmelin, 1790)

13 (12) A hátulsó tomporok teljesen feketék.

14 (15) A nőtény feje hátul, közvetlenül a szemek mögött párhuzamos, majd egyenesen elkeskenyedik, a hímé közvetlenül már a szemek mögött enyhén elkeskenyedik. A szájjvédő nagyrészt sárgásfehér elöl és kétoldalt sötétbarna kerettel. A fej fekete, sűrűn és erőteljesen pontozott. A fejpajzs teljes szélességében enyhén kikanyarított, pontozása nagyon gyenge. A fejtetőmezőt határoló két barázda ívelt és egymással részarányos. A nyakszirti taraj éles és jól láthatóan körbefut. A fej a szemek mögött kiszélesedik, majd enyhén elkeskenyedik. A csáp teljesen fekete. A 3. csápíz a 4. íz hosszának másfélszerese. A tor sűrűn pontozott, fekete, az előhát hátulsó szegélye kétoldalt azonban sárgásfehér. A szárny-pikkely fekete. A középhátpajzs enyhén domború, sima, néhány nagy elszórt ponttal, színe sárgásfehér. A középmell pontozása finomabb. Az utótóri csípőtőlemez sima és fényes, a hátulsó szegélye lekerekített és egy háromszögletű részen sűrűn pontozott. A szárny nagyon enyhén szürkés, az erezet és a teljes szárnyjegy sötétbarna. Az elülső szárny lándzsasejtje egy rövidke szakaszon befűződött. A csípő és a tomporok feketék, az első két pár comb és lábszár elöl részben piszkos fehér, hátul fekete, mindkét lábfej teljesen fekete. A hátulsó comb és lábszár vörösesbarna, de a lábszár csúcsán fekete gyűrűvel, a lábfej sötétbarna. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál szélesebb, de rövidebb. A potroh teljesen fekete, kivéve a sárgásfehér (részben 1.) 9. hátlemez. A tojócsőhüvely fekete. 8–9 mm.

A faj Kelet- és Dél-Európában, kelet felé a Kaukázusban és Nyugat-Ázsiában él. A Kárpát-medencében több helyről is közölték. Hazánkban mintegy kéttucat helyen fogták. Az imágó tavasszal és kora nyáron repül (V–VI). Az állhernyó június közepétől a murok (*Daucus carota*) levelén fejlődik (= *albimacula* Mocsáry, 1881, *pallidilabris* A. Costa, 1890) – Aranyfarú csipelydarázs

chrysura (Klug, 1817)

- 15 (14) A fej hátul a szemek mögött erősen elkeskenyedik. A szájjvédő kiterjedten fekete. A fej, a szájkörnyéki részeket is beleértve fekete, sűrűn és erőteljesen pontozott. A fejpajzs teljes szélességében mélyen kikanyarított, pontozása gyenge. A fejtetőmezőt határoló két barázda a pontszemek felé kissé összefut. Kétoldalt a fejtető sima és ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles és jól láthatóan körbefut. A csáp fekete, legfeljebb a csúcsi egy-két íz sötétbarna. A 3. csápíz a 4. íz hosszának mintegy másfélszerese. A tor sűrűn pontozott, fekete, kivéve a sárgásfehér, sima és fényes enyhén domború középhátpajzsot. A középtoroldal felső része durván és sűrűn pontozott, a középmell finomabban. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélye tompán lekerekített és a felső sarka pontozott, a felszín többi része haránt irányban rendezetlenül ráncos, fényes. A szárny enyhén, barnásan füstös, a szárnyjegy és az erezet barna. Az elülső szárny lándzsasejtje egyetlen pontban összeolvadt. A csípő és a tomporok feketék, az első két pár comb, lábszár és lábfej elöl részben piszkosfehér, hátul fekete. A hátulsó comb és lábszár vörösesbarna, a comb csúcsának belső oldalán egy barna folt, míg a lábszár csúcsán fekete gyűrű van, a lábfej sötétbarna, a hím lábszára szinte teljesen fekete. A karom kétágú, a társfog a csúcsfognál szélesebb, de rövidebb. A potroh teljesen fekete, kivéve a nőtény sárgásfehér 9. hátlemezt. A tojócsőhüvely fekete. 7–9 mm.

Nyugat-, Közép- és Dél-Európában kelet felé Kis-Ázsiáig és a Kaukázusig elterjedt. Viszonylag ritka faj. A Kárpát-medencében, így a Felvidéken, Erdélyben és Horvátországban csak néhány lelőhelye ismert. Hazánkban viszont több helyen gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–VII), elsősorban a száraz gyepeket kedveli. Az álhernyó (13–15 mm) június–augusztusban a mezei varfű (*Knautia arvensis*) levelén fejlődik (= *femoralis* Kawall, 1864 nec Stephens, 1835) – Vörösszáras csipelydarázs

erythrocnema A. Costa, 1859

- 16 (11) A hátulsó comb fekete sárgás foltokkal.
- 17 (18) A tor kiterjedten vörös. A fej fekete, de a szájjvédő és egy folt a rágó tövén fehér. A fej felül egyenletesen, szórta pontozott, fényes. A fekete fejpajzs teljes szélességében sekélyen kikanyarított, fényes. A fejtetőmezőt kétoldalt határoló fejtetővarrat mély, enyhén ívelt és a pontszemek felé jól láthatóan összefut. A nyakszirti taraj gyengén fejlett az összetett szemek mögött kétoldalt viszonylag jól látható, de a fejtető két oldalán, a halánték táján ellaposodik, aztán a fejtetőmező hátulsó szegélyén ismét viszonylag jól látható. A csáp fekete, a 3. csápíz a 4. íznel mintegy egyharmadával hosszabb. Az egész tor a szárnypikkelylyel, a váll-lemezkével valamint a válltakaró két lemezkéjével együtt vörös, csupán a középhátpajzs és utópajzsocskája, a középmell valamint az utótor fekete. Az utótori csípőtőlemez hátulsó szegélyének alsó szöglete lekerekített, enyhén pontozott, szőrös. A szárny enyhén, barnásan füstös, az erezet és a szárnyjegy

feketésbarna. Az elülső szárny sugárkereszttere erősen meghajlott és a 3. könyökkeresztérhez közel torkollik a sugárérbe, az alapér és a 2. középér egymástól távol érik el a középeret, ez a távolság az 1. könyökkeresztér hosszánál jóval nagyobb, a lándzsasejtet egy rövidke keresztér kettéosztja. Az első két pár láb elülső oldala a lábfejjel együtt fehér, a hátulsó azonban fekete, a két csípő fekete, oldalt azonban fehér volt van. A hátulsó csípő fekete oldalt egy széles fehér sávval, a tomporok sötétbarnák-feketék fehér szegéllyel, a comb teljesen fekete, a lábszár sárgásfehér, de a tövén és a csúcsán fekete gyűrű van, a lábfejtoíz felül fehéres, alul fekete. A potroh fekete, az 1. hátlemez szélesebb, a továbbiak keskeny fehéres hátulsó szegéllyel. A 9. hátlemez teljesen világos-sárga. A tojócsőhüvely fekete. 8 mm.

Nagyon ritka faj. Ez idő tájt Horvátországból, Szlovéniából, Bosznia-Hercegovinából, Görög- és Olaszországból (Genova) ismert. A hímét még nem írták le. Egyes vélemények szerint *M. marginata* Mocsáry, 1881 lehet ennek a fajnak a hímje. (Ilyen irányú kutatás még nem történt, de a típus a bécsi múzeumban van elhelyezve.) A Kárpát-medence faunaterületén, az Adriai-tenger partján elterülő Bakarból (rég magyar neve Szádrév), a típus lelőhelyéről ismert. Az imágó tavasszal repül (V). Hazánk déli területein a faj előfordulhat. Az állhernyó ismeretlen (= *teutona* Konow, 1887 nec Panzer, 1799) – Vereslő csipelydarázs

[*rufopicta* Enslin, 1910]

- 18 (17) A tor teljesen fekete, vagy fekete helyenként sárga foltokkal.
- 19 (20) Az előtor, a szárnypikkely és a potroh teljesen fekete. A fej fekete, sűrűn csaknem durván pontozott. A fejpajzs elülső szegélye teljes szélességében kikanyarított, a nőténynél kétoldalt egy-egy apró fehér folttal, a szájjvédő elülső szegélyén egy folt vagy keskeny sáv és a rágó tövén egy pici folt szintén fehér, ugyanakkor a hím fejpajzsa és szájjvédője valamint a rágó tövén egy nagy folt teljesen fehér. A nyakszirti taraj jól látható, körbefut. A fejtetőmező hosszú, a szélességével csaknem egyenlő, a kétoldali barázdája mély és ívelt. A csáp fekete, a 3. íz hosszú, a 4. és 5. íz együttes hosszával egyenlő. A tor fekete, erőteljesen pontozott, különösen az középtoroldal felső részén. A középmell pontozása finomabb. A szárny barnásan füstös, az erezet és a szárnyjegy fekete. Az elülső szárny lándzsasejtje egy pontban összehúzott. Az elülső pár láb csaknem teljesen fekete, kivéve a comb csúcsát, a lábszár elülső oldalát és az elől fehér lábfejzseket, ez utóbbiak csúcsa fekete. A középső és a hátulsó pár láb is nagyrészt ilyen, de a csípő tövén nagy fehér folt van, az utótompork fehér, a lábszáron felül egy hosszú folt szintén fehér. A lábfejzsekek fehérek csak a csúcsuk fekete. A karom kétágú. A nőtény potroha a 9. hátlemezzel együtt teljesen fekete. A hím lábai kissé világosabbak, a hátulsó csípő sárga foltja rendszerint kicsi. A hím külső fogójának vége gyakran fehér. 7–10 mm.

Egész Európában megtalálható, kelet felé a Kárpátaljai Királymezőn és Kijeven át a Kaukázusig elterjedt. Az egész Kárpát-medencében megtalálható. Hazánkban gyakori. Az imágó kora tavasztól a nyár végéig repül (IV–VIII). Az álhernyó (21 mm) júniustól augusztusig a földi, a fekete és a fürtös bodza (*Sambucus ebulus*, *S. nigra*, *S. racemosa*) levelét fogyasztja (= *salicis* Ström, 1788, *leucopus* Gmelin, 1790, *exalbida* Gmelin, 1790, *bertolini* Cobelli, 1890) – Bodza-csipelydarázs

ribis (Schrank, 1781)

- 20 (19) Az előtor, a szárnypikkely és a potroh legalább részben sárgásfehér.
- 21 (22) A fejtetőmező mögött két megnyúlt, fehér csík húzódik. A fej fekete, de a fejpajzs elülső háromnegyede, a szájevődő, a rágó töve és a fejtetőmező hátulsó szegélyén egy-egy csík és ettől kétoldalt további egy-egy csík sárgásfehér. A fejpajzs és a szájevődő domború. A fej erőteljesen pontozott, de a fejtető, a fejtetőmező két oldalán és a teljes külső szemkeret sima és ragyogóan fényes. A csáp teljesen fekete. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye és a szárnypikkely sárgásfehér. A nyakszirti taraj jól látható, körbefut. A középhát a fej pontozásánál finomabb, bár a középhátpajzson szórtan nagy és mély pontok vannak. Az utótöri csípőtölemez hátulsó sarka lekerekített. A szárny enyhén füstös, az ereket és a szárnyjegyek fekete. Az elülső szárny alapere és a 2. középkeresztér egymástól távol ered, a két betorkollási pont közti távolság az 1. könyökkeresztér hosszánál nagyobb. A lándzsasejt egy nagyon rövid szakaszon, csaknem egy pontban összeolvadt. A láb fekete, de az összes csípő csúcsa, a tomporok, kisebb-nagyobb mértékben a comb csúcsa, a láb szár és a lábfej elől kiterjedten sárgásfehér. A karom kétágú. A potroh fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles, míg a 9. hátlemez teljesen sárgásfehér. Az 1. hátlemez sima és fényes, a 2–5. finoman, bőrszerűen ráncolt néhány elszórt ponttal, a 6–8. sűrűn és erőteljesen pontozott. A tojócsőhüvely fekete. 7–9 mm.

A faj elsősorban Közép- és Dél-Európában, de északon Finnországban, Karéliában, Moszkva környékén, kelet felé Orenburg és Perm, valamint az Altáj-hegység északi lábánál, Gorno-Altajszk környékén mutatták ki. A Kárpát-medencében csak szórványosan került elő. Hazánkban Budapest környékén (Farkas-völgy), Csepelen, Pilisszántón, Őrszentmiklóson, Velencén és Visegrádon fogták. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az imágókat többször fogták fodros, piros, erdei és mezei golyaorron (*Geranium phaeum*, *G. sanguineum*, *G. silvaticum*, *G. pratense*), így feltételezhető, hogy ez az álhernyó tápnövénye – Karintiai csipelydarázs

carinthiaca (Klug, 1817)

- 22 (21) A fejtetőmező mögötti felszín teljesen fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájevődő és a rágó töve sárgásfehér. A fejpajzs elülső szegélye mélyen kikanyarított. A fej bőrszerűen ráncolt és sekélyen pontozott. A fejtető és a halánték enyhén pontozott, fényes. A nyakszirti taraj jól fejlett, körbefut. A fejtetőmező széles,

kétoldali barázdája nagy, mély gödörrel indul és a pontszemek felé sekély és egymással nagyjából párhuzamos. A csáp fekete. A tor kiterjedten fekete csak az előhát keskeny hátulsó szegélye, gyakran a lefutó sarkának csúcsa, legalább a szárnypikkely külső széle, egy ferdén húzódó sáv, vagy apró foltocskák a középtoroldalon és egy kisebb-nagyobb folt az utótoroldalon fehér. A hímen a középtoroldal alkalmanként teljesen fekete lehet. A középhát finoman pontozott, fényes, de a középhátpajzs széles lehajló hátulsó fele az utópajzsocskával együtt, valamint a középtoroldal felső harmada durván pontozott, fekete. Az utótori csípőtőlemez hátulsó sarka lekerekített és sűrűn pontozott, fekete. A szárny enyhén füstös, az erezet és a szárnyjegy sötétbarna. Az elülső szárny lándzsasejtje egy rövidke szakaszon összehúzott, ritkán a sejtet egy rövid harántér kettéosztja. Az első két pár csípő fekete, de a csúcsa és a tomporok sárgásfehérek, a comb nagyjából fekete, de a töve és a csúcsa sárga. Az elülső lábszár és a lábfej elől sárgásfehér, hátul fekete. A hátulsó csípő fekete kis fehér oldalfolttal, a tomporok sárgásfehérek, a lábszár sárgásfehér, de a töve és a csúcsa fekete, a lábfejtőíz részben fehér, nagyobb része a többi ízzel együtt fekete. A hím lába lényegesen világosabb színezetű. A karom kétágú, a társfog erőteljes, de a csúcsfognál rövidebb. A potroh fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén, a többi szelvényhez hasonlóan sárgásfehér sáv vagy csík húzódik, oldalt a világos sáv kiszélesedik és a 3–6. hátlemezen és a haslemezen összefüggő csíkot alkotnak. A hátlemez finoman ráncoltak. A 9. hátlemez sárga. A hím hasoldala, a lehajló hátlemez széles sávja miatt csaknem teljesen sárgásfehér. A tojócsőhüvely fekete. 8–9 mm.

A faj a Pireneusi-félszigetet kivéve egész Európában előfordul, északon Skóciáig, Karéliáig felhatol, kelet felé Baskíriáig és Észak-Kaukázusig megtalálható. Viszonylag ritka. Az egész Kárpát-medencében csak kevés helyen került elő. Hazánkban, Budapesten (Rózsadomb), Hidegkúton (Csúcs-hegy), Erdőbényén, Szögligeten (Ménés-völgy) és Visegrádon gyűjtötték. Az imágó tavasszal és kora nyáron repül (IV–VI). Az álhernyó a boglárka (*Ranunculus*) és az erdei gólyaorr (*Geranium silvaticum*) levelén lyukakat rágva fejlődik (= *arbutorum* Pollich, 1781 nomen oblitum, *liciata* Eversmann, 1847) – Fehérfoltos csipélydarázs

albipuncta (Fallén, 1808)

7. nemzetség: **Sciapteryx** Stephens, 1835

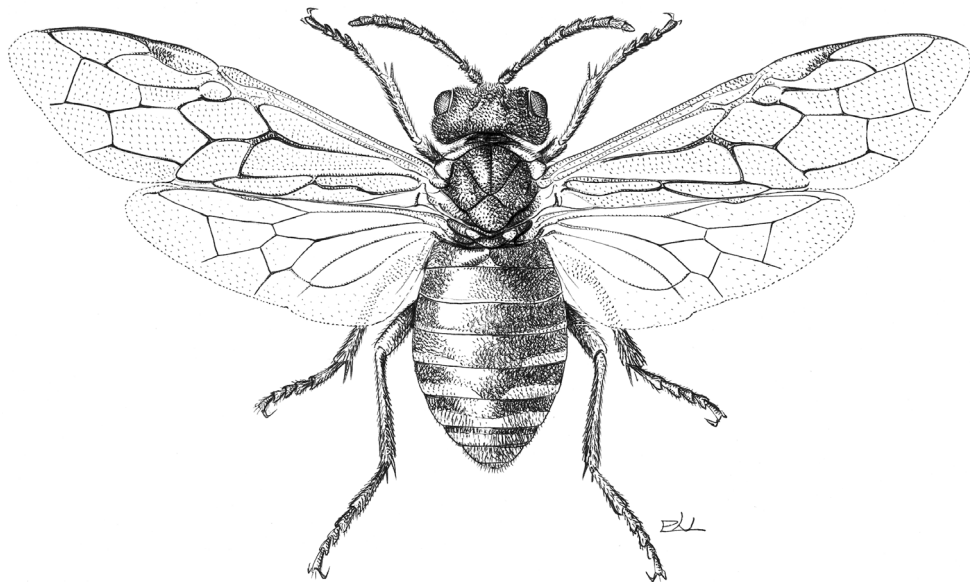
Közepes termetű, 6–10 mm hosszú, zömök, főként sötétszürke színű fajok. A fej és a tor sűrűn pontozott, fénytelen. A fej túlnyomórészt fekete. A szájjvédő lapos vagy enyhén domború, az elülső szegélye mentén visszahajlik, ezáltal a szegély kikanyarítottnak tűnik (12. ábra). A fejpajzs teljes szélességében mélyen kikanyarított. A szem kicsiny, a két szem belső vonala a fejpajzs felé enyhén összefut, a vonal képzeletbeli meghosszabbí-

tása a fejpajzs hátulsó szegélyét metszi. A csáp rövid, a fej hátulsó szélességének a másfélszeresét sem éri el. Az ízék csak kissé lapítottak, a 3. íz a 4. és 5. íz együttes hosszát eléri. A nyakszírti taraj a fej felső harmadáról hiányzik, innen lefelé azonban jól látható (11. ábra). A szárny enyhén füstös vagy tiszta. Az elülső szárny lándzsasejtje rövid ferde harántérrel kettéosztott. A hátulsó comb a többi ízhez viszonyítva arányos, a lábszárnál rövidebb, hátrafelé nyújtva a potroh csúcsát csak nagyon ritkán éri el. A hátulsó lábszár sarkantyúja bár erőteljes (3. ábra), de rövid, a lábszár csúcsának legnagyobb szélességénél rövidebb. A potroh hátlemezeinek hátulsó szegélyén világos csíkok vagy sávok húzódnak.

Az álhernyó tápnövénye elsősorban a pézsmaboglárfélék (Adoxaceae) hazánkban élő egyetlen faja, a pézsmaboglár, de alkalmanként táplálkozik más boglárfaké (Ranunculaceae) fajok levelén is.

Az imágó április–májusban repül. Európában 7 fajuk ismert. A Kárpát-medencében és hazánkban kettő fordul elő.

- 1 (2) Az elülső szárny szegélyere, a szegélyalatti ér, a szárnyjegy és a szárnypikkely élénk narancssárga. Alkalmanként azonban a szegélyér és a szárnyjegy csúcsa többé-kevésbé sötétszínű is lehet. A fej széles, a tor szélességével csaknem azonos, ráncoltan pontozott, fénytelen. A nőtény belső szemkerete mentén felül vonalszerű fehér csík húzódik. A szájjvédő fehér vagy sárgászörös, mélyen, félkörívszerűen kikanyarított (12. ábra). A hím belső szemkerete alul,

36. ábra. *Sciapteryx costalis* (Fabricius) ♀ (Eredeti)

a fejpajzs, a rágó töve sárgás. A fejpajzs fekete, egyenesen levágott, de közepén egy rövid szakaszon élesen kicsípett. A csáp teljesen fekete. A fejtető szélessége a hosszával egyenlő. A csáp rövid, a fej és tor együttes hosszát nem éri el. A tor fekete, szórtan pontozott, fénytelen. Az előhát hátulsó szegélye sárgásfehér. A lábak feketék, bár a lábszárak elülső ill. külső oldala a lábfejhez hasonlóan vörösesbarna, a nőstény hátulsó lábszára alkalmanként azonban fekete, a hím elülső combjának elülső oldala világos. A szárny szürke, az erezet nagy része fekete. A potroh fekete, finoman ráncolt, a hátlemezek hátulsó szegélye, legalább a 4. szelvénytől kezdődően világos színű sávokkal. A tojócsőhüvely fekete. (36. ábra) 9–10 mm.

Az északi országokat kivéve egész Európában elterjedt. A törzsalak a Kárpát-medencében és nálunk nem gyakori, de több helyről is előkerült. Az imágó kora tavasszal repül (III–V). Egy alfaja: *S. costalis corcyrensis* Benson, 1954 Korkizán él. Az álhernyó (18 mm) tavasszal és kora nyáron (V–VI) estelente vagy éjjel táplálkozik. Tápnövénye a réti boglárka (*Ranunculus acris*) (= *fulvirenia* Schrank, 1781, *albomarginata* Snellen van Vollenhoven, 1858; = Laposhasi levéldarázs) – Sárgaszegélyű árnyékdarázs

costalis (Fabricius, 1775)

- 2 (1) Az elülső szárny szegélyere, a szegélyalatti ér, a szárnyjegy és a szárnypikkely nagyrészt fekete, bár a szárnyjegy töve esetenként világosabb: barnásfekete. A fej fekete, ráncoltan pontozott, fénytelen. A nőstény belső és külső szemkerete mentén nagyon keskeny fehér csík húzódik, alkalmanként azonban teljesen fekete. A nőstény szájjvédője enyhén kikanyarított, színe fekete, vagy vörösesbarna, a hímé világossárga. A nőstény fejpajzsa teljes szélességében kikanyarított (12. ábra), színe fekete, legfeljebb az elülső szegélye vörösesbarna, a hímé sárgásfehér. A csáp teljesen fekete. A tor fekete, ráncolt és pontozott, fénytelen. Az előhát hátulsó szegélye és a szárnypikkely elülső szegélye keskeny fehér csíkkal. A szárny áttetsző, az erezet fekete, vagy barnásfekete. A láb fekete, a lábszár elülső oldala és részben a lábfej többé-kevésbé világos színű. A potroh fekete, a szelvények hátulsó szegélyén fehéres sávok vannak. A nőstény potrohának hasi oldala fekete, a hím haslemezein haránt irányban húzódó széles fehér sávok miatt a hasi oldal világosabb. 6–10 mm.

A faj egész Európában előfordul. A Kárpát-medencében sok helyen fogták. Hazánkban is több helyen gyűjtötték (pl. Aggteleki Nemzeti Park), az előbbi fajnál gyakoribb. Az imágó kora tavasszal és kora nyáron repül (III–VI), elsősorban erdőlakó. A megfigyelések szerint az imágó a tápnövények levelét és virágját is megrágja. Az álhernyó (18 mm) főként a pézsmaboglár (*Adoxa moschatellina*), esetenként a szellőrózsa (*Anemone*), a salátaboglárka (*Ficaria verna*) virágjának szíromleveleit és a szívvirág (*Dicentra spectabilis*) levelét fogyasztja (= *zwikariensis* Schlechtendal, 1873) – Feketeszegélyű árnyékdarázs

consobrina (Klug, 1816)

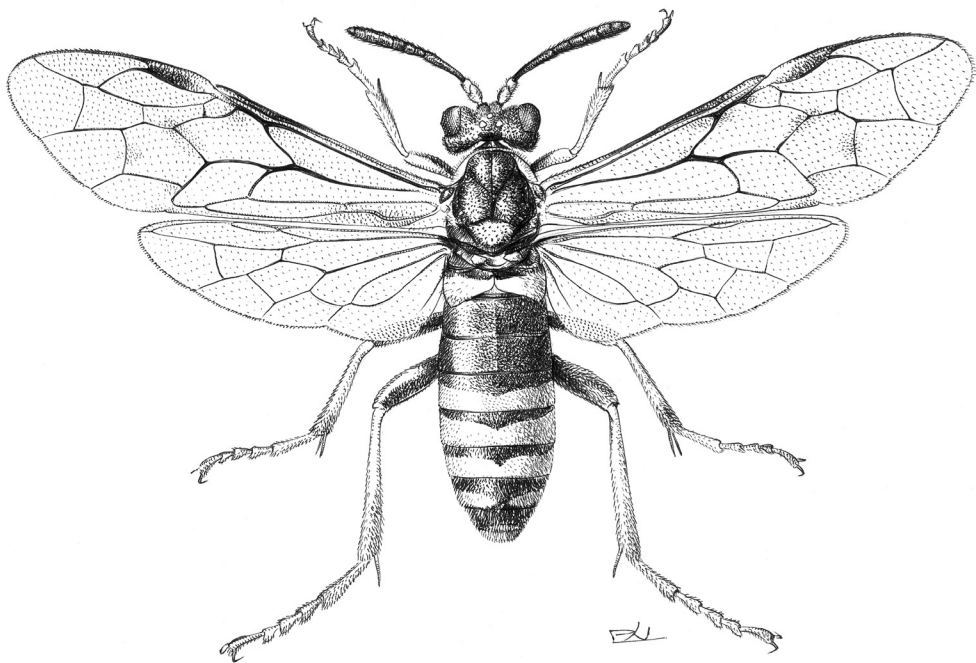
8. nemzetség: **Cuneala** Zirngiebl, 1956

Közepes méretű, 10–12 mm hosszú fajok. Erősen emlékeztetnek a sötét színű *Tenthredo* fajokra, ahonnan a leírójuk a nemzetséget leválasztotta. Két legjellemzőbb bélyegük az aránytalanul hosszú szájszervek, különösen az állvég, a fióknyelv, valamint az állkapcsi és az ajaktapogató nyúlt meg (16. ábra). A másik fontos bélyegük, hogy a szájavédő elülső szegélye csaknem tompán levágott (mint pl. a 9. ábra). A testük színe kiterjedten fekete, több-kevesebb sárgás foltokkal vagy sávokkal. A fej fekete, de a fejpajzs és a szájavédő esetenként sárga. A fejpajzs mélyen kikanyarított. A fejtető durván és mélyen pontozott, csak enyhén fényes. A csápízek száma 9. A csáp rövid, erőteljes, fekete, legfeljebb a csáptőíz csúcsi szegélyén apró sárga folttal. Az előtor fekete, de az előtor hátulsó szegélye keskeny vagy szélesebb sárga sávot visel. A középtorhát szórtan, de erőteljesen pontozott, enyhén fényes. A szárnypikkely fekete, vagy az első szegélye részben sárgás-fehér. A középhátpajzs fekete, az utótoroldalon sárga folt lehet. Az elülső szárny sugársejtjének színe a szárny csúcsi részével azonos. A szárnyjegy barna, de a töve sárga. A szárny enyhén füstös, az erezet barna, kivéve a jellegzetesen vörösesbarna szegélyeret. A lándzsasejtet egy rövid keresztér kettéosztja. A hátulsó szárnyon a közép- és korongsejt zárt. A lábak kiterjedten sárgák, de a hátulsó combok nagyrészt feketék. A karom kétágú, a csúcsi fog hosszabb. A potroh fekete, keskeny vagy széles sárga sávokkal vagy foltokkal. A tojócsőhüvely fekete ezüstös szőrökkel.

Az egyik faj álhernyója a gólyaorrfélék (Geraniaceae) és a keresztesvirágúak (Cruciferae) levelein fejlődik. A nemzetség öt faja Közép-Európától Észak-Irányig elterjedt, ebből a Kárpát-medencében mindössze kettő fordul elő. A közelmúltban a *koehleri* nevű fajt Lacourt (1998) *Blankia* név alatt új nemzetségbe sorolta.

- 1 (2) A fejpajzs, a szájavédő, a rágó töve és a szárnypikkely teljesen fekete. A fej a szemek mögött elkeskenyedik. A fejpajzs mélyen kikanyarított, durván és szórtan pontozott, eltakarva a gyengén fejlett hálózatos felszíni képletet. A csáp fekete, de a csáptőíz és a csápicsuklóíz felül vörösesbarna lehet. A tor fekete, de a nőtény előtorának hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a hímé fekete. A nőtény utótoroldalának mell-lemezkaréja sárga, a hímé teljesen fekete vagy aprócska sárga folttal. Az elülső szárny lándzsasejtje tövi egyharmadában össze-szűkül, ahol egy nagyon rövid keresztér a sejtet kettéosztja. A csípő, a tomporok és a comb kiterjedten feketék, a lábszár és a lábfej viszont sárga, de a hátulsó lábszár és a lábfej csúcsa esetenként vörösesbarna. A hím első két pár lábszáranak elülső oldala kiterjedten sárga, a hátulsó viszont fekete. A hátulsó lábfej a lábszárnál hosszabb, a nőtényé rövidebb. A nőtény potroha fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sáv húzódik, a 3. sárga oldalfoltokkal, a 4–6. széles, a 7. keskeny sárga sávval, a 8. fekete, a 9. ismét széles sárga sávval. A hím potrohának 1–3. hátlemezén legfeljebb apró, elmosódott sárga foltok vannak,

de ezek összefüggő sávot nem alkotnak, a 4–5. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a 2. hátlemez alkalmanként teljesen fekete. A haslemezek feketék, helyenként egy-egy aprócska sárga folttal. A tojócsőhüvely fekete, a kétoldali eziüstös szőrök inkább hátrafelé merednek. (37. ábra) 9–12 mm.

37. ábra. *Cuneala koehleri* (Klug) ♀ (Eredeti)

A faj elsősorban Közép- és Dél-Európa dombos és hegyes (600–1500 m) vidékein fordul elő. A nálunk élő két faj közül ez a gyakoribb. Több példányt fogtak a Felvidéken, Kárpátalján és Erdélyben (pl. Bálványos, Retyezát-hegység). Hazánkban eddig Aggteleken (Dobos, Haragistya, Szelce-völgy), Ócsán, Simontornyan és a Kőszegi-hegységben gyűjtötték. Az imágó nyáron repül (VI–VIII), sík területeken ritkán fordul elő. Az álhernyó alkalmanként a nehézszagú, gyakrabban a piros és az erdei gólyaorr (*Geranium robertianum*, *G. sanguineum*, *G. silvaticum*) továbbá a kakukktorma (*Cardamine*) levelén fejlődik (= Koehler levéldarázs, Koehler-levéldarázs) – Koehler-gyászdarázs

koehleri (Klug, 1817)

- 2 (1) A fejpajzs, a szájjvédő, a rágó töve és a szárnypikkely elülső szegélye sárgásfehér. A fej a szemek mögött kiszélesedik. A fejpajzs nagyon mélyen kikanyarított, sekély pontozással, a felszíni hálózatos képlet tisztán látható. A fej többi része a csáppal együtt fekete. A fejtető sűrűn és finoman pontozott, enyhén fénylő. A tor fekete, de az előhát valamint a szárnypikkely keskeny szegélye és az utótóroldal alsó szegélye sárgásfehér. A középhátpajzs és a középmell pontozott, fénytelen, a köztes

felszín nagyon apró pontozással. A szárny enyhén sárgás, erezete világosbarna. A comb fekete, de a csúcsa sárga. A csípő fekete, bár gyakran a csúcsa, a tomporhoz hasonlóan világossárga. A lábszár sárga, viszont a csúcsi része sötétszínű. A lábfej sárga, az ízek csúcsán fekete gyűrűvel. Mindkét ivar hátulsó lábfeje a lábszárnál egyértelműen hosszabb. A potroh fekete, de a nőstény potrohának 1. és 4–6. hátlemezeinek hátulsó szegélye keskeny sárga sávval, a hímen a 4. hátlemez hátulsó szegélye sárga sávval, a többi változó szélességű csíkokkal. A haslemezek teljesen feketék, legfeljebb nagyon keskeny szegélycsíkokkal. A tojócsőhüvely fekete, a kétoldali ezüstös szőrök oldalra irányulnak. 9–12 mm.

A faj Közép- és Délkelet-Európában, továbbá Nyugat-Ázsiában elterjedt. A Kárpát-medence a faj legnyugatibb előfordulási területe. Hazánkban több helyen fogták: Budapest (Gellérthegy), Kecskemét, Kalocsa, Tapolca, Félégyháza, Lakitelek (Tóserdő), Tihany, Simontornya, Szentbékakála, Tihany, Nagyberény, Siófok és Pécsvárad. Az imágó tavasztól kora nyárig repül (IV–VI). Az álhernyót és tápnövényét még nem írták le (= *unicincta* Brullé, 1832, *villosa* Brullé, 1832, *xanthoria* Kriechbaumer, 1869, *hartigii* Kirby, 1882) – Dahl-gyászdarázs

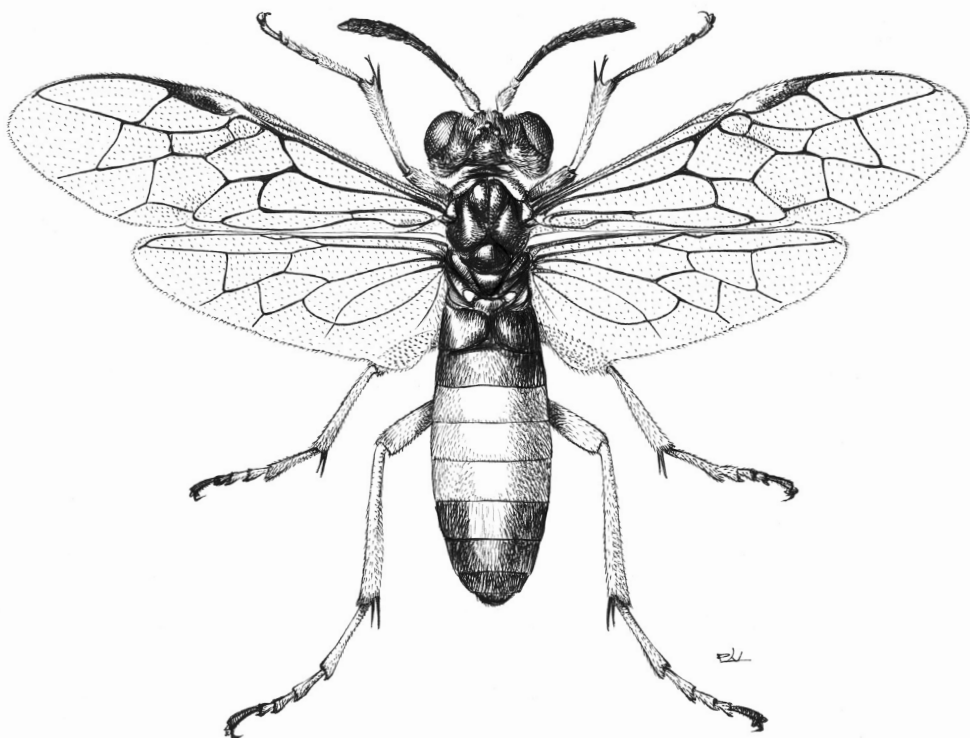
dahlia (Klug, 1817)

9. nemzetség: **Elinora** Benson, 1946

Közepes nagyságú, 10–12 mm hosszú fajok. Jól körülhatárolható, egységes fajcsoportot alkotnak. A test megnyúlt, alapszínezete fekete, sok sárga és vöröses testrésszel, a finom pontozás miatt felszíne fényes. A szem nagy, a két belső szemkeret a fejpajzs felé erősen összefut (9. ábra), alul, a két szem közti távolság az egyik szem magasságánál rövidebb. A fej fekete, de a szájtő és a fejpajzs, továbbá a csáptő és a csápucsklóz, alkalmanként a 3. csápíz töve sárga. A nőstény szájtője lapos és az elülső szegélyén enyhén kikanyarított (9. ábra), a híme viszont egyenesen lekerekített, legfeljebb levágott. A nyakszírti taraj felső fele hiányzik. A csáp rövid, a fej szélességének még a másfélszeresét sem éri el, a 4. íztől kezdődően az íz kétoldalian enyhén lapítottak, vagyis a csáp vége felé, oldalról tekintve szinte megvastagodnak. A 3. csápíz megnyúlt, a 4. és 5. íz együttes hosszával egyenlő. A tor fekete, helyenként sárga foltokkal. A szárny barnásan füstös. A lábak többnyire világos színezetűek. A hátulsó comb a lábszárnál rövidebb, a csúcsa nem éri el a potroh csúcsát. A hátulsó lábszár sarkantyúja rövid, a lábszár csúcsának legnagyobb szélességét nem éri el. A karom kétágú, a társfog hosszú. A potroh alapszíne fekete, sárga vagy vöröses csíkokkal és sávokkal.

Az álhernyó tápnövénye az ernyősök (Umbelliferae) és a keresztesvirágúak (Cruciferae) fajai közül kerülnek ki. Az imágó nem gyakori, tavasszal és kora nyáron repül. Egész Európában, kelet felé Kis-Ázsián át Türkisztánig elterjedt. A csoport génközpontja a Mediterrán környéke és Észak-Afrika. A jelenleg ismert fajok száma 23, ebből kettő fordul elő a Kárpát-medencében. Hazánkban sík és dombvidéken egyaránt előfordul. A Felvidéken csak néhány helyről ismerjük, a Kárpátján egyetlen lelőhelyen, de Erdélyben is csak néhány helyen gyűjtötték.

- 1 (2) Az elülső szárny szegély alatti ere sötétbarna-fekete. A nőtény középtoroldala teljesen fekete, viszont a középhátpajzsa és utópajzsocskája rendszerint sárga, esetenként, mint a hímen, fekete. A lábak kiterjedten sárgák, csípők részben feketék, de a combok hátsó oldala fekete, a lábszár csúcsa barna. A fej fekete. A fejtető enyhén pontozott, fényes. A csáp első két íze, valamint a 3. töve, továbbá a szájvédő, a fejpajzs, a rágó töve sárga, ritkán vörösesbarna, alkalmanként azonban a csápcsuklóíz barna, és a 3. csápíz teljesen fekete. A tor fekete, de az előhát két sarka és hátsó szegélye, továbbá a szárnypikkely sárga vagy vörösesbarna. A szárnyjegy vöröses, az öble részben feketés. A nőtény csípőjének töve fekete, a csúcsi fele sárga, a tomporok teljesen sárgák, az első két comb elől sárga, hátul fekete. A hátsó comb teljesen sárga, ritkán a belső oldalon egy aprócska folttal, a lábszár sárga, csak a csúcsa körben fekete, a lábfejtőíz sárga, de a csúcsa fekete, míg a többi íz kiterjedten fekete. A hím hátsó lábszárának csúcsa és az összes lábfej fekete. A nőtény potroha fekete, de a 3–5. hátlemez vörös, a haslemezek feketék. A hím középső hátlemezei vörösek, míg az utolsó sárgászöld, az utolsó haslemez hátsó szegélye sárga. (38. ábra) 10–12 mm.

38. ábra. *Elinora sabariensis* (Mocsáry) ♀ (Eredeti)

A fajt Szombathelyről írták le. Ez a kihalás szélén álló ritka faj hazánkban ismert még Foktóról és Tapolcáról is. A közölt gyűjtési adatokat vizsgálva Délkelet Európában és Ukrajnában fogták. A Kárpát-medencében a Felvidékről egy bizonytalan adatunk van, Erdélyben pedig csak Alsó-karácsonyfalván fogták. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–V, VIII). Az álhernyót még nem írták le (= *breviventris* Cameron, 1886, *moravitzii* Jakovlev, 1888) – Szombathelyi szépdarázs

sabariensis (Mocsáry, 1880)

- 2 (1) Az elülső szárny szegély alatti ere sárga. A nőtény középtoroldala nagyrészt sárga, viszont a középhátpajzs és az utóhátpajzs fekete. A hím középtoroldala teljesen fekete, ritkán egy megnyúlt sárga folttal. A lábak, a csípőket és a tomporokat is beleértve sárgák, de a hátulsó csípő nagyrészt fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájvédő, a rágó tövi része, továbbá az első két csápíz és a 3. íz töve sárga. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye és a szárnypikkely sárga. A nőtény középtoroldalának hátulsó fele-háromnegyede fakó sárga, a hímé teljesen fekete vagy apró sárga folttal. A középhátpajzs fekete, gyakran két sárga folttal. Az nőtény utótoroldala sárga, a hímé fekete apró sárga folttal. A szárny enyhén sárgás, az ereket és a szárnyjegyet sárga, de az utóbbi csúcsán sötét folttal. A csípő töve fekete, a csúcsi kétharmada, valamint a tomporok sárgák. Az első két pár comb és lábszár sárga, azonban a hátulsó comb elmosódott barna, mind a három lábfej sárga, bár az eges ízek csúcsa sötétbarna. A nőtény potroha fekete, de az 1. hátlemezén széles sárga sáv húzódik, a többi hátlemez oldalt sárga szegélycsíkkal, azonban a 7–8., ritkán már a 6. hátlemezen is sárga sáv lehet. A 9. szelvény teljesen sárga. A hím potroha fekete, de a 3–5. hátlemez, és a 2–5. haslemez sárgászöld, a 9. haslemez fekete részben sárga. 10–12 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Törökországon át Kis-Ázsiáig elterjedt. A Kárpát-medencében, így a Felvidék keleti részén egyetlen helyről, a Vihorlátról jelentették, a Kárpátalján is csak egy lelőhelye ismert, míg Erdélyben mindössze néhány helyen gyűjtötték. Hazánkban sík- és dombvidéken egyaránt előfordul. Az imágó nem gyakori, pl. Dömsöd (Apajpuszta), Fertő-tó (Nezsider), tavasztól kora nyárig repül (V–VI). Az álhernyó a sarlós buvákfű (*Bupleurum falcatum*), a fekete mustár (*Brassica nigra*), a káposzta (*Brassica oleracea*), a fehér mustár (*Sinapis alba*), a vadrepce (*Sinapis arvensis*), a repesény retek (*Raphanus raphanistrum*), valamint a festő csülleng (*Isatis tinctoria*) leveleit és virágját fogyasztja. (= *flavipes* Geoffroy, 1785 nec Retzius, 1783 nec Müller, 1776, *dispar* Klug, 1817, *rufocingulata* Tischbein, 1852, *orientalis* Kriechbaumer, 1869) – Sárgás szépdarázs

flaveola (Gmelin, 1790)

10. nemzetség: **Rhogogaster** Konow, 1884

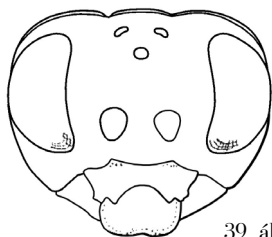
Közepes méretű, 6–13 mm hosszú levéldarazsak. A test alapszíne zöld, kiterjedt fekete részekkel. A fej arányos, színe zöld, gyakran azonban fekete. A belső szemkeretek vonala

a fejpajzs felé csaknem teljesen párhuzamos, esetenként azonban enyhén összefut (*R. picta* fajcsoport). A két szem közti távolság alul a fejpajzs szélességénél nagyobb (39. ábra). A szájavédő lapos, az elülső szegélye többé-kevésbé egyenesen levágott, legfeljebb csak enyhén kikanyarított, egy kissé visszahajlik. A fejpajzs mélyen kikanyarított, a kivágás két oldalán lévő fejpajzslebeny elülső szegélye egyenesen levágott vagy fogazott. A nyakszirti taraj jól fejlett, körbefut. A csáp fonálszerű, hosszú, a fej szemek mögötti szélességének másfél-kétszerese. A tor zöld vagy fekete. A középhátpajzs elől hegyes, az elülső szegélye háromszögletű. Az utóhátbütyök kicsi, így a kettőjük közti távolság az egyik legnagyobb szélességénél hosszabb. Az elülső szárny lándzsasíkját egy rövid keresztér kettéosztja (mint a 10. ábra), vagy a sejt egy pontban összehúzott. A hátulsó szárny mindkét középsíkját, vagyis a könyök- és korongsejtje zárt. A lábak egyszerű kapaszkodólabák. A hátulsó csípő és comb arányos, egyik sem nagybodott meg. A lábszár sarkantyúja a lábszár csúcsának legnagyobb szélességénél jóval nagyobb. A karom kétágú, a társfog hosszú. A potroh hengeres, színe rendkívül változatos, a hátlemezek színe a teljesen sárgászöldtől a feketéig változik.

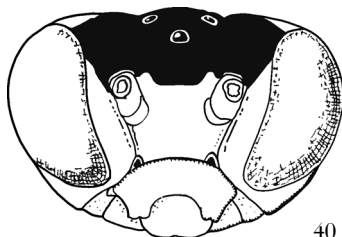
Az álhernyó (14–20 mm) júniustól októberig a lágyszárú növények közül a páfrány- (Polypodiaceae) és a rózsafélék (Rosaceae), míg a fásszárúak esetében a rózsá-, az olajfa-, a nyírfa- és a fűzfafélék (Rosaceae, Oleaceae, Betulaceae, Salicaceae) levelein, ritkán pázsitfűveken (Gramineae) fejlődik.

Az imágó áprilistól a nyár végéig repül. A fajok többsége egész Európában megtalálható, néhány faj pedig Észak-Afrikában, kelet felé Törökországon és Szibérián át Japánig elterjedt. Egy faj Észak-Amerikában honos. A17 ismert fajból a Kárpát-medencében 8, hazánkban 7 fordul elő.

- 1 (6) A szárnyjegy kétszínű, a töve világossárga, a csúcsi kétharmada barna. Az elülső szárny sugárkereszttere a 3. könyökkeresztérral a sugáréren egy pontban találkozik, vagy azon túl éri el a sugáreret. A fejpajzs mély kikanyarításának két oldalán kialakult fejpajzslebeny elülső szegélye egyenesen levágott. A két belső szemkeret a fejpajzs felé kissé összefut (39. ábra). A tojócsőhüvely fekete. Kisebb termetű, 6–8 mm hosszú fajok.
- 2 (5) A homlok teljesen fekete, vagyis a homlokmezőt határoló, az ívelt homlokvarrat mentén húzódó tompa gerincszerű kiemelkedés a homlok többi részéhez hasonlóan fekete (40. ábra). A belső szemkeret sárga sávjának a halántékon felkanyarodó része háromszögyszerűen kiszélesedik, de a fejtetőmezőt nem éri el.
- 3 (4) A nőtény hátsó lábszára belső felszínén összefüggő hosszanti keskeny fekete csík húzódik. A fej kiterjedten fekete, de a szájavédő, a fejpajzs, a rágók töve, a pofa, a külső és belső szemkeret, valamint a csápok alatti rész világossárga. A homlok a fejtetőmezővel együtt fekete. A fej nyakszirti része fekete. A csáp felül fekete, alul világossárga, de a nőtény csápcsuklóúze gyakran teljesen fekete. A tor fekete, de az előhát csaknem teljesen sárga, kétoldalt egy-egy fekete csíkkal. A szárnypikkely szintén sárga. A középhát elülső és oldalsó lebenyein egy-egy

39. ábra

40. ábra

41. ábra

39–41. ábra. *Rhogogaster* feje előlről – *Rhogogaster picta* (Klug) nőtényének feje előlről – *Rhogogaster genistae* Benson tojócsövének fogazata (Benson nyomán)

hosszanti, megnyúlt sárga sáv fut. A középhátpajzs sárga, viszont utópajzsocskája fekete, kicsi, felszínén néhány nagy mélyen benyomott pont látható, fényes. Az utóhátpajzs fekete, de a közepén egy apró sárga folt van. A középtoroldal nagyobbik hányada sárga, a nőtény középmelle fekete, a hím sárga. Az utótoroldal kiterjedten sárga. A lábak sárgák, de a csípőtől, a tomporokon, a lábszáron és combon át a hátulsó ill. belső felszínén fekete csík húzódik. A hátulsó lábszár csúcsa és az összes lábfej többnyire fekete. A nőtény potroha felül fekete, de a lehajló részek és a hátlemezek közepén futó keskeny harántcsíkok sárgák, és a 9. potrohszelvény is sárga. A hátlemezek finoman, bőrszerűen ráncoltak. A haslemezek nagyjából fekete sárga sávokkal. A hím potroha felül hasonló színezetű, de a hasoldala teljesen világossárga. A nőtény tojócsövének fogazata lapos, apró fűrészszerű fogacskákkal (41. ábra). 6–8 mm.

A faj az Egyesült Királyságban egészen Skóciáig felhatol, egyébként Nyugat- és Közép-Európában, dél felé Spanyolországban, Észak-Afrikában, míg kelet felé Kis-Ázsiában elterjedt. A Kárpát-medencében csak néhány lelőhelyről ismert, mint pl. a Felvidéken: Csicsó, a Kárpát-alján: Királymező, míg Erdélyben: Ivó (Ivó-patak), Szászabánya. Hazánkban Nagykovácsiból és Pécsről közölték. Az imágó kora tavasszal és nyáron repül (IV–VII), kedveli a száraz élőhelyeket. Az álhernyó (16 mm) június és júliusban a sváb és a festő rekettye (*Genista germanica*, *G. tinctoria*), a seprőzanót (*Sarothamnus scoparius*) és a fürtös zanót (*Cytisus nigricans*) levelén fejlődik (= *genistae viridifrons* Muche, 1973) – Rekettye-ékesdarázs

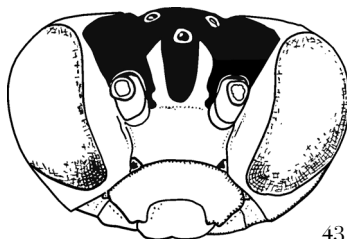
genistae Benson, 1947

- 4 (3) A nőtény hátulsó lábszárának csak a töve és a csúcsa fekete. A fej alapvetően fekete, de a szájjvédő, a fejpajzs, a rágók töve, a pofa, külső és belső szemkeret kiterjedten világossárga. A fejtetőmező közepén hosszanti, keskeny sárga csík húzódhat. A fej nyakszirti része fekete. A csáp felül fekete, alul világossárga. Az előhát színezete változékony, esetenként kiterjedten világossárga, kétoldali

fekete csíkkal vagy csaknem teljesen fekete, de ilyenkor a felső két sarka világossárga. A szárnypikkely teljesen sárga. A középhát elülső lebenyein egy-egy jelzésszerű apró sárga folt lehet, az oldalsó lebenyein kétoldalt megnyúlt, ék alakú sárga csík húzódik. A középtoroldal sárga, a középmell fekete, a hímen ez utóbbi sárga. A középhátpajzs világossárga, utópajzsocskája viszont fekete. Az utóhátpajzs közepén alkalmanként apró sárga folt lehet. A lábak sárgák, de a csípők legalább részben, az első két pár lábszár hátul és a lábfejek feketék. A potroh felül fekete, de a lehajló oldalsó szegély világossárga, alul többnyire fekete, a hátulsó szegélyen világos csíkokkal. A 9. potrohszelvény sárga. A tojócső fogazata jellegzetesen kiemelkedő nagy lekerekített fogakkal, a fogak közti szegélyen apró, fűrészszerű fogacskák gyakorlatilag nincsenek (42. ábra). A hím nagyon ritka, az előbbi fajtól nehezen megkülönböztethető. 6–8,5 mm.

42. ábra

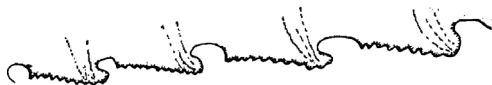
43. ábra

42–43. ábra. *Rhogogaster picta* (Klug) tojócsővének fogazata – *Rhogogaster chambersi* Benson nőstényének feje előlről (Benson nyomán)

A faj Nyugat-Európától a Kaukázusig, Kis-Ázsián és Turkesztánon át a Bajkál-tó környékéig elterjedt. Az egész Kárpát-medencében megtalálható, hazánkban is gyakori. Az imágó kora tavasszal és nyáron repül (IV–VII), a száraz élőhelyeket kedveli. A hímek ritkák. Az álhernyó (14–17 mm) augusztustól szeptemberig a sváb és a festő rekettye (*Genista germanica*, *G. tinctoria*), a seprőzanót (*Sarothamnus scoparius*) és a fürtös zanót (*Cytisus nigricans*) levelén fejlődik (= *sesana* Rudow, 1871, *albomarginata* Rudow, 1871 nec Snellen van Vollenhoven, 1858; = Zöldsávós levéldarázs) – Mázolt ékesdarázs

picta (Klug, 1817)

- 5 (2) A homlok nagyobbbrészt fekete, de a homlokmezőt határoló, a homlokvarrat mentén húzódó tompa bordaszerű kiemelkedés jellegzetesen sárga (43. ábra), ritkán a sárga szín szinte csak jelzésszerű. A belső szemkeret sárga sávjának a halántékhoz felkanyarodó része háromszögszerűen kiszélesedik, majd elkeskenyedve rendszerint egészen a fejtetőmezőig nyúlik. A fej kiterjedten fekete, de a szájjvédő, a fejpajzs, a rágók töve, a pofa, a külső és belső szemkeret, valamint a csápok alatti rész világossárga. A homlok a fejtetőmezővel együtt fekete. A csáp felül fekete, alul világossárga, de a nőstény csápcsuklóíze teljesen fekete. A tor fekete, de az előhát csaknem teljesen sárga, kétoldalt egy-egy fekete csíkkal.

44. ábra. *Rhogogaster chambersi* Benson tojócsövének fogazata (Benson nyomán)

A szárnypikkely szintén sárga. A középhát elülső és oldalsó lebenyei feketék, de rendszerint egy-egy hosszanti, megnyúlt, ék alakú sárga sávval. A középhát-pajzs sárga, viszont az utópajzsocskája fekete, felszíne sima és ragyogóan fényes. Az utóhátpajzs fekete, de a közepén egy apró sárga folt van. A középtoroldal nagyobbik hányada sárga, de a nőstény középmelle fekete, a hímé sárga. Az utótoroldal kiterjedten sárga. A nőstény hátulsó lábszára belső felszínén összefüggő hosszanti keskeny fekete csík húzódik. A lábak sárgák, de a csípőtől, a tomporokon és a lábszáron át a hátulsó felszínen fekete csík húzódik. A comb hátulsó felszínének töve és csúcsa fekete, összefüggő csík nincs. A hátulsó lábszár csúcsa és az összes lábfej többnyire fekete. A nőstény potroha felül fekete, de a lehajló részek sárgák, a hátlemezek finoman, bőrszerűen ráncoltak, közepén a keskeny harántcsíkok sárgák, mint ahogy a 9. potrohszelvény is. A hasoldal nagyobbbrészt fekete sárga hátulsó szegéllyel. A hím potroha hasonló színezetű, de a hasoldala teljesen világossárga. A nőstény tojócsövének fogazata lapos, apró fűrészszerű fogacskákkal (44. ábra), a hím párzólebenyének alakja jellegzetes (45. ábra). 6–7 mm.

45. ábra. *Rhogogaster chambersi* Benson hímjének párzólebenye oldalról (Benson nyomán)

Nyugat- és Közép-Európában ismert faj. Az Egyesült Királyságban egészen Skóciáig felhatol. A Kárpát-medencében csak néhány helyen fogták. Erdélyben Borosjenőről és a Királyhágó környéki Meszes-hegységből ismerjük. Hazánkban Budapesten (Sas-hegy, Kamara-erdő), Szársomlyóról, Kőszegről, a Bükk-hegységben (Nagyvölgy), a Fertő–Hanság Nemzeti Parkból (Fehértó: Fehér-tó) került elő. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII), a száraz gyepeket kedveli. Az álhernyó a béka len (*Linum catharticum*) levelét fogyasztja – Chambers-ékesdarázs

chambersi Benson, 1947

- 6 (1) A szárnyjegy egyszínű, halvány zöldessárga. A sugárkeresztér a 3. könyök-keresztér előtt torkollik a sugárérbe. Az elülső szárny lándzsasejtjét egy rövid harántér kettéosztja. Mindkét ivar belső szemkeretei alul az egyik szem magasságánál távolabb vannak egymástól (mint pl. a 7. ábra). A két fej-pajzslebeny elülső szegélye egyenesen levágott, vagy fogazott. A tojócsőhüvely sárgászöld a csúcsán barna-fekete lehajló szegéllyel. Nagyobb termető, 8–13 mm hosszú fajok.

46. ábra. *Rhogogaster punctulata* (Klug) tojócsövének fogazata (Benson nyomán)

- 7 (8) A potroh teljesen világoszöld, kivéve az egymás mögött elhelyezkedő, jellegzetes páros apró fekete pontokat a 2–5. vagy 2–6. hátlemezek két oldalán. Alkalmanként az első két vagy három hátlemez tövén nagyon keskeny fekete csík húzódhat, de a széles fekete harántcsíkok a hátlemezeken összefüggő hosszanti sávot nem alkotnak. A fej és az egész test alapszíne világoszöld (régí gyűjteményi példányok csaknem fehérek). A fejpajzs két oldalsó lebenyének elülső szegélye egyenes, hátrafelé ferdén levágott. A homlok világoszöld, kivéve a felülnézetben látható ómega (ω) alakú fekete jelet. A fejtető rendszerint finoman, bőrszerűen ráncolt. A fejtetőmező kétoldali fekete fejtetővarrata az előbbi alakzathoz kapcsolódik. Felülnézetben a nőstény szemének hossza a fej szem mögötti fejtetőrész hosszával azonos. A csáp felül fekete, alul világoszöld. Az előháton egy harántcsík fekete. A középháton, a lemezek határán fekete csík húzódik, de a közép- és utóháti lehajló részei feketék, fényesek. A középtoroldal és a középmell világoszöld. A láb alapjában véve világoszöld, de hosszanti fekete csík húzódik a comb, a lábszár és a lábfejtőiz hátulsó ill. belső felszínén, a lábfejtőiz csúcsa is fekete. A középső és a hátulsó lábszár belső felszínén futó fekete csík a lábszár csúcsán lévő fekete gyűrűt gyakorlatilag eléri. A szárny üvegtiszta, a szegélyér és a szárnyjegy világoszöld, az erezet egyébként fényes fekete. A tojócsőhüvely világoszöld, de a csúcsa, valamint a potrohfüggelékek feketék. A tojócső fogazata apró (46. ábra), míg a párzólebeny kerek, erőteljes (47. ábra). 11–12 mm.

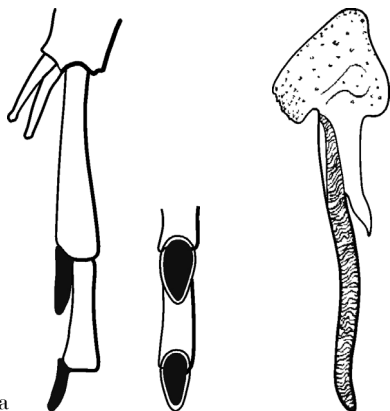

47. ábra. *Rhogogaster punctulata* (Klug) hímjének párzólebenye oldalról (Benson nyomán)

Észak- és Közép-Európában, Kis-Ázsiában és Mongóliában honos. A Kárpát-medencében sok helyen gyűjtötték. Hazánkban viszonylag ritka. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII), a hegyes vidéken gyakoribb (pl. a Bükk-hegység), mint a lapályokon. Az álhernyó augusztus közepétől októberig különféle cserjék és fák, így a madár berkenye (*Sorbus aucuparia*), a galagonya (*Crataegus*), a málna (*Rubus idaeus*), a gyeptúrósza (*Rosa canina*), a szilva (*Prunus*), a magas kőrisfa (*Fraxinus excelsior*), a havasi égerfa (*Alnus viridis*), a közönséges mogoró (*Corylus avellana*), a közönséges nyírfa (*Betula pendula*), a rezgő nyírfa (*Populus tremula*) és a kecskefűz (*Salix caprea*) levelén fejlődik. A földben bábózik be (= *idriensis* Ed. André, 1881; = Pontsoros levéldarázs) – Pontsoros ékesdarázs

punctulata (Klug, 1817)

- 8 (7) A potroh hátlemezein széles fekete harántsávok a potroh végéig egységes, összefüggő sávot alkotnak, esetleg a hátoldal teljesen világos színű, vagy éppen fekete, de oldalt páros fekete pontok nem láthatók. A középső és a hátulsó lábszár belső felszínén futó fekete csík a lábszár csúcsán lévő fekete gyűrűt nem éri el. A homlok végtelen jelre (∞) emlékeztető fekete foltja körbezárja az elülső pontszem mellett lévő két sárga foltot, néha azonban az egész homlok teljesen fekete. Esetenként hím példányokon még az ómega (ω) alakú jel is megjelenhet. Feliülnézetben a nőtény szemének hossza jóval meghaladja a fej szemek mögötti fejtető rész hosszát. A fejpajzs két oldalsó lebenyének elülső szegélye változatos: egyenesen levágott vagy fogazott.
- 9 (10) A nyakszirt sárgászöld, legfeljebb a tarkónylás közvetlen környéke, így az utó-nyakszirten egy keskeny körszerű csík, továbbá a jól körülhatárolt nyakszirtmező (*area occipitalis*) alsó harmada fekete. A fejtetőmező két oldala mentén a felszín szintén sárgászöld, vagyis a fekete szín csak a hátulsó pontszemek határáig terjed. A középhátpajzs és az utópajzsocsokája sárgászöld, a két felszín egybeolvad, közöttük fekete határvonal nem látható. A hátulsó lábfejtőíz tapadókorongja nagy, a következő íz hosszának mintegy kétharmada (48. ábra). A potroh hátlemezein a fekete sávok összefüggő, hosszanti mintázatot nem alkotnak, más esetben, pl. a hímeken a hátlemezek teljesen sárgászöldek. A nőtény alsó farfedőjének hátulsó szegélye, a háromszögletű pikkely két oldalánál enyhén ívelt (mint a 61. ábra). Az egész fej alapvetően sárgászöld, elől mindössze a pontszemeket körülölelő végtelen jelre (∞) emlékeztető folt és a fejtetőmező nagy része fekete, ritkán a hímeken az ómega (ω)

48. ábra

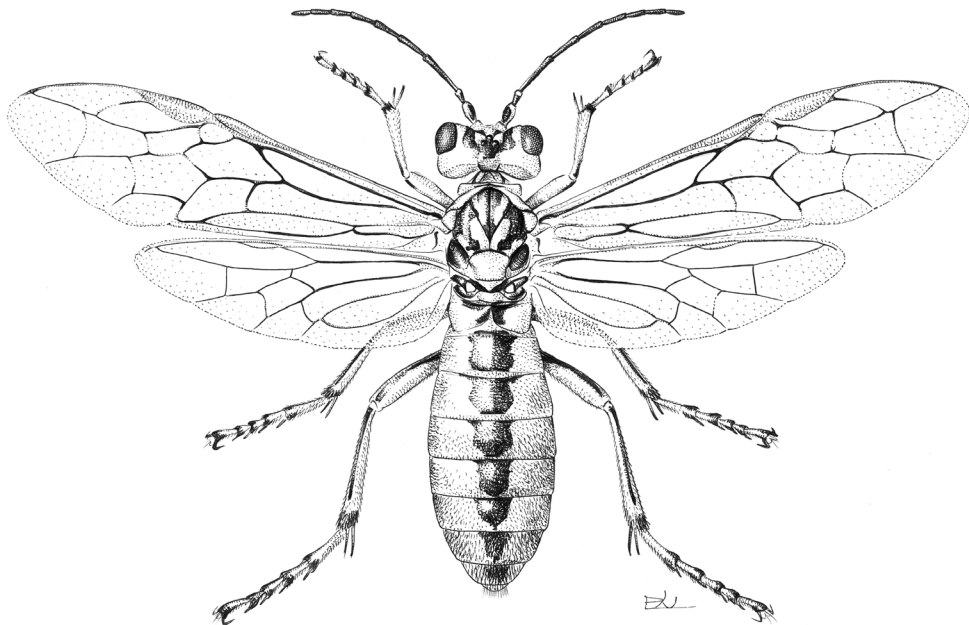
50. ábra

48–50. ábra. *Rhogogaster chlorosoma* Benson hátulsó lábfejének tapadókorongjai oldalról és alulról – *Rhogogaster chlorosoma* Benson tojócsővének fogazata – *Rhogogaster chlorosoma* Benson hímjének párzólebenye oldalról (Benson nyomán)

49. ábra

alakú jel is megjelenhet. A szájevőd és a fejpajzs rendkívv finoman bórse-
rüen ráncolt és szórtan pontozott, hosszú fehér sörtékkal. A két fejpajzslebe-
ny elülső szegélye határozottan fogazott. A homlokborda felső része rendse-
rint sárgászöld. A nyakszirtmező háromágú koronára emlékeztető rajzolata
fekete. (A rajzolatot a nyakszirtmezőt két oldalt határoló ún. nyakszirtmező-
varrat, ill. a tarkónylás felső szegélyétől a mező közepén felnyúló háromszög-
letű hegyes fekete folt képezi.) A fej a szemek mögött nagyjából párhuzamos.
A csáp felül fekete, alul sárgászöld. Az előhát világos színezetű, csak az elülső
szegélyén egy rövid, egyenes csík fekete. A szárnypikkely sárgászöld. A kö-
zéphát elülső lebenyei feketék, de kétoldalt hosszanti sárgászöld sáv húzó-
dik, a középső lebenyek nagy része szintén fekete, de középen egy-egy nyíl-
hegyszerű folt, valamint a lehajló oldal előtt egy-egy keskeny sáv sárgásfehér.
A középhátpajzs domború, sima és fényes, színe sárgászöld. Az utóhátpajzs
és az utópajzsocskája sima és fényes, a környéke, vagyis az utóhát lehajló ré-
sze is sárgászöld. A középtoroldal, a középmell és az utótoroldal sárgászöld.
A középtoroldal-varrat vagyis a mell-lemez és a csípőtőlemez közti határo-
val sárgászöld. A szárny üvegtiszta, a szegélyér és a szárnyjegy sárgászöld,
az erezet azonban fénylő fekete. A nőstény lába sárgászöld, legfeljebb a comb
és a lábszár belső oldalán fekete csík húzódik, a lábszár és a lábfejzék csú-
csán fekete gyűrű látható. A hímeken a fekete csík a lábfejzéken is végigfut.

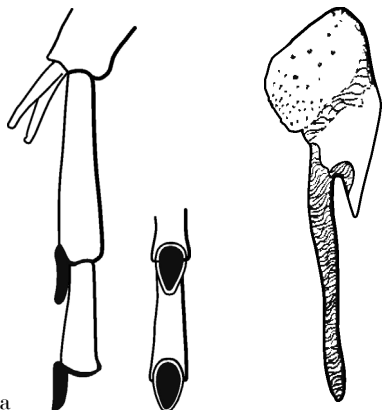
51. ábra. *Rhogogaster chlorosoma* Benson ♀ (Eredeti)

A karom kétágú. A potroh kiterjedten sárgászöld, de a nőstény hátlemezei közepén rövidebb-hosszabb fekete harántsávok vannak. A hím potroha teljesen sárgászöld, esetenként az 1–2. hátlemez elülső szegélyén fekete csík húzódik. A nőstény tojócsövének fogazata apró hátulsó karéjjal (49. ábra). A hím párzólebenyének szára mentén hosszan lehúzódó hegyes nyúlvány van (50. ábra). Habituskép: 51. ábra. 10–13 mm.

A faj egész Európában kelet felé Törökországon át Szibériáig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban közönséges. Az imágó tavasztól a nyár végéig repül (V–VIII). Az álhernyó (15 mm) a saspáfrány (*Pteridium aquilinum*), a berkenye (*Sorbus*), a réti legyezőfű (*Filipendula ulmaria*), a szilva (*Prunus*), a vízi peszérce (*Lycopus europaeus*), a közönséges mogyoró (*Corylus avellana*), a nyírfa (*Betula*), az égerfa (*Alnus*), a rezgő nyárfa (*Populus tremula*) és a fűzfa (*Salix*) levelén fejlődik (= *scalaris* sensu C. G. Thomson, 1871 nec Klug, 1817, *scalaris* sensu Zhelochovtsev et Zinovjev, 1988 nec Klug, 1817; = Aranyszemű levéldarázs) – Aranyszemű ékesdarázs

chlorosoma (Benson, 1943)

- 10 (9) A nyakszirt kiterjedten fekete, különösen, ami az utónykszirtet, így a tarkónyílás környékét is, valamint a nyakszirtmezőt illeti, azonban a nyakszirti taraj rendszerint világos színű. A fejtetőmező két oldala mentén a felszín fekete, olyannyira, hogy a fejnek csaknem a hátulsó szegélyéig terjed, de a szegély szinte mindig sárgászöld. A középhátpajzs és az utópajzsocska többé-kevésbé sárgászöld, alkalmanként kiterjedten, vagy teljesen fekete, amennyiben mindkettő sárgászöld, akkor a kettő határán legalább egy keskeny fekete csík vagy széles sáv húzódik. A hátulsó lábfejtőíz tapadókorongja viszonylag rövid, a következő íz hosszának egyharmada-fele. A potroh hátlemezeinek fekete harántsávjai rendszerint összefüggő, hosszanti sávot alkotnak, amelyek azonban a potroh csúcsa felé egyre rövidebbek és keskenyebbek.
- 11 (12) A középhátpajzs és az utópajzsocskájának felszíne sűrűn, bőrszerűen ráncolt és szórtan pontozott, fénytelen. A középhátpajzs határozottan domború, míg az utópajzsocskája csaknem félkör alakú. A homlokmezőt határoló kétoldali bordák magasan kiemelkednek, így a hosszanti árok mély. A homlok nagy fekete foltja az összetett szem belső keretét rendszerint eléri, amennyiben nem, akkor ez a távolság az elülső pontszem átmérőjének legfeljebb a fele. A hátulsó lábfejtőíz tapadókorongja kicsi, a következő íz hosszának kb. egyharmada (52. ábra). A fej nagy része sárgászöld, azonban elöl a pontszemeket körülölelő végtelen jelre (∞) emlékeztető folt, amely csaknem vagy el is éri az összetett szemek belső keretét, továbbá a fejtetőmező és ennek két oldalán a fejtető kiterjedten fekete. A szájjvédő és a fejpajzs finoman, bőrszerűen ráncolt és sűrűn pontozott, hosszú fehér sörtékkel. A két fejpajzslebeny elülső szegélye egyenetlen. A homlokborda rövidebb-hosszabb szakasza sárgászöld. A nőstény

52. ábra

54. ábra

53. ábra

52–54. ábra.

Rhogogaster viridis (Linnaeus)

hátsó lábfejének

tapadókorongjai oldalról

és alulról – *Rhogogaster viridis*

(Linnaeus) tojósövének fogazata

– *Rhogogaster viridis* (Linnaeus)

hímjének párzólebenye oldalról

(Benson nyomán)

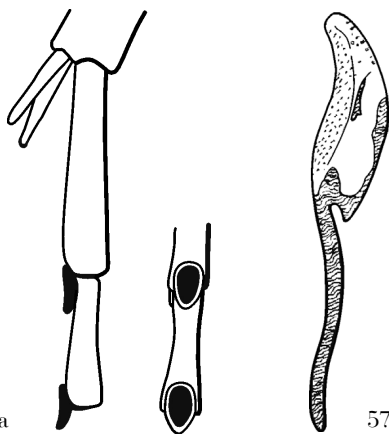
nyakszirtje beleértve a nyakszirtmezőt kiterjedten, míg a hímé gyakran teljesen fekete. A fej a szemek mögött határozottan megduzzadt. A csáp felül fekete, alul sárgászöld. A előhát világos színezettű, de az elülső szegélye a lehajló sávval együtt szélesen fekete. A szárnypikkely sárgászöld. A középhát elülső lebenyei feketék, de kétoldalt egy-egy nagy csepp alakú, míg a hímen aprócska alakatlan folt sárgászöld, a középső lebenyek nagy része szintén fekete, de középen egy-egy nyílhegyre emlékeztető, míg a hímen kis háromszögletű folt és a lehajló rész határán egy-egy rövid, de széles sáv szintén sárgászöld, ugyanez a hímen teljesen fekete. Az utóhátpajzs sűrűn pontozott, az utópajzsocskája sima, csak néhány pont van rajta, színe sárgászöld, de a környéke, vagyis az utóhát lehajló része teljesen fekete. A hím középhátpajzsa kiterjedten fekete, azonban középen egy kis kerek folt előfordulhat, az utópajzsocskája és az utóhátpajzs fekete. A középtoroldal, a középmell és az utótoroldal sárgászöld. A középtoroldal-varrat, tehát a mell-lemez és a csípőtőlemez közti határvonal fekete, a hímen ez a határvonal széles. A szárny enyhén füstös, a szegélyér és a szárnyjegy sárgászöld, az erezet fekete. A lábak sárgászöldek, legfeljebb az előtomporon egy piciny folt, a comb és a lábszár belső oldalán egy keskeny csík, a hímen széles sáv, a középső és a hátsó lábszár, valamint a lábfejékek csúcsán fekete gyűrű van. A karom kétágú. A potroh kiterjedten sárgászöld, különösen, ami a hasi oldalt illeti, de a nőtény hátlemezein közepén hosszú, fekete harántsávok vannak, ezáltal a potroh felül szinte feketének tűnik, azonban a lehajló részek és a haslemezek sárgászöldek. Ugyanakkor a hím potrohának harántsávjai rövidek. A nőtény tojósövének fogazata szinte félkör alakú elemekből áll, hátul csaknem szögletes karéjjal (53. ábra).

A hím párzólebenye megnyúlt, jelentősen eltér a közvetlen rokonfajokétól, a szára mentén tömzsi nyúlvány van (54. ábra). 6–12 mm.

A közelmúltban teljesen tisztázott faj elterjedési területe még nem kellően ismert. De német és finn kutatók példányokat tanulmányoztak Észak- és Közép-Európa egyes országaiból, továbbá kelet felé Észak-Kazahsztánból és Oroszország ázsiai területéről, egészen pontosan a Bajkál-tó közeléből (Irkutszk). A Kárpát-medencében és hazánkban is előfordul, de viszonylag ritka. Az imágó május–júniusban repül (V–VI). Az álhernyó a rezgő nyárfa (*Populus tremula*) levelén fejlődik (= *dryas* Benson, 1943, *similis* Lindqvist, 1959) – Zöld ékesdarázs

viridis (Linnaeus, 1758)

- 12 (11) A középhátpajzs és az utópajzsocskájának felszíne sima és ragyogóan fényes, legfeljebb néhány nagy ponttal, csak nagy ritkán bőrszerűen ráncolt, ilyenkor fénytelen. A középhátpajzs csaknem teljesen lapos, az utópajzsocskája háromszögletű. A homlokmező csaknem lapos, mivel a kétoldali homlokborda alacsony a hosszanti árok sekély. A hátulsó lábfejtőíz tapadókorongja közepes méretű, a következő íz hosszának mintegy a fele (55. ábra). A nőstény alsó farfedőjének hátulsó szegélye a háromszögletű pikkely két oldalán gyakorlatilag egyenes. A fej alapvetően sárgászöld, elől mindössze a pontszemeket körülölelő végtelen jelre (∞) emlékeztető folt és a fejtetőmező nagy része fekete. A szájjvédő és a fejpajzs rendkívül finoman bőrszerűen ráncolt és szórtan pontozott, hosszú fehér sörtékkel. A két fejpajztlebeny elülső szegélye határozottan fogazott. A homlokborda felső része rendszerint sárgászöld. A fej nyakszirti része szintén sárgászöld, azonban a tarkónylást körülölelő széles, fekete sáv, továbbá

55. ábra

57. ábra

56. ábra

55–57. ábra. *Rhogogaster scalaris* (Klug) hátulsó lábfejének tapadókorongjai oldalról és alulról – *Rhogogaster scalaris* (Klug) tojócsövének fogazata – *Rhogogaster scalaris* (Klug) hímjének párzólebenye oldalról (Benson nyomán)

a nyakszirtmező háromágú koronára emlékeztető jel erőteljes, és a középső ág a fejtetőmező hátulsó szegélyéig felnyúlik. A fej a szemek mögött enyhén kiszélesedik. A csáp felül fekete, alul sárgászöld. Az előhát világos színezetű, csak az elülső szegélye egy hosszabb szakaszon, oldalt lehajolva fekete. A szárnypikkely sárgászöld. A középhát elülső lebenyei feketék, de kétoldalt egy-egy hosszanti sárgászöld sáv húzódik, a középső lebenyek nagy része szintén fekete, de közepén egy-egy nyílhegyszerű folt, valamint a lehajló oldal előtt alkalmanként egy megszakadó sáv sárgásfehér. Az utóhátpajzs és az utópajzsocskája sima és fényes, színük sárgászöld, de a környéke, vagyis az utóhát lehajló része fekete. A középtoroldal, a középmell és az utótoroldal sárgászöld. A szárny üvegtiszta, a szegélyér és a szárnyjegy sárgászöld, az erezet azonban fénylő fekete. A nőtény lába sárgászöld, legfeljebb a comb és a lábszár belső oldalán fekete csík húzódik, a lábszár és a lábfejek csúcsán fekete gyűrű látható, gyakran a csípő és az előtompor hátulsó oldalán egy folt fekete. A hím lábfeje felül teljesen fekete, alul sárgászöld. A karom kétágú. A potroh kiterjedten sárgászöld, de a nőtény hátlemezein közepén hosszú, fekete harántsávok vannak, míg a hímen a harántsávok nagyon rövidek. A nőtény tojócsövének fogazata nagy, kerek hátulsó karéjjal (56. ábra). A hím párzólebenyének szára mentén rövid, elálló hegyes nyúlvány van (57. ábra). 10–13 mm.

Az faj egész Európán és Kis-Ázsián át Szibériáig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban sok helyen előfordul, de nem gyakori. Az imágó tavasztól egész nyáron át repül (V–VIII). Az álhernyó (15 mm) szeptemberben a lágyszárúak közül a boglárka (*Ranunculus*), a réti legyezőfű (*Filipendula ulmaria*), a közönséges párlófű (*Agrimonia eupatoria*), a kaszanyűg bükköny (*Vicia cracca*), a fűzike (*Epilobium*), az erdei varázslófű (*Circaea lutetiana*) és a csillaghúr (*Stellaria*), míg a fásszárúak esetében a kutyabenge (*Frangula alnus*), a közönséges nyírfa (*Betula pendula*), az enyves égerfa (*Alnus glutinosa*), a tölgyfa (*Quercus*), a nyárfa (*Populus*), valamint a fehér és a csigolya fűzfa (*Salix alba*, *S. purpurea*) levelén fejlődik (= *pictipes* Förster, 1850, *poloninicus* Bokotej, 1959 nomen nudum, *chlorosoma podkumokensis* Muche, 1973, *carpatica* Zhelochovtsev et Zinovjev, 1988, *viridis* auct. nec Linnaeus, 1758) – Lajtorjás ékesdarázs

scalaris (Klug, 1817)

11. nemzetség: **Tenthredo** Linnaeus, 1758

Közepes és nagy testű, 8–16 mm hosszú fajok. A fej alapvetően fekete, csak a szájszervek környéke, így a fejpajzs, a szájjvédő és a rágó nagy része általában fehér-sárgásfehér. A fej vésettsége változó: finoman, bórszerűen ráncolt, finoman vagy durván pontozott, vagy éppen teljesen sima és ragyogóan fényes. Az összetett szemek belső vonala a fejpajzs felé összefut, itt a két szem közötti távolság az egyik szem magasságánál rövidebb. A fejpajzs mélyen kikanyarított. A szájjvédő elülső szegély rendszerint lekerekített. A nyakszirti taraj gyakran éles, jól látható és körbefut, csak nagy ritkán a fejtetőmező hátulsó szegé-

lyén nehezen látható, mert varrattá simul. A fejtetőmező lapos vagy domború, egy fajnál az elülső szegélyhez közel egy hegyes dudor, az ún. fejtetőcsúcs (*culmen verticale*) látható. A csáp fonalszerű, hossza változó. A tor erőteljes, gyakran sűrűn pontozott, fénytelen, színe fekete, legfeljebb az előtor hátulsó szegélye, a szárnypikkely világos színezetű, alkalmanként, elsősorban a hímek tora alul sárgásfehér vagy vörösesbarna. Az utótoroldalon gyakran egy kisebb-nagyobb folt sárgásfehér. A középtoroldal domború, néhány faj esetében a középső rész erősen megemelkedik, és csúcsban végződik, ez az ún. toroldalkúp (*conus mesepisternalis*). A szárny rendszerint tiszta, azonban a csúcsa erősen füstös is lehet, néha egy füstös harántsáv az elülső szárnyat kettéosztja. Az elülső szárny lándzsasejtjét rendre egy rövid harántér kettéosztja, a hátulsó szárny lándzsasejtje nyeles vagy nyeletlen. A szárnyjegy lehet egyszínű, vagy kétszínű, az erezet részben vörösesbarna, részben pedig barna vagy fekete. A lábak színezete nagyon változó, a hátulsó láb rendszerint sötétebb. A potroh színe is igen változékony, lehet teljesen fekete, vagy fekete és sárga. Az 1. hátlemez lehajló oldala gyakran egy nagy sárgásfehér foltot visel. A haslemezek a hátlemezeknél általában világosabbak.

Az állhernyók táplálékválasztéka rendkívül változatos, a páfrányféléken (Polypodiaceae) és az egyszikű növénycsaládokon (Monocotyledonopsida) át a kétszikűekig (Dicotyledonopsida) és e két nagy csoport esetében a lágyszárúaktól a fásszárú fajokig megtalálható.

A nemzetségnek mintegy 700–800 ismert faja létezik, amelyek jelentős százaléka az eurázsiai faunaterületen, különösen a Kelet- és Délkelet Ázsiában fordul elő. Több faj a Nearktikum melegebb területein található. Európában több száz fajt mutattak ki, ebből a Kárpát-medencében és hazánkban 55 fordul elő.

A *Tenthredo* fajcsoportok határozókulcsa

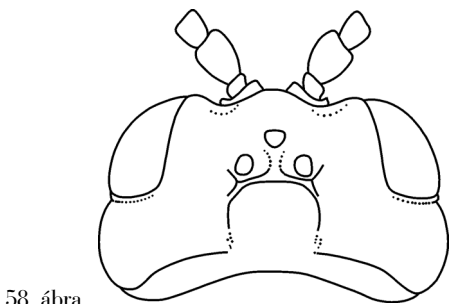
- 1 (4) A csápgödröt körülölelő csápgödörgyűrű belső szegélye felülnézetben a szemeket összekötő képzeletbeli síkon messze túlnyúlik, a gyűrű egy mély barázda révén a homlokmezőtől jól láthatóan elválik, vagy a gyűrűk magassága a csáptövek közti távolság felénél nagyobb. A csápostor hossza a fej összetett szemek mögötti legnagyobb szélességének több mint másfélszerese.
- 2 (3) Többnyire zöld vagy zöld és fekete színű fajok, alkalmanként azonban részben sárga vagy világosbarna. Egy mély bevágás révén a csápgödörgyűrű hátul a homlokmezőtől egyértelműen elválik.
- 3 (2) Változatos színezetű fajok, általában a fekete, a vörös, a barna és a sárga szín gyakori, alkalmanként azonban zöld is lehet. A csápgödörgyűrű hátul a homlokmező felszínéből nem emelkedik ki, azzal szintben van, egybeolvad.

mesomela fajcsoport

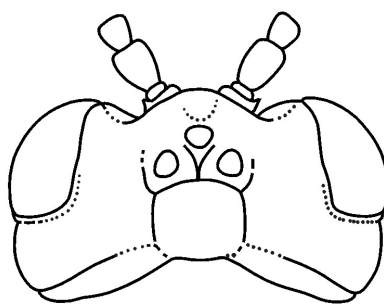
atra fajcsoport

- 4 (1) A csápgödröt körülölelő csápgödörgyűrű belső szegélye, felülnézetben a homlokmező szintjével azonos és a szemeket összekötő képzeletbeli síkon nem nyúlik túl, az alatt marad, *vagy* a gyűrűk magassága a csáptövek közti távolság felénél kisebb.
- 5 (6) Az összetett szemek mögött a fej erősen megduzzadt (58. ábra). A fej és a tor teljesen fekete, legfeljebb az előhát hátulsó szegélyén kétoldalt egy-egy sárga folt lehet. Legalább az elülső szárny csúcsa barnásan füstös.

bifasciata fajcsoport

58. ábra

59. ábra

58–59. ábra. *Tenthredo costata* Klug feje felülről – *Tenthredo zonula* Klug feje felülről
(Zhelochovtsev nyomán)

- 6 (5) Az összetett szemek mögött a fej arányos, nincs megduzzadva (59. ábra) *vagy* a fej és a tor több helyen sárga. A szárny többé-kevésbé üvegszerűen áttetsző, *vagy* barnásan füstös foltokkal tarkított.
- 7 (8) A halánték sima és fényes, legfeljebb szórtan pontozott. A nyakszirti taraj a fejtetőmező hátulsó szegélye mentén hiányzik, varrattá simul. A csáp a fej szemek mögötti legnagyobb szélességének kétszeresénél valamivel rövidebb. A hím hátulsó lábfejének karmán hegyes tölebenszár nincs.

zonula fajcsoport

- 8 (7) A fej a halántékkal együtt sűrűn pontozott, fénytelen *vagy* a nyakszirti taraj éles, jól látható és teljesen körbefut. A csáp hosszú *vagy* rövid. A hím hátulsó lábfejének karma változó felépítésű.
- 9 (10) A szárnylemez különösen a friss példányok esetén üvegszerűen áttetsző, a csáp rövid, az utolsó előtti csápiz hossza a szélességének legfeljebb a másfélszerese. A szárnyjegy többnyire világos színezetű. A karom töve kiszélesedik, a tölebenszár rendszerint fejlett.

arcuata fajcsoport

- 10 (9) A szárnylemez kifejezetten sárgás *vagy* legalább részben füstös. A csáp gyakran megnyúlt, az utolsó előtti csápíz hossza a szélességének legalább a másfélszerese. A szárnyjegy világos vagy sötét színezetű. A karom töve egyszerű, a tőlebeny gyakran hiányzik.
- 11 (12) A szárnylemez sárgás alapszínű *vagy* az elülső szárny csúcsa vagy az elülső szegélye füstös. A szárnyjegy világos színezetű. **scrophulariae** fajcsoport
- 12 (11) A szárnylemez üvegszerűen áttetsző *vagy* a szárnyjegy sötét színezetű. **temula** fajcsoport

A **bifasciata** fajcsoport határozókulcsa

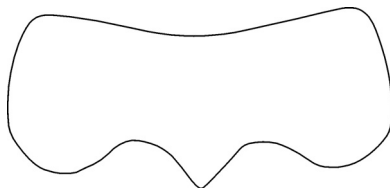
- 1 (4) Az egész elülső és hátulsó szárny sötéten, barnásan füstös, a szárnylemez felszíne kékesen csillog. A szárnyak erezete sötétbarna-fekete. A szárnyjegy füstösbarna-fekete. A fej szőrzete rövid és sötétbarna, az egyes szőrök hossza az elülső pontszem átmérőjénél rövidebb.
- 2 (3) A fejtető szórtan és csak gyengén pontozott, felszíne fényes. A fejtetőmező hátulsó szegélye sima és fényes, a nyakszirti taraj ezen a szakaszon hiányzik, éles perem nincs rajta. A potroh 3. szelvényének sárga szalagja a hátlemezen többnyire középen megszakad. A fej a szájszervi részek kitinizált részeivel együtt teljesen fekete. A szájjvédő nagyon szórtan, a fejpajzs finoman és sűrűn pontozott. A fej felül sima és ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles, jól látható, de a fejtetőmező mögött hiányzik. A fejtetőmezőt kétoldalt határoló barázda gyakran enyhén ívelt vagy egyenes, egymással párhuzamos. A fej szőrzete rövid, színe felemás: a tövi rész sötétbarna, a csúcsi fele ezüstös. A csáp rövid és fekete, a 3. csápíz hosszú, a 4–5. íz együttes hosszát is meghaladja. A nőstény tora fekete, csak az előhát hátulsó sarka sárga, esetenként csak jelzésszerű, vagy mint a hímé teljesen fekete. A középhát lebenyei és a középhátpajzs szórtan pontozott. A középtoroldal és a középmell egyenletesen és finoman pontozott, az előbbi közepén nagy dudor, az ún. toroldalkúp látható. A szárny nagyon sötéten füstös, a szegélyér és a szárnyjegy öble vörösesbarna, a szárnyjegy nagyrészt sötétbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeles. A lábak alapvetően feketék, de az elülső comb csúcsi fele felül, valamint a lábszár külső oldala és a lábfejtőíz sárga. A középső és a hátulsó lábszár a fekete csúcsi gyűrűjét leszámítva a lábfejtőízzel együtt sárga. A karom hasított, az ikerfog a csúcsofhoz tapad és rövid. A hím lába lényegesen sötétebb, a sárga helyett inkább a sötétbarna szín

az uralkodó. A nőtény potroha fekete, jelentéktelen felszíni képlettel, a 2. hátlemez oldalán apró sárga folt lehet, a 3. hátlemez hátulsó szegélyén futó széles sárga szalag közepén rendszerint megszakad, a 4–6. hátlemez oldalán hátrafelé egyre kisebb sárga foltok vannak. A haslemezek és a tojócsőhüvely fekete. A hím 3–4. hátlemezének oldalán sárga folt van. A hímivarlemez hátulsó szegélye egyenesen levágott és közepén sekélyen kikanyarított. 11–13 mm.

A faj Közép-Európában Ausztriától Magyarországon át kelet felé Törökország, Libanon és Izrael érintésével a Kaukázusig, Nyugat-Ázsiáig, sőt Iránig megtalálható. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII), viszonylag gyakori. Az álhernyó május közepétől júniusig a nyúlparéj (*Chondrilla juncea*) levelén fejlődik (= *tibialis* Villers, 1789, *sareptana* Eversmann, 1847, *gracca* Konow, 1888, *parnassia* Konow, 1888, *subcostata* Jakovlev, 1888, *kiefferi* Konow, 1899; = Lilásszárnyú levéldarázs) – Bordás levéldarázs

costata Klug, 1817

- 3 (2) A fejtető jól láthatóan, többé-kevésbé ráncoltan pontozott. A fejtetőmező hátulsó szegélyén a nyakszirti taraj ugyan nem túl éles, de jól látható. A potroh 3. szelvényének sárga szalagja folytonos. A fej a szájszervi részek kitinizált részeivel együtt teljesen fekete. A szájjvédő nagyon szórtan, a fejpajzs finoman és sűrűn pontozott. A fej homlokrésze sűrűn, a fejtető rendezetlenül ráncolt és szórtan pontozott. A nyakszirti taraj kétoldalt éles, jól látható, viszont a halánték táján, a fejtetőn és a fejtetőmező hátulsó szegélyén, mint egy erőteljesen pontozott, kissé kiemelkedő, bordaszerű képződmény jelenik meg. A két fejtetővarrat enyhén ívelt, egymással nagyjából részarányos. A fej szőrzete sötétbarna, rövid, az elülső pontszem átmérőjének hosszát nem éri el. A csáp rövid és fekete, a 3. csápíz a 4–5. íz együttes hosszával egyenlő. A tor az előháttal és a szárnypikkellyel együtt fekete. A középhát lebenyei középhátpajzzsal együtt sűrűn pontozott. A középtoroldal felső harmada durván, a toroldalkúp és a középmell finoman pontozott, de az utópajzsocska csaknem teljesen sima és ragyogóan fényes, legfeljebb egy-egy nagyobb pont van rajta. A szárny sötétén füstös, a szegélyér vörösesbarna, a szárnyjegy gyakorlatilag fekete, csak az öble sötétbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeles. A lábak kiterjedten feketék, kivéve az elülső comb felső, rövid sárga sávját, az elülső és a középső lábszár külső fele sárga, a hátulsó lábszár fekete csúcsát kivéve szintén sárga, a lábfejek barnák, kivéve a sárga hátulsó lábfejtőízt. A karom hasított, az ikerfog rövid. A potroh fekete, finoman bőrszerűen ráncolt, a 3. hátlemez hátulsó szegélyén húzódó széles sárga

60. ábra. *Tenthredo bifasciata*
O. F. Müller nőtényének alsó farfedője
(Taeger nyomán módosítva)

sáv folytonos, a 4-é is széles, de alkalmanként közepén megszakad, az 5–6. hátlemez oldalt sárga foltot visel. A haslemez és a tojócsőhüvely fekete. A nőtény alsó farfedője a közepén lévő háromszögletű, ún. farfedőpikkely két oldalán a hátulsó szegély enyhén, lejtőszerűen meghajlik (60. ábra). A tojócső fogainak száma (19–) 20–22 (–24) között váltakozik. 11–13 mm.

A faj Közép- és Dél-Európában elterjedt. A Kárpát-medencében ritkán kerül elő, mindössze néhány lelőhelyet ismerünk, így a Felvidéken: Morvamogyoród, Kassa, Vágújhely, Maluzsina és Feketevág. Hazánkban: Kecskemét. Erdélyben: Felsőilosva. Horvátországban: Drávadiósd és Bakar (rég magyar neve Szádrév). Az imágó tavasszal és kora nyáron repül (V–VI). Az álhernyó a baktopp (*Aegopodium podagraria*) levelén fejlődik (= *vidua* Rossi, 1790, *cincta* Fabricius, *rossii croatica* Weiffenbach, 1956) – Kétszalagos levéldarázs

bifasciata O. F. Müller, 1766

- 4 (1) Az elülső szárny legfeljebb csak sárgásbarna vagy füstös, a szárny csúcsa szürkésbarna, a hátulsó szárny csaknem teljesen tiszta. A szárnyak erezte sárga vagy világosbarna, a szárnyjegy sárga vagy sárgászöld. A fej szőrzete sötét: fekete, esetenként barna, vagy világos színű: ezüstösen fehér vagy világosszürke.
- 5 (8) A fej szőrzete sötét színű: fekete, esetenként azonban barna.
- 6 (7) A nőtény összes lábszára sárga, alkalmanként azonban a csúcsa fekete, viszont a hím elülső lábszára nagyrészt fekete, csak az elülső oldala sárga. A szegélyér és a szárnyjegy sárgászöld. Az egész fej, beleértve a csápokat is teljesen fekete. A fej szemek mögötti része erősen kiszélesedik. A fejtető rendszertelenül ráncolt és erősen pontozott, fénytelen. A nyakszirti taraj kétoldalt éles, jól látható, a halánték táján és a fejtetőn gyengébb, a fejtetőmező hátulsó szegélyén viszont hiányzik. A fej szőrzete barna. A csáp rövid. A tor az előháttal és a szárnypikkellyel együtt fekete. A középhát lebenyei és a középhátpajzs sűrűn pontozott. A szárnylemez sárgás, az elülső szárny csúcsa azonban szürke. A szárnyjegy és az erezet vörössárga. A láb alapvetően fekete, de a lábszár és a lábfej sárga, csak a csúcsok feketék. A hím elülső lábszára kiterjedten fekete. A hátulsó lábszár belső sarkantyúja rövid, a lábfejtőz hosszának a felét alig éri el. A potroh fekete, a nőtény 3–7. (8.), míg a hím 3–4. (5.) hátlemezének hátulsó szegélyén sárga sáv húzódik. A tojócsőhüvely fekete. 12–14 mm.

A faj Közép- és Dél-Európában inkább az alhavi régiókban él. A Kárpát-medencében a kárpátaljai Hoverlán (2000 m) fogták. Hazánkban, a magasabb hegyekben előkerülhet. Az imágó nyáron és kora ősszel repül (VI–IX). Az álhernyót még nem írták le (= *steckii* Konow, 1888) – Paszomántos levéldarázs

[**segmentaria** Fabricius, 1798]

- 7 (6) A lábak teljesen feketék. A szegélyér és a szárnyjegy barna. Az egész test egy-
ségesen fekete, legfeljebb a potroh 3. hátlemeze sárga. A fej ráncolt és durván
pontoszt. A nyakszirti taraj éles, jól látható, bár a fejtetőmező hátulsó szegé-
lyén alig látszik. A fej szőrzete fekete, a szőrök hossza az elülső pontszem át-
mértőjét is meghaladja. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egyenes, egy-
mással párhuzamos. A csáp 3. íze hosszú, a 4–5. íz együttes hosszánál épp-
hogy valamivel rövidebb. A fejpajzs egyenletesen és mélyen kikanyarított.
A tor egyenletesen és nagyon sűrűn pontoszt, szőrzete fekete. A középhát
lebenyei és a középtoroldal nagyon sűrűn pontoszt, fénytelen. A középtorolda-
lon a toroldalkúp nem szembeszőkő. A közép- és utómell nagyon finoman és
sűrűn pontoszt. Az elülső szárny enyhén barnásan füstös, a hátulsó pedig
csak érintőlegesen, az erezet része sötétbarna. A lábak felszíne jellegzetes mó-
don nagyon finoman és sűrűn pontoszt. A hátulsó lábszár belső sarkantyúja
rövid, a lábfejtőíz hosszának a felét sem éri el. A karom hasított, az ikerfog
a csúcsfognál egy kicsivel rövidebb. A potroh 1. hátlemeze csaknem teljesen
sima és fényes, a többi sűrűn és bőrszerűen ráncolt. A törzsalak potroha tel-
jesen fekete, az alfaj 3. hátlemeze sárga sávot visel, vagy teljesen sárga, ese-
tenként a 2. és a 4. hátlemez oldalán, az utóbbinak a hát középvonalában egy
jelzésszerű apró sárga folt lehet. 12–14 mm.

A kezdetben változatként majd alfajként kezelt taxon Közép-Európában, a Kelet-Mediterraneu-
mon át Nyugat-Ázsiáig elsősorban a magas hegyvidékeken elterjedt. A fajt a Kárpát-medencé-
ben Kárpátalján helyenként, Erdélyben több helyen, pl. Retyezát-hegység, Bánság (Szászka),
Horvátországban pedig mindössze a Velebit-hegységben fogták. Egy nőstény és egy hím példány
Tardról került elő, egy további hím példányunk „Dél-Magyarorsz. 1882” címkét viseli. Az imágó
tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyót még nem írták le (= *unifasciata* Mocsáry, 1909
nec Geoffroy, 1785) – Sárgahevederes levéldarázs

cinctaria Enslin, 1912

- 8 (5) A fej szőrzete világos színű: ezüstösen fehér vagy világosszürke.
- 9 (12) A csáp és a középhátpajzs sárga.
- 10 (11) A fejpajzs és a szárnypikkely teljesen sárga. A fej rendkívül finoman bőrszerű-
en ráncolt és pontoszt, fekete, de a rágó, a szájjvédő és a fejpajzs sárga, bár
az utóbbi tövi része többnyire fekete. A nőstény feje a szemek mögött kiszé-
lesedik, ugyanakkor a hímé inkább párhuzamos. A nőstény halántékán lévő
szőrzet ezüstös, rövid, a szőrök hossza az elülső pontszem átmértőjét nem éri el,
a hímen a szőrök hossza a pontszem átmértőjét meghaladják. A nyakszirti taraj
éles, jól látható, de a fejtetőmező hátulsó szegélyén varratá simul, a kétolda-
li fejtetővarrat a pontszemek felé összefut. A nőstény csápjája sárga, alkalman-
ként azonban a csáptőíz tövi részén fekete folt van, továbbá néha a csápcsuk-

lói belső oldala barna, a csápostor utolsó négy íze sárgászörös. A 3. csápíz rövid, a 4–5. íz együttes hosszát nem éri el. A hím csápja hosszú és az ízek többnyire világosbarnák. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye szélesen, a szárnypikkely, valamint a középhátpajzs sárga, a lebenyek felszíne bőrszerűen ráncolt és finoman pontozott. Az utótoroldalon nagy sárga folt van. A szárnylemez sárgás, az erezet és a szárnyjegy sárgászörös. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen, mert a 2. középkeresztér a sejt csúcsába torkollik. A csípő és az előtompor nagyrészt fekete, az utótompor sárga, a comb fekete, de az elülső comb felső oldala sárga, a középső felső oldalán egy csík úgyszintén sárga, a hátulsó comb fekete, az összes lábszár és lábfej sárga. A karom kétágú. A potroh fekete, de rendszerint az összes szelvény hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, alkalmanként azonban az 1. hátlemezen közepén mindössze két apró sárga folt van, továbbá a 2. hátlemez két oldalán egy-egy sárga folt húzódik, így a sáv közepén szélesen megszakad. A tojócsőhüvely fekete. A hím potroha csaknem teljesen sárga, az 1. hátlemez fekete ugyan, de a 3. teljesen sárga, míg az összes többi szelvény hátulsó szegélyén keskeny fekete csík húzódik. 13–15 mm.

A faj Belgiumtól Olaszországon át a Kárpát-medencéig elterjedt. Viszonylag ritka faj. Hazánkban azonban több helyen is gyűjtötték (pl. Budapest, Nagykovácsi, Simontornya, Válasz). Az imágó tavasszal repül (V). Az álhernyót és a tápnövényt még nem írták le (= *pallicornis* Fabricius, 1798, *bella* Audinet-Serville, 1923, *vespoides* Lepeletier, 1823, *theresae* Pic, 1948; = Hatalmas levéldarázs) – Darázsalkatú levéldarázs

vespiformis Schrank, 1781

- 11 (10) A fejpajzs tövi fele és a szárnypikkely fekete. A fej fekete, a csáp alatti rész, a homlok és a szemek mögötti nyakszirt nagyon sűrűn, finoman pontozott. A fejtető durván ráncolt és szórtan pontozott, enyhén fényes. A rágó, a szájtővédő és a fejpajzs csúcsi fele sárga, ez utóbbi tövi fele fekete, ritkán az egész szájtővédő és a fejpajzs sötétbarna. A halántékon lévő szőrök hosszúak, az elülső pontszem átmérőjét eléri. A nyakszirti taraj nem túl éles, de jól látható és csak a fejtetőmezőig nyúlik, ez utóbbi hátulsó szegélyéről teljesen hiányzik, a két fejtetővarrat egyenletesen ívelt. A csáp kifejezetten rövid, színe sárgászörös, legfeljebb a csáptőíz belső oldal sárga. A 3. csáp megnyúlt, a 7–9. csápíz együttes hosszát is meghaladja. A tor és a szárnypikkely fekete, de az előhát hátulsó szegélye szélesen sárga. A középhát elülső lebenyeinek külső szegélye mentén egy-egy hosszanti vonalszerű folt és a középhátpajzs szintén sárga, alkalmanként a utóhátpajzs is részben sárga. A közép- és az utótoroldal, valamint a közép- mell teljesen fekete és nagyon finoman pontozott. A szárnylemez sárgás, de a szárnyjegy alatti és mögötti részen a lemez egyenletesen enyhén füstös, az erezet és a szárnyjegy vörösses-sárga. A hátulsó szárny lándzsasejtje

nyeles. A csípő, a tomporok és a comb fekete, legfeljebb az elülső comb csúcsa felül sárga. A lábszár és a lábfej egyöntetűen sárga-sárgászörös. A karom hasított, az ikerfog zömök és rövid. A potroh alapvetően fekete gazdagon sárga sávokkal. Az 1. hátlemez csaknem teljesen sárga, csak a töve fekete, a 2. kétoldalt sárga, a 3–8. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik. A 9. hátlemez, továbbá a haslemezek és a tojócsőhüvely feketék. A hím potrohának színezete sötétebb. 12–15 mm.

A faj fő elterjedési területe a Balkán-félsziget nyugati szegélyétől kelet felé, Délkelet-Európán (régi nevén Rumelia) és Törökországon át Nyugat-Ázsiáig, a Kaukázusig, a Kopet-dagig, Kis-Ázsiáig, Iránig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban előfordulása szórványos (pl. Budapest: Sas-hegy). Az imágó tavasszal, kora nyáron repül (V–VI). Az álhernyót még nem írták le (= *annulata* Klug, 1814 nec Fabricius, 1787, *persa* Konow, 1888) – Címeres levéldarázs

excellens (Konow, 1886)

12 (9) A csáp és a középhátpajzs fekete.

13 (14) A potroh 3–6. hátlemezének hátulsó szegélyén összefüggő széles, majd a potroh csúcsa felé haladva keskenyedő sárga sávok húzódnak. Az előhát hátulsó két sarkán sárga folt van. A fej a szárszervi részekkel együtt teljesen fekete, legfeljebb a szájjvédő és a rágó fénylő sötétbarna. A fejpajzs közepén félkörívszerűen kikanyarított és a homlokhoz hasonlóan nagyon sűrűn pontozott. A fejtető durván ráncolt és pontozott. A nyakszírti taraj éles, jól láthatóan egészen a fejtetőmezőig felnyúlik, de a fejtetőmező hátulsó szegélyéről hiányzik. A fej szőrzete hosszú, az elülső pontszem átmérőjét is meghaladja. A csáp fekete, a 3. íz a 4–5. íz együttes hosszával kb. egyenlő. A tor fekete, de az előhát két sarka szélesen sárga, a középhát lebenyei és a középhátpajzs sűrűn pontozott, az utópajzsocska fényes és nagy durva pontok borítják. A középtoroldal felső harmada durván pontozott, fénytelen, a toroldalkúp erősen kiemelkedik és finoman pontozott, a középmell úgy szintén. A szárny enyhén barnásan fűtös, a szegélyér és a szárnyjegy vörösses-sárga, az erezet többi része barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeles. A csípő, a tomporok és a comb fekete, azonban a combok csúcsán apró sárga folt lehet, a lábszár sárga, de a csúcson fekete gyűrű van, a lábfej úgy szintén sárga helyenként apró barna elmosódott folttal. A karom hasított, az ikerfog rövid. A potroh alapvetően fekete, de a 3–6. hátlemez hátulsó szegélyén sárga sáv húzódik, a sávok a potroh csúcsa felé haladva egyre keskenyebbek. A tojócsőhüvely fekete. 11–13 mm.

Tekintettel arra, hogy a hosszú évtizedekig változatként kezelt faj csak a közelmúltban nyerte el teljes faji rangját, elterjedését pontosan körülhatározni nehéz. Egyes szerzők száraz területeken, széles európai elterjedést feltételeznek. Közép-európai elterjedése biztos, hiszen

a Kárpát-medencében, így a Felvidéken, a Kárpátalján, Erdélyben, és hazánkban is előfordul. Délvidéki előfordulása még nem bizonyított. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó tápnövénye a mezei csorbóka (*Sonchus arvensis*) és a hölgymál (*Hieracium*). (= *zonata* Fallén, 1808, homonym *zonata* Christ, 1795, *obesus* Mocsáry, 1880 homonym *obesus* Norton, 1860, *pseudorossii* Taeger, 1985) – Hízánkös levéldarázs

neobesa Zombori, 1980

- 14 (13) A potrohon legfeljebb csak a 3–4. hátlemez hátulsó szegélyén van folytonos sárga sáv, az 5. hátlemezen kétoldalt már csak egy-egy sárga folt van.
- 15 (16) Az előhát teljes egészében fekete; nagyon ritkán azonban a sarkok sárgák lehetnek. A potroh 3. hátlemezének hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a 4-en viszont a sáv közepén szélesen megszakad. A fej a szájszervek a kitinizált részekkel együtt teljesen feketék. A szájjvédő nagyon szótan, a fej-pajzs finoman és sűrűn pontozott. A fej homlokrésze sűrűn, a fejtető rendezetlenül ráncolt de egyenletesen pontozott. A nyakszírti taraj kétoldalt éles, jól látható, a halánték táján és a fejtetőn gyengébb, míg a fejtetőmező hátulsó szegélyén, mint egy erőteljesen pontozott, kissé kiemelkedő, bordaszerű képződmény jelenik meg. A két fejtetővarrat enyhén ívelt, egymással részarányos. A fej szőrzete ezüstösen fehér és hosszú, az elülső pontszem átmérőjének hosszát meghaladja. A csáp rövid és fekete, a 3. csápíz a 4–5. íz együttes hosszával egyenlő. A tor fekete, de a nőtény előhátának hátulsó sarka alkalmanként sárga, a hímen csak apró sárga folt van vagy az előhát teljesen fekete. A középhát lebenyei a középhátpajzsral együtt sűrűn pontozott, az utópajzsocska teljesen sima és ragyogóan fényes, legfeljebb egy-két nagy pont látható. A középtoroldal felső harmada durván, a toroldalkúp és a középmell nagyon sűrűn és finoman pontozott, fénytelen. A szárny csak enyhén barnás, a szegélyér, a szárnyjegy és az erezet vöröses de a szárny kissé füstösebb csúcsának ereze barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyel. A nőtény lábai nagyrészt feketék, de az elülső comb csúcsa felül sárga, a lábszár ugyancsak sárga, csak a csúcsának elülső oldala barna, a lábfejtőíz sárga, a többi íz barna. A középső és a hátulsó comb teljesen fekete, a lábszár azonban kiterjedten sárga, csak a csúcsa hátul barna, a lábfejtőíz sárga, a további ízek barnák. A hátulsó lábszár teljesen sárga, de a csúcsán egy barna gyűrű van, a lábfejtőíz és a 2. lábfejíz sárga, a 3–5. íz barna. A hím lábainak színezete megfelel a nőtényének, kivéve az elülső lábszár hátulsó oldalát, amely nagyrészt vagy teljesen fekete. A karom hasított, az ikerfog rövid. A nőtény potroha fekete, finoman bőrszerűen ráncolt, a 3. hátlemez hátulsó szegélyén húzódó széles sárga sáv folytonos, a 4-en a sárga sáv közepén szélesen megszakad, az 5. hátlemez oldalt ritkán sárga foltot visel. A nőtény alsó farfedője közepén lévő ún. farfedőpikkelynél kétoldalt a há-

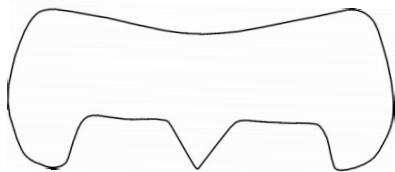
tulsó szegély enyhén, lejtőszerűen meghajlik (mint a 62. ábra). A hím 3. hátlemezen szintén folytonos sárga sáv van, a 4-en azonban már csak kétoldalt látható egy-egy rövid sárga folt. A haslemezek és a tojócsőhüvely fekete. A tojócső fogainak száma: 20–22 között mozog. A hím ivarlemezének hátulsó szegélye szélesen lekerekített. 11–13 mm.

Az euró-szibériai faj egész Európában, kelet felé Ázsián át Szibériáig elterjedt. A Kárpát-medencében gyakori. Hazánkban is sok helyen gyűjtötték. Az imágó tavasztól a nyár végéig repül (V–VIII). Az álhernyó (20 mm) június-júliusban az ökörfarkkóró (*Verbascum*), a görvélyfű (*Scrophularia*), a mezei csorbóka (*Sonchus arvensis*) és a hölgymál (*Hieracium*) levelén fejlődik (= *zonata* Fallén, 1808, *scissa* Klug, 1819, *tenula* Lepeletier, 1823, *funerea* Palma, 1861; = Rossi levéldarazsa) – Rossi-levéldarázs

rossii (Panzer, 1804)

- 16 (15) Az előhát hátulsó szegélye legalább kétoldalt sárga, a szárnypikkely közelében a sárga sáv kiszélesedik; a hátulsó szegély azonban nagyon ritkán teljesen fekete. A potroh 3–4. hátlemezének hátulsó szegélyén széles folytonos sárga sáv húzódik, az 5-en középen azonban a sáv szélesen megszakad. A fej a szájszervi részek kitinizált részeivel együtt teljesen fekete. A szájjvédő nagyon szórtan, a fejpajzs finoman és sűrűn pontozott. A fej homlokrésze sűrűn, a fejtető rendezetlenül ráncolt és szórtan pontozott. A nyakszirti taraj kétoldalt éles, jól látható, viszont a halánték táján, a fejtetőn és a fejtetőmező hátulsó szegélyén, mint egy erőteljesen pontozott, kissé kiemelkedő, bordaszerű képződmény jelenik meg. A fejtetőmezőt határoló két fejtetővarrat teljesen egyenes és a pontszemek felé határozottan összefut. A fej szőrzete ezüstösen fehér, hosszú, az egyes szőrök hossza az elülső pontszem átmérőjével egyenlő. A csáp megnyúlt és fekete, a 3. csápíz a 4–5. íz együttes hosszánál valamivel rövidebb. A tor a szárnypikkellyel együtt fekete, de az előhát hátulsó szegélyén összefüggő sárga sáv húzódik, amely a vállrészen erősen kiszélesedik, rendkívül ritka esetben az előhát teljesen fekete. A középhát lebenyei a középhátpajzssal együtt sűrűn pontozottak, de a középhátpajzs utópajzsocskája teljesen sima és ragyogóan fényes, pontok nincsenek rajta. A középtoroldal felső harmada durván, a toroldalkúp nagyon sűrűn, a középmell azonban csak finoman és egyenletesen pontozott. Az elülső szárny egyenletesen, enyhén füstös, a csúcsi része barnás, a szegélyér és a szárnyjegy vörössesárga. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeles. A lábak kiterjedten feketék, kivéve az elülső comb felső, hosszú sárga sávját, az elülső lábszár elülső oldala sárga, a hátulsó lábszár fekete csúcsát kivéve szintén sárga. A lábfejek barnák, kivéve a sárga hátulsó lábfejtőzt. A karom hasított, az ikerfog rövid. A potroh fekete, az 1. hátlemez teljesen sima és fényes, az összes többi haránt irányban finoman bőrszerűen ráncolt, a 2. hátlemez hátulsó szegélyén kétoldalt egy-egy rövid sárga sáv előfordulhat, a 3–4. hátlemez

hátulsó szegélyén széles folytonos sárga sáv húzódik, az 5-en közepén a sáv szélesen megszakad, a 6-on kétoldalt egy-egy sárga folt látható. A haslemezek és a tojócsőhüvely fekete. A nőtény alsó farfedője közepén lévő háromszögletű, az ún. farfedőpikkelytől kétoldalt a hátulsó szegély egy szakaszon csaknem párhuzamosan fut a 6.

61. ábra. *Tenthredo violacea*
Ed. André nőtényének alsó farfedője
(Taeger nyomán módosítva)

haslemez hátulsó szegélyével majd meredeken, szinte derékszögben megtörve vállat alkot (61. ábra). A tojócső fogainak száma (19–) 20–22 között változik. A hím potrohának színezete valamivel sötétebb, az ivarlemez hátulsó szegélye egyenesen levágott, kétoldalt sarkos. 9–12 mm.

A faj Közép-Európában csak Ausztriában és Magyarországon fordul elő, délen Bulgáriában fogták, kelet felé Oroszországon át az Urál-hegységig megtalálható. Hazánkban, eddigi ismereteink szerint mintegy tucatnyi helyen fogták, pl. Budapesten (Békásmegyér), Bugac-pusztán, Veszprém-ben (Alsóerdő). Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó és a tápnövény ismeretlen (= *interjecta* Kuznetsov-Ungamszkii, 1924) – Violaszínű levéldarázs

violacea (Ed. André, 1881)

A *mesomela* fajcsoport határozókulcsa

- 1 (2) A csáp alul kiterjedten világos színezetű, felül azonban az ízeken keskeny fekete összefüggő csík húzódik. Az egész test szinte teljesen sárgászöld, csak a középhát inkább olajzöld. Az alábbi részek azonban feketék: a csáp felső felszíne, a csáp-gödrök közötti rész, amely a gyűrűk feletti mélyedésben folytatódik, majd a homlok két oldalán kiszélesedve a fejtetőmező két oldalán széles sávként a nyakszirti tarajig nyúlik, az elülső pontszem széle, az előtoron egy keskeny harántsáv, a középhát lebenyeit elválasztó varratok, gyakran az utótori csípőtőlemezén egy ék alakú folt, a szárnyerezet, kivéve a szegélyeret és a szárnyjegyet, a tomporok és a lábszár hátulsó oldalán egy keskeny csík, a potroh 2. hátlemezének elülső szegélye viszonylag gyakran, az összes hátlemez felső oldalán egy széles összefüggő sáv egészen a potroh csúcsáig (a korábbi irodalomban *nigrovittata* Enslin, 1912 a törzsfaj változataként volt ismert). A szájtű elülső szegélye lekerekített, a fejpajzs elülső szegélye viszonylag sekélyen, trapéz alakúan kivágott, a hímeken alkalmanként a fejpajzs két oldalán egy-egy kerek folt fekete. Az összetett szemek aranyos kék színben ragyognak. A fej pontozása sűrű, a nyakszirti taraj éles és teljesen körbefut. A fejtetőmező kétoldali barázdája a pontszemek felé enyhén összefut. Az előhát elülső szegélyén egy kiemelkedő

perem körbefut. A szárny tiszta, a szegélyér és a szárnyjegy sárgászöld. A hátulsó szárny lándzsasejte nyeletlen. A nőstény mindhárom pár lába sárgászöld, de az előtompor hátulsó oldalán egy kis folt, a comb hátulsó ill. belső oldalán egy hosszú csík fekete, a lábszár hátulsó ill. belső oldalán egy keskeny csík barna, amely a lábszár csúcsán lévő fekete gyűrűt eléri. A hím lábai hasonlóan színezettek, de a lábízek hátulsó ill. belső felszínén széles fekete sávok futnak és a lábfejek felső oldala sötétbarna. A karom kétágú. A potroh haránt irányban rendkívül finoman, bőrszerűen ráncolt. A haslemezek sárgászöldek-világosbarnák. A tojócshüvely egyöntetűen sárgászöld. A hím 2–5. potrohhátlemezeinek elülső szegélyén keskeny fekete csíkok vannak. 9–12 mm.

A faj Közép- és Észak-Európában, Közép-Ázsiában és Szibériában él. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakori. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII). Az álhernyó a sisakvirág (*Aconitum*), a kúszó és réti boglárka (*Ranunculus repens*, *R. acris*), a gyöngyvessző (*Spiraea*), a pimpó (*Potentilla*), a vérfű (*Sanguisorba*), a kerti ribiszke (*Ribes rubrum*), a gólyaorr (*Geranium*), a mocsári nefelejcs (*Myosotidis palustris*), a gamandor veronika (*Veronica teucrium*), a nagy útifű (*Plantago major*) és a fűzfa (*Salix*) levelén fejlődik (= *arctica* Kiaer, 1898; = Zöldes levéldarázs) – Olajzöld levéldarázs

olivacea Klug, 1817

- 2 (1) A csáp teljesen fekete.
- 3 (4) A csáp rövid, a fej és a tor együttes hosszát nem éri el. A középtoroldal a közép-mellel együtt részben fekete: a mell-lemez alsó harmada a közép-mell felső harmadával széles hosszanti sávot alkot. A fejtető rendkívül finoman és nagyon sűrűn ráncolt, fénytelen. A fejpajzsvarrat mentén fekete sáv húzódik. A fej felül fekete, alul viszont a szájjvédő, a fejpajzs, a rágó tövi kétharmada, a csápok közti rész, a csápgödöröket körülölelő csápgödörgyűrű, valamint az összetett szemek mögötti halánték háromnegyede a pofalemezzel együtt sárgászöld. A hímeken a csápok közti rész gyakran szintén fekete. A nőstények szájjvédőjének elülső szegélye szélesen lekerekített, a hímeké csaknem tompán levágott. A fejpajzs kivágott része majdnem szögletes. A fej felső fekete része rendszertelenül ráncolt és helyenként sűrűn pontozott, enyhén fényes. A nyakszirti taraj éles, jól látható és teljesen körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egyenes, egymással párhuzamos. A csáp fekete, kivéve a sárgászöld csápgyököt. Az előtor kétoldalt szélesen, a szárnypikkellyel együtt sárgászöld, de a gallérrész és egy nagy V alakú folt fekete. A középhát fekete és rendkívül finoman és sűrűn pontozott, fénytelen, azonban a középhátpajzs és utópajzsocskája, valamint az utóhátpajzs az utóhátbütykökkel együtt sárgászöld, de a középhátpajzs hátulsó szegélye fekete, nagy ritkán az egész pajzs teljesen fekete. A középtoroldal sárgászöld, de a felső sarkától egy széles fekete harántsáv húzódik lefelé a közép-mellvarrat hátulsó pontjáig, ahol a mell-lemez és a közép-mell határán

nagyon széles hosszanti fekete sáv van, azonban, különösen a hímek esetében, alkalmanként jelzésszerűvé fakul, ezáltal a közép mellnek csak az alsó fele sárgászöld, a középtoroldal- és az utótoroldal-varrat mentén szintén fekete sávok húzódnak. A szárny tiszta, csak nagyon halványan füstös, az erezet és a szárny-jegy fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A lábak alapjában véve sárgászöldek, de a csípőtől a lábfejig az ízek hátulsó oldalán széles fekete sáv fut, a középső és a hátulsó lábfej viszont teljesen fekete. A karom kétágú. A nőtény potroha felül egységesen fekete, azonban a hátlemezek lehajló része, valamint a haslemezek világosbarnák. A hím hátlemezeinek hátulsó szegélyén keskeny sárgászöld-világosbarna csíkok vannak. A nőtény tojókészülékének felső szegélye fekete, oldalt azonban nagyrészt világosbarna. 10–12 mm.

A faj egész Európában csak szórványosan fordul elő, de kelet felé Szibériáig megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban sem gyakori, elsősorban a hegyvidékek és alhavasi régiók lakója. Több példányunk van pl. Kárpátaljáról (Hoverla, 1200–1700 m) és a Déli-Kárpátokból (Retyezát-hegység). Az imágó nyáron repül (VI–VII). Az álhernyó a pajzsika (*Dryopteris*), a boglára (*Ranunculus*), a szeder (*Rubus*), a medvetalp (*Heracleum*), a peszérce (*Lycopus*), a nadragulya (*Atropa bella-donna*), a berki aggófű (*Senecio nemorensis fuchsii*) és a keserűfű (*Polygonum*) levelén fejlődik – Kurtacsápú levéldarázs

mioceras (Enslin, 1912)

- 4 (3) A csáp hosszú, a nőtényeké a fej és a tor együttes hosszával egyenlő, a hímeké a fej és a tor együttes hosszát is meghaladja.
- 5 (6) A középtoroldal csaknem teljesen sárgászöld, kivéve a mell-lemez felső sarkából haránt irányban lefutó keskeny fekete csíkot és a mell-lemez és a csípőtőlemez fekete határvonalát, a két csík egymással párhuzamos. A fej felül fekete, alul viszont a szájjvédő, a fejpajzs, a rágó tövi kétharmada, a csápok közti rész és a csápgödröt körülölelő csápgödörgyűrű, valamint az összetett szemek mögötti halántékrész alsó kétharmada a pofalemezzel együtt sárgászöld. A fejpajzs kivágása ívelt. A szájjvédő elülső szegélye lekerekített. A fej felső fekete része rendszertelenül ráncolt, a fejtető sekélyen pontozott, ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles, jól látható és teljesen körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata enyhén ívelt és előrefelé kissé összefut. A csáp fekete, kivéve a csápgyök nagyobbik sárgászöld részét. Az oldalsó nyakpikkely viszonylag nagy, a felső része fekete, az alsó sárgászöld. Az előtor nagy része és a szárnypikkely sárgászöld, csak a gallér-rész, valamint egy Y alakú jel fekete. A középhát fekete és rendkívül finoman, sűrűn pontozott, fénytelen, azonban a középhátpajzs az utópajzsocskájával, az utóhátpajzs, valamint az utóhátbütyök sárgászöld, de a középhátpajzs hátulsó szegélye fekete. A középtoroldal és a közép mell szinte teljesen sárgászöld, de a mell-lemez felső sarkától egy hosszú fekete keskeny harántcsík húzódik lefelé a közép mellvarrat hátulsó pontjáig, a középtoroldal- és az utótoroldal-var-

rat szintén fekete. A szárny tiszta, csak nagyon halványan füstös, az erezet és a szárnyjegy fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A lábak alapjában véve sárgászöldek, csak a tomporok és a további lábízek hátulsó oldalán húzódik fekete csík, alkalmanként a hímeken a fekete csík nem összefüggő és a lábfejek gyakran sötétbarnák. A karom kétágú. A potroh felül fekete, alul sárgászöld, a hátlemezek hátulsó szegélyén keskeny sárgászöld csík látható. A tojó-csőhüvely felső szegélye fekete, de oldalt nagyrészt sárgászöld. A hím potrohhátlemezeinek hátulsó szegélyén a sárgászöld sávok szélesebbek. 11–13 mm.

A faj Dél-Európában, a Balkán-félszigeten, Kis-Ázsiában kelet felé Oroszország déli részein keresztül, Mongólián és Kínán át Japánig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakori. Az inágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII). Az álhernyó (22 mm) szeptember–októberben a boglárka (*Ranunculus*), a szeder (*Rubus*), a füzi (E) (*Epilobium*), a medvetalp (*Heracleum*), a tisztesfű (*Stachys*), a veronika (*Veronica*), az aranyvessző (*Solidago*), a martilapu (*Tussilago farfara*), az aggófű (*Senecio*), a közönséges bojtorján (*Arctium lappa*), a lórom (*Rumex*), a baracklevelű keserűfű (*Polygonum persicaria*) és a kecskefűzfa (*Salix caprea*) levelén fejlődik (= *viridis* Klug, 1817, *bernardi* Konow, 1888, *mesomelaena* Konow, 1905, *mesomelas montana* Pasteels, 1946) – Sápáthasú levéldarázs

mesomela Linnaeus, 1758

- 6 (5) A középtoroldal a középmedlrel együtt csaknem teljesen fekete: mindössze a melllemez és a csípőtőlemez határán, valamint a csípőtőlemez hátulsó szegélye mentén húzódik egy-egy sárgászöld sáv. A fej felül fekete, alul viszont a szájjvédő, a fejpajzs, a rágó tövi kétharmada, a csápok közti rész, a csápgödöröket körülölelő csápgödörgyűrű, valamint az összetett szemek mögötti halánték alsó egyharmadán egy széles sáv a pofalemezzel együtt sárgászöld, viszont a fejpajzsvarrat mentén széles fekete sáv húzódik. A szájjvédő elülső szegélye lekerekített. A fejpajzs kivágott része egyenletesen ívelt. A fej felső fekete része rendszertelenül ráncolt és helyenként szórtan pontozott, ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles, jól látható és teljesen körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egyenes és a pontszemek felé összefut. A csáp fekete, kivéve a csápgyök alsó sárgászöld részét. Az előtor kétoldalt szélesen, a szárnypikkellyel együtt sárgászöld, de a gallérész a nyakpikkellyel együtt teljesen fekete. A középhát fekete és rendkívül finoman és sűrűn pontozott, fénytelen, azonban a középhátpajzs és utópajzsocskája, valamint az utóhátpajzs az utóhátbütykökkel együtt sárgászöld, de a középhátpajzs hátulsó szegélye fekete, nagy ritkán az egész pajzs teljesen fekete. A középtoroldal csaknem teljesen fekete, kivéve a melllemez és a csípőtőlemez határán egy szélesebb sárgászöld sávot, alkalmanként a melllemez elülső szegélyéhez közel egy rövidke, alakatlan folt is megjelenhet, továbbá a csípőtőlemez hátulsó szegélyén egy keskeny harántsáv van. A középmedl teljesen fekete. A szárny tiszta, csak nagyon halványan füstös, az erezet és a szárnyjegy fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A lábak alapjában véve sárgászöldek, de

a csípő hátulsó oldala fekete, a tomporokon is fekete csíkok vannak, a többi lábíz elülső ill. külső oldala sárgászörös, a hátulsó ill. belső viszont végig fekete. A karom kétágú. A nőtény potroha felül egységesen fekete, azonban a hátlemezek le-
hajló része, valamint a haslemezek vörösesbarnák. A hím hátlemezeinek hátulsó szegélyén keskeny sárgászöld-világosbarna csíkok vannak. A nőtény tojókészülékének felső szegélye fekete, oldalt azonban nagyrészt világosbarna. 10–12 mm.

A faj néhány déli országot kivéve egész Európában elterjedt, kelet felé pedig Oroszországon át a Csendes-óceánig megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban nem gyakori. Kárpátalján a középmagas hegyes vidékeken fordul elő (pl. Rahói járás: Apsinec, a Fekete-Tisza mentén, Kevele, Borkút, Tiszabogdány). Az imágó nyáron repül (VI–VII). Az állhernyó az útifű (*Plantago*) levelén fejlődik (= *arctica* C. G. Thomson, 1870) – Kisbecsű levéldarázs

obsoleta Klug, 1817

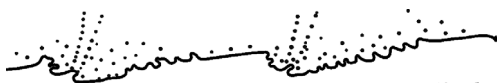
Az *arcuata* fajcsoport határozókulcsa

- 1 (8) A nőtény hátulsó lábszárának csúcsa sárga vagy vörössárga, csak ritkán vörösesbarna. A hím hátulsó lábfejtőjének szőrfésűje világosbarna.
- 2 (3) A nőtény hátulsó combjának mindkét oldala teljesen sárga, csak a csúcsán van egy fekete folt, míg a hím combja kívül sárga, belül keskeny fekete csíkot visel. A szárnypikkely sárga. A középtoroldalon egy széles sárga sáv látható. A középhátpajzson sárga folt lehet. A fej fekete, a homlok pontozása sűrű és apró, a fejtetőn lényegesen ritkább de nagyobb, míg a halántékon és a nyakszirt felületén nagyon apró. A fejpajzs, a szájjvédő és a rágó töve sárga. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A halánték ezüstös szőrzete hosszú, az elülső pontszem átmérőjét egy kicsit meg is haladja. A csáp fekete, de a csáptőíz sárga, a csápcsuklóíz barna, a csáp-ostor ízei a szélességüknel hosszabbak. A tor fekete, de az előhát nyakpajzsán egy nagy folt, a hátulsó szegélyen, a szárnypikkely teljesen, a középhátpajzs kiterjedt része, a középtoroldal V alakú jele, az utótoroldal mell-lemezkaréja egészen sárga. A szárny enyhén sárgás, a szegélyér és a szárnyjegy vörössárga, az erezet fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtjének nyele rövid. A nőtény első két pár csípőjének töve fekete, a csúcsa sárga, az összes tompor, a comb és a lábszár sárga, alkalmanként a hátulsó comb csúcsának belső oldalán egy kis fekete folt lehet, a lábszár csúcsa és a lábfej vörösesbarna. A hím csípői sárgák, a hátulsó comb belső oldalán hosszú fekete csíkot visel, a lábszára belül kiterjedten fekete, de a lábfej szőrfésűje világosbarna. A karom kétágú. A nőtény potroha fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén sárga sáv húzódik, a 2. teljesen fekete, a 3. és a 7–8. hátlemez két oldalán egy-egy sárga sáv van, a 4–6. hátulsó sze-

gélyén keskeny sárga csík van, a 9. csaknem teljesen sárga (62. ábra). A tojócső-hüvely fekete. A tojócső fogazata nagyon lapos és fűrész (63. ábra). A hím potroha hátlemezeinek lehajló oldala és a haslemezei teljesen sárgák. 8–13 mm.

62. ábra

63. ábra

62–63. ábra. *Tenthredo sulphuripes* (Kriechbaumer) nőtényének potroha oldalról (Taeger nyomán) – *Tenthredo sulphuripes* (Kriechbaumer) tojócsővének fogazata (Benson nyomán)

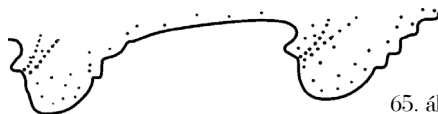
A faj Európában szórványosan fordul elő: Ausztria, Svájc, Német- és Franciaország, Románia és az egykori délszláv államok. A Kárpát-medencében előkerült a Felvidékről, Kárpátaljáról és Erdélyből. Hazánkban a Mátrából (Kékes) és a Bükk-hegységből (Nagyvisnyó, Miskolc) van bizonyító példányunk. Az imágó nyáron repül (VI–VIII). Az álhernyó a sarlós buvákfű (*Bupleurum falcatum*) levelén fejlődik (= *beaumonti* Benson, 1950) – Kénköves levéldarázs

sulphuripes (Kriechbaumer, 1869)

- 3 (2) A hátulsó comb legalább részben fekete, pl. a külső oldala sárga, a belső viszont legalább részben vagy teljesen fekete.
- 4 (5) A csáptőíz és a szárnypikkely teljesen fekete. A középhátpajzs csaknem mindig fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájvédő és a rágó nagyrészt sárga. A csáp a csáptőízzel együtt fekete, rövid, az 5. íztől kezdődően erősen megvastagodik. A pofa széles, a csápok közötti távolságnak legalább a fele. A fej durván és sűrűn pontozott. A szőrzet hosszú, az elülső pontszem átmérőjének csaknem a kétszerese. A nyakszirti taraj éles, jól látható és teljesen körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata mély, egymással párhuzamos. Az előtor fekete, de a nyakpajzs két oldalán egy-egy sárga folt van, míg a hátulsó szegély sárga, a váll közelében a sáv kiszélesedik. A szárnypikkely fekete. A középtor egyenletesen és sűrűn pontozott, teljesen fekete, kivéve egy aprócska sárga foltot a középtoroldalon. Az utótoroldal fekete, de a mell-lemezkaréja sárga. A szárny enyhén füstös, az erezet fekete, azonban a szegélyér és a szárnyjegy vörösesbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő és az előtompör fekete, az utótompör és a comb külső oldala, a fekete csúcsát kivéve, a lábszár és a lábfej teljes egészében sárga. A hátulsó comb külső oldala többé-kevésbé fekete. A karom kétágú. A potroh kiterjedten fekete, de a hátlemezek lehajló oldala szélesen sárga, az oldalsáv a 2. hátlemeznél megszakad. Az 1. és a 4–6. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny sárga csík húzódik (64. ábra). A tojócsőhüvely fekete. A tojócső fogazata egyenletes és az egyes fogak csúcsa lekerekített (65. ábra) 11–13 mm.

64. ábra

65. ábra

64–65. ábra. *Tenthredo algoviensis* Enslin nőtényének potroha oldalról (Taeger nyomán) –
Tenthredo algoviensis Enslin tojócsővének fogazata (Benson nyomán)

A faj Európa alhavas régióiban fordul elő. A Kárpát-medencében a Felvidéken, a Magas-Tátrában (pl. Csorba-tó), a Kárpátalján és Erdélyben (pl. Fogaras-hegység: Nagyárpás) csak néhány bizonyító példányt fogták. Hazánkban mindössze két példánya a Bükk-hegységből (Nagyvisnyó: Ablakos-kő-völgy, Bálvány) került elő. Az imágó nyáron repül (VII–VIII). Az álhernyó és a tápnövény ismeretlen – Hidegtűrő levéldarázs

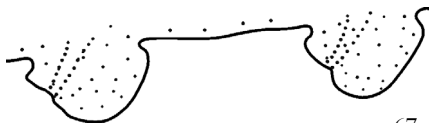
algoviensis Enslin, 1912

- 5 (4) A csáptőíz teljesen, vagy többé-kevésbé sárga. A szárnypikkely fekete, legfeljebb a szegélye sárga. A középhátpajzson rendszerint egy sárga folt van.
- 6 (7) A hátulsó comb külső oldala sárga vagy részben fekete. A 3. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny sárga sáv húzódik. A szájtő sárga, a középtoroldali sáv mindig jelen van. A hím ivarlemezének hátulsó szegélye csaknem teljesen egyenes. A fej nagy, a szemek mögött kiszélesedik, erőteljesen pontozott, színe fekete, de a fejpajzs, a szájtő, a rágó és a szájszervi tapogatók sárgák, a szájtő elülső, csúcsi fele jellegzetesen sárgászöld. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut, a fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata határozott és egymással párhuzamos. A halánték szőrzetének hossza az elülső pontszem átmérőjével egyenlő. A csáp fekete, kivéve a sárga, csaknem gömbszerű csáptőizet, gyakran a csápcsuklóiz is, és a 3. csápip töve több-kevésbé sárga. A csáp utolsó négy íze nagyjából kocka alakú. A tor a szárnypikkellyel együtt fekete, de az előhát nyakpajzsán alul, kétoldalt egy-egy foltocska, az előhát hátulsó szegélye, két apró folt a középhátpajzson, a középtoroldalon egy kissé megnyúlt sáv, valamint az utótoroldal mell-lemezkaréja csaknem teljesen sárga. A szárny nagyon enyhén sárgás, az ereket és a szárnyjegyet világosbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtjének nyele nagyon rövid. A csípő és az előtompor fekete, az utótompor sárga. A comb hátulsó ill. belső oldala egységesen fekete, elől azonban az első két pár comb sárga, a hátulsó comb pedig kiterjedten fekete egy megnyúlt sárga sávval. A lábcsápok tövi kétharmada sárga, csúcsi egyharmad azonban sárgászöld, ritkán enyhén vörösbarna, a lábfej is ilyen színű, fekete foltok nélkül. A karom kétágú. A potroh alapvetően fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a 2. gyakran teljesen fekete, a 3., és a 6–7. fekete, de kétoldalt egy-egy megnyúlt sárga folt, a 4–5. hátulsó szegélyén keskeny sár-

ga sáv van, a 8–9. kiterjedten sárga. A potroh sárga oldalsávja nem folytonos, hiszen szelvényenként megszakad (66. ábra). A haslemezek csaknem teljesen feketék, de a hátsó szegélyen keskeny sárga sáv húzódik. A tojócsőhüvely fekete. A nőstény alsó farfedője a farfedőpikkely két oldalán enyhén kikanyarított (mint a 69. ábra). A fogazat egyenletes, az egyes fogak nagyok és félkörívesek (67. ábra). 10–13 mm.

66. ábra

67. ábra

66–67. ábra. *Tenthredo schaefferi* Klug nőstényének potroha oldalról (Taeger nyomán) –
Tenthredo schaefferi Klug tojócsővének fogazata (Benson nyomán)

A faj Angliától, Nyugat-Európán át, a Kárpát-medencében Erdélyig, majd kelet felé Szibériáig elterjedt. Hazánkban több helyen is fogták (pl. Bükk-hegység; Pázsag, Bakony-hegység), de nem gyakori. Az imágó elsősorban nyáron és kora ősszel repül (VI–IX). Az állhernyó a fehér és vörös here (*Trifolium repens*, *T. pratense*), a kaszanyüg bükköny (*Vicia cracca*) és a mezei varfű (*Knautia arvensis*) levelén fejlődik – Schaeffer-levéldarázs

schaefferi Klug, 1817

- 7 (6) A hátsó comb külső és belső oldala fekete, legfeljebb az alsó felszínén egy csík és a csúcsa világossárga. A 3. hátlemez teljesen fekete. A nőstény szájevédője barna-fekete, a hímé sárga. A fej sűrűn és viszonylag erőteljesen pontozott, azonban a halántékon és a nyakszirtzen a pontozás finom és sűrű. A fej fekete, de a fejpajzs tövi kétharmada sárga, a kikanyarítás két oldalán lévő két fogszerű, csúcsi rész és a szájevédő barna-sötétbarna, a rágó töve sárga. A fejtetőmező erőteljes pontozása miatt a kétoldali fejtetővarrat nehezen látható, legfeljebb a pontszemek felé enyhén összefut. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fej szőrzete a halántékon ezüstös, kifejezetten rövid, az elülső pontszem átmérőjének mintegy a felével egyenlő. A nőstény csáptőize teljesen világossárga, a csápcsuklóíz szintén sárga, apró fekete foltokkal, a többi csápip rozsdabarna, a hímé piszkos rozsdabarna. A tor a szárnypikkellyel együtt fekete, az előháton csak a vállrész hordoz nagy sárga foltot, a középhátpajzs közepe sárga. A tor pontozása a fejtető egyenletes és sűrű felszíni képletével azonos. Az utótoroldal mell-lemezkaréja szintén sárga. A szárny enyhén füstös, jóllehet a sugársejt és közvetlen környéke valamivel sötétebb. A szegélyér, a szárnyjegy és az erezet egységesen rozsdabarna. A hátsó szárny lándzsasejtje nyeles. A nőstény összes csípője fekete, a hímé úgyszintén, de ennek csúcsa fehér. A tomporok világossárgák, az összes comb

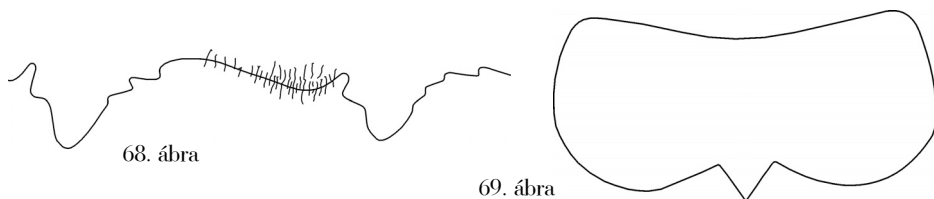
teljesen fekete. A lábszár tövi egynegyede sárga, a többi része a lábfejjel együtt teljesen rozsdavörös. A karom kétágú. A nőtény potroha fekete, de az 1. és a 4–5. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny sárga sáv van, a 2–3. és a 6. hátlemez fekete, a 7–9. hátlemez középső szakasza sárga. A tojócsőhüvely és a haslemezek feketék. A hím potroha sötétebb színű: az 1. és a 4. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny sárga csík van, a 2–3. és a 6–7. hátlemez fekete, az 5. két oldalán mindössze egy-egy sárga folt van, nagyon ritkán közepén egy kis szakaszon a foltok összeolvadhatnak, míg a 8. hátlemez teljesen sárga. A haslemezek feketék. 9–12 mm.

A faj egész Európában, a Krím-félszigeten át Dél-Szibériáig megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban viszonylag gyakori. Az imágó nyáron és kora ősszel repül (VII–IX). Az álhernyó augusztustól októberig a lándzsás és a réti útifű (*Plantago lanceolata*, *P. media*) levelén fejlődik (= *viennensis* Panzer, 1799) – Rozsdáscsápú levéldaráz

omissa (Förster, 1844)

- 8 (1) A nőtény hátulsó lábszárának csúcsán, rendszerint a belső oldalon egy megnyúlt fekete folt van vagy a csúcsa teljesen fekete. A hím hátulsó lábfejtőizének szőrfésűje sötétbarna-fekete.
- 9 (10) A nőtény potroha lehajló hátlemezeinek sárga sávja legalább a 2. és a 3. hátlemez keskeny fekete csíkja révén megszakad és/vagy mindkét ivar hátulsó combjának külső oldala többé-kevésbé fekete. A középtoroldal teljesen fekete, alkalmanként azonban egy apró sárga sáv vagy folt megjelenhet. A fej a szemek mögött elkeskenyedik, fekete, csak a fejpajzs csúcsi kétharmada, a szájtővédő tövi fele és a rágó nagyrészt piszkos sárga. A nyakszirti taraj éles, jól látható, teljesen körbefut. A fej csápok feletti része nagyon sűrűn és finoman pontozott, legalább részben fényes, csak nagy ritkán fénytelen. A sűrű pontozás következtében a fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata nem látható. A fej szőrzete ezüstös, rövid, nagyjából az elülső pontszem átmérőjével egyenlő. A csáp rövid, a fej legnagyobb szélességét alig haladja meg. A csáptőiz fekete, a csáp három-négy csúcsi íze a hosszánál szélesebb, így pl. a 9. csápíz nagyon apró, a hosszánál lényegesen szélesebb. Az előtor hátulsó szegélye piszkos sárga. A középtor a szárnypikkellyel és a középhátpajzzsal együtt teljesen fekete, olykor azonban a szárnypikkely szegélye sárga. A tor pontozása nagyon egyenletes, kiváltképpen a hátelőlemez pontozása finom és sűrű, felszíne fénytelen. A középtoroldalon kiemelkedő toroldalkúp nincs. Az utótoroldal mell-lemezkaréja piszkos sárga. Az elülső szárny nagyon enyhén füstös, a sugársejt is tiszta, áttetsző, a szegélyér és a szárnyjegy vörössesárga, az erezet barnásvörös. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. Az első két pár láb csípője és tomporai feketék, a comb elülső oldala piszkos sárga, a hátulsó fekete. A lábszár és a láb-

fej piszkos sárga, a lábszár hátulsó oldalán fekete csík húzódik. A hátulsó csípő és az előtompor fekete, az utótompor teljesen, a comb külső oldala nagyrészt piszkos sárga, de a belső oldala, illetve a csúcsa szélesen fekete, a lábszár piszkos sárga, de a csúcsa körben, szélesen fekete, a lábfejek sötétbarnák. A potroh fekete, a 2. és a 8. hátlemez teljesen fekete, a többi hátlemez hátulsó szegélyének közepén a sárga szín megszakad, csak az 5–6. hátlemez csíkja folytonos, a 9. hátlemez kiterjedten piszkos sárga. A tojócsőhüvely fekete. A tojócső fogzatnak egyes elemi hegyesek (68. ábra). 8–11 mm.

68–69. ábra. *Tenthredo nigripleuris* (Enslin) tojócsővének fogazata (Taeger nyomán) – *Tenthredo notha* Klug nőtényének alsó farfedője (Taeger nyomán módosítva)

A havasi-alhavas faj elterjedése eléggé mozaikos, eddig csak Franciaország, Románia és Oroszország (Észak-Urál), továbbá Mongólia magashegyi területeiről mutatatták ki. A Kárpát-medencében, a Felvidékről (Újtátrafüred) és Erdélyből (pl. Radnai-havasok: Borberek, Szörényi-érhegység; Szemenik, 1400 m. Retyezát-hegység, 1000–1900 m) ismerjük. Óromániából is ki-mutatták (Bucsecs-hegység: Furnica, 2000 m). Hazánkban még nem fogták, de előfordulása elképzelhető. Az imágó eddigi ismereteink szerint tavasszal és nyáron repül (V, VII). Az állher-nyót még nem írták le – Sötétoldalú levéldarázs

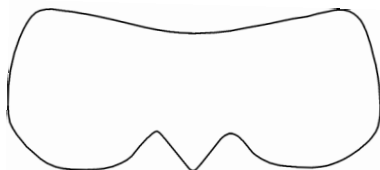
[**nigripleuris** (Enslin, 1910)]

- 10 (9) A nőtény potroha lehajló hátlemezeinek sárga sávja folytonos és/vagy mindkét ivar hátulsó combjának külső oldala teljesen sárga. A középtoroldal nagyrészt fekete, gyakran egy sárga sáv vagy folt viszont jelen lehet.
- 11 (12) A nőtény alsó farfedőjének hátulsó szegélye közepén elhelyezkedő háromszögletű farfedőpikkely két oldalán enyhén kikanyarított (69. ábra). A hím ivarlemézének hátulsó szegélye félkörívszerűen lekerekített. A csáptőiz és a szárnypikkely sárga, mindkettő egy-egy fekete folttal. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő és a rágó nagyrészt sárga. A homlok ráncos, sűrűn és durván pontozott, a fejtetőn a pontozás ritkább, a felszín fényes. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A halánték enyhén ráncolt, finoman pontozott. A csáp fekete, de a csáptőiz sárga, a külső oldalán kis fekete folttal, olykor az egész csáptőiz fekete. A csápcsuklóiz töve fekete, a csúcsi fele sárga, esetenként a 3. csápiz töve is világossárga.

A csáp enyhén bunkós, az utolsó négy íz a szélességénél hosszabb. A tor közép-háta és középmelle sűrűn és finoman, a középtoroldalának felső része durván pontozott, fekete. Az előhát hátulsó szegélye, a nyakpajzs alsó része a szárny-pikkellyel együtt sárga. Egyes melanikus példányok esetében a szárnypikkely részben vagy teljesen fekete. A középhátpajzs fekete, közepén kisebb-nagyobb sárga folttal, az utópajzsocska úgyszintén sárga, a kettő határán széles fekete sáv látható. A középtoroldal mell-lemezkaréjának hátulsó szegélyén egy széles sárga sáv van, míg a csípőtőlemez szintén sárgasávós, a kettő V alakú mintán alkot. Az utótoroldal mell-lemezkaréja sárga, a csípőtőlemez fekete a hátulsó szegélyén apró sárga folttal. A szárny enyhén füstös, az erezet világosbarna, a szegélyér és a szárnyjegy barnássárga. A hátulsó szárny lándzsasejtjének végén nagyon rövid nyelecske van, vagy a sejt nyeletlen. A csípő nagyrészt fekete, a csúcsa sárga, az előtompor elől sárga, hátul fekete, az utótompor sárga. Az összes comb elől ill. kívül sárga, hátul ill. belül részben vagy teljesen fekete. A lábszár sárga, de a csúcsán fekete folt van. A lábfej sárga, de felül fekete. A potroh alapszíne fekete, az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv van, ritkán a sáv közepén megszakad. A sárga oldalsáv folytonos (70. ábra), csak nagyon ritkán szakad meg. A 4–5. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik. A haslemezek feketék, keskeny sárga sávval. A tojócsohívely fekete. A hím lábainak színezete lényegesen világosabb, ugyanakkor a hátulsó lábfej teljesen fekete. 8–13 mm.

70. ábra

71. ábra

70–71. ábra. *Tenthredo notha* Klug nőstényének potroha oldalról (Taeger nyomán) – *Tenthredo arcuata* Förster nőstényének alsó farfedője (Taeger nyomán módosítva)

A faj elterjedési területét nehéz megítélni, hiszen évtizedeken át az *arcuata* társneveként volt ismert, így a jelenlegi, nagyszámú adatok alapján a korábban törzsfajként kezelt állatával azonos lehet. Egész Európában megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban elsősorban a sík területeken közönséges, de Kárpátalján (Mencsíl) 1500 m magasságig is felhatol. Az imágó tavasztól szeptember elejéig repül (V–IX). Az álhernyó a fehér here (*Trifolium repens*) és a kaszanyüg bükköny (*Vicia cracca*) levelén fejlődik (= *perkinsi* Morice, 1919) – Csenevész levéldarázs

notha Klug, 1817

- 12 (11) A nőstény alsó farfedőjének hátulsó szegélye a közepén elhelyezkedő farfedő-pikkely két oldalán mélyen kivágott (71. és 73. ábra). A hím ivarlemezének hátulsó szegélye széles lekerekített. A csáptőíz sárga vagy fekete.

- 13 (14) A szárnypikkely, a csáptőíz és a középhátpajzs teljesen fekete. A fej fekete, az arc, a homlok rendkívül finoman és nagyon sűrűn pontozott, a fejtető pontozása nagyon durva, fénytelen. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejen mindössze a fejpajzs, a szájvédő és a rágó nagyobbik része, valamint az állkapcsi és az ajak tapogatók ízei sárgásfehérek. A fej szőrzete felül fekete, nem túl hosszú, az elülső pontszem átmérőjét kissé meghaladja. A csáp rövid, a négy csúcsi íz csaknem kocka alakú. A tor, a szárnypikkellyel és a középhátpajzzsal együtt fekete, azonban az előtor nagyon keskeny hátulsó szegélye, valamint a gallér lehajló részén egy apró folt, az utótoroldal mell-lemezkaréján egy nagy folt sárga, ritkán a középtoroldalon is megjelenhet egy aprócska sárga folt. A tor pontozása a fej homlok részén lévő pontozással azonos, fénytelen. A szárny tiszta, áttetsző, az erezet fekete, de a szegélyér és a szárnyjegy inkább vöröses-sötétbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő és az előtompor fekete, az utótompor, a comb, a lábszár és a lábfej elől ill. kívül sárgásfehér, hátul ill. belül fekete. A karom kétágú. A potrohszervények színezete változó. Az 1–3. és a 7–8. hátlemez felül fekete, de oldalt, a lehajló rész sárga, viszont a potroh oldalsávja nem folytonos, hiszen csaknem az összes, de legalább a 2. és a 3. lemez között keskeny fekete szalagok húzódnak. A 4–6. hátlemez hátulsó szegélyén felül keskeny sárga csík húzódik. A 9. hátlemez nagyrészt sárga. A tojócsőhüvely fekete. 9–10 mm.

A faj Európa magas régióiban, havasi (2400 m) és alhavasi (1000–1800 m) területein fordul elő. Eddig Franciaországban, Svájcban, Ausztriában (Oberurgul), Bulgáriában és Albániában (Korab-hegység) mutatták ki. Gyűjtötték még Szibériában, Irkutszk környékén is. A Kárpát-medencében, a Felvidéken a Kassai-havasokból, Kárpátalján (pl. Rahói járás: Koszilevka, Luh, Margit-forrás, Tiszabogdány) és Erdélyből több helyről is kimutatták, mint pl. Hargita megyéből (Görgényi-havasok). Hazánkban még nem került elő. Az imágó nyáron repül (VI–VIII). Az álhernyó és a tápnövény ismeretlen – Szkipetár levéldarázs

[*korabica* (Csíki, 1923)]

- 14 (13) A szárnypikkely alapvetően sárga.
- 15 (16) A csáptőíz nagyobb részt, a szárnypikkely viszont teljesen sárga. A pofa keskeny, a csáptővek közti távolságnak mintegy fele. A fej szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjével egyenlő. A test színezete nagyon változékony. A fej fekete, az alábbi részek azonban sárgák: fejpajzs, szájvédő, rágó, a csúcsát kivéve, olykor a csáptőíz és a csápcuklóíz kis részben fekete. A fej a szemek mögött elkeskenyedik. A csáp bunkós, rövid, a fej legnagyobb szélességénél alig hosszabb, a csúcsi három-négy íz a hosszánál szélesebb, a 9. íz apró. A homlok egyenletesen és sűrűn pontozott, a fejtető viszont csak szórtan, ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles, teljesen körbefut, de a halánték táján csak nehezen látható. A tor fekete, egyenletesen, sűrűn pontozott. Az előhát sarka rész-

ben, a szárnypikkely és egy középtoroldali sáv, a középtori csípőtőlemez hátulsó szegélye, az utótóri mell-lemezkaréj, az utótóri csípőtőlemez, részben az középhátpajzs és az utópajzsocska sárga. A szárnylemez enyhén füstös, a szegélyér és a szárnyjegy vörössesárga, az erezet fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtje rendszerint nyeles. A lábak világos színezetűek, a csípő töve fekete, a csúcsi két-harmada azonban sárga, a tomporok sárgák, de az előtompor hátulsó oldalán apró fekete folt van. Az elülső comb teljesen sárga, a középső és a hátulsó vagy teljesen sárga, vagy a hátulsó oldalukon egy-egy fekete sáv van. Az összes lábszár sárga, de a csúcs hátulsó ill. belső oldalán fekete folt látható. Az összes lábfej sárga, felül azonban inkább barna. A potroh fekete, az 1., 4–5. és a 8. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny sárga sáv húzódik, alkalmanként az 1. hátlemez sávja középen megszakad. A 9. hátlemeze teljesen sárga. A potroh sárga oldalsávja folytonos. A haslemezek hátulsó szegélyén a sárga sávok szélesek. A tojósó fogazata hegyes (72. ábra). A hím ivarlemezének hátulsó szegélye szélesen lekerekített. 8–13 mm.

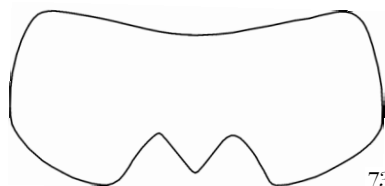
72. ábra. *Tenthredo arcuata*
Förster tojósövének fogazata
(Benson nyomán)

A faj elterjedését pontosan meghatározni nehéz, hiszen a törzsfaj több változatából önálló fajok lettek. A szerzők egy része szerint az eredeti törzsalak egész Európában megtalálható, mások azonban, így pl. Zhelochovtsev, a faj fő elfordulási területeként Dél-Európát, Kis-Ázsiát és Mongóliát említik. A Kárpát-medencéből eddig közölt *arcuata* példányoknak egy részét ellenőrizve egyes kutatók ezt részben *notha*, részben *brevicornis* (ma *nitidior*) és részben a törzsfajnak határozták meg. Erdélyből több példány is ismert (pl. Hargita megye: Homoródfürdő, Belső-Szolnok megye: Pecsétszeg). Hazánk területéről származó, bizonyító példányok kerültek elő pl. a Kőszegi- (Kispöse), a Bükk- (Nagyvisnyó) és a Mecsek-hegységből, valamint a Mátarából (Galya-tető, Parád). Az imágó nyáron és ősszel repül (VII–X). Az álhernyó (20 mm) augusztustól októberig a fehér here (*Trifolium repens*) levelén fejlődik (= *clypealis* Konow, 1888; = Kerep-levéldarázs) – Karajos levéldarázs

arcuata Förster, 1771

- 16 (15) A csáptőíz kiterjedten vagy teljesen fekete, a szárnypikkely sárga, de alkalmanként egy kisebb vagy nagyobb fekete foltot visel. Nagy ritkán a szárnypikkely teljesen fekete. A pofa széles, a csáptővek közti távolságnak mintegy kétharmada. A fej szőrzete hosszú, az elülső pontszem átmérőjét jóval meghaladja. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájvédő és a rágó nagyrészt sárga. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A fej szőrzete oldalt ezüstös, a fejtető környékén fekete. A homlok pontozása apró és sűrű, a fejtetőn a pontok nagyok és szórtak, a felszín fényes. A csáp a csáptőízzel együtt fekete, az utolsó három íz kockaszerű. Az előtor lehajló gallér részén sárga folt, míg a hátulsó szegélyén ösz-

szefüggő, széles sárga sáv van. A középtor sűrűn és egyenletesen pontozott, fekete, de a szárnypikkely, a középhátpajzs nagyrészt, az utópajzsocskája, a középtoroldal két széles sávja, valamint az utótoroldal mell-lemezkaréja sárga. A szárny nagyon enyhén füstös, az erezet fekete, csak a szegélyér és a szárnyjegy sárgásbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő kiterjedten fekete sárga részekkel. Az előtompor fekete, az utótompor sárga apró fekete folttal. A comb külső oldala sárga, a belső fekete. A lábszár elől ill. kívül sárga, hátulsó ill. belső oldalán viszont egy fekete csík van. A lábfej sárga, de felül feketés. A karom kétágú. A potroh fekete, az 1. és a 3–8. hátlemez hátulsó szegélyén viszonylag széles sárga sáv fut. A hátlemezek lehajló része összefüggő, széles sárga oldalsávot alkot. A 9. hátlemez sárga. A haslemezek feketék, de a hátulsó szegélyükön széles sárga sáv húzódik. A nőstény alsó farfedőjét a 73. ábra mutatja. A tojócsőhüvely fekete. A fogazat nagy és kifejezetten hegyes (74. ábra). A hím potrohának haslemezei teljesen zöldes-sárgák, az ivarlemezének hátulsó szegélye nagyon szélesen lekerekített, csaknem egyenesen levágott. 8–11 mm.

73. ábra

74. ábra

73–74. ábra. *Tenthredo nitidior* (Konow) nőstényének alsó farfedője (Taeger nyomán módosítva) –
Tenthredo nitidior (Konow) tojócsővének fogazata (Benson nyomán)

A faj egész Európában elterjedt. Kelet felé Kis-Ázsián és a Kaukázuson át Szibériáig megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakori. Az utóbbi évtizedek során szétválasztott *arcuata* faj legtöbb példánya *nothanak*, ill. *nitidiornak* bizonyult. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII). Az állhernyó a szarvas kerep (*Lotus corniculatus*) levelén fejlődik (= *brevicornis* Konow, 1886, *acgra* Enslin, 1912, *acerrima* Benson, 1952) – Tündöklő levéldarázs

nitidior (Konow, 1888)

A *zonula* fajcsoport határozókulcsa

- 1 (2) A csápocsuklóíz teljesen, de legalább nagyrészt sárga. A hím 1. hátlemezének hátulsó szegélye, az 5. potrohszelvény és a középhátpajzs sárga. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagyrészt és a szájszervi tapogatók élénksárgák. A fejpajzs elülső szegélye mélyen kikanyarított. A fej felszíne sima és fényes. A nyakszírti taraj a nyakszírt közepéig jól látható, feljebb, a halántékon és a fejtetőmező hátulsó szegélyén varrattá simul, a kétoldali fejtetővarrat enyhén ívelt, egy-

mással párhuzamos. A fej szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjét sem éri el. Az egész csáp egyöntetűen vörössárga, megnyúlt, az 5–9. csápíz a szélességénél hosszabb. A tor fekete, rendkívül finoman pontozott, ragyogóan fényes. Az előhát a szárnypikkellyel együtt szinte teljesen élénksárga, csak a nyakpajzs és a lehajló rész fekete. A közép- és az utóhátpajzs élénksárga, de az utópajzsocska fekete. A szárnylemez sárgás, a szegélyér, a szárnyjegy és az erezet vörössárga. A csípő és a comb nagyrészt fekete, de a tomporok, a lábszár és a lábfej vörössárgák. A karom kétágú. A potroh alapszíne fekete, de az 1. hátlemez sárga, csak a tövén húzódik egy keskeny fekete csík, a 2–3. (4.) szelvény fekete, az 5–9. rendszerint sárga, csak ritkán a 6–7. hátulsó szegélyén egy nagyon keskeny fekete csík húzódik, vagy az oldalán egy-egy folt fekete. A tojócsőhüvely fekete. 11–13 mm.

A faj Délkelet-Európában, Törökországban, a Kaukázusban és Közép-Ázsiában (Kopet-dag) fordul elő. A Kárpát-medencében a Felvidékről, valamint a Bánáthól (Orsova, Mehádia, Damogled) jelezték. Hazánkban még nem került elő. Az imágó nyáron repül (VI–VII). Az álhernyót még nem írták le (= *frivaldszkyi* Mocsáry, 1879, *lauta* Konow, 1891, *luminosa* Konow, 1899) – Verhenyősszárnyú levéldarázs

[**flavipennis** Brullé, 1832]

- 2 (1) A csápcsuklóíz teljesen, vagy nagyrészt fekete.
- 3 (4) A hátulsó comb kiterjedten sárga, de a csúcsa fekete. A hím 2. haslemeze fekete, a többi sárga. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájvédő, a rágó nagyrészt és a szájszervi tapogatók sárgák. A fejpajzs mélyen kikanyarított. A fej elől sima és fényes, a halántékon viszont finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól látható, de csak a fejtetőmezőig fut, ez utóbbi hátulsó szegélyén már nem alakult ki, hiányzik. A fej szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjét nem éri el. A csáp fekete, csak a csáptőíz sárga, a csápostorízek megnyúltak, a szélességüknél hosszabbak. A nőtény tora fekete, kivéve az előtor hátulsó szegélyét és a szárnypikkelyt, ezek sárgák, azonban a középtoroldalon egy szabálytalan alakú folt nagyon ritkán megjelenhet. A hím utótoroldalán egy sárga folt előfordulhat. A tor felszíne rendkívül finoman pontozott. A szárny teljesen tiszta, átlátszó, a szegélyér tövi egyharmada, míg a szárnyjegy töve is világos, a szárnyjegy nagyobbik része és az erezet többi része sötétbarna. A nőtény csípője fekete, a hímé sárga, az első két pár láb többi íze világossárga, csak a középső lábszár csúcsa fekete. A hátulsó tomporok, a comb és a lábszár sárga, de a két utóbbi csúcsa a lábfejjel együtt fekete, jöllehet a lábfejtőíz nagyrészt sárga. A karom kétágú. A potroh fekete, de az 1. hátlemez és az 5. szelvény sárga, a 2–4. és a 6–7. szelvény azonban fekete, a 8–9. hátlemez közepén sárga, oldalt fekete. A tojócsőhüvely fekete. 6,5–9 mm.

A faj egész Európában közönséges, kelet felé Törökországban, továbbá a Közel-Keleten (Izrael, Szíria, Libanon), a Kaukázusban és Közép-Ázsiában (Kopet-dag) fogták. A Kárpát-medencében

cében sok helyen gyűjtötték. Hazánkban is közönséges. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII). Az álhernyó (19 mm) a közönséges orbáncfű (*Hypericum perforatum*) levelén fejlődik (= *fasciata* Scopoli, 1763 nec Linnaeus, 1758, *bifasciata* Geoffroy, 1785 nec Müller, 1766, *bicinctaflava* Christ, 1791, *luteiventris* Lepeletier, 1823, *similis* Mocsáry, 1880, *calcarata* Ed. André, 1881, *scutellaris* Konow, 1898; = Közönséges csíkos levéldarázs, Csíkos levéldarázs) – Sárgaöves levéldarázs

zonula Klug, 1817

- 4 (3) A hátulsó comb kiterjedten fekete, csak a töve sárga. A hím középső haslemezei sárgák, a tövi (1–2.) és a csúcsi (7–8.) potrohszelvények többnyire feketék.
- 5 (6) A szárnypikkely teljesen sárga. A csáptőíz sárga, de a külső oldala gyakran feketefoltos. A középhátpajzs teljesen fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájavédő, a rágó töve és a szájszervi tapogatók sárgák. A fejpajzs elülső szegélye egyenletesen kikanyarított. A fej felszíne sima és fényes, a halánték nagyon finoman és egyenletesen pontozott, a fejtető azonban enyhén ráncolt. A fejtetőmező a halántékhoz hasonlóan nagyon gyengén pontozott, a kétoldali barázdája a pontszemek felé összefut. A nyakszirti taraj, az összetett szemek mögött, kétoldalt éles, és jól látható, de a fejtetőmező hátulsó szegélyéről hiányzik. A csáp fekete, de a csáptőíz sárga, azonban a külső oldalán egy kis fekete folt van. A csápcsuklóíz fekete, de a belső oldala világos színű. A csáp megnyúlt, az 5–9. íz a szélességénél hosszabb. A tor fekete, a háti oldal finoman pontozott és fényes, a hasi oldal, beleértve a közép- és utótoroldalt is sűrűn és finoman pontozott, fénytelen. Az előhát keskeny hátulsó sarka és a szárnypikkely sárga. A szárnylemez szürkés, a szegélyér tövi háromnegyede és a szárnyjegy töve sárga, a csúcsi egynegyede, illetve a szárnyjegy csúcsi kétharmada és az erezet barna. A nőtény csípője és a combjának nagy része fekete, a tomporok sárgák, a lábszárak úgyszintén, de a csúcsuk fekete, a lábfejek is sárgák, de a csúcsok feketék. A hím első két pár lába sárga, csak a lábszár csúcsa fekete, a hátulsó csípő részben, a comb kiterjedten fekete, de a tövi fele-egyharmada sárga, a lábfej fekete. A karom kétágú. A nőtény potroha fekete, azonban az 1. hátlemez hátulsó szegélyén egy nagyon széles sárga sáv húzódik, csaknem az egész lemez sárga, a 2–4. potrohszelvény teljesen fekete, az 5. teljesen sárga, a 6–9. fekete, de felül, közepén rövidebb-hosszabb sárga sávok vannak. A tojócsőhüvely fekete. A hím potroha fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén keskeny sárga csík húzódik, a 2–4. és a 6–8. hátlemez sárga, a 3–6. haslemez sárga, az 5. szelvény teljesen sárga. 9–10 mm.

A faj viszonylag ritka, de egész Európában és Észak-Afrikában fellelhető. A Kárpát-medencében és hazánkban is csak helyenként (pl. Mátra-hegység: Pásztó, Bükk-hegység: Almár, Felsőtárkány: Lők-völgy, Bakony-hegység) gyűjtötték. Az imágó tavasszal repül (V–VI). Az álhernyót nem ismerjük, de az imágót útszéli zsázsán (*Lepidium draba*) gyűjtötték – Díszélyes levéldarázs

distinguenda (R. von Stein, 1885)

- 6 (5) A szárnypikkely fekete, legfeljebb a külső szegélyén sárga csík húzódik. A csáptőíz teljesen sárga. A középhátpajzs közepén gyakran sárgafoltos. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó töve és a szájszervi tapogatók sárgásfehérek. A fej felszíne sima és fényes, legfeljebb a halánték enyhén ráncolt, a fejtetőmező gyengén és egyenletesen pontozott. A fejpajzs félkörívszerűen és mélyen kikanyarított. A nyakszírti taraj az összetett szemek mögött kétoldalt jól látható, de a fejtetőmező hátulsó szegélyéről hiányzik, a kétoldali varratok egymással párhuzamosak. A csáp fekete, de a csáptőíz teljesen sárga. A csáp megnyúlt, az 5–9. íz a szélességénél hosszabb. A tor fekete, helyenként enyhén pontozott, de az előhát hátulsó szegélye sárgásfehér, a nőtény középhátpajzsa fekete, vagy mint a hímé sárgafoltos. A szárnypikkely fekete, de a külső széle sárgásfehér, ami az előhát foltjának mintegy folytatása. A szárny enyhén füstös, a szárnyjegy mögötti lemezrész azonban még sötétebb, a szegélyér és a szárnyjegy tövi egyharmada vörösesbarna, az utóbbi csúcsi kétharmada viszont barna. A nőtény csípője fekete, a hímé sárga, a tomporok sárgásfehérek, az első két comb nagyrészt fekete, de elől és felül sárgásfehér, a hátulsó comb fekete, de a töve sárgásfehér. A nőtény lábszára és lábfeje sárga, a hátulsó lábszár csúcsa rozsdavörös, a hím lábszárának csúcsa és lábfeje fekete. A karom kétágú. A potroh fekete, de az 1. hátlemez csaknem teljesen sárgásfehér, csak a töve fekete, a 2–4. potrohszelvény fekete, az 5. hátlemez elülső széle sárgásfehér, a 6–9. hátlemezen széles sárgásfehér sáv van. A nőtény haslemezei feketék, kivéve az 5. haslemezt, amelynek elülső szegélyén széles sárgásfehér csík van, amely a hátlemeznek mintegy folytatása. A hím 1. és 3–5. haslemeze sárga. A tojócsőhüvely fekete. 11–12 mm.

A faj egész Európában és Kis-Ázsiában megtalálható. A Kárpát-medencében és hazánkban is sok helyen gyűjtötték. Az imágó nyáron repül (VII–VIII). Az álhernyó a közönséges és a petytyes orbáncfű (*Hypericum perforatum*, *H. maculatum*) levelén éjjel táplálkozik (= *cingulum* Klug, 1817, *captiva* Lepeletier, 1823, *quinquecincta* Gimmerthal, 1834, *inversa* A. Costa, 1894, *amaena* auct.) – Tündérszép levéldarázs

amoena Gravenhorst, 1807

A *temula* fajcsoport határozókulcsa

- 1 (2) A potroh középső hátlemezeinek színe kénsárga. A hátulsó lábfej sötétbarna-fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó tövi része és a szájszervi tapogatók sárgák, de a hímen a pofától fel a halántékig kénsárga. A fej felszíne nagyon enyhén ráncolt, fényes, a szőrzete nagyon rövid, az elülső pontszem átmérőjének még a felét sem éri el. A nyakszírti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata enyhén ívelt, egymással részarányos. A csáp fekete, az ízék megnyúltak, a 4–9. íz a szélességénél legalább kétszer

hosszabb. A nőtény tora teljesen fekete, legfeljebb a szárnypikkely külső széle sárga, az utóhátpajzs utópajzsocskája szintén sárga. A hímen az előhát kétoldalt lehajló része, valamint a tor alsó felszíne teljesen kénsárga, vagyis a közép- és utótóroltal, a középmell, a csípők, a tomporok és a combok nagy része. A egész tor felszíne finoman és sűrűn pontozott. A szárny enyhén szürkés, a csúcsa kissé füstös, a szegélyér sárga, a szárnyjegy és az erezet sötétbarna, csaknem fekete. A nőtény csípője fekete, a tomporok alul feketék, felül sárgák, az első két pár comb fekete, csak elől sárga, a hátulsó comb teljesen fekete. Az első két pár lábszár és lábfej sárga, a hátulsó lábszár sárga, de a csúcsán fekete gyűrű van, a lábfej felül fekete, alul sárga. A hím hátulsó lábszára kiterjedten fekete, a lábfej viszont teljesen fekete. A karom kétágú. A potroh fekete, de az 1–2. hátlemez hátulsó szegélyén nagyon keskeny kénsárga csíkokcska húzódik, a 3. hátlemez teljesen, a 4. kétoldalt, az 5. két lehajló faltja kénsárga, a 6–7. hátlemez teljesen fekete, a 8–9. is fekete, de a közepén rövid sárga sáv van. Alkalmanként mindkét ivar potrohának 4. hátlemeze teljesen sárga, korábban ez a változat *urberior* Enslin, 1912 néven volt ismert. A tojócsőhüvely és a haslemezek feketék. A hím potroha felül hasonlóan színezett, de a hátlemezek lehajló oldala és az összes haslemez kénsárga. 11–12 mm.

A faj egész Európában és Szibériában a távol-keleti tengerpartig elterjedt. Egy alfaja a *T. temula celtica* Benson, 1953 Angliában, Skóciában, Spanyol- és Olaszországban él. A törzsfaj a Kárpát-medencében és hazánkban közönséges. A imágója tavasszal és nyáron repül (IV–VII). Az állhernyó a közönséges fagyval (*Ligustrum vulgare*) és a szurokfű (*Origanum vulgare*) levelén fejlődik (= *bicincta* Linnaeus, 1767; = Sárgaszalagos levéldarázs) – Mámoros levéldarázs

temula Scopoli, 1763

- 2 (1) A potroh középső hátlemezeinek színe sárga vagy vörössárga. A hátulsó lábfej világos színű: sárga vagy világosbarna.
- 3 (4) A potroh 3–4. (az 5. részben) szelvény vörössárga. A fej szőrzete nagyon rövid, az elülső pontszem átmérőjének még a felét sem éri el. A fej fekete, a fejpajzs, a szájsvédő, a rágó töve és a szájszervi tapogatók sárgásfehérek. A fej felszíne nagyon sűrűn, rendezetlenül pontozott, fénytelen. A nyakszirti taraj az összetett szemek mögött éles, jól látható, körbefut. A csáptövek által közrezárt barázdában hosszanti lefutású, tompa gerinc húzódik. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata a pontszemek felé kissé összefut. A csáp fekete és megnyúlt, a 4–9. íz a szélességénél legalább háromszor hosszabb. A tor fekete, de az előhát hátulsó sarka és a szárnypikkely elülső harmada sárgásfehér. A tor felszíne sűrűn pontozott, fénytelen. A szárny nagyon enyhén füstös, a szegélyér tövi kétharmada vörösesbarna, a szárnyjegy és az erezet többi része sötétbarna. Az elülső csípő fekete, csak a csúcsa sárgafoltos, a tomporok bar-

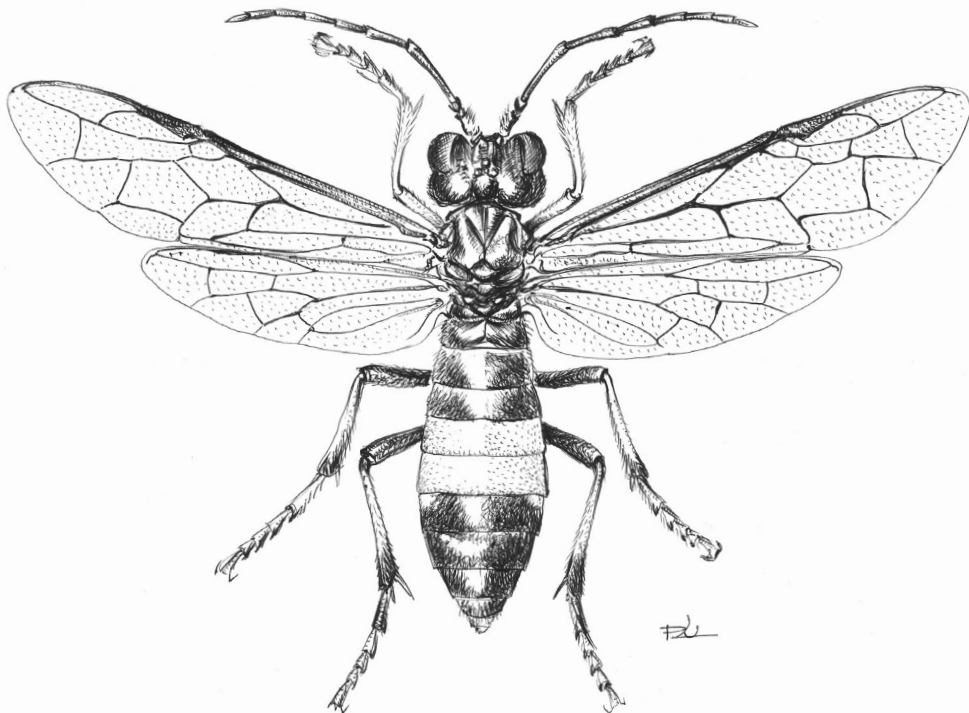
nák, a comb és a lábszár elülső oldala sárgásfehér, hátul fekete, a lábfej sárgásfehér. A középső csípő a tomporokkal együtt fekete, a combon elől sárgásfehér vonalszerű csík húzódik, a felszín többi része egyébként fekete, a lábszár elől sárgásfehér, hátul fekete, a lábfej sárgásfehér. A hátulsó csípő, a tomporok és a comb fekete, a lábszár sárgásfehér, de a csúcsa fekete, a lábfej sárga. A potroh alapszíne fekete, a 3–4. hátlemez teljesen, az 5. elülső kétharmada felül vörössárga, a lehajló lemezrész a nőstények esetében kénsárga, a hímeken ez a szín nem jelentkezik, hanem a szelvény egységesen vörössárga. A nőstény 3–4. haslemeze vörössárga, az 5. szintén, de a hátulsó szegélyén fekete sáv húzódik. A potroh csúcsának összes szelvénye és a tojócső-hüvely fekete. 11–13 mm.

A faj az északi országokat és Spanyolországot kivéve egész Európában honos. Zhelochovtsev szerint az orosz Karéliában, továbbá Mongóliában is gyűjtötték. A Kárpát-medencében elsősorban a hegyvidékeken sok helyütt fogták. Hazánkban viszont mindössze négy lelőhelyét ismerjük: Északi Bakony (Cuha-völgy, Porva-Csesznek), Miskolc (Sebes-víz) és Mátraháza. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó a nyíuljhozzám (*Impatiens*), a mezei katáng (*Cichorium intybus*), a bojtorjansaláta (*Lapsana communis*), a kakicsvirág (*Mycelis muralis*), a réti zörgőfű (*Crepis biennis*) és a nyúlaláta (*Prenanthes purpurea*) levelén fejlődik (= *palustris* Klug, 1814) – Díszsávós levéldarázs

trabeata Klug, 1817

- 4 (3) A potroh 4–5. hátlemeze sárga vagy vörössárga. A fej szőrzete az elülső pontszem átmérőjével egyenlő.
- 5 (6) A középhátpajzs fekete. A potroh 4–5. haslemeze vörössárga. A test nagy. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagy része és a szájszervi tapogatók sárgák. A homlok és a nyakszirt nagyon finoman pontozott, a fejtető rendszertelenül ráncolt, fényes. A fej a szemek mögött kissé kiszélesedik. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A nőstény fejének szőrzete ezüstös, hossza az elülső pontszem átmérőjével azonos, a hímé hosszabb. A csáp megnyúlt, fekete. A tor teljesen fekete, legfeljebb a szárnypikkely elülső szegélyén egy nagyon keskeny sárga csík előfordulhat. A hím utótoroldalának mell-lemezkaréja teljesen sárga. A szárny enyhén füstös, a szegélyér vörösbarna, a szárnyjegy és az erezet sötétbarna, csaknem fekete. A nőstény elülső csípője elől kiterjedten fehér, hátul fekete, a tomporok és a comb is hasonlóan színezettek, a lábszár sárga, csak a csúcsa hátul fekete, a lábfej sárga. A középső csípő, a tomporok és a comb fekete, a lábszár sárga, de a csúcsa hátul fekete, a lábfej sárga. A hátulsó csípő, a tomporok és a comb fekete, a lábszár sárga, de a csúcsa körben fekete, a lábfej szintén sárga, de a lábfejtőíz fekete, ritkán a tövi fele sárga, a csúcsi fekete. A hím csípője, tomporai, a comb elülső oldala sárga, a láb-

szár kiterjedten sárga, azonban hátul egy keskeny fekete csík húzódik, az összes lábfej vörössárga. A karom kétágú. A potroh fekete, haránt irányban rendkívül finoman vonalkázott. A 4–5. szelvény teljesen vörössárga, a 6.-nak azonban csak a lehajló két oldala sárga. A 7–9. hátlemez fekete. A 4–5. haslemez vörössárga. A potroh csúcsa a tojócsőhüvellyel együtt fekete. A hím potrohának 2. hátlemeze sárga, de az elülső szegélyén egy háromszögletű fekete folt ül. A 3–6. szelvénye teljesen sárga, a 7–8. fekete. A hímivarlemez sárga, a hátulsó szegélye tompán levágott, kétoldalt azonban egyenletesen lekerekített. (75. ábra) 13–16 mm.

75. ábra. *Tenthredo semseyi* Mocsáry ♀ (Eredeti)

Az eddig összesített elterjedési adatok szerint elsősorban Közép-Európában és a Balkánon, kelet felé Oroszországban a Volga alsó folyása környékén fogták. A Kárpát-medencében, így hazánkban is több helyen gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az állhernyót még nem írták le – Semsey-levéldarázs

semseyi Mocsáry, 1883

- 6 (5) A középhátpajzs sárga. A potroh 4–5. haslemeze gyakran legalább részben vagy egészen barna-fekete. A test nagy. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagy része és a szájszervi tapogatók sárgák. A homlok és a halánték

nagyon finoman pontozott, a fejtető rendszertelenül ráncolt, fényes. A fej a szemek mögött kissé kiszélesedik. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A nőtény fejének szőrzete ezüstös, hossza az elülső pontszem átmérőjével azonos, a hímé hosszabb. A csáp megnyúlt, fekete. A tor fekete, de a középhátpajzson és az utótoroldal mell-lemezkaréján kisebb-nagyobb sárga folt van, alkalmanként az előhát hátulsó sarka és a szárnypikkely külső szegélye szintén sárga. A hímen azonban az utótoroldal mell-lemezkaréja teljesen, valamint a szárnypikkely részben vagy teljesen sárga. A szárny enyhén füstös, a szegélyér vörösesbarna, a szárnyjegy és az erezet sötétbarna, csaknem fekete. A nőtény elülső csípője elől kiterjedten fehér, hátul fekete, a tomporok és a comb is hasonlóan színezettek, a lábszár sárga, csak a csúcsa hátul fekete, a lábfej sárga. A középső csípő, a tomporok és a comb fekete, a lábszár sárga, de a csúcsa hátul fekete, a lábfej sárga. A hátulsó csípő, a tomporok és a comb fekete, a lábszár sárga, de a csúcsa körben fekete, a lábfej szintén sárga, de a lábfejtőíz barnafekete. A hím csípője, tomporai, a comb elülső oldala sárga, a lábszár kiterjedten sárga, azonban hátul egy keskeny fekete csík húzódik, az összes lábfej vörössárga. A karom kétágú. A potroh fekete, haránt irányban rendkívül finoman vonalkázott. A 4–5. hátlemeze teljesen sárga, a 6.-nak azonban csak a lehajló két oldala sárga. A 7–9. hátlemez fekete. A 4. haslemez fekete, az 5. sárga, de a közepén nagy füstösbarna folt van. A potroh csúcsa a tojócsőhüvellyel együtt fekete. A hím potrohának 2. hátlemeze sárga, de az elülső szegélyén egy háromszögletű barnás folt ül. A 3–6. szelvénye teljesen sárga, a 7–8. fekete. A hímivarlemez sárga, a hátulsó szegélye egyenletes ívben lekerekített. 12–15 mm.

A faj egész Európában elterjedt. A Kárpát-medencében gyakori. Hazánkban is sok helyen gyűjtötték. Az imágó főként májusban repül (V–VI). Az álhernyó (25 mm) szeptemberben a szálkaperje (*Brachypodium*), a csomós ebír (*Dactylis glomerata*) és egyéb pázsítfűfélék (*Gramineae*) levelén fejlődik (= *latizona* Lepeletier, 1823, *equestris* Panzer, 1809) – Óriás levéldarázs

maculata Geoffroy, 1785

A *scrophulariae* fajcsoport határozókulcsa

- 1 (4) A csápostor teljesen, de legalább nagyrészt sárga vagy sárgászöld.
- 2 (3) A középtoroldal legalább részben sárga. A halánték alsó egyharmadán az összetett szemek mögött gyakran egy rövid, ferde sárgászöld csík húzódik. A fej fekete, de a fejpajzs csúcsi kétharmada, a szájvédő és a rágó töve sárgászöld. A fej csápok feletti része durván, erőteljesen, az összetett szemek mögött a pofa

és a halánték finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A nőstény csápja teljes egészében vörössárga, a hím csáptőíze sárga a külső oldalán egy fekete folttal, a csápcsuklóíze viszont vörössárga, de a külső oldalán egy fekete folt van, a csápostorízék vörössárgák. Az utolsó előtti csápíz a szélességénél valamivel hosszabb. A tor sűrűn és finoman pontozott, fekete, de az előhát hátulsó szegélyén egy sáv, a nyakpajzs lehajló felén egy folt, a szárnypikkely nagyrészt, a középhátpajzson egy harántsáv, az utópajzsocskán, a középtoroldal legfelső sarkán egy háromszögletű folt és az utótoroldalon egy nagy folt sárgásfehér. A szárny egyöntetűen sárgás, de a sugársejt enyhén, barnásan füstös. Az erezet és a szárnyjegy vörössárga. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőstény csípője, a tomporai és a combjai feketék, de a comb csúcsa, a lábszár és a lábfej sárgásfehér. A hím lábai világosabb színezetűek: a csípő és a tomporok feketék, de a csúcsuk részben sárga, az elülső és a középső comb külső oldala valamint a hátulsó comb alsó fele sárgásfehér. A karom kétágú. A potroh alapszíne fekete, de az 1. és a 4–9. hátlemez hátulsó szegélyén sárga sáv húzódik, a 2. szelvény teljesen fekete, a 3. hátlemez két oldalán egy-egy keskeny sáv a haslemezen folytatódik, a 4–6. haslemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv van. A tojócsőhüvely fekete. A hím ivarlemeze fekete, de a csúcsi szegélye sárgás. 11–16 mm.

A faj egész Európában, a Balkánon át Kis-Ázsiában, a Kaukázusban elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban sok helyen gyűjtötték. Az imágó tavasztól kora őszig repül (V–IX). Az álhernyó (24 mm) júliustól szeptemberig a fekete ökörfarkkóró (*Verbascum nigrum*), valamint a göcsös és a szárnyas görvélyfű (*Scrophularia nodosa*, *S. umbrosa*) levelén fejlődik, egy-egy növényen alkalmanként tömegesen is megjelenik – Görvélyfű-levéldarázs

scrophulariae Linnaeus, 1758

- 3 (2) A középtoroldal és a halánték összetett szemek mögötti része teljesen fekete. A fej fekete, csak a szájvédő sárgásfehér és legfeljebb ritkán két folt a fejpajzs elülső szegélyén. A fej csápok feletti része finoman és nagyon sűrűn, az összetett szemek mögötti pofa és halánték részeken nagyon finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata a pontszemek felé enyhén összefut. A fej szőrzetének hossza az elülső pontszem átmérőjével nagyjából egyenlő. A nőstény csápjának első két íze fekete, a csápostor azonban vörössárga, a hímen az első három íz fekete, a 4–9. vörössárga. Az utolsó előtti csápíz a szélességénél egy kicsit hosszabb. A tor sűrűn és finoman pontozott, fekete, csak az előhát hátulsó szegélyén egy keskeny sáv sárga. A szárnypikkely kétszínű: a külső fele sárga, a belső fekete. A középhátpajzson egy széles harántsáv és az utópajzsocska sárgásfehér, az előlbi hátulsó szegélye fekete. Az utótoroldalon egy nagy sárgásfehér folt látható.

A szárnylemez sárgás, de a sugársejt sötétén füstös. Az erezet és a szárnyjegy vörössesárga. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő, a tomporok és a comb fekete, de az első két comb felső oldala sárga. Az összes lábszár és a lábfej egyöntetűen halvány vörössesárga. A karom kétágú. A potroh alapvetően fekete, de az 1. és a 4–9. hátlemez hátulsó szegélyén sárga sáv húzódik, a 2–3. szelvény teljesen fekete, a 4–7. haslemez hátulsó szegélyén futó keskeny sárga sáv közepén megszakad. A tojócsőhüvely fekete. A hím haslemezei feketék, legfeljebb egy-egy apró sárga folt megjelenhet. 12–14 mm. – Cserkel levéldarázs

A fajt Ausztriában (Kärnten), Olaszországban, a Kárpátok hegyeiben, a Balkán-félszigeten és Kis-Ázsiában mutatták ki. Erdélyben (pl. Gyergyói-havasok, Görgényi-havasok: Bucsintető) az 1600 m és Kárpátalján (pl. Rahói járás: Mencsil) az 1500 m feletti régiókban gyűjtötték. Hazánkban még nem fogták. Az imágó nyáron repül (VI–VII). Az álhernyő és tápnövénye ismeretlen – Egyrendű levéldarázs

[*propinqua* Klug, 1817]

- 4 (1) A csápostor teljesen fekete.
- 5 (6) A középhátpajzs egyenletesen domború, színe az utótoroldallal együtt mindig fekete. A szárnypikkely sárga. Kistestű, 8–10 mm hosszú állatok. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájevődő, a szájszervi tapogatók sárgák, a rágó töve barna. A fej elöl sűrűn és erőteljesen pontozott, oldalt, a pofa- és a halántékrészen a pontozás lényegesen enyhébb. A nyakszirti taraj éles, erőteljes, de csak a fejtetőmezőig fut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata a pontszemek felé enyhén összefut. A fej szőrzete hosszú, az elülső pontszem átmérőjének kb. másfélszerese. A csáp első két íze teljesen sárga, a csápostor fekete, bár a 3. íz töve is kissé sárgás. A tor egyenletesen pontozott, fekete, de az előhát hátulsó szegélye csak kétoldalt a szárnypikkellyel együtt sárga. A szárny egyenletesen enyhén füstös, a sugársejt csúcsi részén megnyúlt barnás folt van. Az erezet és a szárnyjegy barna. A hátulsó szárny lándzsasejtjének nyele rövid. A csípő fekete, a tomporok vörössesárgák, a comb fekete, de a hátulsó comb töve és a lábszár sárgás-vörös, de az utóbbi csúcsa és a lábfej barnásvörös. A karom kétágú. A potroh fekete, az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a 2–4. és a 6. szelvény fekete, az 5. szelvény sárga, a 7–9. hátlemez hátulsó szegélye nagyrészt sárga. A tojócsőhüvely fekete. A hím 7–8. hátlemez hátulsó szegélyének csak a közepén egy-egy sárga folt van. 8–10 mm.

A faj egész Európában és Törökországban elterjedt, de nem gyakori. A Kárpát-medencében és hazánkban is több helyen gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–VII). Az álhernyő (20 mm) június-júliusban az közönséges orbáncfű (*Hypericum perforatum*) levelén fejlődik (= *apicimacula* A. Costa, 1859, *quadricincta* auct.) – Busafejű levéldarázs

zona Klug, 1817

- 6 (5) A középhátpajzs a test síkjából erősen, szögletesen kiemelkedik. Az utótoroldal legalább részben sárga. Nagyobb testű, 11–12 mm hosszú fajok.
- 7 (8) A középhátpajzs a test síkjából élesen, hegyesszögben kiemelkedik, színe fekete alkalmanként egy sárga folttal. Az utótoroldal mell-lemezkaréja teljesen sárga, vagy legalább egy sárga foltot visel. A szárnypikkely sárga vagy sárgászöld. A nőtény szájjvédője teljesen, a hímé legalább az elülső szegélyén fényesen fekete. A fej fekete, a nőténynek csak a fejpajzsa, a hímnek a fejpajzsa, a szájjvédője és a rágó külső oldalán egy folt sárga. A fej kifejezetten durván, ráncosan pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A fej szőrzete nagyon rövid, az elülső pontszem átmérőjének a felével egyenlő. A csáp fekete, csak a csáptőiz sárga. A tor fekete, de a nőtényen az előhát hátulsó szegélyén keskeny sárga sáv van, a hímén úgyszintén és a nyakpajzs lehajló részén is sárga folt látható, továbbá a középhátpajzson egy széles sárga harántsáv húzódik, míg az utótoroldalon egy folt sárga. A középhátpajzs a test síkjából erősen hegyesszögben kiemelkedik. A tor felszíne erősen pontozott, a középtoroldal mell-lemezkaréjának felső harmad pedig kifejezetten durván, a lemezkaréjának a közepén a toroldalkúp erősen kiemelkedik. A szárny enyhén füstös, a sugársejten és a szárny csúcsán át széles füstös barna sáv húzódik. A szegélyér és a szárnyjegy rozsdavörös, az erezet barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény elülső csípője, az előtompóra és a combja fekete, az utótompóra, a lábszár és a lábfej vörössárga. A középső és a hátulsó csípő, a fehér csúcsokat leszámítva, fekete, a tomporok, a lábszárak és lábfejek sárgák. Az összes combon helyenként megnyúlt sárga foltok lehetnek. A hím lábai világosabb színezetűek. A karom kétágú. A potroh fekete, a felszínén finom haránt vonalkázottság látható. Az 1. és a 4–5. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv van. A 2–3. és a 6. szelvény teljesen fekete, a 7–9. hátlemez közepén széles sárga sáv fut. A tojócsőhüvely fekete. A hím potroha világosabb színezetű: az összes hátlemez hátulsó szegélyén sárga sáv van, igaz a 2. hátlemezen csak jelzésszerűen. Az 1–2. haslemez fekete, a többi lemezen a sárga szín többé-kevésbé a hátulsó szegélyen jelenik meg. 11–13 mm.

A faj egész Európában, Kis-Ázsiában, a Kaukázusban, Szibériában és Mongóliában gyakori. A Kárpát-medencében és hazánkban sok helyen gyűjtötték. Az imágó nyáron repül (VII–VIII). Az álherény (22 mm) augusztus-szeptember táján gyakorlatilag mindenevő. Eddig közölt tápnövényei: a gyöngyvesző (*Spiraea*), a rózsza (*Rosa*), a korai juharfa (*Acer platanoides*), a kánya bangita (*Viburnum opulus*), a hóbagyó (*Symphoricarpos rivularis*), a jerikói lonc (*Lonicera caprifolium*), a magas kőrisfa (*Fraxinus excelsior*), a jázmin (*Jasminum*), a közönséges orgona (*Syringa vulgaris*) és a közönséges fagyal (*Ligustrum vulgare*) (= *sexmaculata* Schrank, 1781, *multifasciata* Geoffroy, 1785, *tricolor* Fabricius, 1804) – Darázsszínű levéldarázs

vespa Retzius, 1783

- 8 (7) A középhátpajzs a test síkjából erősen, tompaszögben kiemelkedik. A szárny-pikkely fekete.
- 9 (10) A középhát és a középtoroldal mell-lemezkaréjának felső sarka sűrűn és erőteljesen pontozott. A hím rágója tövének külső oldala legalább részben sárga, a nőtényé fekete. A csáptőíz és a középhátpajzs sárga. A fej fekete, mindössze a fejpajzs sárga, míg a nőtény szájvédője barna-fekete, a hímé sárga. A fej pontozása a homlok táján egyenletesen sűrű, a fejtetőn az enyhén ráncolt felszínen a pontozás lényegesen ritkább. A nyakszirti taraj éles, jól látható, teljesen körbefut. A fejtetőmezőt kétoldalt határoló fejtetővarrat a pontszemek felé enyhén összefut. A csáp fekete, az 5. ízről kezdődően a csáp megvastagodik. A tor alapvetően fekete, mindössze az előhát lehajló gallérjának alsó szegélye, az előhát hátulsó szegélye szélesen, a középhátpajzson kettős, vagy egy összeolvadt folt, a középtoroldalon alkalmanként egy foltocska, valamint az utótoroldal mell-lemezkaréja sárga. Az elülső szárny csak enyhén, de a sugársejt barnásan füstös, az erezet barna, ám a szegélyér és a szárnyjegy vörösesbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtjének nyele nagyon rövid. A nőtény csípője fekete, de a csúcsi rész nagyrészt sárga, a tomporok sárgák, az elülső és a középső comb kiterjedten fekete, de a belső oldala és a csúcsa sárga, a hátulsó comb azonban teljesen fekete. Az első két pár lábszár sárga fekete csúccsal, a hátulsó lábszár tövi fele sárga, a csúcsi fele vörös, de a csúcsán fekete folt vagy gyűrű van. A nőtény lábfeje fekete, alkalmanként azonban a lábfejtőíz egy része vörösesbarna, a hím hátulsó lábszárának tövi fele sárga, a csúcsi fele fekete, a lábfej szintén fekete. A karom kétágú. A potroh fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a 2–3. hátlemez rendszerint teljesen fekete, a többi hátlemezen sárga sávok vagy oldalfoltok vannak. A haslemezek feketék, alkalmanként kétoldalt egy-egy sárga csíkkal. A tojócshüvely fekete. 9–12 mm.

A faj elterjedése a *marginella* faj gyűjtési adataival lehet részben közös, hiszen a faj felélesztése a közelmúltban történt, és a feltételezések szerint csak Európában, de itt is legfeljebb a Keleti-Kárpátok vonaláig. A Kárpát-medencében több helyről ismert, pl. Erdélyben Fogarásról, Zetelakáról és Székelyudvarhelyről. Hazánkban több helyen gyűjtötték: pl. Balatonszemes, Bódvaszilás, Iharosberény, Kispöse, Kőszeg, Mecsek, Sütemeg. Az imágó nyáron és kora ősszel repül (VII–IX). Ismereteink szerint az imágót a nagy földitömjénen (*Pimpinella major*) fogták. Az állhernyót eddig még nem írták le. (= *scrophulariae* Panzer, 1804 nec Linnaeus, 1758, *succincta* Lepeletier, 1823, *decipiens* Förster, 1844, *semifasciata* Rudow, 1872) – Thompson-levéldarázs

thompsoni (Curtis, 1839)

- 10 (9) A középhát és a középtoroldal mell-lemezkaréjának felső sarka finoman, szórta és gyengén pontozott, a köztes részek fényesek. A fej fekete, mindössze a fejpajzs élénksárga. A nőtény szájvédője és rágójának külső oldala sötétbarna-

fekete. A hím szájvédője és rágójának külső oldala sárga. A fej pontozása a homlok táján egyenletesen sűrű, a fejtetőn enyhén ráncolt felszínen lényegesen ritkább. A nyakszirti taraj éles, jól látható, teljesen körbefut. A fejtetőmezőt kétoldalt határoló fejtetővarrat enyhén ívelt, részarányos. A csáp fekete, de a csáptőíz sárga, az 5. ízről kezdődően a csáp megvastagodik. A tor alapvetően fekete, mindössze az előhát lehajló gallérjának alsó szegélyén egy elmosódott folt, az előhát hátulsó szegélye szélesen, a középhátpajzson kettős, vagy egy összeolvadt folt, a középtoroldalon alkalmanként egy foltocskas, valamint az utótoroldal mell-lemezkaréja sárga. Az egész szárny csak enyhén, de a sugársejt barnásan füstös, az erezet barna, ám a szegélyér és a szárnyjegy vörösesbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtjének nyele rövid. A nőtény csípője fekete, de a csúcsa sárga, mint ahogy a tomporok is, a comb kiterjedten fekete, csak a csúcsa sárga. Az első két pár lábszár sárga fekete csúccsal, a hátulsó lábszár tövi fele sárga, a csúcsi fele vörös, de a csúcsán fekete folt vagy gyűrű van. A nőtény lábfeje fekete, alkalmanként azonban a lábfejtőíz egy része vörösesbarna, a hím hátulsó lábszárának tövi fele sárga, a csúcsi fele fekete, a lábfej szintén fekete. A karom kétágú. A potroh fekete, de az 1. hátlemez hátulsó szegélyén széles sárga sáv húzódik, a 2–3. hátlemez rendszerint teljesen fekete, a többi hátlemezen sárga sávok vagy oldalfoltok vannak. A haslemezek feketék, alkalmanként egy-egy piciny sárga foltal. A tojócsőhüvely fekete. 9–12 mm.

A faj egész Európában, Kis- és Nyugat-Ázsiában, a Kaukázusban, Kazahsztán sztyeppés területein, valamint a Tien-sanban elterjedt. A Kárpát-medencében több helyről ismert, pl. Erdélyben a Hargita-hegységben (Homoródfürdő) és Zetelakán. Hazánkban is sok helyen gyűjtötték (pl. Cserépfalu, Órszentmiklós, Sümeg). Az imágó nyáron és kora ősszel repül (VII–IX). Az álhernyó egyes vélemények szerint mindenevő. Ugyanakkor az eddig megnevezett tápnövények jegyzéke nem igazán hosszú. Az álhernyó (22 mm) szeptember-októberben a citromfű (*Melissa officinalis*), a szurokfű (*Origanum vulgare*), a peszérce (*Lycopus*), a borsos menta (*Mentha piperita*), a bazsalikom (*Ocimum basilicum*), az útifű (*Plantago*) és a martilapu (*Tussilago farfara*) levelén fejlődik (= *scrophulariae* Panzer, 1804 nec Linnaeus, 1758, *succincta* Lepeletier, 1823, *decipiens* Förster, 1844, *heraclei* Rudow, 1872, *omissoides* Jakovlev, 1892; = Menta-levéldarázs) – Korcos levéldarázs

marginella Fabricius, 1793

Az **atra** fajcsoport határozókulcsa

- 1 (12) A csáp teljesen fekete.
- 2 (3) A fejpajzs és többnyire a szájvédő is fekete, csak a rágó töve feltűnően fehér. A fej, a tor és a potroh szinte teljesen fekete. Az alábbi testrészek fehérek: a rágó tövi fele és a potroh 1. hátlemezének lehajló oldalán egy kerek folt. A fej felül enyhén és finoman pontozott, fényes, az összetett szemek

mögött a pofa és a halánték rendkívül finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata előre felé egy kissé összefut. A tor sűrűn pontozott. A középtoroldalon egy nagy, kiemelkedő, hegyes toroldalkúp van. A szárnylemez sárgás, a szegélyér világosbarna, a szárnyjegy és az erezet többi része fekete, a szárny csúcsi fele enyhén füstös. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő és a tomporok feketék, az első két pár láb combjának töve fekete, a többi része a lábszárral és a lábfejjel együtt rozsdavörös. A hátulsó láb a csípőtől a lábfejjel teljesen fekete. A karom kétágú. A hímeken a láb világosabb színezetű, a nőstény rozsdavörös színe helyett inkább vörössessárga az uralkodó. A nőstény tojócsőve fekete. 13–14 mm.

A faj, Spanyolországot kivéve, egész Európában szórványosan előfordul, északon Lettorszáig is felhatol, kelet felé pedig a Kaukázusig elterjedt. A Kárpát-medencében elsősorban a Déli-Kárpátok nyugati vonulatain, 800–1500 m magasan fordul elő (pl. Kudzsiri-havasok, Herkules-fürdő), de megtalálható a Felvidéken, a Kárpátalján (pl. Ungvidéki járás: Ungvár, Nevice, Rahói járás: Apsinec, Fekete-Tisza mente, Kevele, Borkút, Trebusafejérpatak), továbbá Horvátországban. Hazánkban csak néhány helyen gyűjtötték: Bakony-hegység: Vinye, Eplény, Szentpál, Miskolc, Mecsek-hegység: Zobák, Vértes-hegység: Fáni-völgy. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó (22 mm) júliustól a martilapu (*Tussilago farfara*), a fehér és a vörös keserűlapu (*Petasites albus*, *P. hybridus*) levelén fejlődik (= *rufipes* Gmelin, 1790; = Barnalábú levéldarázs) – Álkapás levéldarázs

mandibularis Fabricius, 1804

- 3 (2) A fejpajzs és a szájjvédő világos színezetű.
- 4 (5) Az összes csípő és a lábak nagyrészt vörösek. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő és a rágó töve, továbbá a hímen a belső szemkeret mentén alul háromszögletű, sárgásfehér folt van. A homlok sima és fényes, a fejtető nagyon sűrűn, erősen ráncoltan, míg a pofa és a halánték rendkívül finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata egymással párhuzamos. A csáp karcsú, fekete, de a csúcsa felé az ízek fokozatosan elkeskenyednek. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélyének két sarka és az utótoroldal mell-lemezkaréján egy folt sárgásfehér. A szárnypikkely rozsdavörös. A torhát nagyon sűrűn, finoman pontozott, fénytelen, a középtoroldal erősen, a középmell finoman pontozott. A szárnylemez enyhén füstös, a szegélyér rozsdavörös, a szárnyjegy és az erezet sötétbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőstény összes lába, a csípőtől a lábfejjel rozsdavörös, kivéve a hátulsó lábszár csúcsát és a lábfejet, ezek sötétbarnák. A hím lábszárának színezete hasonló a nőstényéhez, de a csípő tövén helyenként fekete foltok vannak, míg a comb és a lábszár belső oldalán széles fekete sáv húzódik. A karom kétágú. A nőstény potroha fekete, de az 1. hátlemez lehajló oldalán egy kisebb-nagyobb, alkalmanként

elmosódott fehér folt látható. A hátlemezek felszínén finom, haránt irányú vonalkázottság látható. A hím potroha szintén fekete, de rendszerint a 2–5. szelvény sötét rozsdabarna. 12–14 mm.

A faj Belgiumban, Német- és Olaszországban, a délszláv államokban, Romániában és Oroszországban szóróványosan fordul elő, kelet felé az Urál-hegységig, Szibériáig és a Távol-Keleten a tengermelléki területekig megtalálható. A Kárpát-medencében az előkerülése alkalomszerű, eddig mindössze nyolc lelőhelye ismert. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII). Az álhernyó (25 mm) júniustól augusztusig hegyi zergevirág (*Doronicum austriacum*), az erdei, az enyves, a vízi, a pataki és a berki aggófű (*Senecio silvaticus*, *S. viscosus*, *S. aquaticus*, *S. fluriatilis*, *S. nemorensis*) leveleit fogyasztja. – Vörhenyescsipejű levéldarázs

rubricoxis (Enslin, 1912)

- 5 (4) A csípő teljesen fekete, vagy fekete világos színű foltokkal.
- 6 (7) A csápostor teljes hosszában karcsú, csaknem szalagszerű, a 3. csápíz szélessége nagyjából a 8. csápíz szélességével azonos, vagyis a csáp a vége felé nem vékonyodik el. A fejtetőmező elülső szegélyéhez közel, középen egy csúcsos kiemelkedés van. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő és a rágó nagy része sárga. A fej homlokrésze és a fejtető sima és fényes, oldalt az összetett szemek mögött a pofa és a halánték viszont csak enyhén pontozott. A hím szemkerete alul fehér. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező erősen megemelkedik és az elülső szegélyéhez közel egyedi hegyes csúcsa van, amit fejtetőcsúcsnak nevezünk. A kétoldali fejtetővarrat nagyon mély, egymással párhuzamos és a hátulsó pontszemekről előrefelé mély barázdában szétfutva folytatódik. Az összetett szemek erősen kidüllednek. A csáp fekete, a csápostor ízeinek hossza a csúcs felé fokozatosan rövidül, de az ízek szélessége csaknem végig nem változik, így az 1. csápostoríz a 8. íz szélességével nagyjából azonos. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélyének két sarka a szárnypikkellyel együtt rozsdavörös, továbbá az utótoroldal mell-lemezkaréján rendszerint egy sárgásfehér folt van, ugyanakkor a hím közép-melle fehér. A torhát egyenletesen pontozott, a középtoroldal viszont teljesen sima, ugyanakkor a közép-mell enyhén és finoman pontozott. A szárny teljesen tiszta, a szegélyér világos rozsdavörös, a szárnyjegy és az erezet barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény csípője fekete, az elülső két pár láb tomporai, a combja, a lábszára és a lábfeje rozsdavörös, a hátulsó tomporok barnák, a comb, a lábszár nagy része rozsdavörös, az utóbbi csúcsa és a lábfej fekete, de a hím csípője és a tomporok fehérek. A karom kétágú. A nőtény potroha karcsú, megnyúlt, teljesen fekete, de a hátlemezek lehajló oldalsó részének sarka fehér, a hím potroha felül világosabb színezetű, alkalmanként barna, a csúcsa azonban fekete. A tojócsőhüvely hosszan hátranyúlik, fekete. 11–12 mm.

A faj az északi és a déli országokat kivéve Európában ismert. A Kárpát-medencében szórványosan fordul elő (pl. Kárpátalja, Rahói járás: Rahó, Lazescsina, Zubrienka). Hazánkban is csak néhány helyen (pl. Budapest, Bükkzsérc, Érd, Nagyvisnyó) gyűjtötték. Az imágó tavaszal és nyáron repül (V–VIII). Az álhernyó július-augusztusban a fekete nadálytő (*Symphytum officinale*) és a keserűlapu (*Petasites*) levelén fejlődik, és a földben vastagfalú sárgubóban pihen – Sudaras levéldarázs

procera Klug, 1817

- 7 (6) A csápостor erőteljes, korbácsszerű, a 3. csápíz szélessége a 8. csápíz szélességénél mintegy másfélszer vastagabb, vagyis a csáp a vége felé fokozatosan elvékonyodik. A fejtetőmező lapos vagy domború, de csúcsos kiemelkedés nincs rajta.
- 8 (11) A hátulsó csípő fölött fehér folt rendszerint nincs, de alkalmanként az utótóri melloldalon egy fehér folt előfordulhat. A potroh 1. hátlemezének lehajló oldala teljesen fekete.
- 9 (10) A szárnypikkely rozsdavörös, vagy vörösesbarna. A nőtény potroha teljesen fekete, a hátulsó combja teljesen vörös. A hím szemkerete mentén alul egy háromszögletű fehér folt van, a potrohának közepe, a (2–) 3–5. (–6.) szelvény vörös, a hátulsó combja belső oldalán hosszanti fekete sáv húzódik. A nőtény feje fekete, de a fejpajzs, a szájevédő és a rágó nagy része sárgásfehér ritkán az alsó szemkeret mentén egy alakatlan folt, továbbá az összetett szemek felső sarkánál egy aprócska pont szintén sárga. A homlok és a fejtető egyenletesen pontozott, a fejtetőmező enyhén domború, egyenletesen, esetenként viszont szinte durván pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata enyhén ívelt és részarányos, vagy egyenes és egymással párhuzamos. A csáp fekete. A tor sűrűn pontozott, fekete, fénytelen, alkalmanként azonban az előhát hátulsó szegélyének kétoldali sarka sárgásfehér. Az utótóri mell-lemezkaréj rendszerint fekete, azonban néha egészen apró, máskor nagyobb, alakatlan sárgásfehér folt van rajta. A szárnypikkely és a szegélyér rozsdavörös, a szárnyjegy és az erezet barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény csípője és elötömpora fekete, a comb, a lábszár és a lábfej rozsdavörös, de a hátulsó lábszár csúcsa és a lábfej fekete. Ugyanakkor a hímek combjának belső oldala többé-kevésbé fekete sávós vagy foltos. A nőtény potroha teljesen fekete, a hím potrohának középső (2.–) 3–5. (–6.) szelvényei rozsdavörösek, gyakran az 1. hátlemez oldalsó, lehajló részén egy sárgásfehér folt előfordul. 9–12 mm.

A faj egész Európában közönséges, kelet felé Észak-Örményországon és a Kaukázuson át Mongóliáig, Szibériáig felhatol. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakori. Az imágó kora tavasztól nyár végéig repül (IV–VIII). Az álhernyó (23 mm) gyakorlatilag mindenevő, és júliustól

augusztus végéig az alábbi tápnövények levelén fejlődik: boglárka (*Ranunculus*), pimpó (*Potentilla*), rózsza (*Rosa*), varjúháj (*Sedum*), bükköny (*Vicia*), ördögharaptafú (*Succisa pratensis*), ördög szem (*Scabiosa*), gólyaorr (*Geranium*), vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), fehér árvacsalán (*Lamium album*), vízi menta (*Mentha aquatica*), burgonya (*Solanum tuberosum*), útifű (*Plantago*), repec (*Brassica napus*), sötétlila őszirózsza (*Aster novi-belgii*), csalán (*Urtica*), mogoró (*Corylus*), közönséges nyírfa (*Betula pendula*), égerfa (*Alnus*), fűzfa (*Salix*) (= *rufipes* Poda, 1761, *fuscipes* Gmelin, 1790, *obscura* Gmelin, 1790, *plebeja* Klug, 1814, *dispar* Klug, 1817, *relicta* Lepeletier, 1823, *scopolii* Lepeletier, 1823, *rejecta* Dalla Torre, 1882, *scotica* Cameron, 1882) – Feketetörű levéldarázs

atra Linnaeus, 1758

- 10 (9) A szárnypikkely fekete, legfeljebb a szegélye mentén sárga csík lehet. Mindkét ivar potroha közepén (3–5. szelvény) vörös. A nőstény hátulsó combjának csúcsán belül egy fekete folt van. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagy része és a szemkeret alsó részén egy kis folt vagy rövid sáv, valamint az összetett szem felső sarkánál egy aprócska folt sárgásfehér. A hím példányokon a csápok fölül a fejpajzs közepén át lenyúló, nagyjából háromszögletű fekete folt kettéosztja a fejpajzsot, amely így két kör alakú foltra esik szét. A homlok és a fejtető ráncoltan és sűrűn pontozott, fényes. A szemek mögött a pofa és a halánték viszont csak nagyon finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles és jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata a pontszemek felé enyhén összefut. A csáp teljesen fekete. A tor fekete, a torhát lebenyei, a középmell és az utótóroldal nagyon sűrűn pontozott, fénytelen, a közép-tóroldal pontozása valamivel durvább. A szárnypikkely fekete, de a külső szegélye a szegélyérrel együtt rozsdavörös. a szárnyjegy és az erezet többi része sötétbarna-fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő és az előtompör fekete, az utótompör, a comb, a lábszár és a lábfej rozsdavörös, kivéve a hátulsó comb csúcsát belül, a lábszár teljes csúcsát és a lábfej nagyobbik részét, amely fekete. A karom kétágú. Mindkét ivar potroha egységes színezetű: az alapszín fekete (1–2. és 6–9. szelvény), ugyanakkor a 3–5. szelvény rozsdavörös. A tojócsőhüvely fekete. 9–12 mm.

A faj elterjedésének pontos határai még nem kellően ismertek, hiszen a jelenlegi érvényes fajt az elmúlt mintegy száz évben az *atra* változataként kezelték. Liston összeállításában az alábbi országok szerepelnek: Ausztria, Német-, Francia- és Olaszország, Hollandia, Lengyel- és Finnország. A faj szórványosan kerül elő, a feljegyzések szerint a meleg, sík vidéket kedveli. A Kárpát-medencében inkább a hegyes vidékek lakója: a Felvidéken Jávori-hágó, Pozsony (Dévény) és Tencsén (Brezina-parkerdő), Erdélyben Honctő és Retyezát, hazánkban Nadap. Az imágó kora tavasztól a nyár végéig repül (IV–VIII). Az álhernyó július elejétől kezdődően a varjúháj (*Sedum*) levelén fejlődik. – Pórias levéldarázs

ignobilis Klug, 1817

- 11 (8) A hátulsó csípő fölött két fehér folt látható, vagyis az utótóri melloldalon és a potroh 1. hátlemézének lehajló oldalán egy-egy fehér folt van. A nőstények

fejpajzsa felett, a csáptövek közt egy jellegzetes háromszögletű, fehér folt látható, a hímeken ugyanitt a folt barna. A nőtény feje fekete, de a fejpajzs, a szájevédő, a rágó döntő része, a szájszervi tapogatók, a csápok között, alul egy nagy háromszögletű folt, a szemkeret alul, valamint ennek külső és a belső része a szem közepéig felnyúlva, végül a szemkeret felső, belső sarkánál egy rövid sáv sárgásfehér. A fejpajzs és a homlok határát egy széles fekete sáv jelzi. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A homlok és a fejtető finoman bőrszerűen ráncolt és erőteljesen pontozott. A pofa és a halánték finoman pontozott. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata mély, párhuzamos, majd a hátulsó pontszemektől előrefelé enyhén szétfut. A homlok szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjét nem éri el, a halántéké pedig nagyon rövid. A csáp sötétbarna-fekete. A nőtény tora fekete, de az előhát hátulsó sarkai és az utótoroldalon egy nagy folt sárgásfehér. A hím előhátának teljes hátulsó szegélye sárgásfehér, a középtoroldalán egy alaktalan folt, továbbá a középmell vörösesbarna. A szárnypikkely vörösesbarna. A tor felszíne egyenletesen bőrszerűen ráncolt és közep-erősen pontozott, a középmellen a pontozás finomabb. A szárnylemez enyhén, barnásan füstös, a szegélyér világosbarna, a szárnyjegy és az erezet többi része sötétbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény összes csípője és tomporai feketék. Az elülső comb világos rozsdavörös, a tövén fekete, a felső felszíne részben sárgásfehér, a lábszár és a lábfej szintén világos rozsdavörös. A középső comb töve fekete, a többi része, a lábszárral és lábfejjel együtt világos rozsdavörös. A hátulsó comb fekete, a lábszár és a lábfej világos rozsdavörös. A hím lába a csípőtől a lábfejig vörösesbarna. A karom hasított. A nőtény potroha fekete, de a 3–5. és a 6. lehajló oldala rozsdavörös. Az 1. hátlemez két oldalán nagy sárgásfehér folt van. A 2. haslemez fekete, de a közepén egy csík, valamint a 3–6. szintén rozsdavörös. A tojócsőhüvely fekete. A hím (2. hátlemez részben) 3–6. hátlemeze teljesen rozsdavörös. 10–13 mm.

A faj egész Európában, majd kelet felé Szibériáig, Mongóliáig, fenn északon a Kamcsatka-félszigettől délre a távol-keleti tengermelléken elterjedt. A Kárpát-medencéből több példány ismert, és hazánkban (pl. Bükk-hegység, Budapest: Hidegkút, Nagyvisnyó) is gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó június közepétől a sisakvirág (*Aconitum*), a kökörcsin (*Pulsatilla*), a boglárka (*Ranunculus*), a borkóró (*Thalictrum*), a pimpó (*Potentilla*), a medvetalp (*Heracleum*), a vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), a szurokfű (*Origanum vulgare*) és a zászpa (*Veratrum*) levelén fejlődik (= *pocilla* Eversmann, 1847, *bimaculata* Gimmerthal, 1836, *lachlaniana* Cameron, 1878, *pocilopus* Mocsáry, 1880) – Kösöntyűs levéldarász

moniliata Klug, 1817

- 12 (1) A csáp teljesen vörössárga, *vagy* legfeljebb a tövi kétharmada fekete, de a csúcsa felé fehér csápízekkel, *vagy* a csápostorízek felemás színezetűek: felül feketék, alul sárgászöldek, kivételesen felül barnák, alul pedig vörössárgák

- 13 (14) Az egész csáp egyöntetűen vörössárga. Az elülső szárny csúcsa sötéten füstös. Nagy testű állatok. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájtvédő, a rágó kiterjedten és a szájszervi tapogatók, továbbá az alsó szemkeret mentén egy rövidebb-hosszabb sáv sárga. A fejtető enyhén ráncos és ragyogóan fényes, a pofa és a halánték rendkívül finoman pontozott. A nyakszirti taraj éles, jól látható, körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata kissé ívelt, egymással részarányos. A csáp teljesen rozsdavörös. A tor alapvetően fekete, de az előhát hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt rozsdavörös, a közép- és utóhát úgyisintén, az egyes torhátú lebenyeken barna, hosszanti sávok húzódnak, ugyanakkor a tor alsó felszíne fekete, kivéve az utótoroldali melloldal sárga mell-lemezkaréját. A szárnylemez sárgás, a szárny csúcsa sötéten füstös. A szegélyér és a szárnyjegy az erezet egyes részeivel együtt rozsdavörös, míg a többi sötétbarna. A láb rozsdavörös, kivéve a fekete csípőt, ám ez utóbbi csúcsa gyakran fehér. Esetenként a hím hátulsó combjának belső oldala fekete, a külső sötétbarna. A karom kétágú. A potroh tövi kétharmada rozsdavörös, azonban a csúcsi három-négy szelvény fekete, gyakran azonban mindkét ivar esetében az 1. hátlemez többé-kevésbé fekete. A tojócsőhüvely fekete. 12–14 mm.

Az Appennini-félsziget országait és Angliát kivéve a faj egész Európában, kelet felé Dél-Szibériában elterjedt. Az egész Kárpát-medencében és hazánkban gyakori. Az imágó tavasztól nyár végéig (V–VIII), késő őszig repül. Az álhernyó (24 mm) a baktopp (*Aegopodium podagraria*) levelén fejlődik és földben bábozódik be (= *flavicornis* Fabricius, 1781, *flava* Poda 1761 nec Linnaeus, 1746, *mucronata* Gmelin, 1790, *flavida* Christ, 1791, *pocillochroa* Schrank, 1781; = Sárga levéldarázs) – Mezei levéldarázs

campestris Linnaeus, 1758

- 14 (13) A csáp tövi fele, kétharmada fekete, de a csúcsa felé az ízék fehérek vagy a csáp-ostor felemás színezetű: felül fekete, alul sárgászöld, kivételesen felül barna, alul vörössárga.
- 15 (16) A csáp-ostor felemás színezetű: az ízék felül feketék, alul sárgászöldek. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájtvédő, a rágó jelentős része, a szájszervi tapogatók, a homlok csápok alatti felszínén nagyjából egy háromszögletű folt, továbbá a belső szemkeret mentén felül egy sáv, és a külső szemkeret mentén alul egy folt sárgásfehér. A fejpajzs és a homlok közt egy nagyjából háromszögletű fekete folt jelzi a két fejlemez határát. A nyakszirti taraj éles, jól látható, teljesen körbefut. A homlok és a fejtető nagyon finoman és bőrszerűen ráncolt. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata mély, egymással párhuzamos. A fej szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjét sem éri el. A pofa és a halánték bőrszerűen ráncolt. A csáp felülről nézve fekete, de pontosabb felemás színezetűnek nevezni, hiszen a csáptőíz belső oldalán egy hosszanti fehér csík fut, és egyedül csak a csápcuklóíz teljesen fekete, mivel a 3. csáptőztől a csáp csúcsáig az egyes ízék felül fe-

keték, alul azonban sárgászöldek. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélye, a szárnypikkely, a középhátpajzs domború része, az utópajzsocska és az utóhátpajzs nagy része, valamint az utótoroldalon egy folt sárgásfehér. A torhát sűrűn és erőteljesen, a középtoroldal és a középmell finoman pontozott. A szárny tiszta, a teljes erezet és a szárnyjegy sötétbarna. A lábak alapjában véve feketék, de az elülső csípő elől, a tomporok, a comb, a lábszár és a lábfej sárgásfehér, hátul az összes íz fekete. A középső csípő fekete apró, világos foltokkal, a többi íz az elülső láb színezetével azonos. A hátulsó csípő, a tomporok, a comb fekete, de felül egy fehér csík húzódik, a lábszár és a lábfej felül fekete, a lul sárgásfehér. A karom hasított. A nőtény potroha fekete, de a hátlemezeinek lehajló oldala sárgásfehér, amely foltok összeolvadva egységes oldalsávot alkotnak. A tojócsőhüvely fekete. A hím potroha felül fekete széles világoszöld harántsávokkal, a haslemezek világoszöldek. 9–12 mm.

A faj elsősorban Közép-Európa és Franciaország hegyes vidékein fordul elő. Enslin szerint Szibériából is jelezték, de Zhelochovtsev ezt nem erősíti meg. A Kárpát-medencében szórványosan fogták (pl. Kárpátalja: Rahói járás: Apsinec, Fekete-Tisza mente). Hazánkban még nem gyűjtötték, de a hegyvidéki területeken előkerülhet. Enslin adatai alapján az imágó (VI–VII) gyakran látogat keserűlapu (*Petasites*) állományokat, Taeger et al. a lómentát (*Mentha longifolia*) is említik. Az állhernyó ismeretlen (= *czyzeri* Mocsáry, 1891) – Csalárdcsápú levéldarázs

[**cmyi** Konow, 1886]

- 16 (15) A csáp tövi fele (1–4. íz), kétharmada (1–5. íz) fekete, de a csúcsa felé az ízek (6–8., gyakran a 9. is) fehérek, kivételesen a csápostor felemás színezetű: felül piszkos barna-fekete, alul sárgászöld (*solitaria* ♂), esetenként felül barna, alul vörössárga (*velox* ♂).
- 17 (18) A szárnyjegy alatt keskeny, az egész szárnyat átszelő, füstös harántsáv húzódik. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájvédő, a rágó nagy része, a szájszervi tapogatók, az alsó és a belső szemkeret a szem fele magasságáig, majd a felső sarkánál egy rövidke csík, valamint a homlok a csáptövek közepéig sárga. A homlok és a fejtető ráncolt és sűrűn pontozott, a pofa és a halánték viszont csak nagyon finoman. A nyakszirti taraj két oldalt erőteljes, a fejtetőmező hátulsó szegélyénél azonban gyenge, de láthatóan körbefut. A kétoldali fejtetővarrat sekély és előrefelé enyhén összefut. A fej szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjét sem éri el. A nőtény csápjának töve (1–4. íz) fekete, de a 3–4. íz alul sárgacsíkos, a többi (5–7.) sárgásfehér, míg a 8–9. barna. A hím csápjának utolsó három íze barnafoltos. A tor fekete, csak az előhát hátulsó szegélyén kétoldalt egy-egy rövid sáv, a szárnypikkellyel együtt piszkos sárga, a hímen ugyanezek a részek piszkosfehérek, továbbá a középtoroldal alsó része, a középmellel együtt vörössárga. A tor felszíne nagyon sűrűn pontozott, fénytelen. A szárnylemez enyhén füstös, de a szárnyjegy

alatt egy széles, sötéten füstös harántsáv a szárny teljes szélességét átszeli. A hátulsó szárny lándzsasejje nyeletlen. Az első két pár csípő és tomporok feketék, de elől kisebb-nagyobb fehér foltok lehetnek. A hátulsó csípő, tomporok és comb azonban teljesen fekete. Az első két pár comb elől vörössárga, hátul azonban fekete, a lábszár és lábfej szintén vörössárga. A karom hasított. A nőtény potroha alul és felül fekete, de a 2–5. hátlemez lehajló része sárgásfehér, és ezek a foltok összefüggő, jellegzetes oldalsávot alkotnak. A hím 1–2. és a 8. hátlemeze fekete, a többi (3–7.) hátlemez a haslemezekkel együtt vörösesbarna. 10–12 mm.

Az euró-szibériai faj egész Európában honos, kelet felé Szibériáig szórványos, a példányok szinte csak egyenként kerülnek elő. A Kárpát-medencében és hazánkban csak néhány helyen fogták. Magyarországon eddig csak a Kőszegi-hegységben, Miskolcon, Nagyvisnyón és Szilvásváradon gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó tápnövény-választéka viszonylag széles: szellőrózsa (*Anemone*), kúszó boglárka (*Ranunculus repens*), pimpó (*Potentilla*), vérfű (*Sanguisorba*), kertí ribiszke (*Ribes rubrum*), erdei deréce (*Chamaenerion angustifolium*), gólyaorr (*Geranium*), piros, tarka és szőrös kenderkefű (*Galopsis ladanum*, *G. tetrahit*, *G. speciosa*), turbánlilium (*Lilium martagon*) (= *limbata* Klug, 1817 nec Gmelin, 1790) – Nesztelen levéldarázs

silensis A. Costa, 1859

- 18 (17) A szárnyjegy alatt füstös harántsáv nincs, de a szárny csúcsa alkalmanként füstös.
- 19 (22) A belső szemkeret keskeny sárga sávja az összetett szem felső sarkáig felnyúlik, míg a külső szemkeret a pofa feléig ér el. A fej fekete színű felszíne bronzos, fémfényű ragyogással.
- 20 (21) A középtori mell-lemezkaréjon egy erősen kiemelkedő, hegyes toroldalkúp van. A fej a szemek mögött kiszélesedik. Nagyobb testű, 10–13 mm hosszú állatok. A fej elől kiterjedten sárgásfehér: fejpajzs, szájvédő, rágó nagyrészt, szájszervi tapogatók, a homlok fejpajzs feletti kis része, belső szemkeret a szem felső sarkáig, a külső szemkeret mentén szélesen a szem fele magasságáig. A pofa többi része vörösesbarna. A homlok csápok feletti része, a fejtető és a halánték fekete, alkalmanként fémfényű csillogással. A homlok a csápgördőtől felfelé és a fejtető sűrűn, erőteljesen pontozott. A nyakszirti taraj kétoldalt éles, jól látható, a domború fejtetőmező hátulsó szegélyén viszont alig észlelhető. A kétoldali fejtetővarrat gyakorlatilag nem látható. A halánték és a fejtetőmező hátulsó szegélye mentén, a taraj mögött, a nyakszirtre lehajlik, míg a mező két oldalán egy-egy apró sárga folt van. A csáp tövi fele (1–4. íz) fekete, a csúcsi (5–7.) sárgásfehér, míg a csúcsa (8–9.) barna, de a csáp 3–4. ízén alul sárgásfehér csík húzódik. A tor fekete, de az előhát hátulsó szegélyének két sarka szélesen a szárnypikkellyel együtt sárgásfehér. A világos színű változatoknál a középtoroldal és a középmell vörössárga. Az egész tor sűrűn

és finoman pontozott, fénytelen. A középtoroldal közepén nagy, erőteljesen kiemelkedő, hegyes toroldalkúp látható. A szárny jól láthatóan füstös, a szegély-ér és a szárnyjegy rozsdavörös, az erezet barna. A hátulsó szárny lándzsasajjtje nyeletlen. Az elülső pár láb rozsdavörös, de az első három íz hátulsó felszínén apró fekete foltok vannak. A középső csípő fekete, a tomporok és a lábszár elöl rozsdavörös, hátul fekete, a lábfej szintén rozsdavörös. A hátulsó csípő, a tomporok és a comb fekete, a lábszár és a lábfej rozsdavörös. A karom hasított. A potroh, a tojócsőhüvellyel együtt rozsdavörös, az 1. hátlemez közepén fekete, de a lehajló oldalsó része rozsdavörös. A hím színezete a világosabb változathoz közelít. 10–13 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Kis-Ázsián, a Kaukázuson, Szibérián és Távol-Keleten át Japánig elterjedt. Elsősorban a hegyes (1000–1300 m) vidékeket kedveli. A Kárpát-medencében több, hazánkban kevesebb helyen fogták: pl. Tiszaalpár, Kőszegi- és Bükk-hegység (Moldva-völgy, Nagyvisnyó, Répáshuta, Szögliget; Ménes-völgy), Mátraszentlászló és Baja. Az imágó tavasztól nyárig repül (V–VII). Az állhernyó (20 mm) tápnövény-választéka viszonylag széles: saspáfrány (*Pteridium aquilinum*), vesepáfrány (*Polystichum*), pajzsika (*Dryopteris*), sziklai gyöngyvessző (*Spiraea media*), madár berkenye (*Sorbus aucuparia*), szeder (*Rubus*), pimpó (*Potentilla*), legyezőfű (*Filipendula*), vérfű (*Sanguisorba*), szilva (*Prunus*), gőlyaorr (*Geranium*), nadragulya (*Atropa bella-donna*), aggófű (*Senecio*), égerfa (*Alnus*), füles fűzfa és kecskefűzfa (*Salix aurita*, *S. caprea*) (= *conspicua* Klug, 1817, *rufiventris* Panzer, 1799) – Hegyesmellű levéldarázs

ferruginea Schrank, 1776

- 21 (20) A középtori mell-lemezkaréjon csak egy enyhe kiemelkedés látható. A fej a szemek mögött elkeskenyedik. Kisebb testű, 9–10 mm hosszú állatok. A fej elöl kiterjedten sárgásfehér: fejpajzs, szájjvédő, a rágó nagy része, szájszervi tapogatók, belső szemkeret a szem felső sarkáig, a homlok fejpajzs feletti része a csáp-tővekig, a külső szemkeret mentén egy keskeny sáv a szem fele magasságáig. A pofa többi része sötétbarna-fekete, a halánték fekete. A nőtényen a fejpajzs és a homlok határát egy barna-fekete sáv jelzi, a hímnél ez nagyon rövid. A homlok a csápgödörtől felfelé és a fejtető sűrűn és erőteljesen pontozott, fekete, enyhe fémfényű ragyogással. A nyakszirti taraj kétoldalt éles és jól látható, a domború fejtetőmező hátulsó szegélyén azonban csak nagyon gyengén látható, a hímeknél a taraj jobban látszik. A kétoldali fejtetővarrat sekély, előrefelé enyhén összefut. A nőtény csápjának tövi fele (1–3. íz) fekete, a csúcsi (4–9.) ízek felemás színezetűek: felül sárgásfehérek, alul barnák. A hím csápjának töve (1–4. íz) fekete, bár a 3–4. ízben alul fehéres csík fut, a csúcsi (5–9.) része felemás színezetű: felül sárgásfehér, alul világosbarna, nagyon ritkán a teljes csáp barna. A nőtény tora fekete, de az előhát hátulsó két sarka és a lehajló széle, valamint a szárnypikkely külső szegélye sárgásfehér, az utóbbi többi része barnás. A hím középtori mell-lemezkaréjának elülső fele és a középmell rozsdavörös. Az egész tor nagyon sűrűn és finoman pontozott, fénytelen. A középtoroldal közepén egy

kiemelkedő toroldalkúp látható. A szárny enyhén füstös, a szegélyér fakó rozsdavörös, a szárnyjegy és az erezet barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. Az első két pár láb fakó rozsdavörös, de a csípő, a tomporok és a comb belső oldala feketefoltos. A hátulsó csípő fekete, a tomporok és a comb elöl fakó rozsdavörös, hátul fekete, a lábszár és a lábfej fakó rozsdavörös. A karom hasított. A potroh 1. hátlemeze fekete, a 2. csak középen fekete, oldalt és a lehajló része rozsdavörös, a 3–6. (–7.) szelvény rozsdavörös, míg a 8–9. fekete. Ritkán a hátlemezek középvonalában egy-egy hosszanti fekete csík fut, amelyek összeolvadnak. A tojócsőhüvely fekete. 9–10 mm.

A faj Közép- és Észak-Európában, Franciaországban és a Balkánon honos, kelet felé Törökországon és a Kaukázuson át az Urál-hegységig elterjedt. A Kárpát-medencében kevés helyen, de a nagy földrajzi egységekben, így a Felvidéken, Kárpátalján és Erdélyben gyűjtötték. Hazánkban még nem került elő. Az imágó nyáron repül (VII). Az állhernyó (20 mm) tápnövényválasztéka eléggé széles: saspáfrány (*Pteridium aquilinum*), fűzlevélű és sziklai gyöngyvessző (*Spiraea salicifolia*, *S. media*), madár berkenye (*Sorbus aucuparia*), pimpó (*Potentilla*), legyezőfű (*Filipendula*), vérfű (*Sanguisorba*), rózsa (*Rosa*), kerti ribiszke (*Ribes rubrum*), pettyes és közönséges orbáncfű (*Hypericum maculatum*, *H. perforatum*), fűzfa (*Salix*) (= *soror* Zetterstedt, 1838) – Hevederes levéldarázs

[**balteata** Klug, 1817]

- 22 (19) A belső és a külső szemkeret rendszerint teljesen fekete, legfeljebb az alsó szemkerete mentén egy kis háromszögletű, vagy keskeny, rövid sárga folt esetenként előfordulhat. A fej fekete színű felszínén bronzos, fémfényű ragyogás nélkül.
- 23 (24) A középhátpajzs fehér. A nőtény szemkerete teljesen fekete, a hímen azonban az alsó szemkeret mentén egy nagy háromszögletű folt sárgásfehér. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagyrészt és a szájszervi tapogatók sárgásfehérek. Az egész fej feltűnően sima és ragyogóan fényes. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata mély, egymással párhuzamos. A fej szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjét nem éri el. A nőtény csáp ízei megnyúltak, az első öt íz fekete, a 6–8. sárgásfehér, a 9. barna, a hímen az 1–5. teljesen, a 6. tövi fele fekete, a 6. csúcsi fele és a 7–8. sárgásfehér, a 9. sötétbarna. A tor a szárnypikkellyel együtt fekete, csak az előhát hátulsó szegélyén kétoldalt egy kis sáv, a középhátpajzs és az utótoroldalon egy nagy folt sárgásfehér, a hímen a teljes előhát fekete. A középhát lebenyei sűrűn és finoman pontozottak. A szárny enyhén szürkés, a szegélyér világos-, a szárnyjegy és az erezet sötétbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény csípője, a tomporai és a combja fekete, az első comb elülső oldala azonban piszkosfehér, a lábszár és a lábfej világosbarna, de a hátulsó lábfej fekete. A hím első két pár lábának csípője, a tomporai, a combja, a lábszára és a lábfeje sárgásfehér, hátul viszont fekete. A hátulsó csípő fekete, csak az elül-

ső oldalán egy széles sáv sárgásfehér, a tomporok elől sárgásfehérek, hátul feketék, a comb fekete, csak alul egy csík sárgásfehér, a lábszár vörösesbarna, de a csúcsa és az egész lábfej fekete. A karom hasított. A nőtény potroha fekete, csak az 1. hátlemez lehajló két oldalán van egy-egy sárgásfehér folt. A tojócsőhüvely fekete. A hím potroha nagyrészt fekete, de a 2. szelvény teljesen barna, a 3–5. viszont sárgásbarna. 12–14 mm.

A faj egész Európában, kelet felé Szibérián át Japánig elterjedt. Ezt a viszonylag ritka, boreo-palaearktikus fajt a Kárpát-medencében több helyen fogták (pl. Kárpátalja: Rahói járás, Kőrösmező). Hazánkban azonban eddig csak két lelőhelyét (Nagykapornak, Nagyvisnyó) közölték. Az imágó tavasztól nyárig repül (V–VII). Az álhernyó (23 mm) a saspáfrány (*Pteridium aquilinum*), a madár berkenye (*Sorbus aucuparia*), az angyalgököér (*Angelica*) és a közönséges mogyoró (*Corylus avellana*) levelét fogyasztja (= *pellucida* Klug, 1817, *maura* Ed. André, 1881) – Berkenye-levéldarázs

fagi Panzer, 1798

24 (23) A középhátpajzs fekete.

25 (28) A szárnyjegy kétszínű: a töve a szárnyjeggyel érintkező sugárér megvastagodott végével együtt sárgásfehér, a csúcsa vörössárga vagy világosbarna.

26 (27) A nőtény feje a szemek mögött enyhén, a hímé erősen elkeskenyedik. Az előhát hátulsó szegélye és a szárnypikkely rendszerint sárga-barna, de a sötét változatok esetén, legalább szárnypikkely külső szegélye vörösesbarna. A nőtény potroha teljesen fekete vagy a töve (1–4.) fekete és a csúcsa (5–9.) vörösesbarna. A hím potroha a tövén (1–2. hátlemez) fekete, a többi szelvény vörösesbarna, bár a 3–4. hátlemez közepén jellegzetes háromszögletű, kivilágosodott sárgás folt van, a haslemezek sárgásbarnák. Nagyobb testű állatok. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő és a rágó nagyrészt sárgásfehér, de a fejpajzs töve egy keskeny szakaszon fekete. A fej nagyon finoman, bőrszerűen ráncolt, a fejtető ezen túl még enyhén pontozott. A fej szőrzete rövid. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata erőteljes, előrefelé kissé összefut, a hátulsó pontszemektől előrefelé viszont szétfut. A csáp hosszának tövi kétharmada (1–5. íz) és a 6. íz tövi fele fekete, a csáp csúcsi egyharmada és a 6. íz csúcsi fele sárgásfehér. A csáp-csúcs hegye barna vagy fekete. A nőtény tora fekete, legfeljebb az előhát hátulsó szegélye a szárnypikkellyel együtt barna, alkalmanként világos színezetű, a hím előhátának hátulsó szegélye rendszerint sárgásfehér, a szárnypikkely egyszínű: sárga vagy ritkán fekete, esetenként felemás színezetű: a külső fele piszkos sárga, a belső fekete. Az egész torhát bőrszerűen ráncolt és finoman pontozott, fénytelen. Az utótori mell-lemezkaréjon egy kerek folt sárgásfehér, a csípőtőlemez hátulsó, felhajló szegélye mindig fekete. A szárnylemez jól láthatóan füstös. A szegélyér, a szárnyjeggyel

együtt vörösesbarna, a töve a hozzáfutó sugárér megvastagodott végével együtt sárgásfehér, az erezet barna. A hímek szárnyjegyének csúcsi kétharmada barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény csípője és tomporai feketék, az elülső comb elől gesztenyebarna, hátul fekete, a középső és a hátulsó comb, valamint a lábszárak gesztenyebarnák, a hátulsó lábfej sötétbarna, de a lábfej-csúcsíz sárgásfehér. A feketepotrohú példányok (az egykori var. *dubia* Ström, 1768) esetében a combok és a lábfejek gyakran feketék. A karom hasított. A nőtény potroha a tövén (1–4.) fekete, a csúcsi (5–9.) felén vörösesbarna. Az 1. hátlemez lehajló oldalán nagy sárgásfehér folt van. A tojócsőhüvely fekete. A hím potroha a tövén (1–2. hátlemez) fekete, a többi szelvény vörösesbarna, a haslemezek sárgásbarnák. 12–15 mm.

Ez a boreo-palaearktikus faj egész Európában gyakori, kelet felé Törökországon, a Kaukázuson és Dél-Szibérián át Japánig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban mindenütt előfordul. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII), de júliusban, pl. a Kárpátalján gyakoribb. Az álhernyó (21 mm) gyakorlatilag mindenevő, a tápnövényei között a páfrányféléktől a fászfutó növényekig sok fajt találunk: saspáfrány (*Pteridium aquilinum*), hölgypáfrány (*Athyrium filix-femina*), berkenye (*Sorbus aucuparia*), rózsza (*Rosa*), füziké (*Epilobium*), kánya bandita (*Viburnum opulus*), hóbagyó (*Symphoricarpos rivularis*), lonc (*Lonicera*), kőrisfa (*Fraxinus*), árvacsalán (*Lamium*), citromfű (*Melissa officinalis*), útifű (*Plantago*), bojtorján (*Arctium lappa*), gyertyánfa (*Carpinus*), közönséges mogoró (*Corylus avellana*), fűzfa (*Salix*) (= *albicornis* Geoffroy, 1785, *carpini* Panzer, 1799; = Mogoró-levéldarázs) – Szederjes levéldarázs

livida Linnaeus, 1758

- 27 (26) A nőtény feje a szemek mögött kissé kiszélesedik, a hímé enyhén elkeskenyedik. Az előhát és a szárnypikkely teljesen fekete. A nőtény potrohának töve és csúcsa fekete, a középső szelvények vörösesbarnák. A hím potroha a tövén (1–3. hátlemez) és a csúcsán fekete, a középső (4–6.) szelvények, valamint a haslemezek sárgászöldek. Kisebb testű állatok. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagy része, a szájszervi tapogatók, valamint a belső szemkeret felső szögletén egy aprócska folt sárgásfehér. A nőtény fejpajzsának töve fekete, a hím teljes fejpajzsa és az alsó szemkerete mentén egy nagy folt sárgásfehér. A fej felszíne nagyon sűrűn, finoman bőrszerűen ráncolt, a fejtetőmező még enyhén pontozott is, fénytelen. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata enyhén ívelt, részarányos. A nőtény csápjának tövi fele (1–5. íz) fekete, a csúcsi (6–9. íz) sárgásfehér, bár a 6. íz töve érintőlegesen fekete lehet. A hím első négy csápjíze fekete, az 5. felül fekete, alul sárgászöld, és a többi íz is sárgászöld, alkalmanként azonban felül piszkos barna-fekete, alul sárgászöld. A nőtény tora fekete, sűrűn ráncolt, fénytelen, csak az utótoroldal mell-lemezkaréja fehér; legfeljebb az aláhajló része fekete, de a csípőtőlemez hátulsó, felhajló szegélye mindig fehér. Ugyanakkor a hím előtorának lehajló nyakpajzsi része, a közép- és utótoroldal nagyrészt és az utómell kiterjedten vöröses-

sárgásfehér. A szárnylemez barnásan füstös, a szegélyér és a szárnyjegy vörösesbarna, az utóbbi töve enyhén, ritkán erőteljesen sárgásfehér; a hím szárnyjegye hangstúlyosabban kétszínű. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőstény összes csípője és tomporai feketék, az elülső és a középső comb nagyrészt fekete, de az elülső és alkalmanként a hátulsó oldala is részben sárgásfehér; a hátulsó comb fekete, a lábszárak és a lábfejek sárgásfehérek, kivéve a hátulsó lábfejet, amelynek középső három íze sötétbarna. A hím lábízei sárgásfehérek, de a hátulsó felszínen hosszanti fekete csík húzódik. A karom hasított. A nőstény potrohának 1–3. és a 7–9. szelvénye fekete, a középső (4–6.) szelvények viszont vörösesbarnák. Az 1. hátlemez lehajló két oldalán nagy sárgásfehér folt van. A hím potroha felül (1–3. és 7–9. hátlemez) részben fekete, a középső része (4–6. hátlemez) viszont sárgászöld, alul, beleértve a hátlemezek lehajló oldalsó részeit is sárgásfehér. A tojócsőhüvely fekete. 9–11 mm.

A faj egész Európában előfordul, kelet felé a Kaukázuson, a Tien-Sanon és Szibériát át a távolkeleti tengermelléig elterjedt. A Kárpát-medencében és hazánkban gyakori fajként tartjuk számon. Az imágó tavasszal és nyáron repül (IV–VII), de tavasszal gyakoribb. Az álhernyó a farkas kutyatej (*Euphorbia cyparissias*) levelén fejlődik (= *coryli* Panzer, 1799, *intermedia* Klug, 1817, *saxonica* Muche, 1968; = Sötéthátú levéldarázs) – Remete levéldarázs

solitaria Scopoli, 1763

- 28 (25) A szárnyjegy egyszínű: vörössárga vagy sötétbarna-fekete.
- 29 (30) A szárnyjegy vörössárga. A potroh teljesen fekete. Nagy testű állatok. A fej a szemek mögött erősen kiszélesedik, fekete, azonban a fejpajzs és a szájjvédő sötétbarna-fekete, míg a rágó, a barna csúcsát kivéve sárgásfehér. A fejpajzs elülső szegélye nem túlságosan mélyen kikanyarított. A fejpajzs, a szájjvédő és a rágó ritkás, hosszú fehér szőrökkel fedett. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fej nagyon finoman és sűrűn pontozott és rövid fekete szőrökkel borított. A fejtetőmezőt kétoldalt határoló fejtetővarrat mély, kissé ívelt és a pontszemek felé enyhén összetart. A nőstény csápjának 1–6. íze fekete, a 7–9. azonban vörössárga, a hímen a 7. íz is sötét színezetű, bár a csúcsa, és a 8–9. íz teljesen vörössárga. A tor a szárnypikkellyel együtt teljesen fekete, de alkalmanként az előhát lehajló sarkán, a nyakpajzsi részen fehér folt lehet. A tor rövid fekete szőrökkel fedett. A középtoroldal közepe kúpos, vagyis a toroldalkúp jól fejlett, a felszín durván, ráncoltan, míg a középmell csak finoman pontozott. A szárnylemez rozsdavörös, a szegélyér, a szárnyjegy és az erezet többi része sötét sárga, részben barna, a szárny csúcsi harmada barnásan füstös. A csípő, a tomporok és a comb fekete, az utóbbi csúcsa sárgásfehér; azonban a lábszár és a lábfej vörössárga. A karom hasított. A potroh teljesen fekete, a felszíne nagyon finoman, bőrszerűen ráncolt. A tojócsőhüvely fekete. 11–13 mm.

A faj holarktikus elterjedésű: Európában Francia- és Lettországból és a mediterrán államokban, de elsősorban Közép-Európában és a Balkánon honos, kelet felé azonban Oroszországon át Szi-bériáig, délen a kazahsztáni sztyeppékig elterjedt. Az Amerikai Egyesült Államok nyugati részén szintén ismert: Mary Peak. A Kárpát-medencében a Felvidéken, a Kárpátalján, Erdélyben elsősorban a Déli-Kárpátokban, a Retyezát-hegységből került elő. Hazánkból mindössze Budapestről, Bükk-szentkeresztről, Miskolc: Lillafüredről és Szigetbecséről közölték. Az imágó tavasztól a nyár végéig (V–VIII), esetleg szeptemberig repül. Az álhernyó, Rudow szerint az orvosi angyalgyökér (*Angelica archangelica*) levelén fejlődik (= *albicornis* Fabricius, 1781, *dealbata* Gmelin, 1790, *nebulosa* Lepeletier, 1823; = Sárgalábú levéldarázs) – Bendős levéldarázs

crassa Scopoli, 1763

- 30 (29) A szárnyjegy sötétbarna-fekete. A potroh fekete, vagy részben fekete, részben vörösesbarna.
- 31 (32) A szárnypikkely vörössárga, esetenként részben barna. A nőtény alsó szemkerete fekete, alkalmanként a hím szeme alatt nagy háromszögletű sárga folt van. A hátulsó csípő fölött két fehér folt látható. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagy része és a szájszervi tapogatók sárgásfehérek, bár ez utóbbiak vörösek is lehetnek. A fejpajzs töve szélesen fekete, összeolvad a homlok színével. A homlok helyenként ráncolt, a felszín egyébként sima és fényes, de a pofa és a halánték, a fejtető két oldalt és a fejtetőmező gyengén pontozott. A kétoldali fejtetővarrat nagyon mély, egymással párhuzamos. A fej szőrzete rövid, az elülső pontszem átmérőjének a felét sem éri el. A nőtény tora teljesen fekete, a középhátpajzson nagyon ritkán egy alaktalan, vörössárga elmosódott folt lehet. Az utótóroldalón egy nagy sárgásfehér folt van, továbbá a szárnypikkely világos színezetű: rendszerint vörössárga, ritkán sárgásfehér, középen alkalmanként barna. A torhát nagyon sűrűn és egyenletesen pontozott, fénytelen, a tor alul lényegesen finomabban pontozott, enyhén fényes. A hím tora hasonló színezetű, de a középmell sárgásfehér. A szárnylemez enyhén, barnásan füstös. A szegélyér világos-, a szárnyjegy és az erezet sötétbarna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény csípője, a fehér csúcsot leszámítva fekete, a tomporok sárgásfehérek, a comb, a lábszár és a lábfej vörösesbarna, azonban a hátulsó comb csúcsa belül és a lábszár csúcsa, valamint a lábfej fekete. A lábak színezete erősen változó, egyes példányokon a tomporok és a comb belső oldala is fekete. A hím lába lényegesen világosabb: a csípő, a tomporok és a lábszár sárgás-sárgásvörös, de a hátulsó oldalukon gyakran fekete folt vagy sáv van. A nőtény potrohának színezete változatos. Az 1. hátlemez mindig fekete, csak két oldalt, a lehajló részen van egy-egy fehér folt, a 2–4. és a 8–9. fekete, az 5–7. vörösesbarna. De sokféle változat van, a legvilágosabbtól 1–3. (–4.) fekete, az 5–9. vörösesbarna, a teljesen fekete potrohú példányokig. A hím potrohának színe lényegesen egységesebb: 1–2. szelvény fekete, 3–9. vörösesbarna, ritkán a 9. feketés. A tojócsőhüvely fekete. 10–13 mm.

Holarktikus faj, egész Európában, Kis-Ázsiában, észak felé Mongóliában, Szibériában egészen Kamcsatkáig, Japánban és Észak-Amerikában elterjedt. A Kárpát-medencében sok helyen gyűjtötték. Hazánkban azonban csak néhány helyről került elő, pl. a Bükk-hegységből (Nagyvisnyó, Ómassa, Ablakoskő-völgy) és a Kőszegi-hegyekből. Az imágó tavasztól nyár végéig repül (V–VIII). Az álhernyó (22 mm) tápnövény-választéka június-október táján eléggé széles: saspáfrány (*Pteridium aquilinum*), sisakvirág (*Aconitum*), boglárka (*Ranunculus*), pimpó (*Potentilla*), vérfű (*Sanguisorba*), erdei deréce (*Chamaenerion angustifolium*), fűzike (*Epilobium*), erdei varázslófű (*Circaea lutetiana*), fukszia (*Fuchsia*), gólyaorr (*Geranium*), fűzfa (*Salix*) (= *obscura* Panzer, 1805 nec Gmelin, 1790, *rudowii* Ed. André, 1881 *punctulata* Konow, 1887, *unifasciata* Mocsáry, 1909 nec Geoffroy, 1785; = Fűzike-levelárázs) – Kétpontos levelárázs

colon Klug, 1817

32 (31) A szárnypikkely teljesen fekete. A hátulsó csípő fölött egy vagy két fehér folt látható.

33 (34) A fejpajzs teljesen fekete, vagy fekete kétoldalt egy-egy kerek, fehér folttal. A szemkeret teljesen fekete. A hátulsó csípő fölött két fehér folt látható. A fej fekete, de a szájjvédő, a rágó töve és a fejpajzson kétoldalt egy-egy alaktalan folt sárgásfehér. A homlok, a pofa és a halánték bőrszerűen ráncolt és finoman pontozott, a fejtető részben ráncolt, részben nagy összefüggő felszínek teljesen simák és fényesek. A nyakszirti taraj éles, jól láthatóan körbefut. A fejtetőmező erőteljesen pontozott, a kétoldali fejtetővarrat mély és egymással párhuzamos. A fej szőrzete rövid és nagyjából az elülső pontszem átmérőjének a felével egyenlő. A csáp 1–6. íze teljesen, a 7. tövi fele fekete, a 7. íz csúcsi fele és a 8–9. íz sárgászöld, a hím csápjának csúcsi ízei (7–) 8–9. tejfehérek. A tor fekete, de az utótori mell-lemezkaréjon egy kisebb vagy nagyobb folt sárgásfehér. A torhát lebenyeinek felszíne bőrszerűen ráncolt és erőteljesen pontozott. A középtoroldalon egy erőteljes, kiemelkedő toroldalkúp látható. A szárny enyhén, barnásan füstös, a rozsdavörös szegélyér kivételével a szárnyjegy és a teljes erezet fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A nőtény lábai feketék, kivéve az elülső comb felső felszínén lévő fehér csíkot, valamint az első két pár vörösesbarna lábszárát és lábfeje. A hím lábai világosabbak: az első comb elülső oldala teljesen, a hátulsó oldala részben, a középső comb elülső oldalának csúcsi fele, továbbá az első két pár lábszár és lábfej piszkosfehér. A karom hasított. A potroh fekete, de az 1. hátlemez lehajló két oldala fehér, a felszíne haránt irányban finoman ráncolt. A hím haslemezeinek hátulsó szegélyén nagyon keskeny fehér csík húzódik. A tojócsőhüvely fekete. 12–13 mm.

A faj egész Európában előfordul, bár ritka. A Kárpát-medencében elsősorban hegyes vidékeken (800–1300 m) több helyen is fogták. Hazánkban eddig csak Németbányán, Miskolcon, Nagyvisnyón és Szilvásváradon a Szalajka-völgyben gyűjtötték. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VII). Az álhernyó (25 mm) a keserűlapu (*Petasites*) és a berki aggófű (*Senecio nemorensis fuchsii*) levelén fejlődik – Kétpontocskás levelárázs

bipunctula Klug, 1817

- 34 (33) A fejpajzs teljesen sárga. A szemkeret alul alkalmanként fehér foltot hordoz. A hátulsó csípő fölött egy fehér folt látható, vagyis az utótoroldal mell-lemez-karóján egy fehér folt van.
- 35 (36) Mindkét ivar potrohának közepe (3–6. szelvény) vörös. A hátulsó lábfej világos színezetű. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagy része és esetenként a belső szemkeret felső sarkánál egy apró folt, és néha a külső szemkeret alsó részén egy foltocská fehér. A fejpajzs töve fekete, ennek széle egyenletes és enyhén ívelt, a hímen a fejpajzs hátulsó szegélyének fekete széle viszonylag egyenetlen. A nyakszirti taraj éles, határozottan körbefut. A fej felszíne nagyon finoman, bőrszerűen ráncolt. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata mély és egymással párhuzamos. A fej szőrzete nagyon rövid, az elülső pontszem átmérőjének a felét sem éri el. A csáptőíz és a csápucuklóíz teljesen fekete, a 3–5. csápíz azonban felemás színezetű: felül fekete, alul sárgásfehér; a 6–9. íz sárgásfehér; csak a 9. íz világosbarna. A hím csápjának színezete szintén felemás: a 3–9. csápíz felül barna, alul sárgásfehér. A tor a szárnypikkellyel együtt fekete, csak az utótoroldalon egy nagy folt fehér. A tor felszíne nagyon sűrűn pontozott, fénytelen. A szárny enyhén füstös, a szegélyér rozsdavörös, a szárnyjegy és a teljes erezet barna. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő és a tomprok feketék, az első comb, a lábszár és a lábfej külső oldala vörösesbarna némi sárgásfehér beütéssel, a középső comb, a lábszár és a lábfej vörösesbarna, a hátulsó comb külső oldala úgyszintén, a belső oldala viszont fekete, a lábszár vörösesbarna, a lábfej sötétebb: barna. A hím első két pár combja, lábszára és lábfeje elől fehér, hátul barna, a hátulsó comb elől, a lábszárral együtt vörösesbarna, az utóbbi csúcsa sötétbarna, a comb hátul fekete, a hátulsó lábfej barna. A karom hasított. A nőstény potroha fekete, de a középső (3–) 4–6. hátlemezek vörösesbarnák, a hasi oldal fekete, csak az 5–6. lemez vörösesbarna. A hátlemezek felszíne haránt irányban finoman ráncolt. A hím potrohának 1. (–2. töve) hátlemeze sötétbarna, a többi a haslemezekkel együtt sárgászöld. 10–11 mm.

Az alpesinek mondott faj elterjedése még nem kellően tisztázott, hiszen a szakemberek több évtizeden át a következő faj: *T. velox* Fabricius, 1798 változataként kezelték. Az eddigi megfigyelések alapján Európában a magashegyi területeken gyűjtötték. A Kárpát-medencében több példányt fogtak a Felvidéken és a Déli-Kárpátokban. Hazánkból még nem került elő. Az imágó nyáron repül (VII–VIII). A tápnövényről nincs adatunk (= *alpicola* R. von Stein, 1885) – Dísztelen levéldarázs

[simplex Dalla Torre, 1882]

- 36 (35) A nőstény potroha teljesen fekete, a hím (2–) 3–8. potrohszelvénye vörös. A hátulsó lábfej fekete. A fej fekete, de a fejpajzs, a szájjvédő, a rágó nagy része és alkalmanként a belső szemkeret felső sarkánál egy apró folt, továbbá a külső

szemkeret alsó részén egy foltocska fehér. A fejpajzs töve fekete, amely közepén két ékszerű fogacska alakjában belenyúlik a fehér felszínbe, a hímen a fejpajzs hátulsó szegélyéről egy félkör alakú folt nyúlik lefelé a fehér felszínbe, amely folt esetenként a fejpajzs mély kivágásának felső szegélyét is elérheti. A nyakszirti taraj éles, határozottan körbefut. A fej felszíne nagyon finoman bőrszerűen ráncolt. A fejtetőmező kétoldali fejtetővarrata mély és egymással párhuzamos. A fej szőrzete nagyon rövid, az elülső pontszem átmérőjének a felét sem éri el. A csáptőíz és a csápcsuklóíz teljesen fekete, a 3–5. csápíz azonban felemás színezetű: felül fekete, alul sárgásfehér; a 6–9. íz sárgásfehér, csak a 9. csúcsa barnafoltos. A hím csápjának színezete szintén felemás: a 3–9. csápíz felül barna, alul sárgásfehér. A tor a szárnypikkellyel együtt fekete, csak az utótoroldalon egy nagy folt sárgásfehér. A tor felszíne nagyon sűrűn pontozott, fénytelen. A szárny enyhén füstös, a szegélyér tövi fele rozsdavörös, a csúcsi fele, a szárnyjegy és a teljes erezet sötétbarna-fekete. A hátulsó szárny lándzsasejtje nyeletlen. A csípő és a tomporok feketék, a comb, a lábszár és a lábfej külső oldala vörösesbarna, de az első lábszár hátulsó csúcsi felének felszínén egy fekete sáv fut, a többi lábszár csúcsa fekete, míg az első két pár lábfej belső oldala világosbarna, a hátulsó lábfej azonban sötétbarna-fekete. A hím első két pár combja, lábszára és lábfeje elől fehér, hátul sötétbarna-fekete, a hátulsó comb elől, a lábszárral együtt vörösesbarna, az utóbbi csúcsa sötétbarna, a comb hátul fekete. A karom hasított. A nőstény potroha teljesen fekete, a felszíne hárránt irányban finoman ráncolt. A hím potrohának első két hátlemeze sötétbarna, a többi a haslemezekkel együtt vörössárga. 10–11 mm.

A faj Közép-Európában, kelet felé Szibériától a Csendes-óceánig, Japánig elterjedt. A Kárpát-medencében elsősorban az erdős területeken él, a hegyekben (1100–1300 m) gyakori, a sík vidékeken csak helyenként fordul elő. Így több helyen fogták a Felvidéken, Kárpátalján és Erdélyben is. Hazánkban eddig csak egyetlen lelőhelye ismert: Kőszegi-hegység. Az imágó tavasszal és nyáron repül (V–VIII). Az állhernyó a kígyógyökertű keserűfű (*Polygonum bistorta*), a havasi égerfa (*Alnus viridis*) és a füles fűzfa (*Salix aurita*) levelén él (= *biguttata* Hartig, 1837, *leucostoma* Rudow, 1871, *gracilentia* Mocsáry, 1879, *sylva* Kirby, 1882; = Hegyi levéldarázs –

velox Fabricius, 1798

Felhasznált irodalom

- Benson, Robert Bernard (1951): Handbooks for the identification of British insects. – Royal Entomological Society of London, Vol. VI., Part 2 (a). Hymenoptera. 2. Symphyta. Section (a), pp. 1–49.
- Benson, Robert Bernard (1952): Handbooks for the identification of British insects. – Royal Entomological Society of London, Vol. VI., Part 2 (b). Hymenoptera. 2. Symphyta. Section (b), pp. 50–137.
- Benson, Robert Bernard (1959): Revision of the European sawflies of the *Tenthredo arcuata-schaefferi* complex (Hymenoptera: Tenthredinidae). – The Proceedings of the Royal Entomological Society of London (B) 28, 7–8: 93–102.
- Benson, Robert Bernard (1968): Hymenoptera from Turkey. Symphyta. – Bulletin of the British Museum (Natural History) Entomology, 22, 4: 109–207. 42 text-figures.
- Blank, S. M. – C. Ritzau (1998): Die Tenthredopsini Deutschlands (Hymenoptera: Tenthredinoidea). – In: Taeger, Andreas und S. M. Blank (Hrsg., 1998): Pflanzenwespen Deutschlands (Hymenoptera, Symphyta). Kommentierte Bestandsaufnahme. Verlag Goeck & Evers, Keltern.
- Enslin, E. (1912): Die Tenthredinoidea Mitteleuropas. – Deutschen Entomologischen Zeitschrift, Beiheft 1. pp. 1–98.
- Enslin, E. (1912): Die Tenthredinoidea Mitteleuropas. – Deutschen Entomologischen Zeitschrift, Beiheft 2. pp. 99–156.
- Haris Attila & Gyurkovics Henrik (2014): A genus *Tenthredopsis* Costa, 1859 in Hungary (Hymenoptera: Symphyta). – Natura Somogyiensis, 24: 99–124.
- Klug, Fr.: Dr. Fr. Klugs Gesammelte Aufsätze über Blattwespen. Hrsg. Jos. Kriechbaumer, Berlin, 1884. R. Friedlaender Sohn. 300 pp.
- Lacourt, J. 1998: Le genre *Blankia*, gen. n., créé pour deux espèces placées auparavant dans le genre *Cuneala* Zirngiebl, 1956. – Annales de la Société Entomologique de France (N. S.), Paris 33 [1997] (4): 487.
- Liston, Andrew D. (1995): Compendium of European sawflies. List of species, modern nomenclature, distribution, foodplants, identification literature. – Chalastos Forestry, Daibersdorf, Germany. 190 pp.
- Lorenz, Herbert und Manfred Kraus (1957): Die Larvensystematik der Blattwespen (Tenthredinoidea und Megalodontoidea). – Abhandlungen zur Larvensystematik der Insekten. Nr. 1. Akademie Verlag, Berlin. 339 pp. 435 Textfiguren.
- Macek, Jan (2012): About *Macrophya parvula* and larvae of several Central European *Macrophya* (Hymenoptera: Tenthredinidae). – Zootaxa, 3487: 65–76.
- Móczár László (1950): Állathatározó. I–II. – Közoktatásiügyi Kiadóvállalat. Szocialista Nevelés Könyvtára, 8. szám. Budapest. I: 798 oldal szöveg, II: 344 oldal képtábla és névmutató.

- Móczár László (1984): Állathatározó. I–II. – Tankönyvkiadó, Budapest. I: 724 old. + 128 képtábla, II: 762 old. + 155 képtábla.
- Móczár László, Nagy Károly, I. Okáli, A. Z. Osychniuk, Szöllősi Gy. (1972): Kárpát-medence Hymenoptera faunakatalógusainak (I–XXIV.) lelőhelyjegyzéke (Cat. Hym. XXV.). – *Folia entomologica Hungarica* (Rovartani közlemények), Series nova, XXV, 7: 111–164.
- Mocsáry Alexandro (1900): Ordo Hymenoptera. 7–113. old. – In: Paszlavszky János (szerk.): A Magyar Birodalom állatvilága. Fauna Regni Hungariae. Regia Societas Scientiarum Naturalium Hungarica. A Magyar Birodalomból eddig ismert állatok rendszeres lajstroma. Animalium Hungariae hucusque cognitorum enumeratio systematica. III. Arthropoda. Budapest.
- Pschorn-Walcher, Herbert – Altenhofer, Ewald (2006): Neuere Larvenaufsammlungen und Zuchten von mitteleuropäischen Pflanzenwespen (Hymenoptera: Symphyta). – *Linzer Biologische Beiträge*, 38: 1609–1636.
- Roller, Ladislav and Attila Haris (2008): Sawflies of the Carpathian Basin, history and current research. – *Natura somogyiensis* 11. 259 pp.
- Soó Rezső – Kárpáti Zoltán (1968): Növényhatározó. II. kötet. Magyar flóra: Harasztok – Virágos növények. Negyedik, átdolgozott és bővített kiadás. – Tankönyvkiadó, Budapest. 846 old.
- Steinmann Henrik és Zombori Lajos (1984): A rovartest alaktani kifejezései. I. A fej. – *Biológiai Tanulmányok* 10. Akadémiai Kiadó, Budapest. 200 old.
- Steinmann Henrik és Zombori Lajos (1986): A rovartest alaktani kifejezései. II. A tor. – *Biológiai Tanulmányok* 13. Akadémiai Kiadó, Budapest. 318 old.
- Steinmann Henrik és Zombori Lajos (1991): A rovartest alaktani kifejezései. III. A potroh. – *Biológiai Tanulmányok* 15. Akadémiai Kiadó, Budapest. 193 old.
- Taeger, Andreas (1985): Systematik der Blattwespengattung *Tenthredo* (Hymenoptera, Symphyta, Tenthredinidae). – *Entomologische Abhandlungen Staatliches Museum für Tierkunde, Dresden* 48 [1984], Nr. 8: 83–148.
- Taeger, Andreas (1988): Dritter Beitrag zur Kenntnis der Blattwespengattung *Tenthredo* L. (Hymenoptera: Symphyta: Tenthredinidae). – *Beitr. Ent.*, Berlin 38, 2: 337–259.
- Taeger, Andreas (1991): Zwei neue paläarktische Blattwespengattungen aus der Unterfamilie Tenthredininae (Insecta, Hymenoptera, Symphyta: Tenthredinidae). – *Entomologische Abhandlungen Staatliches Museum für Tierkunde, Dresden* 54, Nr. 3: 71–95.
- Taeger, Andreas, Ewald Altenhoffer, Stephan M. Blank, Ewald Jansen, Manfred Kraus, Hubert Pschorn-Walcher, Carsten Ritzau (1998): Kommentare zur Biologie, Verbreitung und Gefährdung der Pflanzenwespen Deutschlands (Hymenoptera, Symphyta). 49–136. – In: Taeger, Andreas und S. M. Blank (Hrsg., 1998): *Pflanzenwespen Deutschlands* (Hymenoptera, Symphyta). Kommentierte Bestandsaufnahme. Verlag Goeck et Evers, Keltern.

- Taeger, Andreas, Matti Viitasaari (2015). European Rhogogaster s. str., with notes on several Asian species (Hymenoptera: Tenthredinidae). – Zootaxa 4013 (3), pp. 369–398. Magnolia Press.
- Zhelochotsev, A. N. (1988): 27. Otrjad Hymenoptera – Pereponcsatokrüllie. Podotrjad Symphyta (Chalastogastra) – Szidjacsebrjuhie. – In: Medvedeva, G. Sz. (ed.): Opregyelitel naszekomüh evropejszkoj csaszti CCCP. III Pereponcsatokrüllie. Sesztaja csaszty. Akademija Nauk CCCP. Zoologicseszkij Insztitut. „Hauka” Leningradskoe Otyelenie, Leningrad. 268 pp.
- Zombori Lajos (1982): The European genera of Tenthredininae (Hymenoptera: Symphyta, Tenthredinidae). – Acta zoologica hungarica, 28. 3–4: 455–460.
- Zombori Lajos (2014): A rovartest alaktani kifejezései. IV. Kiegészítések. – Biológiai Tanulmányok 16. Mondat Kft. – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest. 228 old.

N É V M U T A T Ó K

Latin állatnevek

Az alábbi jegyzék néhány magyarázó mondatot igényel, hogy a betűtípusok és a számok érthetőek legyenek.

A félkövér betűk az érvényes magas csoportneveket, illetve a nemzetség- és fajneveket jelölik. Az alcsaládnévről és a két utóbbi csoport esetében, vagyis a nemzetség- illetve a fajnévről e helyen részletes leírást találunk. Néhány nemzetség esetében, a könnyebb tájékozódás végett fajcsoportokat volt célszerű felállítani. A csoportnevet rendszerint a legkorábban leírt faj neve adta.

A dőlt betűs nevek elsősorban a társneveket, vagyis a szinonim-neveket jelölnek, legyen az nemzetség- vagy fajnév, csak nagy ritkán alfajnév. Néhány esetben a név után szereplő dőlt szám érvényes névre utal ugyan, de ilyenkor rendszerint szövegbeni utalásról vagy ábraaláírásról van szó.

A jegyzékben a nemzetségnevek után a leíró neve és az oldalszám következik, míg a fajnevet a szerzőneve, majd zárójelben a nemzetségnév követi, amit aztán az oldalszám zár.

abictis Audinet-Serville (Macrophya) 49
acerrima Benson (Tenthredo) 109
aegra Enslin (Tenthredo) 109
Aglao stigma Kirby 4, 6, 7, 12
albicincta fajcsoport (Macrophya) 45, 58
albicincta Schrank (Macrophya) 46, 61
albicornis Fabricius (Tenthredo) 135
albicornis Geoffroy (Tenthredo) 133
albimacula Mocsáry (Macrophya) 63
albipes Geoffroy (Macrophya) 61
albipuncta Fallén (Macrophya) 44, 67
alboannulata A. Costa (Macrophya) 60
albomaculata Cameron (Tenthredopsis) 28
albomaculata Lepeletier (Macrophya) 59
albomarginata Rudow (Rhogogaster) 77
albomarginata Snellen van Vollenhoven (Sciapteryx) 69
albonotata Brullé (Tenthredopsis) 23
albonotata fajcsoport (Tenthredopsis) 21
alboplagiata Konow (Tenthredopsis) 37
albopunctata Tischbein (Tenthredopsis) 22

algiensis Enslin (Tenthredo) 102, 102
alneti Schrank (Tenthredopsis) 28
alpicola R. von Stein (Tenthredo) 137
alpinum C. G. Thomson (Aglao stigma) 18
amaena auct. (Tenthredo) 112
ambigua Klug (Tenthredopsis) 30
ambigua Konow (Tenthredopsis) 34
amoena Gravenhorst (Tenthredo) 112
analís Spinola (Macrophya) 53
andrei Konow (Tenthredopsis) 33
annulata Geoffroy (Macrophya) 44, 46, 49
annulata Klug (Tenthredo) 93
annuligera Eversmann (Tenthredopsis) 23
antennata Klug (Pachyprotasis) 41
apicaris Geoffroy (Tenthredopsis) 28
apicimacula A. Costa (Tenthredo) 118
arbustrorum Pollich (Macrophya) 67
arctica C. G. Thomson (Tenthredo) 100
arctica Kiaer (Tenthredo) 97
arcuata fajcsoport (Tenthredo) 87, 100
arcuata Förster (Tenthredo) 106, 108, 108

arrogans Konow (Tenthredopsis) 30
atra fajcsoport (Tenthredo) 86, 121
atra Linnaeus (Tenthredo) 125
aucupariae Klug (Aglaostigma) 19
aureatensis Schrank (Macrophya) 49
auriculata fajcsoport (Tenthredopsis) 19
austriaca Konow (Tenthredopsis) 28, 30

balcana Mocsáry (Tenthredopsis) 22
balteata Klug (Tenthredo) 131
basimacula Mocsáry (Tenthredopsis) 22
beaumonti Benson (Tenthredo) 101
Beldonea Enderlein 5
bella Audinet-Serville (Tenthredo) 92
benthini Rudow (Tenthredopsis) 22
bernardi Konow (Tenthredo) 99
bertolini Cobelli (Macrophya) 66
beuthini auct. (Tenthredopsis) 22
bicincta Linnaeus (Tenthredo) 113
bicinctaflava Christ (Tenthredo) 111
bifasciata fajcsoport (Tenthredo) 87, 88
bifasciata Geoffroy (Tenthredo) 111
bifasciata O. F. Müller (Tenthredo) 89, 90
biguttata Hartig (Tenthredo) 138
bimaculata Gimmerthal (Tenthredo) 126
bipunctula Klug (Tenthredo) 136
Bivena MacGillivray 7
blanda Fabricius (Macrophya) 44, 48
Blankia Lacourt 8, 70
braunsi Konow (Tenthredopsis) 28
brevicornis Konow (Tenthredo) 108, 109
brevispina C. G. Thomson (Tenthredopsis) 30
breviventris Cameron (Elinora) 74

calcarata Ed. André (Tenthredo) 111
caliginosa Stephens (Tenthredopsis) 26
campestris Linnaeus (Tenthredo) 127
campestris Linnaeus (Tenthredopsis) 30
captiva Lepeletier (Tenthredo) 112
carbonaria Linnaeus (Macrophya) 58
carbonaria Linnaeus (Tenthredopsis) 26
carinthiaca (Klug (Macrophya) 2, 66
carpatica Zhelochovtsev et Zinovjev
(Rhogogaster) 85
carpini Panzer (Tenthredo) 133
casia Konow (Tenthredopsis) 22
chambersi Benson (Rhogogaster) 77, 78, 78

chlorosoma Benson (Rhogogaster) 80, 81, 82
chlorosoma podkumokensis Muche
(Rhogogaster) 85
chrysura Klug (Macrophya) 44, 63
cincta Fabricius (Tenthredo) 90
cinctaria Enslin (Tenthredo) 91
cingulum Klug (Tenthredo) 112
citreipes Lepeletier (Macrophya) 54
Clydostomus Konow 9
clypealis Konow (Tenthredo) 108
cognata Fallén (Macrophya) 48
cognata Mocsáry (Macrophya) 62
colon Klug (Tenthredo) 136
comma Fallén (Macrophya) 63
conjugens Kriechbaumer (Tenthredopsis) 28
consobrina Klug (Sciapteryx) 69
conspicua Klug (Tenthredo) 130
coquebertii Klug (Tenthredopsis) 2, 28, 32
cora Kirby (Macrophya) 59
cordata Geoffroy (Tenthredopsis) 26
coryli Panzer (Tenthredo) 134
costalis Fabricius (Sciapteryx) 68, 69
costata Klug (Tenthredo) 87, 89
crassa Scopoli (Tenthredo) 135
crassula Klug (Macrophya) 44, 59
crippae de Stefani (Macrophya) 61
Cuneala Zirngiebl 8, 70
cunyi Konow (Tenthredo) 128
cylindrica Fabricius (Macrophya) 48
cylindrica Rudow (Tenthredopsis) 37
czyzeri Mocsáry (Tenthredo) 128

dahlui Klug (Cuneala) 72
dealbata Gmelin (Tenthredo) 135
decipiens Förster (Tenthredo) 120, 121
delicatula Hartig (Perineura) 12
discolor Klug (Aglaostigma) 16
discolor Lepeletier (Macrophya) 61
dispar Klug (Elinora) 74
dispar Klug (Tenthredo) 125
distinguenda R. von Stein (Tenthredo) 111
diversipes Schrank (Macrophya) 50
dolens Eversmann (Macrophya) 51
dorsigera Rossi (Macrophya) 49
dorsivittata Cameron (Tenthredopsis) 28
dryas Benson (Rhogogaster) 84
dubia Konow (Tenthredopsis) 28
dumetorum Geoffroy (Macrophya) 54

duodecimpunctata fajcsoport (Macrophya)

45, 47

duodecimpunctata Linnaeus (Macrophya) 51

duplex Audinet-Serville (Pachyprotasis) 42

duplex Lepeletier (Pachyprotasis) 41

Ebolia A. Costa 7

elegans Konow (Tenthredopsis) 28

elegantula Fallén (Perineura) 12

Elinora Benson 4, 6, 72

Encarsioneura Konow 4

Endotethyrx Lacourt 9

Eniscia C. G. Thomson 6

equestris Panzer (Tenthredo) 116

erythrocnema A. Costa (Macrophya) 64

erythropus Brullé (Macrophya) 56

erythropus Schrank (Macrophya) 47

Eutenthredopsis Enslin 7

exalbida Gmelin (Macrophya) 66

excellens Konow (Tenthredo) 93

excisa C. G. Thomson (Tenthredopsis) 35

fagi Panzer (Tenthredo) 132

fasciata Scopoli (Tenthredo) 111

femoralis Kawall (Macrophya) 64

femoralis Stephens (Tenthredopsis) 26

fenestrata Konow (Tenthredopsis) 28

fera Fallén (Macrophya) 61

fera Scopoli (Macrophya) 51

ferruginea Schrank (Tenthredo) 130

festiva fajcsoport (Tenthredopsis) 19

Fethalia Cameron 9

flava Poda (Tenthredo) 127

flaveola Gmelin (Elinora) 74

flavicornis Fabricius (Tenthredo) 127

flavida Christ (Tenthredo) 127

flavipennis Brullé (Tenthredo) 110

flavipennis Kriechbaumer (Macrophya) 56

flavipes Geoffroy (Elinora) 74

flavipes Tischbein (Macrophya) 50

floricola A. Costa (Tenthredopsis) 34

floricola Gravenhorst (Pachyprotasis) 42

formosa Schmiedeknecht (Pachyprotasis) 40

friesei Konow (Tenthredopsis) 30, 32, 32

frivaldszkyi Mocsáry (Tenthredo) 110

fulviceps Stephens (Tenthredopsis) 30

fulvipes Scopoli (Aglaostigma) 17

fulvivenia Schrank (Sciapteryx) 69

funerea Palma (Tenthredo) 95

fuscipes Gmelin (Tenthredo) 125

genistae Benson (Rhogogaster) 76, 76

genistae viridifrons Muche (Rhogogaster) 76

gracilentula Mocsáry (Tenthredo) 138

graeca Konow (Tenthredo) 89

haematopus Villers (Macrophya) 50

halensis Aichinger (Macrophya) 50

hartigii Kirby (Cuneala) 72

heraclei Rudow (Tenthredo) 121

histrion Ed André (Tenthredopsis) 34

histrion Klug (Tenthredopsis) 35

histrionica Snellen van Vollenhoven

(Macrophya) 55

Homoconcura Ashmead 7

hungarica Klug (Tenthredopsis) 38, 39

idriense Giraud (Aglaostigma) 15

idriensis Ed. André (Rhogogaster) 79

idriensis Lepeletier (Macrophya) 51

ignobilis Cameron (Tenthredopsis) 28

ignobilis Klug (Tenthredo) 125

inornata Cameron (Tenthredopsis) 30

insigne Klug (Aglaostigma) 16

interjecta Kuznetsov-Ungamszkii

(Tenthredo) 96

intermedia Klug (Tenthredo) 134

inversa A. Costa (Tenthredo) 112

ischidiaca Eversmann (Tenthredopsis) 37

islandica Ed. André (Tenthredopsis) 37

josephi Konow (Tenthredopsis) 30

juvenile Audinet-Serville (Aglaostigma) 19

kiefferi Konow (Tenthredo) 89

klugi Konow (Macrophya) 49

klugii Snellen van Vollenhoven

(Macrophya) 59

koehleri Klug (Cuneala) 8, 70, 71, 71

konowi Stöbl (Tenthredopsis) 28

korabica Csiki (Tenthredo) 107

korlerici Konow (Tenthredopsis) 30
labiata Geoffroy (Macrophya) 51
labiata Lepeletier (Tenthredopsis) 28
Labidia Provancher 9
lachlaniana Cameron (Tenthredo) 126
lacrymosa Audinet-Serville (Macrophya) 48
lactiflua Klug (Tenthredopsis) 37
laevicollis C. G. Thomson (Pachyprotasis) 43
langei Konow (Aglaostigma) 15
laterale Fabricius (Aglaostigma) 17
latizona Lepeletier (Tenthredo) 116
Laurentia A. Costa 7
Laurentina Malaise 7
lauta Konow (Tenthredo) 110
lepeletieri A. Costa (Macrophya) 53
leucomelas Strom (Pachyprotasis) 42
leucopoda Palma (Macrophya) 61
leucopus Gmelin (Macrophya) 66
leucostoma Rudow (Tenthredo) 138
lichtwardti Konow (Aglaostigma) 15
liciata Eversmann (Macrophya) 67
ligata O. F. Müller (Macrophya) 49
ligustriana Geoffroy (Macrophya) 48
limbata Klug (Tenthredo) 129
Lithracia Cameron 4
litterata Geoffroy (Tenthredopsis) 26, 26,
 31, 32
livida Linnaeus (Tenthredo) 133
lividiventris Cameron (Tenthredopsis) 28, 37
lividiventris Fallén (Perineura) 12
luctuosa Lepeletier (Macrophya) 61
luctuosa Schrank (Pachyprotasis) 42
lugubris Audinet-Serville (Macrophya) 61
luminosa Konow (Tenthredo) 110
luridicarpa A. Costa (Macrophya) 51
luteiventris Lepeletier (Tenthredo) 111

Macrophya Dahlbom 4, 3, 44

Macrophya fajcsoportok 45

Macrophyopsis Enslin 7

maculata Geoffroy (Tenthredo) 116

maculosa Audinet-Serville (Macrophya) 59

mandibularis Fabricius (Tenthredo) 122

marginata Mocsáry (Macrophya) 49, 65

marginella Fabricius (Tenthredo) 121

maura Ed. André (Tenthredo) 132

Megasiobla Dovnar-Zapolsky 4

melanoleuca Gmelin (Macrophya) 51

melanorrhoea Gmelin (Tenthredopsis) 28

mesomela fajcsoport (Tenthredo) 86, 96

mesomela Linnaeus (Tenthredo) 99

mesomelacna Konow (Tenthredo) 99

mesomelas montana Pasteels (Tenthredo) 99

microcephala Lepeletier (Tenthredopsis) 26

militaris Klug (Macrophya) 53

mioceras Enslin (Tenthredo) 98

moniliata Klug (Tenthredo) 126

montana fajcsoport (Macrophya) 45, 52

montana fajcsoport (Macrophya) 46

montana Scopoli (Macrophya) 46, 57, 58

moravitzii Jakovlev (Elinora) 74

mucronata Gmelin (Tenthredo) 127

multifasciata Geoffroy (Tenthredo) 119

Murciana Lacourt 6

napata Turton (Tenthredopsis) 28

nassata fajcsoport (Tenthredopsis) 21, 25, 31

nassata Linnaeus (Tenthredopsis) 27, 28, 31,
 32, 32

nebulosa Lepeletier (Tenthredo) 135

nebulosum Ed. André (Aglaostigma) 18

neglecta Klug (Macrophya) 49

neglecta Konow (Tenthredopsis) 34

neglecta Stephens (Tenthredopsis) 28

neobesa Zombori (Tenthredo) 94

Neopus Viereck 7

nigriceps Cameron (Tenthredopsis) 26

nigricollis Cameron (Tenthredopsis) 28

nigripleuris Enslin (Tenthredo) 105

nigripleuris Enslin (Tenthredo) 105

nigrofasciata Eschscholtz (Pachyprotasis) 42

nigronotata Cameron (Tenthredopsis) 26

nigronotata Kriechbaumer (Pachyprotasis) 40

nigroscutellata Konow (Tenthredopsis) 28

nitidior Konow (Tenthredo) 108, 109, 109

nivosa Klug (Tenthredopsis) 7, 29, 33

nirosum Klug (Aglaostigma) 18

notata Panzer (Macrophya) 58

notha Klug (Tenthredo) 105, 106, 106, 108

novemguttata A. Costa (Macrophya) 51

nyctea Fischer von Waldheim (Macrophya) 48

obesus Mocsáry (Tenthredo) 94

obesus Norton (Tenthredo) 94

obnata MacGillivray (Pachyprotasis) 42

obscura Gmelin (Tenthredo) 125
obscura Panzer (Tenthredo) 136
obsoleta Klug (Tenthredo) 100
ochreata Panzer (Macrophya) 50
olivacea Klug (Tenthredo) 97
omega Norton (Pachyprotasis) 42
omissa Förster (Tenthredo) 104
omissoides Jakovlev (Tenthredo) 121
orientalis Kriechbaumer (Elinora) 74
orientalis Mocsáry (Macrophya) 54
ornata Audinet-Serville (Tenthredopsis) 36
ornata Cameron (Tenthredopsis) 35

Pachyprotarsis auct. 4

Pachyprotasis Hartig 4, 39

pacifica Smith (Siobla) 10

pallicornis Fabricius (Tenthredo) 92

pallida Konow (Tenthredopsis) 26

pallidilabris A. Costa (Macrophya) 63

palmata Geoffroy (Tenthredopsis) 30

palustris Klug (Tenthredo) 114

Parallomma Malaise 7

Parastatis Kirby 9

parnassia Konow (Tenthredo) 89

parvula Konow (Macrophya) 55

parvula Konow (Tenthredopsis) 30

pavida Konow (Tenthredopsis) 30

pellucida Klug (Tenthredo) 132

Perineura Hartig 6, 7, 10

perkinsi Morice (Tenthredo) 106

persa Konow (Tenthredo) 93

picta fajcsoport (Rhogogaster) 75

picta Klug (Rhogogaster) 76, 77, 77

picticornis Mocsáry (Tenthredopsis) 23

pictipes Förster (Rhogogaster) 85

pingue Klug (Aglaostigma) 14

pisinna Konow (Tenthredopsis) 23

plebeja Klug (Tenthredo) 125

pocila Eversmann (Tenthredo) 126

pocilochroa Schrank (Tenthredo) 127

pocilopus Mocsáry (Tenthredo) 126

poloniticus Bokotej (Rhogogaster) 85

postica Brullé (Macrophya) 44, 55

procera Klug (Tenthredo) 124

propinqua Klug (Tenthredo) 118

propinqua Mocsáry (Tenthredopsis) 23

pseudorossii Taeger (Tenthredo) 94

punctulata Klug (Rhogogaster) 79, 79

punctulata Konow (Tenthredo) 136

punctum Fabricius (Macrophya) 47

punctumalbum fajcsoport (Macrophya) 45, 46

punctumalbum Linnaeus (Macrophya) 5,
44, 47

quadranulata Konow (Tenthredopsis) 22

quadrincta auct. (Tenthredo) 118

quadrinaculata Fabricius (Macrophya) 63

quinceincta Gimmerthal (Tenthredo) 112

raddatzi Konow (Tenthredopsis) 28

rapae Linnaeus (Pachyprotasis) 42

rapae nigrosterium Koch (Pachyprotasis) 42

ratzeburgi Tischbein (Macrophya) 55

recognata Zombori (Macrophya) 62

reductenotata Pic (Macrophya) 48

rejecta Dalla Torre (Tenthredo) 125

relicta Lepeletier (Tenthredo) 125

Rethrax Cameron 9

Rhogogaster Konow 7, 74, 76

Rhogogastera Konow 7

ribis C. G. Thomson (Macrophya) 61

ribis Schrank (Macrophya) 66

rossii croatica Weiffenbach (Tenthredo) 90

rossii Panzer (Tenthredo) 95

rubi Panzer (Perineura) 10, 10

rubricoxis Enslin (Tenthredo) 123

rudowi Ed. André (Tenthredo) 136

rufincta Konow (Macrophya) 54

rufipes Gmelin (Tenthredo) 122

rufipes Linnaeus (Macrophya) 46, 54

rufipes Poda (Tenthredo) 125

rufiventris Panzer (Tenthredo) 130

rufocingulata Tischbein (Elinora) 74

rufopicta Enslin (Macrophya) 65

rustica auctt. (Macrophya) 58

sabariensis Mocsáry (Elinora) 73, 74

salicis Ström (Macrophya) 66

sambuci Latreille (Macrophya) 63

sanguinolenta Gmelin (Macrophya) 63

sareptana Eversmann (Tenthredo) 89

sareptana Konow (Tenthredopsis) 39

saxonica Muche (Tenthredo) 134

sayi Rohwer (Pachyprotasis) 42

- scalaris** Klug (Rhogogaster) 84, 85
scalaris sensu C. G. Thomson (Rhogogaster) 82
scalaris sensu Zhelochovtsev et Zinovjev (Rhogogaster) 82
schaefferi Klug (Tenthredo) 103, 103
schaefferi Lepeletier (Macrophya) 53
schmiedeknechti Konow (Aglaostigma) 18
Sciapterina Ushinskij 6
Sciapteryx Stephens 3, 5, 6, 67
Sciapteryx auct. 6
scissa Klug (Tenthredo) 95
scopolii Lepeletier (Tenthredo) 125
scotica Cameron (Tenthredo) 125
scripta Gmelin (Pachyprotasis) 42
scrophulariae fajcsoport (Tenthredo) 88, 116
scrophulariae Linnaeus (Tenthredo) 8, 117
scrophulariae Panzer (Tenthredo) 120, 121
scutellaris Fabricius (Tenthredopsis) 30, 31
scutellaris Konow (Tenthredo) 111
segmentaria Fabricius (Tenthredo) 90
semifasciata Rudow (Tenthredo) 120
semseyi Mocsáry (Tenthredo) 115, 115
sesana Rudow (Rhogogaster) 77
sexmaculata Schrank (Tenthredo) 119
sigma Zetterstedt (Tenthredopsis) 30
signata Scopoli (Macrophya) 51
silensis A. Costa (Tenthredo) 129
similis Lindqvist (Rhogogaster) 84
similis Mocsáry (Tenthredo) 111
similis Spinola (Macrophya) 49
simplex Dalla Torre (Tenthredo) 137
simulans Klug (Pachyprotasis) 43
Siobla Cameron 4, 9
solitaria Schrank (Macrophya) 48
solitaria Scopoli (Tenthredo) 134
solitaria Scopoli ♂ (Tenthredo) 125
solitarium Fallén (Aglaostigma) 19
sordida Klug (Tenthredopsis) 26, 27, 33
soror Zetterstedt (Tenthredo) 131
steckii Konow (Tenthredo) 90
stellata Geoffroy (Macrophya) 47
stigma Fabricius (Tenthredopsis) 35
stigma fajcsoport (Tenthredopsis) 20, 33
strigosa Fabricius (Macrophya) 54
sturmii plesia Malaise (Siobla) 10
sturmii Klug (Siobla) 10
subcostata Jakovlev (Tenthredo) 89
subulata Gmelin (Tenthredopsis) 28
succincta Lepeletier (Tenthredo) 120, 121
sulphurata Gmelin (Macrophya) 58
sulphuripes Kriechbaumer (Tenthredo) 101, 101
superba Tischbein (Macrophya) 56
sylva Kirby (Tenthredo) 138
Synairema Hartig 7

tarsata Fabricius (Tenthredopsis) 24
tarsata fajcsoport (Tenthredopsis) 21, 24
temula fajcsoport (Tenthredo) 88, 112
temula Scopoli (Tenthredo) 113
tenella Mocsáry (Macrophya) 2, 52
Tenthredella Rohwer 9
Tenthredina Rohwer 9
Tenthredininae 1
Tenthredinoidea 1
Tenthredo fajcsoportok 86
Tenthredo Linnaeus 3, 5, 9, 70, 85
Tenthredopsis fajcsoportok 20
Tenthredopsis A. Costa 3, 7, 19
tenuis Rudow (Pachyprotasis) 43
tenula Lepeletier (Tenthredo) 95
tesselata Klug (Tenthredopsis) 37
teutona Konow (Macrophya) 65
teutona Panzer (Macrophya) 44, 49
theresae Pic (Tenthredo) 92
thompsoni Curtis (Tenthredo) 120
Thomsonia Konow 7
thornleyi Konow (Tenthredopsis) 28
tibialis Mocsáry (Macrophya) 44, 59
tibialis Villers (Tenthredo) 89
tiliae Panzer (Tenthredopsis) 28
tischbeinii Frivaldszky (Tenthredopsis) 25, 25
trabeata Klug (Tenthredo) 114
tricincta Christ (Macrophya) 58
tricincta Fabricius (Tenthredo) 119
trifasciata Geoffroy (Macrophya) 58
triforis Konow (Tenthredopsis) 22
trochanterica A. Costa (Macrophya) 63
unicincta Brullé (Cuneala) 72
unifasciata Mocsáry (Tenthredo) 91, 136

variegata Fallén (Pachyprotasis) 44
velox Fabricius (Tenthredo) 138
velox Fabricius ♂ (Tenthredo) 128
vespa Retzius (Tenthredo) 119

vespiformis Schrank (Tenthredo) 92

vespoides Lepeletier (Tenthredo) 92

vidua Rossi (Tenthredo) 90

viennensis Panzer (Tenthredo) 104

villosa Brullé (Cuneala) 72

violacea Ed. André (Tenthredo) 96, 96

virginica Muche (Tenthredopsis) 28

viridis auct. (Rhogogaster) 85

viridis Brischke (Pachyprotasis) 40

viridis Klug (Tenthredo) 99

viridis Linnaeus (Rhogogaster) 83, 84

xanthoria Kriechbaumer (Cuneala) 72

Zalagium Rohwer 5

Zamacrophyia Rohwer 9

zona Klug (Tenthredo) 118

zonata Christ (Tenthredo) 94

zonata Fallén (Tenthredo) 94, 95

zonula fajcsoport (Tenthredo) 87, 109

zonula Klug (Tenthredo) 87, 111

zwikariensis Schlechtendal (Sciapteryx) 69

Magyar állatnevek

Néhány gondolat a magyar nevek jegyzéke elé. Előrebocsátom, hogy az összes Valódi levéldarázs a korábbi népszerű és tudományos munkákban egyszerűen levéldarázs néven szerepelt. A levéldarázs nevet valójában a Komáromban élt J. Bapt. Grossinger alkotta meg, majd tette közzé az *Universa Historia Physica Regni Hungariae secundum Tria Regna Naturae digesta* c. Pozsony – Komárom, 1794-ben kiadott munkájában.

A jelen munkámban mindegyik nemzetségnek önálló magyar nevet adtam, amely utal részben a csoport vagy faj legjellegzetesebb alaktani bélyegére, vagy éppen a latin névre. Így például a csipelydarázs a csoport legszembeütőbb alaktani sajátossága a hatalmas csípője. Hasonlóképpen jártam el a jelzők alakítása során is. A névadáskor sokszor forgattam a *Magyar Szókincstár* c. könyvet (főszerkesztő: Kiss Gábor, Tinta Könyvkiadó, Budapest 2001), ahol elsősorban a régies és a tájnyelvi minősítésű szavakat részesítettem előnyben. Az itt következő jegyzékben a korábbi magyar társneveket dőlt betűk jelzik. Az ismétlések elkerülése céljából a szótárszerkesztésben jól ismert tildét ~, a hullánjelet használok.

Amennyiben személynévhez (pl. Chambers, Semsey) vagy közfőnévhez (bodza, rekettye) csatlakozik a nemzetségnév akkor a nyomdászatban ismert divizt (-), más néven a kötőjelet alkalmaztam.

árnyékdarázs *Sciapteryx*

- feketeszegélyű ~ *Sciapteryx consobrina* 69
sárgaszegélyű ~ *Sciapteryx costalis* 69

csipelydarázs *Macrophya*

- aranyfarú ~ *Macrophya chrysura* 63
bodza- ~ *Macrophya ribis* 66
bucó ~ *Macrophya crassula* 59
címeres ~ *Macrophya superba* 56
csenevész ~ *Macrophya tenella* 52
fehérfoltos ~ *Macrophya albipuncta* 67
fehérgyűrűs ~ *Macrophya alboannulata* 60
fehérpontos ~ *Macrophya punctumalbum* 47
fehérszájú ~ *Macrophya albicincta* 61
feketefarú ~ *Macrophya blanda* 48
hegyi ~ *Macrophya montana* 58
karintiai ~ *Macrophya carinthiaca* 67
katonás ~ *Macrophya militaris* 52
megszemelt ~ *Macrophya recognata* 62
pöttöm ~ *Macrophya parvula* 55
sárgafarú ~ *Macrophya postica* 55
sárgaszáras ~ *Macrophya tibialis* 59
tarkalábú ~ *Macrophya diversipes* 40
teuton ~ *Macrophya teutona* 49
tizenkétfoltos ~ *Macrophya duodecim-punctata* 51

- vereslő ~ *Macrophya rufopicta* 65
vérmes ~ *Macrophya sanguinolenta* 63
vörösgyűrűs ~ *Macrophya annulata* 49
vöröslábú ~ *Macrophya rufipes* 54
vörösszáras ~ *Macrophya erythrocnema* 64

ékesdarázs *Rhogogaster*

- arany szemű ~ *Rhogogaster chlorosoma* 82
Chambers- ~ *Rhogogaster chambersi* 78
lajtorjás ~ *Rhogogaster scalaris* 85
mázolt ~ *Rhogogaster picta* 77
pontsoros ~ *Rhogogaster punctulata* 79
rekettye- ~ *Rhogogaster genistae* 76
zöld ~ *Rhogogaster viridis* 84

gyászdarázs *Cunecala*

- Dahl- ~ *Cunecala dahlui* 72
Koehler- ~ *Cunecala koehleri* 71

karscsúdarázs *Pachyprotasis*

- alakoskodó ~ *Pachyprotasis simulans* 43
burgonya- ~ *Pachyprotasis rapae* 42
feketefoltos ~ *Pachyprotasis nigro-notata* 40
hosszúcsápú ~ *Pachyprotasis antennata* 41
változékony ~ *Pachyprotasis variegata* 44

kecsesdarázs *Perineura*sárgapotrohú ~ *Perineura rubi* 12**levéldarázs** *Tenthredo*

álkapcs ~ *Tenthredo mandibularis* 122
 arany szemű ~ *Rhogogaster chlorosoma* 82
 barnalábú ~ *Tenthredo mandibularis* 122
 barnás hasú ~ *Tenthredopsis sordida* 27
 barnáshasú ~ *Tenthredopsis nassata* 28
 bendős ~ *Tenthredo crassa* 135
 berkenye- ~ *Tenthredo fagi* 132
 bordás ~ *Tenthredo costata* 89
 burgonya- ~ *Pachyprotasis variegata* 44
 busafejű ~ *Tenthredo zona* 118
 címeres ~ *Tenthredo excellens* 93
 csalárdcsápú ~ *Tenthredo cunyi* 128
 csenevész ~ *Tenthredo notha* 106
 csíkos ~ *Tenthredo zonula* 111
 darázsalkatú ~ *Tenthredo vespiformis* 92
 darázsszínű ~ *Tenthredo vespa* 119
 díszélyes ~ *Tenthredo distinguenda* 111
 díszsávós ~ *Tenthredo trabeata* 114
 dísztelen ~ *Tenthredo simplex* 137
 egyrendű ~ *Tenthredo propinqua* 118
 fagyval- ~ *Macrophya punctumalbum* 47
 fehér csípőjű ~ *Macrophya blanda* 48
 fehér lábú ~ *Macrophya militaris* 53
 fehér pajzsú ~ *Pachyprotasis rapae* 42
 fehér szájjú ~ *Macrophya albicincta* 61
 feketetörű ~ *Tenthredo atra* 125
 fényes ~ *Tenthredopsis nassata* 28
 foltos szárnyjegyű *Tenthredopsis stigma* 35
 fonalcápú ~ *Tenthredopsis tarsata* 24
 füzike- ~ *Tenthredo colon* 136
 görvélyfű- ~ *Tenthredo scrophulariae* 117
 hatalmas ~ *Tenthredo vespiformis* 92
 hegyes mellű ~ *Tenthredo ferruginea* 130
 hegyi ~ *Tenthredo velox* 138
 hevederes ~ *Tenthredo balteata* 131
 hidegtűrő ~ *Tenthredo algoiensiensis* 102
 hízáncos ~ *Tenthredo neobesa* 94
 karajos ~ *Tenthredo arcuata* 108
 kénköves ~ *Tenthredo sulphuripes* 101
 kerek- ~ *Tenthredo arcuata* 108
 kétpontocskás ~ *Tenthredo bipunctula* 136
 kétpontos ~ *Tenthredo colon* 136
 kétszalagos ~ *Tenthredo bifasciata* 90
 kisbecsű ~ *Tenthredo obsoleta* 100
 Kochler levéldarázsa *Cuncala kochleri* 71

Kochler- ~ *Cuncala kochleri* 71
 korcos ~ *Tenthredo marginella* 121
 köszöntő ~ *Tenthredo moniliata* 126
 közönséges csíkos ~ *Tenthredo zonula* 111
 kurtacsápú ~ *Tenthredo mioceras* 98
 laposhasú ~ *Sciapteryx costalis* 69
 lilácsszárnyú ~ *Tenthredo costata* 89
 magyar ~ *Tenthredopsis hungarica* 39
 mámoros ~ *Tenthredo temula* 113
 menta- ~ *Tenthredo marginella* 121
 mezei ~ *Tenthredo campestris* 127
 mogyoró- ~ *Tenthredo livida* 133
 nesztelen ~ *Tenthredo silensis* 129
 olajzöld ~ *Tenthredo olivacea* 97
 oldalfoltos ~ *Macrophya duodecim-punctata* 51
 óriás ~ *Tenthredo maculata* 116
 paszomántos ~ *Tenthredo segmentaria* 90
 piros hasú ~ *Tenthredopsis excisa* 35
 pirosgyűrűs ~ *Macrophya annulata* 49
 piros lábú ~ *Macrophya rufipes* 54
 pontsoros ~ *Rhogogaster punctulata* 79
 pórias ~ *Tenthredo ignobilis* 125
 remete ~ *Tenthredo solitaria* 134
 Rossi levéldarázsa *Tenthredo rossii* 95
 Rossi- ~ *Tenthredo rossii* 95
 rozsdáscsapú ~ *Tenthredo omissa* 104
 sápadthasú ~ *Tenthredo mesomela* 99
 sárga ~ *Tenthredo campestris* 127
 sárgahevederes ~ *Tenthredo cinctaria* 91
 sárgalábú ~ *Tenthredo crassa* 135
 sárgaöves ~ *Tenthredo zonula* 111
 sárgaszalagos ~ *Tenthredo temula* 113
 sárgavállú ~ *Macrophya montana* 58
 Schaeffer- ~ *Tenthredo schaefferi* 103
 Semsey- ~ *Tenthredo semseyi* 115
 sötét hátú ~ *Tenthredo solitaria* 134
 sötétoldalú ~ *Tenthredo nigripleuris* 105
 sudaras ~ *Tenthredo procera* 124
 szederjes ~ *Tenthredo livida* 133
 szkipetár ~ *Tenthredo korabica* 107
 taraszi ~ *Aglaostigma fulripes* 17
 Thompson- ~ *Tenthredo thompsoni* 120
 tündérszép ~ *Tenthredo amoena* 112
 tündöklő ~ *Tenthredo nitidior* 109
 változékony ~ *Tenthredopsis nassata* 28
 verhenyősszárnyú ~ *Tenthredo flavi-pennis* 110
 violaszínű ~ *Tenthredo violacea* 96

virgonc ~ *Tenthredo velox* 138
 vörhenyescsípejű ~ *Tenthredo rubricoxis* 123
 vörösgyűrűs ~ *Macrophya annulata* 49
 vöröslábú ~ *Macrophya rufipes* 54
 zöldes ~ *Tenthredo olivacea* 97
 zöldsávos ~ *Rhogogaster picta* 77

levéldarázs-alkatúiak *Tenthredinoidea* 1

övesdarázs *Tenthredopsis*

André-~ *Tenthredopsis andrei* 33
 Coquebert-~ *Tenthredopsis coquebertii* 28
 díszes ~ *Tenthredopsis ornata* 36
 élénkbarna ~ *Tenthredopsis nassata* 28
 fehérfoltos ~ *Tenthredopsis albonotata* 23
 Friese-~ *Tenthredopsis friesei* 30
 gyűrűs ~ *Tenthredopsis annuligera* 23
 hamvasfoltú ~ *Tenthredopsis benthini* 22
 hófehér ~ *Tenthredopsis nivosa* 29
 jeles ~ *Tenthredopsis litterata* 26
 kerekfoltos ~ *Tenthredopsis albopunctata* 22
 magyar ~ *Tenthredopsis hungarica* 39
 pajzsos ~ *Tenthredopsis scutellaris* 30
 pepita ~ *Tenthredopsis tessellata* 37

piszkossárga ~ *Tenthredopsis sordida* 27
 sárgajegyű ~ *Tenthredopsis stigma* 35
 savószínű ~ *Tenthredopsis lactiflua* 37
 szabadszájú ~ *Tenthredopsis excisa* 35
 talpas ~ *Tenthredopsis tarsata* 24
 Tischbein-~ *Tenthredopsis tischbeinii* 25
 viráglakó ~ *Tenthredopsis floricola* 34

pompásdarázs *Aglaostigma*

alpesi ~ *Aglaostigma alpinum* 18
 feketepajzsú ~ *Aglaostigma aucupariae* 19
 felhősszárnnyú ~ *Aglaostigma nebulosum* 18
 fűrg ~ *Aglaostigma lichtwardti* 15
 kétszínű ~ *Aglaostigma discolor* 17
 pohos ~ *Aglaostigma pingue* 14
 termetes ~ *Aglaostigma langei* 15
 vöröslábú ~ *Aglaostigma fulvipes* 171

szépdarázs *Elinora*

sárgás ~ *Elinora flareola* 74
 szombathelyi ~ *Elinora sabariensis* 74

tajtékdarázs *Siobla*

Sturm-~ *Siobla sturmi* 10

Latin növénynevek

Az alábbi névmutatóban a latin növénynevek mellett a magyar neveket is megadom. A növényfajok latin neveit a szabályoknak megfelelően dőlt betűvel szedtük. A növényfajok nevei mellett természetesen a családnevek is szerepelnek, ezeket azonban, a gyakorlatnak megfelelően, a magyar növénynevekkel együtt álló betűvel jelöljük.

A felsorolt növények a levéldarázsfajok álhernyóinak tápnövénye is egyben. Nagyon kis százalékban viszont, a megadott nevek mindössze azt jelölik, hogy az imágót gyakran figyelték meg ezen a növényen, vagyis feltételezhető, hogy az álhernyó ezen fejlődik, de pontos nevelési adatok nem állnak rendelkezésre.

Acer platanoides korai juharfa 119
Aconitum sisakvirág 97, 126, 136
Adoxa moschatellina pézsmaboglár 69
 Adoxaceae pézsmaboglárfélék 68
Aegopodium podagraria baktopp 41, 90, 127
Agrimonia eupatoria közönséges párlófű 54, 85
Agropyron tarackbúza 27, 28
Agropyron intermedium deres tarackbúza 35
Agropyron repens közönséges tarackbúza 40
Agrostis tippán 26, 30
Agrostis stolonifera fehér tippán 25
Agrostis tenuis cérnatippán 25
Aira lengefű 28, 37
Alchemilla palástfű 40
Alnus égerfa 51, 58, 82, 125, 130
Alnus glutinosa enyves éger 41, 85
Alnus incana hamvas éger 41
Alnus viridis havasi égerfa 79, 138
Ammophila arenaria marramfű 2
Anemone szellőrózsa 69, 129
Angelica angyalgyökér 132
Angelica archangelica orvosi angyalgyökér 135
Angelica sylvestris angyalgyökér 42
Anthriscus turbolya 20
Anthriscus silvestris erdei turbolya 28
Antirrhinum oroszlánszáj 42
Arctium lappa közönséges bojtorján 99, 133
Arrhenatherum elatius franciaperje 27
Artemisia üröm 28
Aster amellus csillag őszirózsa 43
Aster novi-belgii sötétlila őszirózsa 125
Athyrium filix-femina hölgypáfrány 133
Atropa bella-donna nadragulya 41, 42, 98, 130

Balsaminaceae nebánicsvirágfélék 9, 13
Betonica officinalis bakfű 42
Betula nyírfa 82
Betula pendula közönséges nyírfa 79, 85, 125
 Betulaceae nyírfafélék 39, 75
Brachypodium szálkaperje 116
Brachypodium sylvaticum erdei szálkaperjén 24, 25, 35
Brassica napus repce 125
Brassica nigra fekete mustár 74
Brassica oleracea káposzta 74
Bupleurum falcatum sarlós buvákfű 74, 101

Calamagrostis nádtippán 20, 27, 28
Calamagrostis arundinacea erdei nádtippán 30
Calamagrostis epigeios siska nádtippán 26, 30
Cardamine kakukktorma 71
Carduus bogáncs 42
Carex sás 20, 27, 28, 30
Carex vesicaria hólyagos sás 51
Carpinus gyertyánfa 133
Chamaenerion angustifolium erdei deréce 15, 129, 136
Chondrilla juncea nyúlparéj 89
Chrysanthemum vulgare gilisztazűz varádics 44
Cichorium intybus mezei katáng 114
Circaea lutetiana erdei varázslófű 41, 85, 136
 Compositae fészkesvirágzatúak 13, 39
Corylus mogyoró 125
Corylus avellana közönséges mogyoró 42, 79, 82, 132, 133
Crataegus galagonya 47, 79
Crepis biennis réti zörgőfű 114
 Cruciferae keresztesvirágúak 70, 72

Cyperaceae sásfélék 30, 51

Cytisus nigricans fürtös zanót 76, 77

Dactylis ebúr 30, 37

Dactylis glomerata csomós ebúr 25, 26, 27,
28, 30, 116

Daucus carota murok 63

Deschampsia caespitosa gyepes sédbúza 28, 37

Deschampsia flexuosa erdei sédbúza 28

Dicentra spectabilis szívvirág 69

Dicotyledonopsida kétszikűek 86

Digitalis grandiflora sárga gyűszűvirág 42, 44

Digitalis purpurea piros gyűszűvirág 44

Doronicum austriacum hegyi zergevirág 123

Dryopteris pajzsika 98, 130

Epilobium füzike 42, 85, 99, 133, 136

Epilobium palustre mocsári füzike 15

Eriophorum latifolium széles levelű gyapjúsás 28

Euphorbia kutyatej 49

Euphorbia cyparissias farkas kutyatej 49, 134

Fabaceae pillangósvirágúak 39

Fagaceae bükkfafélék 39

Festuca pratensis réti csenkesz 30

Ficaria verna salátaboglárka 69

Filipendula legyezőfü 41, 130, 131

Filipendula ulmaria réti legyezőfü 18, 82, 85

Fragaria szamóca 55

Fragaria vesca erdei szamóca 53

Fragaria viridis csattogó szamóca 50, 53

Frangula alnus kutyabenge 85

Fraxinus kőrisfa 18, 41, 43, 133

Fraxinus excelsior magas kőrisfa 42, 47, 79, 119

Fuchsia fukszia 136

Galeopsis kenderkefű 42

Galeopsis ladanum piros kenderkefű 63, 129

Galeopsis speciosa szőrös kenderkefű 129

Galeopsis tetrahit tarka kenderkefű 129

Galium aparine ragadós galaj 19

Galium boreale északi galaj 19

Galium mollugo közönséges galaj 17, 19

Galium verum tejoltó galaj 17, 19

Genista germanica sváb rekettye 76, 77

Genista tinctoria festő rekettye 76, 77

Geraniaceae gólyaorrfélék 70

Geranium gólyaorr 97, 125, 129, 130, 136

Geranium nodosum csomós gólyaorr 2

Geranium phaeum fodros gólyaorr 52, 66

Geranium pratense mezei gólyaorr 66

Geranium robertianum nehézszagú gólyaorr 71

Geranium sanguineum piros gólyaorr 52, 66, 71

Geranium silvaticum erdei gólyaorr 52, 66,
67, 71

Geum gyömbérgyökér 40

Glyceria fluitans réti harmatkása 27

Gramineae pázsitfűfélék 51, 116

Gramineae pázsitfűvek 20, 75

Heracleum medvetalp 98, 99, 126

Hieracium hölgymál 94, 95

Holcus selyemperje 28

Holcus mollis lágy selyemperje 30

Hypericum orbáncfű 42

Hypericum maculatum pettyes orbáncfű 112, 131

Hypericum perforatum közönséges orbáncfű 111,
112, 118, 131

Impatiens nyenyúljozzám 114

Impatiens glandulifera bíbor nyenyúljozzám 10

Impatiens noli-tangere erdei nyenyúljozzám
10, 18

Isatis tinctoria festő csülleng 74

Jasminum jázmin 119

Juncus szittó 27, 30

Knautia arvensis mezei varfű 62, 64, 103

Labiatae ajakosak 39

Lamium árvacsalan 133

Lamium album fehér árvacsalan 125

Lapsana communis bojtorjánaláta 114

Leontodon hispidus közönséges oroszlánfog 44

Lepidium draba útszéli zsázsa 111

Ligustrum vulgare közönséges fagyal 47,
113, 119

Lilium martagon turbánliliom 129

Linum catharticum béka len 78
Lolium vadóc 37
Lolium perenne angolperje 27, 28
Lonicera lonc 133
Lonicera caprifolium jerikói lonc 119
Lotus corniculatus szarvas kerep 109
Lycopus peszérce 40, 98, 121
Lycopus europaeus vízi peszérce 41, 51, 82

Melissa officinalis citromfű 121, 133
Mentha menta 42
Mentha aquatica vízi menta 40, 41, 125
Mentha longifolia lómenta 128
Mentha piperita borsos menta 121
Menyanthes trifoliata vidrafű 125, 126
 Monocotyledonopsida egyszikűek 86
Mycelis muralis kakicsvirág 114
Myosotidis palustris mocsári nefelejcs 97

Nardus stricta szőrfű 28

Ocimum basilicum bazsalikom 121
 Oleaceae olajfafélék 39, 75
 Onagraceae ligetszépefélék 13, 39
Origanum vulgare szurokfű 42, 49, 53, 113, 121, 126

Pedicularis palustris posvány kakastaréj 42
Petasites keserűlapu 124, 128, 136
Petasites albus fehér keserűlapu 15, 16, 122
Petasites hybridus vörös keserűlapu 15, 16, 122
Pimpinella major földitömjén 120
 Plantaginaceae útifűfélék 39
Plantago útifű 42, 44, 100, 121, 125, 133
Plantago lanceolata lándzsás útifű 104
Plantago major nagy útifű 40, 97
Plantago media réti útifű 104
Poa pratensis réti perje 27, 30
Polygonum keserűfű 98
Polygonum aviculare madárkeserűfű 42
Polygonum bistorta kígyógyökérű keserűfű 138
Polygonum persicaria baracklevelű keserűfű 99
 Polypodiaceae páfrányfélék 75, 86
Polystichum vespáfrány 42, 130
Populus nyárfa 85

Populus tremula rezgő nyárfa 79, 82, 84
Potentilla pimpó 97, 125, 126, 129, 130, 131, 136
Potentilla reptans indás pimpó 48, 50, 53
Prenanthes purpurea nyúlsaláta 114
Prunus szilva 79, 82, 130
Pteridium aquilinum saspáfrány 82, 130, 131, 132, 133, 136
Pulsatilla kökörcsin 125

Quercus tölgyfa 42, 47, 85

Ranunculaceae boglárkafélék 68
Ranunculus boglárka 67, 85, 98, 99, 125, 126, 136
Ranunculus acris réti boglárka 69, 97
Ranunculus repens kúszó boglárka 97, 129
Raphanus raphanistrum repcsény retek 74
Ribes rubrum kerti ribiszke 97, 129, 131
Rosa rózsza 50, 53, 119, 125, 131, 133
Rosa canina gyeptűrózsza 48, 79
 Rosaceae rózsafélék 11, 13, 39, 75
 Rubiaceae buzérfélék 13
Rubus málna 11
Rubus szeder 11, 48, 55, 98, 99, 130
Rubus caesius hamvas szeder 12, 54, 58
Rubus fruticosus vadszeder 48, 50, 58
Rubus idaeus málna 12, 41, 48, 53, 79
Rumex lórom 99

Salicaceae fűzfafélék 39, 75
 Salicaceae fűzfafélék 75
Salix fűzfa 82, 97, 125, 131, 133, 136
Salix alba fehér fűzfa 85
Salix aurita füles fűzfa 130, 138
Salix caprea kecskefűz 41, 42, 79, 99, 130
Salix purpurea csigolya fűzfa 85
Sambucus bodza 49
Sambucus ebulus földi bodza 59, 60, 61, 66
Sambucus nigra fekete bodza 60, 61, 66
Sambucus racemosa fürtös bodza 60, 61, 66
Sanguisorba vérfű 97, 129, 130, 131, 136
Sarothamnus scoparius seprőzanót 42, 76, 77
Scabiosa ördög szem 125
Scrophularia görvélyfű 42, 43, 95
Scrophularia nodosa göcsös görvélyfű 117

- Scrophularia umbrosa* szárnyas görvélyfű 117
Scrophulariaceae tátogatófélék 39
Sedum varjúháj 125
Senecio aggófű 43, 99, 130
Senecio aquaticus vízi aggófű 123,
Senecio fluriatilis pataki aggófű 123
Senecio nemorensis fuchsii berki aggófű 41, 42,
98, 123, 136
Senecio silvaticus erdei aggófű 63, 123
Senecio viscosus enyves aggófű 123
Serratula tinctoria festő zsoltina 55
Sinapis alba fehér mustár 74
Sinapis arvensis vadrepce 74
Solanaceae burgonyafélék 39
Solanum tuberosum burgonya 42, 44, 125
Solidago aranyvessző 99
Solidago virga-aurea közönséges aranyvessző
42, 43
Sonchus arvensis mezei csorbóka 94, 95
Sorbus berkenye 82
Sorbus aucuparia madár berkenye 79, 130, 131,
132, 133
Spiraea gyöngyvessző 97, 119
Spiraea media sziklai gyöngyvessző 130, 131
Spiraea salicifolia fűzlevelű gyöngyvessző 131
Stachys tisztesfű 42, 99
Stellaria csillaghúr 85
Succisa pratensis ördögharaptafű 125
Symphoricarpos rivularis hóbogó 42,
119, 133
Symphytum officinale fekete nadálytő 124
Syringa vulgaris közönséges orgona 119
Thalictrum borkóró 126
Trifolium pratense vörös here 103
Trifolium repens fehér here 103, 106, 108
Tussilago farfara martilapu 16, 18, 42, 99,
121, 122
Umbelliferae ernyősök 20, 39, 72
Urtica csalán 125
Urtica dioica nagy csalán 41
Valeriana officinalis mezei macskagyökér 61
Veratrum zászpa 126
Verbascum ökörfarkkóró 95
Verbascum nigrum fekete ökörfarkkóró 117
Verbascum thapsus molyhos ökörfarkkóró 42
Veronica veronika 99
Veronica beccabunga deréce veronika 42
Veronica chamaedrys ösztörtis veronika 63
Veronica longifolia hosszúlevelű veronika 63
Veronica teucrium gamandor veronika 97
Viburnum opulus kánya bangita 61, 119, 133
Vicia bükköny 125
Vicia cracca kaszanyüg bükköny 85, 103, 105
Vitis vinifera bortermő szőlő 54

Magyar növénynevek

Az egységes rendszert szem előtt tartva minden magyar bokornevet félkövér betűkből szedtünk, amit a latin név követ, még az esetben is, ha így önmagában a név a kötetben nem szerepel (pl. **harmatkása** *Glyceria*), vagyis csak jelzős formában jelenik meg. Ha egy magyar név összetett, akkor a hullámjelet közvetlen kapcsoljuk a jelzőhöz (pl. a tippan esetében: cérna~ *Agrostis tenuis*).

aggófű *Senecio* 43, 99, 130

berki ~ *Senecio nemorensis fuchsii* 41, 42, 98,
123, 136

enyves ~ *Senecio viscosus* 123

erdei ~ *Senecio silvaticus* 63, 123

pataki ~ *Senecio fluriatilis* 123

vízi ~ *Senecio aquaticus* 123

ajakosak Labiatae 39

angolperje *Lolium perenne* 27, 28

angyalgyökér *Angelica* 132

erdei ~ *Angelica sylvestris* 42

orvosi ~ *Angelica archangelica* 135

aranyvessző *Solidago* 99

közönséges ~ *Solidago virga-aurea* 42, 43

árvacsalán *Lamium* 133

fehér ~ *Lamium album* 125

bakfű *Betonica officinalis* 42

baktopp *Acropodium podagraria* 41, 90, 127

bangita *Viburnum*

kánya ~ *Viburnum opulus* 61, 119, 133

bazsalikom *Ocimum basilicum* 121

berkenye *Sorbus* 82

madár~ *Sorbus aucuparia* 130, 131, 132, 133

bodza *Sambucus* 49

fekete ~ *Sambucus nigra* 60, 61, 66

földi ~ *Sambucus ebulus* 59, 60, 61, 66

fürtös ~ *Sambucus racemosa* 60, 61, 66

bogáncs *Carduus* 42

boglárka *Ranunculus* 67, 85, 99, 125, 126, 136

réti ~ *Ranunculus acris* 69, 97, 98

küsző ~ *Ranunculus repens* 97, 129

boglárkafélék Ranunculaceae 68

bojtorján *Arctium*

közönséges ~ *Arctium lappa* 99, 133

bojtorjánsaláta *Lapsana communis* 114

borkóró *Thalictrum* 126

burgonya *Solanum tuberosum* 42, 44, 125

burgonyafélék Solanaceae 39

buvákfű *Bupleurum*

sarlós ~ *Bupleurum falcatum* 74, 101

buzérfélék Rubiaceae 13

bükkfafélék Fagaceae 39

bükköny *Vicia* 125

kaszanyüg ~ *Vicia cracca* 85, 103, 105

citromfű *Melissa officinalis* 121, 133

csalán *Urtica* 125

nagy ~ *Urtica dioica* 41

csenkesz *Festuca*

réti ~ *Festuca pratensis* 30

csillaghúr *Stellaria* 85

csorbóka *Sonchus*

mezei ~ *Sonchus oleraceus* 94, 95

csülleng *Isatis*

festő ~ *Isatis tinctoria* 74

deréce *Chamaenerion*

erdei ~ *Chamaenerion angustifolium* 15,
129, 136

ebír *Dactylis* 30, 37

csomós ~ *Dactylis glomerata* 25, 26, 27, 28,
30, 116

egyszikűek Monocotyledonopsida 86

ernyősök Umbelliferae 20, 39, 72

égerfa *Alnus* 51, 58, 82, 125, 130

enyves ~ *Alnus glutinosa* 41, 85

hamvas ~ *Alnus incana* 41

havasi ~ *Alnus viridis* 79, 138

fagyal *Ligustrum*közönséges ~ *Ligustrum vulgare* 47, 113, 119**fészekvirágzatúak** Compositae 13, 39**földitömjén** *Pimpinella major* 120**franciaperje** *Arrhenatherum elatius* 27**fukszia** *Fuchsia* 136**füzike** *Epilobium* 42, 85, 99, 133, 136mocsári ~ *Epilobium palustre* 15**füzfa** *Salix* 82, 97, 125, 131, 133, 136csigolya ~ *Salix purpurea* 85fehér ~ *Salix alba* 85füles ~ *Salix aurita* 130, 138kecske ~ *Salix caprea* 41, 42, 79, 99, 130**füzfafélék** Salicaceae 39, 75**galagonya** *Crataegus* 47, 79**galaj** *Galium*északi ~ *Galium boreale* 19közönséges ~ *Galium mollugo* 17, 19ragadós ~ *Galium aparine* 19tejtöltő ~ *Galium verum* 17, 19**golyaorr** *Geranium* 97, 125, 129, 130, 136csomós ~ *Geranium nodosum* 2erdei ~ *Geranium silvaticum*) 52, 66, 67, 71fodros ~ *Geranium phaeum* 52, 66mezei ~ *Geranium pratense* 66nehézszagú ~ *Geranium robertianum* 71piros *Geranium sanguineum* 52, 66, 71**golyaorrfélék** Geraniaceae 70**görvélyfű** *Scrophularia* 42, 43, 95göcsös ~ *Scrophularia nodosa* 117szárnyas ~ *Scrophularia umbrosa* 117**gyapjúsás** *Eriophorum*széles levelű ~ *Eriophorum latifolium* 28**gyertyánfa** *Carpinus* 133**gyömbérgyökér** *Geum* 40**gyöngyvessző** *Spiraea* 97, 119füzlevelű ~ *Spiraea salicifolia* 131sziklai ~ *Spiraea media* 130, 131**gyűszűvirág** *Digitalis*piros ~ *Digitalis purpurea* 44sárga ~ *Digitalis grandiflora* 42, 44**harmatkása** *Glyceria*réti ~ *Glyceria fluitans* 27**here** *Trifolium*fehér ~ *Trifolium repens* 103, 106, 108vörös ~ *Trifolium pratense* 103**hóbogyó** *Symphoricarpos rivularis* 42, 119, 133**hölgyemál** *Hieracium* 94, 95**hölgypáfrány** *Athyrium filix-femina* 133**jázmin** *Jasminum* 119**juharfa** *Acer*korai ~ *Acer platanoides* 119**kakastaréj** *Pedicularis*posvány ~ *Pedicularis palustris* 42**kakicsvirág** *Mycelis muralis* 114**kakukktorma** *Cardamine* 71**katáng** *Cichorium*mezei ~ *Cichorium intybus* 114**káposzta** *Brassica oleracea* 74**kenderkefű** *Galeopsis* 42piros ~ *Galeopsis ladanum* 63, 129szőrös ~ *Galeopsis speciosa* 129tarka ~ *Galeopsis tetrahit* 129**kerep** *Lotus*szarvas ~ *Lotus corniculatus* 109**keresztesvirágúak** Cruciferae 70, 72**keserűfű** *Polygonum* 98madár ~ *Polygonum aviculare* 42baracklevelű ~ *Polygonum persicaria* 99**keserűlapu** *Petasites* 124, 128, 136fehér ~ *Petasites albus* 15, 16, 122vörös ~ *Petasites hybridus* 15, 16, 122**kétszikűek** Dicotyledonopsida 86**kökörcsin** *Pulsatilla* 125**kőrisfa** *Fraxinus* 18, 41, 43, 133magas ~ *Fraxinus excelsior* 42, 47, 79, 119**kutyabenge** *Frangula alnus* 85**kutyatej** *Euphorbia* 49farkas ~ *Euphorbia cyparissias* 49, 134**legyezőfű** *Filipendula* 41, 130, 131réti ~ *Filipendula ulmaria* 18, 82, 85**len** *Linum*béka ~ *Linum catharticum* 78**lengefű** *Aira* 28, 37**ligetszépefélék** Onagraceae 13, 39

liliom *Lilium*turbán ~ *Lilium martagon* 129**lonc** *Lonicera* 133jerikói ~ *Lonicera caprifolium* 119**lóróm** *Rumex* 99**macskagyökér** *Valeriana*mezei ~ *Valeriana officinalis* 61**marranfű** *Ammophila arenaria* 2**martilapu** *Tussilago farfara* 16, 18, 42, 99, 121, 122**málna** *Rubus* 11**málna** *Rubus idaeus* 12, 41, 48, 53, 79**medvetalp** *Heracleum* 98, 99, 126**menta** *Mentha* 42borsos ~ *Mentha piperita* 121ló ~ *Mentha longifolia* 128vízi ~ *Mentha aquatica* 40, 41, 125**mogyoró** *Corylus* 125közönséges ~ *Corylus avellana* 42, 79, 82, 132, 133**murok** *Daucus carota* 63**mustár** *Brassica et Sinapis*fehér ~ *Sinapis alba* 74fekete ~ *Brassica nigra* 74**nadálytő** *Symphytum*fekete ~ *Symphytum officinale* 124**nadragulya** *Atropa bella-donna* 41, 42, 98, 130**nádtippán** *Calamagrostis* 20, 27, 28erdei ~ *Calamagrostis arundinacea* 30siska ~ *Calamagrostis epigeios* 26, 30**nebáncsvirágfélék** *Balsaminaceae* 9, 13**nefelejcs** *Myosotidis*mocsári ~ *Myosotidis palustris* 97**nenyúljhózzám** *Impatiens* 114erdei ~ *Impatiens noli-tangere* 10, 18bíbor ~ *Impatiens glandulifera* 10**nyárfa** *Populus* 85rezgő ~ *Populus tremula* 79, 82, 84**nyírfa** *Betula* 82közönséges ~ *Betula pendula* 79, 85, 125**nyírfafélék** *Betulaceae* 39, 75**nyúlparéj** *Chondrilla juncea* 89**nyúlaláta** *Prenanthes purpurea* 114**olajfafélék** *Oleaceae* 39, 75**orbáncfű** *Hypericum* 42közönséges ~ *Hypericum perforatum* 111, 112, 118, 131pettyes ~ *Hypericum maculatum* 112, 131**orgona** *Syringa*közönséges ~ *Syringa vulgaris* 119**oroszlánfog** *Leontodon*közönséges ~ *Leontodon hispidus* 44**oroszlánszáj** *Antirrhinum* 42**ökörfarkkóró** *Verbascum* 95fekete ~ *Verbascum nigrum* 117molyhos ~ *Verbascum thapsus* 42**ördöggharaptafű** *Succisa pratensis* 125**ördög szem** *Scabiosa* 125**őszirózsa** *Aster*csillag ~ *Aster amellus* 43sötétlila ~ *Aster novi-belgii* 125**pajzsika** *Dryopteris* 98, 130**palástfű** *Alchemilla* 40**páfrányfélék** *Polypodiaceae* 75, 86**párlófű** *Agrimonia*közönséges ~ *Agrimonia eupatoria* 54, 85**pázsitfűfélék** *Gramineae* 51, 116**pázsitfűvek** *Gramineae* 20, 75**perje** *Poa*réti ~ *Poa pratensis* 27, 30**peszérc** *Lycopus* 40, 98, 121vízi ~ *Lycopus europaeus* 41, 51, 82**pézsmaboglár** *Adoxa moschatellina* 69**pézsmaboglárfélék** *Adoxaceae* 68**pillangósvirágúak** *Fabaceae* 39**pimpó** *Potentilla* 97, 125, 126, 129, 130, 131, 136indás ~ *Potentilla reptans* 48, 50, 53**rekettye** *Genista*festő ~ *Genista tinctoria* 76, 77sváb ~ *Genista germanica* 76, 77**repce** *Brassica napus* 125**reték** *Raphanus*repcesény ~ *Raphanus raphanistrum* 74

ribiszke *Ribes*kerti ~ *Ribes rubrum* 97, 129, 131**rózsa** *Rosa* 50, 53, 119, 125, 131, 133gyepű ~ *Rosa canina* 48, 79**rózsafélék** Rosaceae 11, 13, 39, 75**salátaboglárka** *Ficaria verna* 69**saspáfrány** *Pteridium aquilinum* 82, 130, 131, 132, 133, 136**sás** *Carex* 20, 27, 28, 30hólyagos ~ *Carex vesicaria* 51**sásfélék** Cyperaceae 30, 51**selyemperje** *Holcus* 28lágú ~ *Holcus mollis* 30**seprőzanót** *Sarothamnus scoparius* 42, 76, 77**sédlibúza** *Deschampsia*erdei ~ *Deschampsia flexuosa* 28gyepes ~ *Deschampsia caespitosa* 28, 37**sisakvirág** *Aconitum* 97, 126, 136**szamóca** *Fragaria* 55csattogó ~ *Fragaria viridis* 50, 53erdei ~ *Fragaria vesca* 53**szálkaperje** *Brachypodium* 116erdei ~ *Brachypodium silvaticum* 24, 25, 35**szeder** *Rubus* 11, 48, 55, 98, 99, 130hamvas ~ *Rubus caesius* 12, 54, 58vad ~ *Rubus fruticosus* 48, 50, 58**szellőrózsa** *Anemone* 69, 129**szilva** *Prunus* 79, 82, 130**szittyó** *Juncus* 27, 30**szívvirág** *Dicentra spectabilis* 69**szőlő** *Vitis*bortermő ~ *Vitis vinifera* 54**szórfű** *Nardus stricta* 28**szurokfű** *Origanum vulgare* 42, 49, 53, 113, 121, 126**tarackbúza** *Agropyron* 27, 28közönséges ~ *Agropyron repens* 30**tátogatófélék** Scrophulariaceae 39**tippán** *Agrostis* 26, 30cérna ~ *Agrostis tenuis* 25fehér ~ *Agrostis stolonifera* 25**tisztesfű** *Stachys* 42, 99**tölgyfa** *Quercus* 42, 47, 85**turbolya** *Anthriscus* 20erdei ~ *Anthriscus silvestris* 28**útifű** *Plantago* 42, 44, 100, 121, 125, 133lándzsás ~ *Plantago lanceolata* 104nagy ~ *Plantago major* 40, 97réti ~ *Plantago media* 104**útifűfélék** Plantaginaceae 39**üröm** *Artemisia* 28**vadóc** *Lolium* 37**vadrepce** *Sinapis arvensis* 74**varádics** *Chrysanthemum*gilisztaűző ~ *Chrysanthemum vulgare* 44**varázslófű** *Circaea*erdei ~ *Circaea lutetiana* 41, 85, 136**varfű** *Knautia*mezei ~ *Knautia arvensis* 62, 64, 103**varjúháj** *Sedum* 125**veronika** *Veronica* 99deréce ~ *Veronica beccabunga* 42gamandor ~ *Veronica teucrium* 97hosszúlevelű ~ *Veronica longifolia* 63öszörtűs ~ *Veronica chamaedrys* 63**vérfű** *Sanguisorba* 97, 129, 130, 131, 136**vesepáfrány** *Polystichum* 42, 130**vidrafű** *Menyanthes trifoliata* 125, 126**zanót** *Cytisus*fürtös ~ *Cytisus nigricans* 76, 77**zászpa** *Veratrum* 126**zergevirág** *Doronicum*hegyi ~ *Doronicum austriacum* 123**zörgőfű** *Crepis*réti ~ *Crepis biennis* 114**zsázsa** *Lepidium*útszéli ~ *Lepidium draba* 111**zsolttina** *Serratula*festő ~ *Serratula tinctoria* 55

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia
és a szerző támogatásával készült.

Szerkesztőbizottság:

1965-ig: *Dr. Boros István, Dr. Dudich Endre* (elnök), *Dr. Kotlán Sándor, Dr. Soós Lajos*
és *Dr. Székessy Vilmos* (szerkesztő)

1965-től: *Dr. Balogh János, Dr. Jermy Tibor, Dr. Kaszab Zoltán* (főszerkesztő),
Dr. Kolozsváry Gábor, Dr. Kotlán Sándor (elnök) és *Dr. Steinmann Henrik* (szerkesztő)
1981-től: *Dr. Balogh János* (elnök), *Dr. Jermy Tibor, Dr. Kaszab Zoltán* (főszerkesztő),
Dr. Mahunka Sándor, Dr. Papp Jenő és *Dr. Steinmann Henrik* (szerkesztő)
1986-tól: *Dr. Balogh János* (elnök), *Dr. Jermy Tibor, Dr. Mahunka Sándor* (főszerkesztő),
Dr. Papp Jenő és *Dr. Zombori Lajos* (szerkesztő)

A kézirat elkészült: 2015. november 10-én.

A habitus-képeket PÁL JÁNOS, a részletrajzokat PELBÁRT JENŐ készítette.

ISBN 978-615-5569-08-1

Kiadja a Mondat Kft., Vác és a Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest

Első kiadás 2016

© Dr. Zombori Lajos, 2016

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát is, az egyes fejezeteket illetően.

Printed in Hungary

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA

eddig megjelent füzetei:

(A sorozat 1–150. füzetének adatait lásd a 151. füzethez mellékelt tájékoztatóban.)

151. *Dr. Tóth László*: Holyvák II. – Staphylinidae II.
VII. kötet (Coleoptera II.) 6. füzet, 110 oldal, 54 ábra (1982. IV. 30.)
152. *Dr. Jenser Gábor*: Tripszek – Thysanoptera
V. kötet (Insecta) 13. füzet, 192 oldal, 85 ábra (1982. IV. 30.)
153. *Zombori Lajos*: Levéldarázs-alkatúak II. – Tenthredinoidea II.
XI. kötet (Hymenoptera I.) 3/A. füzet, 144 oldal, 69 ábra (1982. X. 10.)
154. *Dr. Steinmann Henrik*: Függelék (Mutatók) – Appendix (Indices)
XV/A. kötet (Diptera II.) F. füzet, 27 oldal (1983. IV. 30.)
155. *Dr. Tóth László*: Holyvák V. – Staphylinidae V.
VII. kötet (Coleoptera II.) 9. füzet, 69 oldal, 38 ábra (1983. IV. 30.)
156. *Dr. Szabó Jenő és Delyné dr. Draskovits Ágnes*:
Lepkeshúnyogok – Redősszúnyogok – Psychododidae – Ptychopteridae
XIV. kötet (Diptera I.) 4/C. füzet, 88 oldal, 70 ábra (1983. VII. 15.)
157. *Dr. Vásárhelyi Tamás*: Poloskák III. – Heteroptera III.
XVII. kötet (Heteroptera – Homoptera) 3. füzet, 88 oldal, 50 ábra (1983. VII. 15.)
158. *W. H. Rücker*: Különböző csápú bogarak VI. – Diversicornia VI.
VIII. kötet (Coleoptera III.) 15. füzet, 68 oldal, 48 ábra (1983. IX. 27.)
159. *Dr. Tóth László*: Holyvák VII. – Staphylinidae VII.
VII. kötet (Coleoptera II.) 11. füzet, 142 oldal, 82 ábra (1984. VI. 15.)
160. *Dr. Steinmann Henrik*: Szitakötők – Odonata
V. kötet (Insecta) 6. füzet, 110 oldal, 73 ábra (1984. XII. 20.)
161. *Dr. Mihályi Ferenc*: Fűrészlegyek – Ászkalegyek – Tachinidae – Rhinophoridae
XV. kötet (Diptera II.) 14–15. füzet, 425 oldal, 150 ábra (1986. X. 5.)
162. *Dr. Majer József*: Bögölyök – Tabanidae
XIV. kötet (Diptera I.) 9. füzet, 57 oldal, 39 ábra (1987. XII. 20.)
163. *Dr. Tóth László*: Holyvák VI. – Staphylinidae VI.
VII. kötet (Coleoptera II.) 10. füzet, 41 oldal, 22 ábra (1989. III. 30.)
164. *Dr. Weber Mihály*: Szúnyoglábú legyek – Dolichopodidae
XIV. kötet (Diptera I.) 14. füzet, 243 oldal, 152 ábra (1989. VI. 20.)
165. *Dr. Zombori Lajos*: Levéldarázs-alkatúak III. – Tenthredinoidea III.
XI. kötet (Hymenoptera I.) 3/B. füzet, 84 oldal, 34 ábra (1989. X. 10.)
166. *Vojnits András, Uherkovich Ákos, Ronkay László és Peregovits László* (1991):
Medvelepkék, szenderek és szövölepkék – Arctiidae, Sphingidae et Bombycidae. XVI/14., 243 oldal.
167. *Papp Jenő* (1991): Fűrészdarázs-alkatúak XI/A – Ichneumonidae XI/A., XI/14/A., 122 oldal.
168. *Lucht, Wilhelm és Merkl Ottó* (1993): Különbözőcsápú bogarak II.
– Diversicornia II. Álpattanóbogarak, tövisnyakú bogarak, merevbogarak
– Cerophytidae, Eucnemidae, Throscidae., VIII/9., 33 oldal.
169. *Merkl Ottó* (1993): Különbözőcsápú bogarak VI.
– Diversicornia VI. Bunkócsápú bogarak I. – Clavicornia I., VIII/8., 26 oldal.
170. *Ślipiński, Stanisław Adam és Merkl Ottó* (1993): Különbözőcsápú bogarak VI.
– Diversicornia VI. Bunkócsápú bogarak VIII. – Clavicornia VIII., VIII/16., 74 oldal.
171. *Tóth László* (1993): Holyvák VIII. – Staphylinidae VIII., VII/12/A., 68 oldal.
172. *Móczár László* (1995): Redősszárnyúdarázs-szerűek – Vespoidea. XIII/B., 181 oldal.
173. *Szelegiewicz, Henryk és Szalay-Marzós László* (2000):
Levéltetvek IV. – Aphidinea IV., XVII/21., 129 oldal.